Ketabnak
A Book, a New Life

Persian Classicks.
VOLUME THE SECOND.

THE GÛLISTÂN OF SÂDY,

WITH NOTES.

BY FRANCIS GLADWIN.

CALCUTTA,

PRINTED AT THE HINDOOSTANEE PRESS.

1806.

NOTE.

I take this opportunity of acknowledging my obligation to my friend Dr. William Hunter; for his great attention in revifing the fheets whilft at prefs; and alfo for his judicious remarks, of which I have availed myfelf in the tranflation.

Francis Gladwin,

Patna, the 3d March, 1806.

THE

GÛLISTÂN OF SÂDY,

WITH NOTES;

AND

REFERENCES TO THE ENGLISH TRANSLATION.

TITLE PAGE.

مقدمه preface, introduction.

گلستان rose garden. گل a rose and ستان abounding with.

شیخ learned in religion and law; doctor.

مصلح purifier, reconciler: from اصلاح.

الدین the religion.

سعدی Sâdy, his poetical name, which he assumed out of compliment to the King Sâd Zungy.

شیرازی a native of Sheeraz, a city of Persia. The final ی indicates the genitive case; of, belonging to.

PREFACE. PAGE. 2.

بسم الله الرحمن الرحیم

بسم, 1. a contraction of باسم in the name of.

الله 2. God.

ال 3. *The.* The *Lam* in the Arabic article is never pronounced when the word to which it is prefixed begins with any of those characters, which grammarians call solar letters, viz. ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن but these letters, being marked with a Tushdeed, are sounded as if they were double: ex. gr. الدین *uddeen*, the religion; الشمس *ushshums*, the sun.

رحمن 4. merciful, compassionating: it is a contraction of رحمان from رحمت.

رحیم 5. also signifies merciful, and is from the same root. Mr. Sale, in his incomparable version of the Koran, translates this reduplicative attribute of the deity الرحمن الرحیم the most merciful God.

منت خدای را عز وجل که طاعتش موجب قربتست وبشکر اندرش مزید نعمت

منت 6. praise, thanksgiving; also obligation, favor, courtesy, grace.

خدا 7. God.

را 8. sign of the oblique case.

عز 9. incomparable, excellent; majesty, glory. عزت

و 10. and, as, like, but, then, again.

جل 11. glorious. Glory جلالت.

که 12. who, what, which, that, than, the, for, since.

طاعت 13. service, obedience. ش added to a noun, denotes the 3d person singular; طاعتش his service.

موجب 14. cause, means, motive.

قربت 15. approach, vicinity, intimacy, kindred.

ست 16. the same as است is.

شکر 17. thanksgiving, grateful acknowledgment.

ب 18. the inseparable preposition into, with; بشکر in the thanksgiving.

اندر 19. in: here it is redundant: بشکر اندرش in returning him thanks.

مزيد 20. increase, augmentation.

نعمت 21. bounty, benefit. Also wealth.

P. 2. l. 3.

هر نفسي كه فرو ميرود ممدّ حياتست وچون بر مي آيد
مفرّح ذات

هر 22. every.

نفس 23. breath. The final ي here denotes the singular number. هر نفسي every single breath.

فرو 24. downward, inhaled.

ميرود 25. goeth. فرو ميرود is inhaled.

ممدّ 26. prolonger.

حيات 27. life.

چون 28. when, like, in the manner of, such as, as if, whenever, whereas, seeing that, since, because, how.

بر مي آيد 29. it cometh out.

مفرّح 30. exhilarating, تفريح

ذات 31. the body, person, nature, essence, soul, spirit.

p. 2. l. 4.

پس در هر نفسي دو نعمت موجودست وبر هر نعمتي
شكري واجب

پس 32. therefore, then, consequently, after, behind.

در 33. in, into; within. Also gate, door, entrance.

دو 34. two.

موجود 35. existing, present.

بر 36. for, on account of, on, upon, above. The bosom, body. Fruit, burden, load. A porter, carrier; one who seizes.

شكري 37. a praise, a distinct praise.

واجب 38. necessary, expedient, proper.

p. 2. l. 6.

بيت

از دست وزبان كه بر آيد كز عهدهٔ شكرش بدر آيد

بيت 39. distich. Also a house.

از 40. from, out of, belonging to, than.

دست 41. the hand, the fore foot (of a horse &c.)

زبان 42. the tongue, a language.

بر آيد 43. may or can come out.

كز 44. a contraction of كه از that of, or out of which.

عهده 45. obligation, debt, agreement, bargain; office, employment.

بدر آمدن 46. to fulfil, to perform, discharge.

ARABICK.

p. 2. l. 8.

اعملوا آل داود شكرا وقليل من عبادي الشكور

اعملوا 47. perform ye.

آل 48. family, stock.

داود 49. David.

شكرا 50. thankfully.

و 51. and, but, as, like, then, therefore, now, yet, again.

قليل 52. few.

من 53. of.

عبادي 54. my servants, plu. of عبد with ي the sign of the 1st person sing.

الشكور 55. thankful.

p. 2. l. 10.

قطعه

بنده همان به كه ز تقصير خويش
عذر بدرگاه خدا آورد

ورنه سزاوار خداوندیش
کس نتواند که بجا آورد

قطعه 56. ſtrophe: ſegment, ſection, portion, part, piece.

بنده 57. a ſervant, bondman, domeſtic.

همان 58. thus, exactly ſo, this, the ſame.

به 59. better, rather, preferable. Alſo cure, healing, recovering from ſickneſs. A quince.

ز 60. contraction of از of, from, for, by, out of.

تقصیر 61. defect, deficiency, fault, inſufficiency.

خویش 62. own, himſelf; a kinsman.

عذر 63. pretext, excuſe, apology.

درگاه 64. court, place. بدرگاه at the court.

آوردن 65. to bring, to relate.

ورنه 66. otherwiſe, if not; contraction of واگرنه

سزاوار 67. worthy, becoming, deſerving.

خداوندي 68. ſovereignty, lordſhip, dominion: خداوندیش his (God's) ſovereignty خداوند lord, maſter.

کس 69. perſon, a man, one, any one, ſome one.

نتوانستن 70. not to be able.

بجا آوردن 71. to perform, fulfil, accompliſh, execute.

p. 2. l. 12.

باران رحمت بیحسابش همه را رسیده
وخوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده

باران 72. rain,

رحمت 73. mercy, compaſſion.

بی 74. without; alſo beyond, exceeding.

حساب 75. account, calculation, بی حساب infinite, beyond account.

همه 76. all, every one. همه را to every one, to all.

رسیدن 77. to arrive, to attain.

خوان 78. a table, tray, diſh.

دریغ 79. grudging, ſparing. Alſo ah, alas; بیدریغ without grudging, profuſely.

جا 80. place. همه جا every where.

کشیدن 81. to draw, extract, attract, protract, extend, to ſpread.

p. 2. l. 14.

پردهٔ ناموس بندگان بگناه فاحش ندرد
و وظیفه روزی بخطای منکر نبرد

پرده 82. a veil, curtain. Alſo a muſical mode.

ناموس 83. reputation, fame, renown, Dignity, Law. Alſo diſgrace, reproach, ſhame.

بندگان 84. ſervants. S. بنده

گناه 85. crime, ſin, fault, offence.

فاحش 86. enormous, obſcene.

دریدن 87. To tear, to rend. ن ſtands for the negative particle نه not.

وظیفه 88. an allowance of proviſions; ſtipend, penſion.

روزي 89. *Rozee*, daily, *Rozai*, one day.

خطا 90. ſin, crime, offence, error, fault.

منکر 91. atrocious, deteſtable, prohibited.

بردن 92. to carry, to bear, to ſuffer, to gain at play.

p. 3. l. 16.

قطعه

ای کریمی که از خزانهٔ غیب گبر و ترسا وظیفه خور داری
دوستان را کجا کنی محروم تو که با دشمنان نظر داری

اي 93. O!

کریمي 94. that merciful (God.)

خزانه 95. treaſure.

غيب 96. hidden, concealed.

گبر 97. a Guebre, a worshipper of fire, a Parsee.

ترسا 98. an infidel, pagan.

خوردارى 99. thou providest food.

دوستان 100. friends, S. دوست

كجا 101. how? where, whither.

كنى 102. thou makest.

محروم 103. excluded.

تو 104. thou.

با 105. upon; with, possessed, of.

دشمن 106. an enemy: p. دشمنان

نظر 107. a look, sight, consideration.

داشتن 108. to have, keep, place, possess.

p. 3. l. 19.

فراش باد صبارا گفته تا فرش زمردين بگسترد و دايه
ابر بهاري را فرموده تا بنات نبات را در مهد زمين
بپرورد و درختان را بخلعت نوروزى قباى سبز
ورق در بر كرده و اطفال شاخ را بقدوم موسم
ربيع كلاه شكوفه بر سر نهاده و عصارهٔ نائى بقدرتش
شهد فايق شده و تخم خرما بتربيتش نخل باسق گشته

فراش 109. one who spreads the carpets or cushions (the chamberlain) in the palaces of kings and great men.

باد 110. wind, breeze, air.

صبا 111. zephyr, gentle breeze, air.

گفتن 112. to say, to speak, relate, utter.

تا 113. in order that, until; as far as, up to, herefore, what then.

فرش 114, a carpet, or any thing spread on the ground.

زمردين 115. of an emerald colour.

گستردن 116. to spread, diffuse,

داية 117. nurse, foster mother.

ابر 118. cloud.

بهار 119. the spring بهاري vernal.

فرمودن 120. to order, to command.

بنات 121. daughters. S. بنت

نبات 122. a plant, herb.

مهد 123. a cradle.

زمين 124. earth, ground, soil, land, country.

پروردن 125. to nourish, to educate, to foster.

درختان 126. trees. S. درخت

خلعت 127. a dress, a vest, a robe of honor.

نوروزى 128. of the new year. نوروز new year's day.

قبا 129. a garment, a short tunick open before.

سبز 130. green, verdant.

ورق 131. a leaf.

اطفال 132. infants. S. طفل

شاخ 133. a branch. اطفال شاخ infant branches.

قدوم 134. approaching, arrival.

موسم 135. season.

ربيع 136. the spring. Some copies have موسم گل the season of the rose.

كلاه 137. cap, garland.

شكوفه 138. blossom, bud.

سر 139. head, top, summit. Also intention, will, wish, inclination, desire.

نهادن 140. to place, to put, to lay upon, to apply, to administer.

عصاره 141. juice, expressed juice.

ناي 142. cane, reed, نائى of the cane.

قدرت 143. power, authority, vigour, strength.

بقدرتش through his power.

شهد 144. honey.

فايق 145. ſuper-excellent, delicious.

شدن 146. to be, to become, to paſs, to go, to be elapſed.

تخم 147. ſeed, kernel.

خرما 148. a date.

تربيت 149. diſcipline, management, education.

نخل 150. A palm-tree.

باسق 151. tall, lofty.

گشتن 152. to become, to be changed, converted, perverted, to depart.

P. 3. l. 25.

قطعه

ابر و باد و مه و خورشيد و فلك در كارند

تا تو ناني بكف آري و بغفلت نخوري

همه از بهر تو سرگشته و فرمان بردار

شرط انصاف نباشد كه تو فرمان نبري

مه 153. the moon.

خورشيد 154. the ſun.

فلك 155. ſky, heaven.

در كارند 156. are employed, are neceſſary.

نان 157. bread ناني one bread, a loaf of bread.

كف 158. palm of the hand, ſole of the foot; foam, froth, ſcum.

آري 159. thou mayſt bring.

غفلت 160. negligence, inattention.

خوردن 161. to eat, to drink, to ſuffer, to deſtroy, to corrode.

ازبهر 162. on account of.

سرگشته 163. agitated, moved, reſolved.

فرمان 164. order, command.

فرمان بردار 165. obeying command, obedient.

شرط 166. ſtipulation, rule, condition.

انصاف 167. juſtice, equity.

نباشد 168. it will not be.

P. 3. l. 30.

در خبرست از سرور كاينات و فخر موجودات

و رحمت عالميان و صفوت آدميان و تتمه دور زمان

محمد مصطفى عليه الصلوة والسلام

خبر 169. a tradition of Mahommed; alſo news, intelligence.

سرور 170. a chief.

كاينات 171. created beings.

فخر 172. glory, ornament, nobility, nobleneſs, greatneſs.

موجودات 173. exiſtences. موجود

عالميان 174. worlds, the univerſe S. عالم

صفوت 175. purity.

آدميان 176. mankind, men. S. آدم

تتمه 177. appendix, ſupplement, completion,

دور 178. a revolution, an age, a period of years; the world, fortune.

زمان 179. time, age.

محمد 180. Mohammed, i. e. praiſed.

مصطفى 181. Muſtafa. i. e. choſen, elect.

عليه 182. upon whom على upon and ه him.

صلوة 183. bleſſing.

سلام 184. peace, bleſſing, ſalutation.

P. 4. l. 34.

شفيع مطاع نبي كريم قسيم جسيم بسيم وسيم

شفيع 185. interceſſor.

مطاع 186. obeyed.

نبي 187. prophet.

كريم 188. gracious.

قسيم 189. bountiful.

جسيم 190. majeſtic.

بسيم 191. affable.

وسيم 192. ſealed, impreſſed with the ſeal of God.

P. 4. l. 35.

بيت

چه غم ديوار امت را كه باشد چون تو پشتيبان

چه باك از موج بحر آنرا كه باشد نوح كشتيبان

چه 193. why, what, how.

غم 194. anxiety, ſorrow.

ديوار 195. a wall.

امت 196. religion, the faithful people.

باشد 197. may be.

پشتيبان 198. ſupporter, prop.

باك 199. dread, fear.

موج 200. wave, billow.

بحر 201. the ſea, a great river, alſo metre, verſe.

آنرا 202. to that one, to him.

نوح 203. Noah.

كشتيبان 204. a pilot.

P. 4. l. 38.

نظم

بلغ العلى بكماله كشف الدجى بجماله

حسنت جميع خصاله صلوا عليه وآله

نظم 205. verſe, poetry, a ſtring of pearls, arrangement, order.

بلغ 206. conſummating, finiſhing.

العلى 207. exaltation.

بكماله 208. through his perfection.

كشف 209. diſpelled, diſplayed, revealed, opening, manifeſtation, ſolution, explanation, revelation.

الدجى 210. the darkneſs.

بجماله 211. through his comelineſs.

حسنت 212. beautiful, good.

جميع 213. all.

خصاله 214. his endowments.

صلوا 215. bleſs ye, (ye faithful.)

عليه 216. on him.

وآله 217. and his race.

P. 4. l. 40.

كه هرگه كه يكي از بندگان گنهگار پريشان روزگار دست انابت باميد اجابت بدرگاه حق جل وعلا بردارد ايزد تعالى در وي نظر نكند بازش بخواند باز اعراض كند بازش بتضرع وزاري بخواند حق سبحانه وتعالى گويد

هرگه 218. whenever.

يكي 219. one of.

گنهگار 220. ſinner, ſinful.

پريشان 221. afflicted, diſturbed, diſtracted, ſcattered, diſperſed, diſhevelled.

روزگار 222. ſtate, fortune, condition; alſo time.

انابت 223. repentance.

اميد 224. hope, deſire, expectation.

اجابت 225. acceptance, conſent.

حق 226. juſt (an attribute of God), it alſo ſignifies right, truth, juſtice.

علا 227. ſublime.

برداشتن 228. to raiſe, to lift up, to exalt, elevate, to carry off. To bear up, ſuffer, ſupport, prop, ſuſtain.

ايزد 229. God.

تعالى 230. high ايزد تعالى the moſt high God.

در وي 231. at him, upon him.

كردن 232. to do, make, perform.

باز 233. again: alſo a hawk.

خواندن 234. to read, to recite, to invite, to invoke, to call, to ſing.

اعراض 235. turning away the face, averſion, diſregard, rejection.

تضرع 236. ſupplication.

زاري 237. ſorrow, lamentation.

سبحانه 238. the wonderful, divine, سبحانه تعالى God the moſt holy, and omnipotent.

گويد 239. ſaith, may ſay.

P. 4. l. 43.

يا ملايكتي قد استحييت من عبدي وليس له رب غيري فقد غفرت له

ARABICK.

يا 240. O.

ملايكتي 241. my angels.

قد 242. of a truth.

استحييت 243. I am aſhamed.

من عبدي 244. on behalf of my ſervant.

وليس 245. and no one.

له 246. to him.

رب 247. providence.

غيري 248. besides me.

فقد غفرت له 249. verily, I have pardoned him.

P. 4. l. 44.

دعوتش را اجابت كردم و حاجتش را بر آوردم كه
از بسياري دعا و زاري بنده شرم همیدارم

دعوت 250. prayer, suit, petition.

حاجت 251. necessity, want, prayer, petition.

بر آوردن 252. to extract, to gather, to draw out, to pluck out, to exalt, to elevate, to accept; also to fill up, to close.

بسياري 253. abundance.

دعا 254. invocation, prayer, salutation.

شرم 255. shame, bashfulness, modesty.

همیدارم 256. the same as میدارم I have. The particles مي and همي are sometimes prefixed to the present, and preter imperfect tenses, and sometimes omitted, according to the pleasure of the writer.

P. 5. l. 47.

بيت

كرم بين و لطف خداوندگار
گنه بنده كردست او شرمسار

كرم 257. generosity, liberality, clemency.

بين 258. behold; the imperative of ديدن

لطف 259. kindness, favor.

خداوندگار 602. God.

گنه 261. contraction of گناه fault, sin.

كردست 262. for كرده است hath done, committed.

او 263. he, she, it.

شرمسار 264. ashamed.

P. 5. l. 49.

عاكفان كعبهٔ جلالش بتقصير عبادت معترفند كه
ما عبدناك حق عبادتك و واصفان حليهٔ جمالش
بتحير منسوب كه ما عرفناك حق معرفتك

عاكفان 265. the dwellers, S. عاكف

كعبه 266. the Kaaba, the temple of Mecca.

عاكفان كعبه those who constantly reside in the temple of Mecca out of piety.

جلال 267. majesty, glory, magnificence.

جلالش his majesty.

عبادت 268. worship, adoration.

معترف 269. acknowledging.

ARABICK.

ما 270. not.

عبدناك 271. we have worshipped you.

حق 272. truly.

عبادتك 273. thou oughtest to be served.

واصفان 274. describers. S. واصف

حليه 275. splendor, external form.

جمال 276. beauty, elegance, decorum.

تحير 277. amazement, astonishment, wonder.

منسوب 278. relative, depending upon, ascribed, imputed.

ما عرفناك 279. we have not known thee.

حق معرفتك 280. as thou oughtest to be known.

P. 5. l. 52.

قطعه

گر کسي وصف او زمن پرسد

بي دل از بي نشان چه گويد باز

عاشقان کشتگان معشوقند

بر نيايد زکشتگان آواز

کسي 281. a person, any one.

وصف 282. description, attribute, epithet, quality, property; praise, encomium.

زمن 283. of me, belonging to me.

پرسيدن 284. to ask, enquire, interrogate.

دل 285. the heart, بيدل heartless.

نشان 286. sign, form, character, mark, vestige; flag, standard.

عاشق 287. a lover. P. عاشقان

کشتگان 288. the slain. S. کشته from کشتن

معشوق 289. beloved mistress. عشق

آواز 290. voice, noise, sound.

P. 5. l. 55.

يکي از صاحبدلان سر بجيب مراقبه فرو برده

بود و در بحر مکاشفه مستغرق شده آنگاه

که ازان حالت باز آمد يکي از اصحاب بطريق

انبساط گفت ازان بوستان که تو بودي مارا چه

تحفه کرامت آوردي

صاحبدلان 291. plu. of صاحبدل a man of contemplation, or reflection, one who is observant.

جيب 292. breast, bosom; hood of a garment; also a pocket.

مراقبه 293. meditation.

فرو بردن 294. to bow, to hang down, to swallow, to devour.

مکاشفه 295. a vision; deep contemplation.

مستغرق 296. immersed.

آنگاه 297. then, after that, moreover.

آن 298. that; he.

حالت 299. state, condition.

باز آمدن 300. to come again, to return, to recover.

اصحاب 301. companions.

طريق 302. way, road, path, manner, custom, rule.

انبساط 303. pleasantry, cheerfulness, mirth, joy, delight.

بوستان 304. a garden, orchard.

بودن 305. to be.

مارا 306. for us, of us, to us.

تحفه 307. a prefent; rare, excellent.

كرامت 308. excellence, munificence, greatnefs, dignity, a miracle. تحفه كرامت valuable gift.

P. 5. l. 58.

گفت بخاطر داشتم که چون بدرخت گل برسم
دامني پرکنم هديه اصحابرا چون برسيدم بوي
گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت

خاطر 309. heart, mind, foul, affection, inclination, memory, remembrance.

درخت 310. a tree.

گل 311. a rofe; any flower.

دامن 312. a lap, ikirt of a garment.

دامني a lapful, دامن کوه the foot of a mountain.

پر 313. full.

هديه 314. a prefent, offering.

بو 315. odour, fmell, flavour, fragrance, perfume.

گلم 316. the rofe to me; م for مرا

مست 317. intoxicated, drunk, luftful.

دامنم 318. my fkirt.

برفت 319. fell out of, went from, dropt, the fame as رفت

P. 6. l. 61.

نظم

اي مرغ صحر عشق ز پروانه بياموز
کان سوخته را جان شد و آواز نيامد
اين مدعيان در طلبش بي خبرانند
کانرا که خبر شد خبري باز نيامد
اي برتر از خيال و قياس و گمان و وهم
وز هرچه گفته اند شنيده ايم و خوانده ايم
مجلس تمام گشت و بآخر رسيد عمر
ما همچنان در اول وصف تو مانده ايم

مرغ 320. a bird.

صحر 321. the defert مرغ صحر the bird of the defert, i. e. the nightingale.

عشق 322. love.

پروانه 323. a moth.

آموختن 324. to learn, to teach.

کان 325. for که آن that it, he who.

سوختن 326. to burn.

جان 327. life, foul. جان شد expired.

آمدن 328. to come.

اين 329. this (fet of.).

مدعيان 330. pretenders, claimants, opponents. S. مدعي

طلب 331. requifition, claim, pretenfion.

بيخبرانند 332. are ignorant.

باز نيامد 333. came not back, returned not.

برتر 334. higher, above, beyond, fuperior.

خيا 335. imagination, fancy, idea.

قیاس 336. conjecture.

گمان 337. opinion, ſuſpicion.

وهم 338. thought.

شنیدن 339. to hear.

مجلس 340. banquet, aſſembly.

تمام 341. concluſion, end, completion.

آخر 342. end, at laſt.

عمر 343. life, age, time.

ما 344. we, us.

همچنان 345. the ſame, thus, in this manner.

اول 346. commencement, firſt.

ماندن 347. to remain, to continue.

P. 6. l. 66.

معامد پادشاه اسلام خلد الله ملکه

معامد 348. virtues, laudable actions S. مَعمدت

پادشاه 349. a king.

اسلام 350. the faith, Islamiſm, orthodoxy.

خلد 351. may God perpetuate.

مُلک 352. a kingdom, مُلکه his kingdom.

P. 6. l. 66.

ذکر جمیل سعدي که در افواه عوام افتاده است
وصیت سخنش که در بسیط زمین رفته وقصب الجیب
حدیثش که همچو شکر مي خورند ورقعه منشاتش
که چون کاغذ زر مي برند بر کمال فضل وبلاغت او
حمل نتوان کرد

ذکر 353. celebration, commemoration, relation.

جمیل 354. good, beautiful, elegant.

افواه 355. mouths, S. فوه

عوام 356. people in general; the populace.

افتادن 357. to fall, drop, happen, arrive.

صیت 358. fame, renown.

سخن 359. ſaying, ſpeech, diſcourſe.

بسیط 360. ſurface, ſuperficial, alſo ſimple (in oppoſition to compound.)

قصب الجیب 361. the friendly reed, or pen.

حدیث 362. a ſaying, tradition.

همچو 363. like, thus, as if.

شکر 364. ſugar.

رقعه 365. a ſmall letter, note, ſcrap of writing; alſo a patch of cloth.

منشات 366. literary compoſitions.

کاغذ زر 367. paper money; bills of exchange.

کمال 368. perfection.

فضل 369. excellence, virtue.

بلاغت 370. eloquence, alſo puberty.

حمل 371. load, burthen, حمل کردن to impute, aſcribe, to attribute.

P. 6. l. 70.

بلکه خداوند جهان وقطب دایرهٔ زمان قایم مقام
سلیمان ناصر اهل ایمان شاهنشاه معظم اتابک

اعظم مظفر الدين ابو بكر بن سعد بن زنگي ظل الله
في ارضه رب ارض عليه وارضه بعين عنايت نظر كرده
است و تحسين بليغ فرموده و ارادت صادق
نموده لاجرم كافهٔ انام از خواص وعوام بمحبت او
گرائيده اند كه الناس على دين ملوكهم

بلكه 372. but, however, perhaps, nay.

خداوند 273. lord, master, monarch.

جهان 374. the world.

قطب 375. pole, axis.

دايره 376. a circle, circumference, orbit.

دايرهٔ زمان the revolution of time.

قايم مقام 377. successor, heir: also vicegerent, lieutenant.

سليمان 378. Solomon.

ناصر 379. defender, assistant. نصرت

اهل 380. people belonging to any particular place, order, or profession. Lord, master, worthy, fit, skilful, endowed with; an inhabitant, family.

ايمان 381. faith, belief, religion.

اهل ايمان the faithful people.

شاهنشاه 382. king of kings.

معظم 383. illustrious, honored, respectable.

اتابك 384. Atabuk, a Turkish word, which properly signifies the father of the prince. It was the title of several of the nobility, who had charge of the education of the princes of the house of Suljook. سلجوق These lords, whom the Persians call Atabukyân اتابكيان became, through the fear or weakness of their sovereigns, so powerful at last, that they founded four dynasties. The Atabuks of Fars were of Turcoman origin, and descended from Suljâr, on which account they are also called Suljurians سلجوريان Their dynasty lasted, in Persia, from A. H. 543 to 663 or. A. D. 1148. to 1264.

اعظم 385. greater, or greatest.

مظفر 386. a conqueror, victorious.

ابوبكر 387. Abûbukr

سعد 388. *Sâd*, prosperity, (a proper name.)

بن 389. son.

زنگي 390. *Zungee*, the surname of the family: Also an Ethiopian.

ظل 391. a shadow, ظل الله the shadow of God.

في 392. on, upon, in.

ارضه 393. his (Gods) earth.

ارض 394. the earth, ground, land, soil, country.

عليه 395. on him, to him.

وارضه 396. and his kingdom.

عين 397. eye, fountain, source; also certainty, بعين with the eye.

عنايت 398. kindneſs, favor.

تحسين 399. commendation, praiſe.

بليغ 400. great, vaſt, exceſſive; eloquent.

ارادت 401. deſire, wiſh, attachment, will, inclination, purpoſe.

صادق 402. ſincere, true, juſt, candid.

نمودن 403. to ſhew, demonſtrate, exhibit, appear.

لاجرم 404. therefore, conſequently.

كافه 405. all كافهٔ انام all mankind, the univerſe.

خواص 406. nobles, grandees, خواص وعوام nobles and plebeians, people of all deſcriptions.

محبت 407. affection, love, friendſhip.

گرائيدن 408. to have an inclination, or affection, to love, eſtimate, eſteem, think.

الناس 409. people, mankind.

على دين ملوكهم 410. on the religion of their kings.

P. 7. l. 76.

رباعي

زانگه که ترا بر من مسكين نظرست

آثارم از آفتاب مشهور ترست

گر خود همه عيبها بدين بنده درست

هر عيب كه سلطان به پسندد هنرست

رباعي 411. quatrain.

زانگه 412. for از آنگاه from that time.

من 413. I, me.

مسكين 414. humble, poor, meek.

آثار 415. ſigns, marks, characters; S. اثر

آفتاب 416. the ſun.

مشهور 417. celebrated, publiſhed, conſpicuous.

گر 418. for اگر if.

خود 419. ſelf, himſelf, own.

عيبها 420. defects. S. عيب

بدين 421. in this, to this.

درست 422. is compriſed.

عيب 423. defect, blemiſh.

سلطان 424. Sultan, king.

پسنديدن 425. to approve.

هنر 426. excellence, virtue, ſkill, ſcience, ingenuity.

P. 7. l. 79.

نظم

گلي خوشبوي در حمام روزي

رسيد از دست محبوبي بدستم

بدو گفتم كه مشكي يا عبيري

كه از بوي دلاويز تو مستم

بگفتا من گلِ ناچيز بودم

وليكن مدتي با گل نشستم

كمال همنشين در من اثر كرد

وگرنه من همان خاكم كه هستم

گل 427. clay, earth, mud.

خوشبوي 428. odoriferous, fragrant.

حمّام 429. a bath.

روز 430. day.

محبوب 431. beloved, amiable.

بدستم 432. to my hand.

بدو 433. for باُو to him.

مُشك 434. musk.

يا 435. or, either, otherwise, but.

عبير 436. a perfumed composition.

بوي 437. odour, written also بُو

دلاويز 438. attracting the heart, charming.

مستم 439. I am enchanted, intoxicated.

بگفتا 440. it said, replied. The prefixed ب and final ا are both redundant.

ناچيز 441. nothing, vile, despicable.

وليكن 442. and but, only that.

مدت 443. time, period, term, space of time, sometime.

نشستن 444. to sit, to dwell, to subside.

همنشين 445. one who sits or converses with another; Companion.

اثر 446. impression, sign, mark, character, trace, vestige.

وگرنه 447. otherwise.

خاك 448. earth, dust.

خاكم 449. I am earth.

هستم 450. I am.

P. 8. l. 84.

اللهم متع المسلمين بطول حياته وضاعف ثواب جميله وحسناته وارفع درجة اودائه وولاتة ودمر على اعدائه وشناتة بما تلي في القرآن من آيات اللهم آمين بلده ولحفظ ولده

ARABICK.

اللهم 451. O God.

متع 452. bestow happiness.

المسلمين 453. on the moslems.

بطول 454. by length, long continuance of.

حياته 455. his life.

وضاعف 456. and increase thou.

ثواب 457. the reward.

جميله 458. his virtues.

وحسناته 459. and his good works; his perfections.

وارفع 460. and exalt thou.

درجة 461. dignity, rank, degree.

اودائه 462. his friends.

وولاته 463. and his rulers, governors.

ودمر 464. and destroy thou.

على 465. upon.

اعدائه 466. his enemies (avowed.)

وشناته 467. and his secret foes.

بما تلي 468. for the sake of these sayings.

في القرآن 469. in the Koran.

من آياته 470. in its (the Koran's) verfes.

آمن 471. proteƈt thou.

بلده 472. his country.

واحفظ 473. and proteƈt.

ولده 474. his fon.

P. 8. l. 87.

نظم

لقد سعد الدنيا به دام سعده

وايده المولى بالوية النصر

كذلك تنشاء لينه هو عرقها

وحسن نبات الارض من كرم البذر

یزد تعالى وتقدس خطهٔ پاک شیراز را بهیبت

حاکمان عادل وهمت عالمان عامل تا زمان قیامت

در امان سلامت نگاه دارد

لقد 475. of a truth.

سعد الدنيا 476. the world enjoys.

به 477. through him, by his means.

دام 478. perpetual.

سعده 479. his good fortune.

وايده 480. and befriend him, aid him.

المولى 481. God, the fovereign.

بالوية 482. with the ftandards.

النصر 483. of viƈtory.

كذلك 484. in fuch wife.

تنشاء 485. caufe to grow, flourifh.

لينه 486. the branch.

هو 487. he is.

عرقها 488. its root.

وحسن 489. and the goodnefs, becaufe the goodnefs.

نبات 490. a plant.

الارض 491. of the earth.

من 492. on account of, de pends upon.

كرم 493. generofity, excellence, goodnefs.

البذر 494. of the feed.

تقدس 495. holy, fanƈtified.

خطه 496. country, territory, limits.

پاک 497. pure, undefiled.

شیراز 498. Sheerâz.

هیبت 499. fear, dread, terror, awfulnefs, feverity.

حاکمان 500. governors, rulers. S. حاکم

عادل 501. juft.

همت 502. endeavour, exertion, refolution, intention; alfo aufpices, grace, favour.

عالمان 503. learned men. S. عالم a learned man.

عامل 504. performer, doer.

قیامت 505. the refurreƈtion.

امان 506. fafety, fecurity, tranquillity.

سلامت 507. peace, fafety, fecurity.

نگاهداشتن 508. to keep, preferve; to guard.

P. 8. l. 92.

نظم

ندانی که من در اقالیم غربت
چرا روزکاری بکردم درنگی
برون رفتم از ننگ ترکان که دیدم
جهان درهم افتاده چون موی زنگی
همه آدمی زاده بودند لیکن
چو گرگان بخونخوارگی تیز چنگی
درون مردمی چون ملک نیک محضر
برون لشکری چون هزبران جنگی
چو باز آمدم کشور آسوده دیدم
پلنگان رها کرده خوئی پلنگی
چنان بود درعهد اول که دیدم
جهان پر ز آشوب و تشویش و تنگی
چنین شد در آیام سلطان عادل
اتابک ابوبکر بن سعد زنگی

دانستن 509. to know ندانی don't you know?

اقالیم 510. climates, countries S. اقلیم

غربت 511. travelling, emigrating, alſo foreignneſs, remoteneſs.

چرا 512. why, wherefore.

روزکاری 513. ſometime.

درنگی 514. delay, lateneſs, dilatorineſs, heſitation.

برون 515. without, outſide.

ننگ 516. infamy, diſgrace, ignominy. Alſo honor; reputation, eſtimation, modeſty.

ترک 517. a turk. P. ترکان

دیدن 518. to ſee.

درهم 519. perplexed, entangled, confuſed, entwined, twiſted.

موي 520. hair, alſo. مو

آدمی زاده 521. human kind.

لیکن 522. but.

چو 523. for چون like, when, whenever, as if.

گرگان 524. wolves S. گرگ

خونخوارگی 525. drinking blood, reeking in blood, blood thirſtineſs.

تیز 526. ſharp; pungent.

چنگی 527. a claw, talon, the fiſt, a harp.

درون 528. within, inſide, interior, the heart.

مردم 526. men, mankind.

ملک 530. an angel.

نیک 531. good, virtuous.

محضر 532. diſpoſition, temper.

لشکری 553. *luſhkerai*, an army, alſo *luſhkeree*, a ſoldier, belonging to an army, or camp.

هزبران 534. lions. S. هزبر

جنگی 535. warlike.

کشور 536. country, region.

آسودن 537. to reſt, to quiet, pacify, comfort.

پلنگان 538. tigers. S. پلنگ

رها کردن 539. to ſet free, diſcharge, diſmiſs, to give admittance.

خوی 540. the ſame as خو diſpoſition, temper.

پلنگی 541. tiger-like.

چنان 542. ſuch as that, ſuch as.

عهد 543. time, reign. Alſo agreement, compact, bargain, promiſe.

آشوب 544. tumult, ſedition; alſo grief, ſorrow, misfortune.

تشویش 545. confuſion, inquietude, diſtreſs, diſtraction.

تنگی 546. diſtreſs; ſtraightneſs, narrowneſs.

چنین 547 thus, in this way, in this manner, ſo, like this.

ایام 548. days, times, ſeaſons. S. یوم

P. 9. l. 100.

نظم

اقلیم پارس را غم از آسیب دهر نیست
تا بر سرش بود چو توئی سایهٔ خدا
امروز کس نشان ندهد در بسیط خاک
مانند آستان درت مامن رضا
بر تست پاس خاطر بیچارگان وشکر
بر ما و بر خدای جهان آفرین جزا
یارب ز باد فتنه نگهدار خاک پارس
چندانکه خاک را بود و باد را بقا

اقلیم 549. climate, country, kingdom.

پارس 550. Perſia.

آسیب 551. misfortune, moleſtation, calamity, ſhock, concuſſion.

دهر 552. the world, time, an age, eternity; cuſtom, manner.

نیست 553. is not.

بر سرش 554. at it's head, is governed by.

توئی 555. thou art.

سایه 556. ſhadow, ſhade.

خدا 557. God.

امروز 558. this day, to day, now, at preſent.

نشان دادن 559. to point out.

مانند 560. like, reſembling.

آستان 561. threſhold.

در 562. gate, door, entrance; alſo in, into.
درت thy gate.

مامن 563. refuge, aſylum, place of ſafety.

رضا 564. conſent, reſignation, ſatisfaction.

بر تست 565. it is *incumbent* on you, it is your duty.

پاس خاطر 566. for the ſake of.

بیچارگان 567. the helpleſs S. بیچاره

E.

برما 568. on us, our duty.

آفرين 569. creator.

جزا 570. reward, retribution, compenſation.

فتنه 571. ſtrife, ſedition.

چندانكه 572. as long as, whilſt.

بقا 573. duration, continuance, permanency, remainder.

P. 9. l. 105.

سبب تاليف كتاب گلستان

سبب 574. cauſe, occaſion, reaſon.

تاليف 575. compilation, compoſition.

كتاب 576. book, volume, alſo a letter, writing.

P. 9. l. 106.

يكشب تامل ايام گذشته ميكردم و برعمر تلف كرده
تاسف ميخوردم و سنگ سراچهٔ دل را بالماس
آبديده مي سفتم و اين بيتهاي مناسب حال خود
ميگفتم

يك 577. one.

شب 578. night.

تامل 579. reflection, contemplation, meditation.

گذشتن 580. to paſs, to paſs over, to elapſe.

تلف 581. conſumption, diſſipation, waſte, ruin, deſtruction, expence.

تاسف 582. ſorrow, lamentation, regret.

سنگ 583. a ſtone; alſo weight.

سراچه 584. manſion.

الماس 585. diamond, adamant.

آبديده 586. tears.

سفتن 587. to bore, pierce, perforate.

بيتها 588. diſtichs. S. بيت

مناسب 589. befitting, applicable, conformable, congruous, proper, ſuitable.

حال 590. condition, ſtate, circumſtance.

P. 10. l 109.

مثنوي

هردم از عمر ميرود نفسي
چون نگه ميكنم نماند بسي
اي كه پنجاه رفت ودرخوابي
مگراين پنج روز دريابي
خجل آنكس كه رفت وكار نساخت
كوس رحلت زدند وبار نساخت
خواب نوشين بامداد رحيل
باز دارد پياده را زسبيل

مثنوي 591. poetry, where the ſecond line of every diſtich rhimes with the ſame letter.

دم 592. moment, inſtant; alſo the breath, هردم every moment, every breathing, continually.

نگه 593. for نگاه a look, view, aſpect, obſervation, cuſtody, care, caution.

بسي 594. ſufficient, many, more and more.

ایکه 595. alas that!

پنجاه 596. fifty.

خواب 597. ſleep, a dream.

مگر 598. excepting, but, unleſs, perhaps, by chance.

پنج 599. five.

دریافتن 600. to underſtand, comprehend.

خجل 601. ſhame.

آنکس 602. that perſon.

کار 603. buſineſs, work, uſe, purpoſe.

ساختن 604. to do, form, make, perform; to feign, to counterfeit.

کوس 605. a drum.

رحلت 606. march, departure, death.

زدن 607. to ſtrike, to beat, to attack.

بار 608. a load, burthen; fruit, alſo a time,

بارنساخت did not make up hisburthen.

نوشین 609. ſweet, pleaſant.

بامداد 610. the morning.

رحیل 611. marching, a journey.

بازداشتن 612. to withhold, to hinder, to prevent.

پیاده 613. a foot traveller, a walker, pedeſtrian; a foot ſoldier; a pawn in the game of cheſs.

سبیل 614. road, way.

P. 10. l. 114.

هرکه آمد عمارتي نو ساخت

رفت ومنزل بدیگري پرداخت

وان دگر پخت همچنین هوسي

وین عمارت بسر نبرد کسي

هرکه 615. whoſoever.

عمارت 616. building, fabric. edifice.

نو 617. new, freſh, recent.

منزل 618. a tenement, lodging, manſion; a day's journey; a ſtage of a journey; a halting place.

دیگر 619. another.

پرداختن 620. to abandon, quit, evacuate; to perform, execute.

وان 621. and that one.

دگر 622. for دیگر another.

پخت 623. contrived, ſpeculated; ripened, matured.

همچنین 624. in like manner, after this manner.

هوس 625. deſire, luſt, vain expectation, ambition.

وین 626. and this; for واین

بسربردن 627. to finiſh, accompliſh.

P. 10. l. 116.

یار ناپایدار دوست مدار

دوستي را نشاید این غدار

نیک و بد چون همي ببايد مرد
خنک آنکس که گوي نیکي برد
برگ عیشي بگور خویش فرست
کس نیارد زپس زپیش فرست

یار 628. friend; alſo ſtrength, power.

پایدار 629. permanent, fixed, conſtant, ſteady, having feet نا پایدار unſtable, tranſitory.

دوست 630. a friend.

مدار 631. place not.

دوستي 632. friendſhip.

نشاید 633. deſerveth not, it is not proper, inconſiſtent, ought not.

غدار 634. a cheat, traitor. غدر

بد 635. bad, wicked.

همي 636. a redundant particle, ſometimes prefixed to the preſent and preterite imperfect tenſes.

ببايد مرد 637. muſt neceſſarily die; the firſt ب is redundant.

خنک 638. happy, fortunate; alſo freſh, moderate, temperate.

گوي 639. a ball.

نیکي 640. goodneſs, virtue.

برد 641. carried away.

برگ 642. a leaf; proviſions for a journey.

عیش 643. delight, pleaſure, diverſion, luxury, life.

گور 644. a grave, tomb, ſepulchre; alſo the onager, or wild aſs.

فرستادن 645. to ſend.

نیارد 646. will not bring.

پس 647. behind زپس after, from behind.

پیش 648. before. زپیش beforehand.

عمر برفست وآفتاب تموز
اندکي ماند وخواجه غره هنوز
اي تهيدست رفته دربازار
ترسمت بر نیاوري دستار

برف 649. ſnow.

تموز 650. *Tumooz*. a Syrian month, (July.)

اندکي 651. a little, few, a ſmall part.

خواجه 652. a man of diſtinction, lord, maſter, teacher, preceptor; alſo merchant.

غره 653. ſloth, careleſſneſs, deceiving with vain hopes.

هنوز 654. yet, hitherto, to this very time, not yet.

تهي 655. empty تهيدست empty handed, unprovided with money.

بازار 656. a market.

ترسیدن 657. to fear. ترسمت I fear that thou.

دستار 658. A napkin, towel, alſo a turband.

P. 10. l. 121.

هرکه مزروع خود خورد بخوید
وقت خرمنش خوشه باید چید
پند سعدي بگوش جان بشنو
ره چنین است مرد باش وبرو

مزروع 659. fown.

خوید 660. green corn.

وقت 661. time, feafon.

خرمن 662. harveft; alfo a barn, threfhing floor.

وقت خرمن the time of getting in the harveft.

خوشه 663. an ear of corn.

باید 664. it is neceffary, it behoves.

چیدن 665. to gather, pick, choofe, glean.

پند 666. counfel, advice, admonition, exhortation.

گوش 667. an ear. بگوش جان with a lively ear, with attention.

ره 668. road: alfo written. راه

مرد 669. a man مرد باش be a man, take courage.

باش 670. be thou, ftay, have patience, wait.

P. 11. l. 123.

بعد از تامل این معنی مصلحت آن دیدم که در نشیمن
عزلت نشینم و دامن از صحبت فرا خوهم چینم و دفتر
از گفتهای پریشان بشویم و من بعد پریشان نگویم

بعد 671. after, afterwards.

معنی 672. fenfe, meaning, fignification, reality.

این معنی this fubject.

مصلحت 673. counfel, deliberation, meafures advifable to be purfued.

نشیمن 674. a feat, place, a fettlement, manfion.

عزلت 675. retirement, folitude.

صحبت 676. fociety, company, affociation.

فرا 677. is here a redundant particle: fometimes it fignifies again, oppofite, above, upon.

دفتر 678. a book, regifter, journal, tablet.

گفتهای 679. words, fayings گفتهای پریشان vain words, idle expreffions.

شستن 680. to wafh.

من بعد 681. afterwards, next.

P. 11. l. 126.

بیت

زبان بریده بکنجی نشست صم و بکم
به از کسی که زبانش نباشد اندر حکم

بریدن 682. to cut, amputate, fell.

کنج 683. a corner, angle.

صم 684. deaf.

بکم 685. dumb.

نباشد 686. might not, fhould not be.

اندر 687. in, into, within, under. It is fometimes

redundant.

حكم 688. command, order. اندر حكم in subjection.

P. 11. l. 129.

تا يكي از دوستان كه در كجاوه انيس من بودي و در
حجره جليس برسم قديم از در در آمد چندانكه
نشاط و ملاعبت و بساط مراغبت گسترد جوابش نگفتم
و سر از زانوي تعبد برنگرفتم رنجيده نگه كرد و گفت

كجاوه 689. a camel litter.

انيس 690. A comrade, intimate, familiar, friend.

حجره 691. a closet, chamber, cell.

جليس 692. companion, comrade, associate.

رسم 693. manner, custom, usage, rule.

قديم 694. old, ancient, usual.

در آمدن 695. to enter. از در در آمد entered the door.

نشاط 696. conviviality, gladness, joy, mirth.

ملاعبت 697. cheerfulness, toying, playing, joking.

بساط 698. bed, carpet, any thing spread; the surface: also a plain open country, extensive track.

مراغبت 699. desire, affection, propensity.

جواب 700. an answer جوابش in answer to him, his answer.

زانو 701. the knee.

تعبد 702. adoration, worship.

برنگرفتم 703. I did not lift up.

رنجيدن 704. to displease, to vex, to distress, to mortify.

نگه كرد 705. he looked.

قطعه

كنونت كه امكان گفتار هست
بگو اي برادر بلطف و خوشي
كه فردا چو پيك اجل در رسد
بحكم ضرورت زبان در كشي

كنون 706. for اكنون now كنونت for اكنون ترا now to you.

امكان 707. possibility, power.

گفتار 708. speech, conversation, saying, utterance.

هست 709. is, hath.

بگو 710. speak thou.

برادر 711. brother.

خوشي 712. gladness, mirth, cheerfulness, pleasure.

فردا 713. tomorrow.

پيك 714. messenger, courier.

اجل 715. fate, death.

در رسد 716. shall, or may arrive: در here is redundant.

ضرورت 717. necessity, exigency. بحكم ضرورت through necessity.

درکشیدن 718. to draw in, to restrain.

P. 12. l. 136.

یکی از متعلقان منش برحسب واقعه مطلع گردانیده
که فلان عزم کرده است ونیت جزم که بقیه عمر در
دنیا معتکف نشیند وخاموشی گزیند اگر توانی
سرخویش گیر وراه مجانبت پیش گیر

متعلق 719. a dependent, domestic, servant, kinsman; belonging to, depending upon, concerning. (p. متعلقان)

منش 720. of mine to him.

حسب 721. computing, reckoning, considering, according to.

واقعه 722. an occurrence, event, accident; a battle, encounter, conflict.

مطلع گردانیدن 723. to inform.

فلان 724. such an one, a certain person.

عزم 725. design, purpose, resolution.

نیت 726. design, purpose, intention, object of deliberation.

جزم 727. positive, absolute, deciding, determining.

بقیه 728. remainder, rest, remnant.

دنیا 729. the world, the present life.

معتکف 730. one who is continually employed in devotion.

خاموشی 731. silence.

گزیدن 732. to choose, select, elect.

توانستن 733. to be able, powerful, equal to.

سرخویش 734. one's own inclination.

سرخویش گیر make up your mind to it.

راه 735. road, way, path.

مجانبت 636. being near to, or at the side of any person.

پیش گیر 737. follow thou, adopt thou.

P. 12. l. 139.

گفتا بعزت عظیم وصحبت قدیم که دم برنیارم و
قدم برندارم مگر آنگه سخن گفته شود بر عادت
مالوف وطریق معروف که آزردن دوستان
جهلست وکفارت یمین سهلست خلاف راه
صوابست وعکس رای اولی الالباب ذوالفقار علی
در نیام وزبان سعدی در کام

گفتا 738. he said; the same as گفت the ا being redundant.

عزت 739. magnificence, grandeur; glory; also respect; veneration. I swear by the great God.

عظیم 740. great, large.

برنیارم 741. I will not bring out.

قدم 742. foot; also step, pace, foot-step.

برندارم 743. I will not lift up.

گفته شود 744. may be spoken.

عادت 745. custom, mode, manner, habit, usage.

مالوف 746. familiar, accuftomed, ordinary.

معروف 747. known.

آزردن 748. to diftrefs, trouble, afflict.

جهل 749. ignorance, ftupidity.

كفارت 750. expiation, atonement.

يمين 751. an oath, affidavit; alfo the right hand, fide, or part.

سهل 752. eafy.

خلاف 753. contrary, repugnant, oppofite, contradiction.

صواب 754. rectitude, juft dealing, the right way.

عكس 755. oppofite, contrary, reflection, inverfion.

راي 756. opinion, thought, fentiment.

اولي الباب 757. the wife, thofe poffeffed of wifdom.

ذوالفقار 758. the fword given by Mahommed to Aly.

علي 759. Aly, Mahommed's Son-in law.

نيام 760. a fcabbard, fheath.

كام 761. the palate: alfo defire, wifh, inclination.

P. 12. l. 144.

قطعه

زبان در دهان اي خردمند چيست

كليد در گنج صاحب هنر

چو در بسته باشد چه داند كسي

كه جوهر فروش است يا پيلور

دهان 762. mouth; alfo orifice, opening: it is generally written. دهن

خردمند 763. wife, judicious, intelligent.

چيست 764. what it is; what is it?

كليد 765. a Key.

گنج 766. treafure.

صاحب هنر 767. a man of virtue.

بستن 768. to fhut, bind, faften.

جوهر 769. a gem, a jewel; alfo matter, fubftance, effence, nature, difpofition.

فروش 770. a feller, dealer.

فروختن 771. to fell, deal.

پيلور 772. a dealer in fmall wares, a pedlar.

P. 12. l. 147.

قطعه

اگرچه پيش خردمند خاموشي ادبست

بوقت مصلحت آن به كه در سخن كوشي

دو چيز طيرهٔ عقلست دم فروبستن

بوقت گفتن وگفتن بوقت خاموشي

اگرچه 773. although, notwithftanding.

ادب 774. urbanity, politenefs, elegance of manners; fcience, learning, philology; difcipline,

law, rule, institution.

کوشیدن 775. to strive, endeavour, exert:

چیز 776. a thing.

طیره 777. levity, طیرهٔ عقل a weak understanding.

عقل 778. reason, intellect, understanding, sense.

فروبستن 779. to shut down, دم فروبستن to stop the breath.

P. 13. l. 152.

في الجمله زبان از مکالمه او درکشیدن قوت نداشتم

وروی از محاوره او گردانیدن مروت ندانستم

که یار موافق بود و محب صادق

في الجمله 780. summarily, briefly, in short.

مکالمه 781. conversation.

قوت 782. *Kuwwut*, strength, power, faculty.

روی 783. face, aspect, countenance, also written رو

محاوره 784. conversation, conference, dialogue, familiar discourse.

گردانیدن 785. to avert, to turn away, to change, alter, to do.

مروت 786. generosity, politeness, humanity.

موافق 787. conformable, suitable, agreeable.

محب 788. a friend.

P. 13. l. 158.

بیت

چو جنگ آوری با کسی در ستیز

که ازوی گزیرت بود یا گریز

جنگ 789. war, battle, conflict, contention.

جنگ آوردن 790. to commence war.

ستیز 791. emulation, competition, contention.

ازوی 792. from him.

گزیر 793. remedy, alternative, گزیرت your alternative.

گریز 794. flight, flying, fugitive.

P. 13. l. 158.

بحکم ضرورت سخن گفتم و تفرج کنان بیرون

رفتیم در فصل ربیع که صولت برد آرمیده بود

و اوان دولت ورد رسیده

تفرج 795. recreation, relaxation of mind, walking, contemplating, beholding.

کنان 796. making, doing, taking.

بیرون 797. out, outside, without; abroad, external.

فصل 798. time, season, juncture; section, article, chapter or other division of a book: a difference, distinction, (between right and wrong.)

صولت 799. severity, fury, furiousness.

برد 800. cold, frigid.

آرميدن 801. to rest, to repose; to become temperate.

اوان 802. season, time.

دولت 803. prosperity, happiness, wealth, fortune, felicity, empire, dominion, power.

ورد 804. the rose.

P. 13. l. 160.

بيت

پيراهني سبز بر درختان چون جامهٔ عيد نيكبختان

پيراهن 805. dress, clothing, vestment, apparel; a shirt.

جامه 806. garment, vest, cloth.

عيد 807. a festival, solemnity, holiday.

نيكبخت 808. fortunate, happy; august, blessed.

P. 14. l. 162.

قطعه

اول اردبهشت ماه جلالي

بلبل گوينده بر منابر قضبان

بر گل سرخ از نم افتاده لآلي

همچو عرق بر عذار شاهد غضبان

اردبهشت 809. *Ardebehesht*: a Persian month.

ماه 810. a month: the moon.

جلالي 811. *Jilalee*, the new Persian Æra.

بلبل 812. A nightingale.

گوينده 813. speaking, chanting.

منابر 814. pulpits. S. منبر

قضبان 815. branches.

سرخ 816. red.

نم 817. dew.

لآلي 818. pearls S. لؤلؤ

عرق 819. sweat, juice; a blush.

عذار 820. cheek, face.

شاهد 821. a mistress, a beautiful object; also a witness, an Angel.

غضبان 822. chiding, angry.

P. 14. l. 164.

شب را ببوستان با يكي از دوستان اتفاق مبيت افتاد

موضعي خوش و خرم و درختان دلكش در هم گفتي

كه خردهٔ مينا بر خاكش ريخته و عقد ثريا از تاكش

در آويخته

اتفاق 823. accident, chance, fortune; consent, concord, union, alliance.

مبيت 824. tarrying all night.

موضع 825. place, situation, spot.

خوش 826. pleasant, sweet, excellent, flourishing.

خورم 827. delightful.

دلكش 828. heart-attracting.

گفتي 829. thou wouldst have said.

خرده 830. fragment, particle, bit.

مينا 831. a glass bead, a glass globule, spark, spangle.

ريختن 832. to ſtrew, ſprinkle, ſcatter.

عقد 833. knot, bond, tie; contract.

ثريا 834. the pleiades.

تاک 835. A vine. تاکش its vine.

درآويختن 836. to hang up, to ſuſpend, to lift up; to attack, aſſault.

P. 14. l. 167.

قطعه

روضهٔ ماءُ نهرها سلسال

دوحهٔ سجع طيرها موزون

آن پراز لاله هاي رنگا رنگ

وين پراز ميوهاي گونا گون

باد در سايهٔ درختانش

گسترانيده فرش بوقلمون

روضه 837. A garden.

ماء 838. water.

نهرها 839. its river, its ſtream

سلسال 840. running, meandering.

دوحه 841. A grove, orchard.

سجع 842. melody, rhyme, cadence; warbling.

طير 843. a bird. P. طيور.

موزون 844. meaſured, weighed.

لاله 845. a tulip.

رنگارنگ 846. variegated.

ميوه 847. fruit.

گوناگون 848. different kinds, various.

گسترانيدن 849. to cauſe to ſpread.

بوقلمون 850. flowers of all colours; alſo the camelion.

P. 14. l. 171.

بامدادکه خاطر باز آمدن براي نشستن غالب آمد ديدمش دامني گل و ريحان وسنبل وضيمران فراهم آورده وعزيمت شهر کرده گفتم گل بوستان را چنانکه داني بقائي نباشد وعهد گلستان را وفائي نه وحکما گفته اند هرچه نپايد دلبستگي را نشايد

براي 851. over the inclination, or opinion.

غالب 852. prevalent, overcoming, ſuperior, victorious; for the moſt part, likely, beyond a doubt.

ديدمش 853. I beheld him.

ريحان 854. ſweet baſil.

سنبل 855. the hyacinth.

ضيمران 856. ſome odoriferous plant.

فراهم آوردن 857. to collect together, to accumulate.

عزيمت 858. reſolution, determination, undertaking; an incantation, ſpell, amulet.

شهر 859. a city.

چنانکه 860. ſuch, ſo as.

داني 861. thou knoweſt.

وفا 862. good faith, performance of a promiſe, ſincerity.

نه 863. not, no, neither.

حکما 864. sages. S. حکیم

دیر 865. late, slow, long; antique, old.

نپاید 866. continueth not.

دلبستگي 867. attachment, affection.

P. 15. l. 175.

گفتا پس چیست گفتم براي نزهت ناظران وفسحت
حاضران کتاب گلستان توانم تصنیف کردن که
باد خزان را بر ورق او دست تطاول نباشد و
گردش زمان عیش ربیعش را بطیش خریف مبدل
نکند

براي 868. for; because, on account of, or respect of, for the sake of.

نزهت 869. delight, pleasure.

ناظران 870. beholders, spectators, S. ناظر

فسحت 871. gratification, satisfaction, also amplitude.

حاضران 872. those who are present; S. حاضر

تصنیف 873. composition, literary production.

خزان 874. autumn, fall of the leaf.

تطاول 875. oppression, tyranny, violence.

گردش 876. revolution, vicissitude.

طیش 877. inconstancy, levity, folly.

خریف 878. autumn.

مبدل 879. changed, altered, exchanging, converted, turned into.

P. 15. l. 179.

مثنوي

بچه کار آیدت ز گل طبقي
از گلستان من ببر ورقي
گل همین پنج روز و شش باشد
وین گلستان همیشه خوش باشد

آیدت 880. may come to you, will be to you.

طبق 881. a dish, tray, plate; also story of a house, a platform, stage.

ببر 882. carry thou.

ورقي 883. a leaf.

همین 884. only, solely, neither more nor less, so, the same, in the same manner.

شش 885. six.

همیشه 886. always, continually, perpetually.

P. 15. l. 182.

حالي که من این سخن بگفتم از دامن گل بریخت
و در دامنم آویخت الکریم اذا وعد وفا
فصلي در ان چند روز اتفاق در بیاض
افتاد در حسن معاشرت و آداب محاورت
در لباسي که متکلمانرا بکار آید و مترسلانرا
بلاغت افزاید في الجمله از گل بوستان
بقیتي موجود بود که کتاب گلستان تمام شد

حالي 887. at the time, as soon as, whilst.

ریختن 888. to ſcatter, to diſperſe, to diffuſe, to pour out, to break in pieces.

آویختن 889. to hang, to ſuſpend, to cling.

الکریم 890. the beneficent man.

اذا 891. when (in the future tenſe.)

وعد 892. he promiſes.

وفا 893. he performs.

چندروز 894. a few days, ſome days.

بیاض 895. a note book, pocket book, common-place book; carte blanche.

حسن 896. beautiful, excellent, good.

معاشرت 897. converſation, familiarity, ſociety.

آداب 898. good manners, civilities; alſo rules, S. ادب

محاورت 899. converſation, familiar diſcourſe.

لباس 900. dreſs, apparel.

متکلمان 901. orators, ſpeakers. S. متکلم

بکار آمدن 902. to come into uſe, to become uſeful.

مترسلان 903. letter writers, correſpondents. S. مترسل

افزودن 904. to increaſe, to augment.

بقیتی 905. ſome remains.

P. 16. l. 187.

وتمام آنگه شود بحقیقت که پسند آید در
بارگاه شاه جهان پناه سایه کردگار وپرتو
لطف پروردگار ذخر زمان کهف الامان المؤید
من السماء عضد الدولة القاهرة سراج الملة الباهرة
جمال الانام مفخر الاسلام سعد بن اتابک الاعظم
شاهنشاه المعظم مالک رقاب الامم مولی
ملوک العرب والعجم سلطان البر والبحر وارث
ملک سلیمان مظفر الدین ادام الله تعالی
اقبالهما وجعل کل خیر مآلهما وبکرشمه لطف
خداوندی مطالعه فرماید

حقیقت 906. truth, reality, in fact, in truth.

بارگاه 907. a court, palace.

شاه 908. a king.

پناه 909. refuge, aſylum; جهان پناه the aſylum of the world.

کردگار 910. God, the omnipotent.

پرتو 911. a ray, light.

پروردگار 912. providence.

ذخر 913. treaſure, proviſions, ſtores.

کهف 914. aſylum; cave.

امان 915. ſafety.

المؤید 916. aided, aſſiſted, the favorite.

من السماء 917. by heaven.

عضد 918. an arm.

الدولة 919. of the empire, the ſtate.

القاهرة 920. the victorious, conquering.

سراج 921. lamp.

الملة 922. of the religion.

الباهر 923. resplendent.

مفخر 924. aggrandizer.

مالك 925. king, lord, master, proprietor.

رقاب 926. necks. S. رقبة

الامم 927. of the nations, people, sects, religions. S. امت

مولى 928. lord, master.

ملوك 929. Kings. S. ملك

العرب 930. of Arabia.

العجم 931. of Persia.

بر 932. land, continent.

والبحر 933. and of the sea.

وارث 934. heir, inheritor.

ملك سليمان 935. kingdom of Solomon.

ادام 936. prolong, extend, perpetuate.

الله تعالى 937. the high God.

اقبالهما 938. the good fortune of them both.

جعل 939. make, produce.

كل 940. all, every, whole.

خير 941. good, righteous, virtue, righteousness.

مالهما 942. performances, issues of them both.

كرشمه 943. a kind glance, affectionate look.

مطالعه فرمودن 944. to peruse.

P. 16. l. 956

نظم

گر التفات خداوندیش بیاراید
نگارخانهٔ چینی و نقش ارژنگیست
امید هست که روی ملال درنکشد
ازین سبب که گلستان نه جای دلتنگیست
علی الخصوص که دیباچهٔ همایونش
بنام سعد ابی بکر سعد بن زنگیست

التفات 945. kindness, courtesy, regard, inclination.

آراستن 946. to adorn, ornament, dress out, prepare, put in order.

نگارخانه 947. a gallery of pictures.

چيني 948. of China, Chinese.

نقش 949. picture, painting, drawing, design.

ارژنگ 950. *Urzung*, the paintings, which the impostor Mani pretended to have received from heaven.

ملال 951. dissatisfaction, displeasure, sadness, vexation.

جا 952. a place.

دلتنگي 953. displeasure.

على الخصوص 954. especially.

ديباچه 955. the preface of a book.

همايون 956. auguſt, royal, imperial, ſacred, bleſſed, fortunate.

ابي بكر 957. Abeebukr, a proper name.

P. 17. l. 202.

ذكر امير كبير فخر الدين ابو بكر بن ابو نصر

امير 958. nobleman, prince, lord.

ابو نصر 959. *Aboo nuſr* the father of victory

P. 17. l. 203.

ديگر عروس فكر من از بي جمالي سر بر نيارد
و ديدهٔ ياس از پشت پاي خجالت بر ندارد و در
زمرهٔ صاحب جمالان متجلي نشود مگر آنكه
كه مجلي گردد بزيور قبول امير كبير عالم عادل
مويد مظفر علي الاعدا ظهير سرير سلطنت مشير
تدبير مملكت كهف الفقرا ملاذ الغربا مربي
الفضلا محب الاتقيا افتخار آل فارس يمين
الملك ملك الخواص فخر الدولة و الدين غياث
الاسلام و المسلمين عمدة الملوك و السلاطين
ابو بكر بن ابو نصر اطال الله عمره و اجل قدره
و شرح صدره و ضاعف اجره كه ممدوح اكابر
آفاقست و مجمع مكارم اخلاق

عروس 960. a bride.

فكر 961. imagination, thought, reflection.

بي جمالي 962. want of beauty.

ديده 963. the eye, ſight; alſo ſeen.

ياس 964. deſpondency, deſpair.

پشت 965. the back, hinder-part; ſupport, reliance, پشت پا The convex or upper part of the foot.

پا 966. the foot, footſtep; baſis, foundation, veſtige, trace, track.

خجالت 967. ſhame, modeſty.

زمره 968. A circle, aſſembly, crowd.

صاحب جمالان 969. beautiful youths.

متجلي 670. brilliant, ſplendid.

مجلي 971. bedecked, ornamented.

گرديدن 972. to become, to change, to turn, to revolve, to go round, to walk abroad.

زيور 973. jewels, ornaments.

قبول 974. acceptance, approbation, conſent, aſſent, compliance.

امير كبير 975. A great lord.

عالم 9;6. learned.

اعدا 977. enemies.

ظهير 978. ſupport, protection.

سرير 979. a throne.

سلطنت 980. empire, monarchy; reign.

مشير 981. counſellor, adviſer.

تدبير 982. deliberation, counſel, management.

مملكت 983. kingdoms.

الفقرا 984. the indigent. S. فقير

ملاذ 985. refuge, asylum.

الغربا 986. strangers.

مربي 987. patron, guardian; tutor.

فضلا 988. the learned men.

الاتقيا 989. the pious men. S. تقي

افتخار 990. honor, glory, grace, boast.

يمين الملك 991. the right arm, strength, power of the kingdom.

ملك الخواص 992. chief of the nobles.

غياث الاسلام 993. succourer of the faith.

والمسلمين 994. and the moslems, the faithful.

عمده 995. the support, pillar, confidant.

والسلاطين 996. and of Sultans. S. سلطان

اطال الله عمره 997. may (God) prolong his life.

واجل 998. and aggrandize.

قدره 999. his dignity.

وشرح 1000. enlighten.

صدره 1001. his breast.

وضاعف 1002. may (God) augment.

اجره 1003. his reward.

ممدوح 1004. praised, celebrated.

اكابر 1005. nobles, grandees.

آفاق 1006. horizons, quarters of the world.

مجمع 1007. confluence, assembly, concourse.

مكارم 1008. laudable actions.

اخلاق 1009. manners, morals; ethics.

P. 17. l. 212.

بيت

هر كه در سايهٔ عنايت اوست

گنهش طاعتست و دشمن دوست

هر يكي از ساير بندگان و حواشي خدمتي معين است كه اگر در اداي آن برخي تهاون و تكاسل روا دارند هر آينه در معرض خطاب آيند و محل عتاب مگر برين طايفهٔ درويشان كه شكر نعمت بزرگان برايشان و ذكر جميل و دعاي خير واداي چنين خدمتي در غيبت اوليترست كه در حضور كه اين بتصنع نزديكست و آن از تكلف دور و باجابت مقرون

اوست 1010. he is.

حواشي 1011. followers, attendants, domestics servants.

خدمت 1012. service, employment, office, duty.

معين 1013. fixed, appointed, established, appropriated.

ادا 1014. performance, fulfilment.

برخي 1015. some, a little.

تهاون 1016. negligence, sloth.

تكاسل 1017. neglect, indolence.

روا داشتن 1018. to allow, permit.

هر آينه 1019. certainly.

معرض 1020. place of meeting; contingency, occurrence.

خطاب 1021. converſation.

محل 1022. place, quarter, diſtrict; time, oppurtunity.

عتاب 1023. reprehenſion, reproach.

طايفه 1024. claſs, body of men, crowd, company, a band.

درويشان 1025. Durwaiſhes.

بزرگان 1026. great men, ſuperiors. S. بزرگ

ايشان 1027. they, them.

دعاي خير 1028. a benediction.

غيبت 1029. abſence.

اوليتر 1030. better, preferable.

حضور 1031. preſence.

تصنع 1032. artifice, ſpeciouſneſs, oſtentation.

نزديك 1033. near.

تكلف 1034. ceremony, trouble, inconvenience.

دور 1035. far, diſtant.

مقرون 1036. connected, related, conjoined, near, from قرين

P. 18. l. 220.

نظم

پشت دوتاي فلك راست شد از خرمي

تا چو تو فرزند زاد مادر ايام را

حكمت محض است اگر لطف جهان آفرين

خاص كند بنده مصلحت عام را

دولت جاويد يافت هر كه نكونام زيست

كز عقبش ذكر خير زنده كند نام را

وصف ترا گر كنند ور نكنند اهل فضل

حاجت مشاطه نيست روي دلارام را

دوتا 1037. double, bent, incurvated,

دوتاي فلك the incurvated ſky.

راست 1038. ſtraight, truth, true, alſo the right hand, or ſide.

خرمي 1039. delight.

فرزند 1040. a ſon, a child.

زادن 1041. to bring forth, to be born.

مادر 1042. mother, مادر ايام dame nature.

حكمت 1043. philoſophy, wiſdom.

محض 1044. entirely, altogether; only, ſolely, pure, ſincere.

جهان آفرين 1045. the creator of the world.

خاص 1046. ſpecial, particular.

عام 1047. common, vulgar, the common people.

جاويد 1048. immortal, perpetual.

يافتن 1049. to find, to obtain.

نكو 1050. good, virtuous. نكونام a good name.

زيستن 1051. to live, to exiſt.

عقب 1052. behind, after.

زنده کردن 1053. to give life, to reſtore life.

اهل فضل 1054. men of excellence or virtue.

مشاطه 1055. a tire woman.

دلارام 1056. a lovely woman, contented heart.

P. 19. l. 229.

عذر تقصير خدمت وموجب اختيار عزلت

تقصير و تقاعدي كه در مواظبت خدمت
بارگاه خداوندي ميرود بنابر آنست كه
طايفهٔ حكماء هند در فضيلت بزرجمهر سخن
ميگفتند آخر جز اين عيبش ندانستند كه در سخن
گفتن بطيست يعني درنگ بسيار ميكند مستمع بسي
منتظر بايد تاوي تقرير سخن كند بزرجمهر بشنيد
وگفت انديشه كردن كه چه گويم به از پشيماني
خوردن چرا گفتم

اختيار 1057. choice, election, liberty.

تقاعد 1058. backwardneſs, dilatorineſs.

مواظبت 1059. perſeverance, aſſiduity, ſtrenuous diſcharge.

بنابر 1060. reſembling, in conformity to.

آنست 1061. that is.

هند 1062. Hind, India.

فضيلت 1063. excellence, virtue.

بزرجمهر 1064. Buzurchehmehr, the Vizier of Nouſheervân.

جز 1065. except, beſides.

بطي 1066. heſitation, ſlowneſs.

يعني 1067. that is to ſay, in other words.

درنگ 1068. ſlow, late.

بسيار 1069. much, many.

مستمع 1070. hearer, auditor.

منتظر 1071. expecting with impatience, waiting for.

تاوي 1072. for تا او until he.

تقرير 1073. relation, recital, delivery: alſo ſtrengthening, confirmation.

انديشه 1074. reflection, conſideration.

پشيماني 1075. repentance, contrition.

P. 19. l. 236.

مثنوي

سخن دان پرورده پير كهن
بينديشد انگه بگويد سخن
مزن بي تامل بگفتار دم
نكو گوي گر دير گوي چه غم
بينديش وانگه بر آور نفس
وزان پيش بس كن كه گويند بس
بنطق آدمي بهترست از دواب
دواب از تو به گر نگوئي صواب

سخندان 1076. an orator.

پرورده 1077. educated, nouriſhed, bred; a pupil

پير 1078. an old perſon; a ſpiritual guide, the founder or ſuperior of any religious ſect, or congregation پيركهن a very old man.

كهن 1079. old, ancient.

انديشيدن 1080. to conſider, to reflect.

انگه 1081. then, afterwards.

وزان 1082. for وازان and before that.

بس 1083. enough, ſufficient.

نطق 1084. ſpeech, articulation.

آدمي 1085. human, belonging to human nature; mankind.

بهتر 1086. better, preferable.

دواب 1087. beaſts, brutes, cattle.

P. 19. l. 241

فكيف در نظر اعيان خداوندي عزنصره كه مجمع
اهل دل است و مركز علماي متبحر اگر در سياقت
سخن دليري كنم شوخي كرده باشم و بضاعت مزجات
بحضرت عزيز آورده و شبه در بازار جوهريان جوي
نيارد و چراغ پيش آفتاب پرتوي ندارد و مناره بلند
در دامن كوه الوند نمايد پست

فكيف 1088. how then?

اعيان 1089. grandees, nobles, nobility.

عزنصره 1090. glorious be his victory.

اهل دل 1091. men of piety.

مركز 1092. a centre.

علما 1093. learned men. S. عالم

متبحر 1094. A very learned, profound ſcholar.

اگر 1095. if.

سياقت 1096. conflict, ardour, سياقت سخن heat of converſation.

دليري 1097. boldneſs, preſumption.

شوخي 1098. petulance, impudence, preſumption, jollity, mirth.

بضاعت 1099. a capital ſtock in trade.

مزجات 1100. a ſmall matter, any trifle.

بضاعت مزجات ſmall capital ſtock.

حضرت 1101. preſence, court, majeſty.

عزيز 1102. precious, excellent, venerable, pure, holy.

شبه 1103. a glaſs bead.

جوهريان 1104. jewellers.

جو 1105. barley. جوي a barley corn.

نيارد 1106. will not bring, or fetch. Some copies have نيرزد is not worth.

چراغ 1107. a lamp.

مناره 1108. a minaret, turret.

بلند 1109. high, lofty.

كوه 1110. a mountain. دامن كوه foot of a mountain.

الوند 1111. *Ukwund*, name of a high mountain in Hamadan, 80 leagues from Isfahan.

پست 1112. low, humble, depressed, mean, abject.

P. 20. l. 246.

مثنوي

هركه گردن بدعوي افرازد

دشمن از هر طرف بدو تازد

سعدي افتاده است آزاده

كس نيايد بجنگ افتاده

اوّل انديشه وانگهي گفتار

پاي پيش آمده است پس ديوار

نخلبندم ولي نه در بستان

شاهدم مي ولي نه در كنعان

گردن 1113. A neck.

دعوي 1114. claim, demand; pretension, plea.

افراختن 1115. to exalt, extol, extend, to celebrate, to promote.

طرف 1116. side, quarter.

تاختن 1117. to attack, assault, to rush upon, to hasten; to gallop; to walk fast.

آزاد شدن 1118. to be liberated, dismissed, permitted to depart.

نخلبند 1119. a maker of artificial flowers.

نخلبندم I am a maker &c.

ولي 1120. for وليكن and but, yet, however.

كنعان 1121. Canaan.

P. 20. l. 251.

لقمان حكيم را گفتند حكمت از كه آموختي گفت

از نابينايان كه تا جاي نه بينند پاي نه نهند قدم

الخروج قبل الولوج

مصراع

مرديت بيازماي انگهي زن كن

لقمان 1122. *Locmân*, supposed by some, to be Æsop.

حكيم 1123. philosopher, physician.

از كه 1124. from whom.

نابينا 1125. one who is blind.

قدم 1126. first.

الخروج 1127. moving.

قبل 1128. before.

الولوج 1129. stirring, proceeding.

مصراع 1130. hemistich.

مردي 1131. manhood, also courage: مرديت thy manhood.

آزمودن 1132. to try, prove, experience.

زن كردن 1133. to marry, to take a wife.

P. 21. l. 254.

نظم

گرچه شاطر بود خروس بجنگ

چه زند پیش باز روئین چنگ
گربه شیراست در گرفتن موش
لیک موش است در مصاف پلنگ

گرچه 1134. for اگرچه although.

شاطر 1135. bold, dauntlefs; cheerful, alert, active.

خروس 1136. a dunghill-cock.

روئین 1137. Brazen.

گربه 1138. a cat.

شیر 1139. *shair*, a lion; *sheer*, milk.

گرفتن 1140. to feize درگرفتن in feizing.

موش 1141. a moufe.

لیک 1142. for لیکن but.

مصاف 1143. the field of battle.

P. 21. l. 25.

اما باعتماد وسعت اخلاق بزرگان که عوایب
زیردستان بپوشند در افشاي جرایم کهتران نکوشند
کلمه چند برسبیل اختصار از نوادر و آثار و حکایات و
اشعار و سیر ملوک ماضي درین کتاب درج کردیم و
برخي از عمر گرانمایه برو خرج موجب تصنیف
کتاب گلستان این بود و بالله التوفیق.

اما 1144. but, however, notwithftanding.

اعتماد 1145. reliance, confidence, truft.

وسعت 1146. amplitude, fpacioufnefs.

عوایب 1147. defects S. عیب

زیردست 1148. weak, humble, inferior, indigent.

پوشیدن 1149. to hide, conceal, cover, clothe.

افشا 1150. divulging, difclofing, revealing.

جرم 1151. fault, crime, offence, P. جرایم

کهتر 1152. lefs, inferior, fmall, P. کهتران inferiors.

کلمه 1153. a word, faying, difcourfe, fpeech.

چند 1154. fome, how much? how many?

اختصار 1155. abridging, abridgment; epitome.

نوادر 1156. wonders, rarities. S. نادر

حکایت 1157. ftory, tale, relation; P. حکایات

اشعار 1158. verfes, poems. poetry. S. شعر

سیر 1159. morals, virtues, qualities. S. سیرت

ماضي 1160. the paft, paft time.

درین 1161. for دراین in this.

درج 1162. comprifing, containing, including.

گرانمایه 1163. valuable, precious.

برو 1164. for براو on it.

خرج 1165. expenditure, expence, difburfement.

بالله 1166. through God.

توفیق 1167. the grace, aid.

P. 21. l. 262.

قطعه

بماند سالها این نظم و ترتیب

زما هر ذرّه خاک افتاده جائي
غرض نقشيست کز ما باز ماند
که هستي را نمي بينم بقائي
مگر صاحبدلي روزي برحمت
کند درکار درويشان دعائي

سال 1168. a year سالها years.

ترتيب 1169. arrangement.

زما 1170. for ازما of me, belonging to me, mine.

ذرّه 1171. a particle, atom.

غرض 1172. intention, design, interest, hatred, rancour.

هستي 1173. existence.

درويش 1174. a Durwaish (Dervise)

P. درويشان

P. 21. l 266.

امعان نظر درترتيب کتاب وتذهيب ابواب ايجاز
سخن مصلحت ديد تامرايين روضهٔ رعنا وحديقهٔ
غلبا چون بهشت بهشت باب اتفاق افتاد ازين
سبب که مختصرآمد تا بملالت نينجامد

امعان نظر 1175. looking intently, gazing, considering.

تذهيب 1176. gilding.

ابواب 1177. doors, gates, also chapters S. باب

ايجاز 1178. abbreviation, compendium, abridgement.

مر 1179. a redundant particle.

رعنا 1180. beautiful, admirable, delicate.

حديقه 1181. a garden.

غلبا 1182. splendid; verdant

بهشت 1183. paradise.

بهشت 1184. eight.

باب 1185. a door, gate, also chapter, book.

مختصر 1186. abridged, curtailed; a compendium, abridgment.

ملالت 1187. fatigue, languor, weariness, sadness; انجاميدن 1188. to finish, accomplish, perform, to be consumed, exhausted.

P. 22. l. 269.

باب اول درسيرت پادشاهان
باب دوم در اخلاق درويشان
باب سيوم در فضيلت قناعت
باب چهارم درفوايد خاموشي
باب پنجم در عشق جواني
باب ششم در ضعف وپيري
باب هفتم درتاثير تربيت
باب هشتم درآداب صحبت

دوم 1189. second.

سيرت 1190. virtue, moral quality; also history plu. سير

پادشاهان 1191. kings. S. پادشاه

سیوم 1192. third.

قناعت 1193. contentment, content, tranquillity, abstinence, temperance.

چهارم 1194. fourth.

فواید 1195. advantages. S. فایده.

پنجم 1196. fifth.

جواني 1197. the season of youth; also a youth.

ششم 1198. sixth.

ضعف 1199. imbecility, weakness.

پیري 1200. old age.

هفتم 1201. seventh.

تاثیر 1202. impression, force.

هشتم 1203. eighth.

P. 22. l. 277.

تاریخ کتاب

دران مدت که ما را وقت خوش بود
ز هجرت شش صد و پنجاه و شش بود
مراد ما نصیحت بود گفتیم
حوالت با خدا کردیم و رفتیم

تاریخ 1204. date, Æra, epoch.

هجرت 1205. The Hejirah Æra commenced the 16th. of July A. D. 622.

صد 1206. hundred.

مراد 1207. desire, intention, will, affection.

نصیحت 1208. advice, admonition.

حوالت 1209. recommending, transferring to the care of another, committing to trust.

گلستان

باب اوّل در سيرت ملوك

حكايت ۱ TALE. I.

P. 23. l. 4.

پادشاهي را شنيدم كه بكشتن اسيري اشارت كرد
بيچاره دران حالت نوميدي بزباني كه داشت ملك
را دشنام دادن گرفت وسقط گفتن كه گفته اند
هركه دست از جان بشويد هرچه در دل دارد بگويد

پادشاهي 1210 *Pâdſhâhai*, a King; *Pâdſhâhee*, royalty.

كشتن 1211. to kill, flay, put to death, execute, to extinguiſh.

اسير 1212. priſoner, captive.

اشارت 1213. ſign, ſignal, token, wave with the hand.

بيچاره 1214. without remedy, helpleſs.

نوميدي 1215. deſpair.

زباني 1216. a language. بزباني كه داشت in a language that he poſſeſſed; i. e. in his own native language.

دشنام 1217. abuſe.

سقط 1218. reproach, rudeneſs.

ARABICK.

P. 23. l. 8.

بيت

اذا يئس الانسان طال لسانه
كسنور مغلوب يصول على الكلب

اذا 1219. when.

يئس 1220. deſpaireth.

الانسان 1221. the man.

طال 1222. extendeth.

لسانه 1223. his tongue.

كسنور 1224. as a cat.

مغلوب 1225. conquered, overcome.

يصول على الكلب 1226. ſeizeth upon the dog.

P. 23. l. 10.

بيت

وقت ضرورت چون نماند گريز
دست بگيرد سر شمشير تيز

گريختن 1227. to run away.

شمشير 1228. a ſword. Scimitar, is a corruption of *ſhumſhair*. سر شمشير the edge, or point of the ſword.

P. 23. l. 12.

ملك پرسيد كه چه ميگويد يكي از وزراي نيك
محضر گفت اي خداوند ميگويد كه

ملك 1229. a king.

وزرا 1230. Viziers. S. وزير

ARABICK.

P. 23. l. 13.

والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس والله يحبّ المحسنين

والكاظمين 1231. and those who suppress.

الغيظ 1232. anger.

والعافين 1233. and those who are forgiving.

عن 1234. of, from.

الناس 1235. mankind.

والله 1236. and God.

يحب 1237. befriendeth.

المحسنين 1238. the merciful, generous.

P. 23. l. 14.

ملك را برو رحم آمد وازسر خون او در گذشت

رحم 1239. pity, compassion.

خون 1240. blood.

گذشتن 1241. to pardon, to go beyond, to exceed; to pass over; to die.

P. 23. l. 14.

وزير ديگر كه ضدّ او بود گفت ابناي جنس ما را نشايد كه در حضرت پادشاهان جز براستي سخن گفتن اين ملك را دشنام داد وناسزا گفت

وزير 1242. A Vizier, minister of state.

ضد 1243. contrary, opposite.

ابناي جنس 1244. equals, of the same rank or quality.

شايستن 1245. to suit, to be proper.

راستي 1246. truth, rectitude.

سزا 1247. fit, proper, deserving, ناسزا improper, unbecoming.

P. 24. l. 27.

ملك روي ازين سخن درهم كشيد وگفت مرا اين دروغ وي پسنديده تر آمد ازين راست كه تو گفتي كه آنرا روي در مصلحتي بود واين را بنا بر خبث وحكما گفته اند دروغ مصلحت آميز به از راست فتنه انگيز

كشيدن 1248. to draw, to contract, روي درهم كشيدن to contract the face into wrinkles, to frown.

مرا 1249. to me.

دروغ 1250. falsehood, a lie.

وي 1251. his.

پسنديدن 1252. to approve پسنديده تر preferable.

بنا 1253. edifice, fabric, construction.

خبث 1254. malignity, malevolence, impurity.

آميختن 1255. to mix.

انگيختن 1256. to excite.

P. 24. l. 21.

بيت

هر كه شاه آن كند كه او گويد

حيف باشد كه جز نكو گويد

حيف 1257. violence, oppreſſion; alas! woe to.

P. 24. l. 24.

بر طاق ايوان فريدون نوشته بود

مثنوي

جهان اي برادر نماند بكس

دل اندر جهان آفرين بند وبس

مكن تكيه بر ملك دنيا و پشت

كه بسيار كس چو تو پرورد وكشت

چو آهنگ رفتن كند جان پاك

چه بر تخت مردن چه بر روي خاك

طاق 1258. a portico, arched roof, cupola.

ايوان 1259. a palace, hall.

فريدون 1260. Feridoon, King of Perſia.

نوشتن 1261. to write.

تكيه 1262. reliance, dependence, leaning upon.

آهنگ 1263. intention, deſign, inclination.

تخت 1264. a throne.

مردن 1265. to die.

حكايت ٢ TALE. II.

P. 25. l. 28.

يكي از ملوك خراسان سلطان محمود سبكتگين را بخواب ديد بعد از وفات او بصد سال كه جمله وجود او ريخته بوده و خاك شده مگر چشمان كه همچنان در چشم خانه همي گرديدند و نظر ميكردند ساير حكما از تاويل آن عاجز ماندند مگر درويشي كه خدمت بجاي آورد وگفت هنوز نگرانست كه ملكش با ديگرانست

خراسان 1266. Khoraſan.

محمود سبكتگين 1267. Sultan Mahmood Sebuktegeen, died A. H. 347.

وفات 1268. death, deceaſe.

جمله 1269. the whole, amount, ſum.

وجود 1270. body, perſon, individual; exiſtence, ſubſtance, eſſence.

چشم 1271. an eye, alſo hope.

چشم خانه 1272. the ſocket of the eye.

ساير 1273. the remainder, all except; alſo the whole.

تاويل 1274. explanation, interpretation, (of dreams, or obſcure points.)

عاجز 1275. defective, weak, hopeleſs, exhauſted, impatient.

نگرستن 1276. to look, behold.

P. 25. l. 34.

نظم

بس نامور كه زير زمين دفن كرده اند

کر هستیش بروي زمین یک نشان نماند

وان پیر لاشه را که سپردند زیر خاک

خاکش چنان بخورد کزو استخوان نماند

زنده است نام فرخ نوشیروان بخیر

گرچه بسي گذشت که نوشیروان نماند

خیري کن اي فلان و غنیمت شمار عمر

زان پیشتر که بانگ برآید فلان نماند

نامور 1277. famous, renowned.

زیر 1278. under,

دفن کردن 1279. to bury, inter.

لاشه 1280. for لاش a corpse.

سپردن 1281. to deposit, deliver to the charge of another.

کزو 1282. for که ازاو that of him.

استخوان 1283. a bone.

فرخ 1284. happy, fortunate.

نوشیروان 1285. Noushirvan. King of Persia.

گذشتن 1286. to pass, elapse.

غنیمت 1287. wealth, gain, spoil, booty, plunder.

شمردن 1288. to reckon, account.

زان 1289. for ازان from that.

پیشتر 1290 before, prior.

بانگ 1291. cry, clamour, noise, sound, report.

حکایت ۳ TALE. III.

P. 26. l. 43.

ملکزاده را شنیدم که کوتاه بود و حقیر و دیگر برادرانش بلند وخوبروي باري پدرش بکراهیت واستخفاف در وي نظر کرد پسر بفراست دریافت وگفت اي پدر کوتاه خردمند به از نادان بلند نه هر چه بقامت مهتر بقیمت بهتر الشاة نظیفة والفیل جیفة

ملکزاده 1292. a king's son.

کوتاه 1293. short, low.

حقیر 1294. ill favored, contemptible, vile, abject.

برادرانش 1295. his brothers.

خوب 1296. good, handsome.

بار 1297. once, a time, باري one time, once.

پدر 1298. father.

کراهیت 1299. disgust, hatred, dislike.

استخفاف 1300. slight, disesteem.

پسر 1301. a son, boy.

فراست 1302. sagacity, ingenuity.

نادان 1303. ignorant.

قامت 1304. stature.

مهتر 1305. higher, greater; chief.

قیمت 1306. price, value.

ARABICK.

الشاة 1307. the ſheep.

نظيفة 1308. clean.

والفيل 1309. and the elephant.

جيفة 1310. unclean.

P. 26. l. 47.

بيت

اقل جبال الارض طور

وانه لاعظم عند الله قدرا ومنزلا

اقل 1311. ſmalleſt, moſt inconſiderable.

جبال 1312. mountains.

الارض 1313. of the earth.

طور 1314. Sinaï.

وانه 1315. but certainly it.

لاعظم 1316. in truth is the greateſt.

عند 1317. before.

الله 1318. God.

قدرا 1319. rank.

منزلا 1320. dignity.

P. 26. l. 49.

قطعه

آن شنيدي كه لاغر دانا

گفت روزي بابله فربه

اسپ تازي اگر ضعيف بود

همچنان از طويلهٔ خر به

لاغر 1321. lean, thin.

دانا 1322. wiſe.

ابله 1323. a blockhead.

فربه 1324. fat, corpulent.

اسپ 1325. a horſe.

تازي 1326. Arabian. The Arabick language.

ضعيف 1327. weak, infirm, emaciated, powerleſs.

طويله 1328. a ſtable.

خر 1329. an aſs.

P. 26. l. 52

پدر بخنديد و اركان دولت به پسنديدند و

برادران بجان برنجيدند

خنديدن 1330. to laugh.

اركان 1331. pillars. (S. رُكن) اركان دولت the pillars of the ſtate, i. e. the miniſters.

بجان رنجيدن 1332. to mortify to death, or exceedingly.

P. 26. l. 55.

نظم

تا مرد سخن نگفته باشد

عيب و هنرش نهفته باشد

هر بيشه گمان مبر كه خاليست

شايد كه پلنگ خفته باشد

نهفتن 1333. to hide, conceal.

بيشه 1334. a deſert.

خالي 1335. empty.

شايد 1336. perhaps; befitting, deſerving.

خفتن 1337. to ſleep.

P. 27. l. 57.

شنيدم كه آن مدت ملك را دشمني صعب روي نمود
چون دو لشكر روي بهم آوردند اول كسيكه اسپ در
ميدان جهانيد آن پسر بود و گفت

صعب 1338. ſtrong, powerful, difficult.

لشكر 1339. an army, troops.

بهم 1340. together, one with another, one against another; rage, anger, indignation.

ميدان 1341. a plain, open field.

جهانيدن 1342, to impel, to cauſe to leap, to put on full ſpeed, to gallop.

P. 27. l. 60.

قطعه

آن نه من باشم كه روزي جنگ بيني پشت من
آن منم كاندر ميان خاك و خون بيني سري
كانكه جنگ آرد بخون خويش بازي ميكند
روز ميدان آنكه بگريزد بخون لشكري

بيني 1343. you ſhall ſee, alſo the noſe.

منم 1344. I am.

كندر 1345. for كاندر that in.

ميان 1346. the midſt, middle; waiſt, loins.

كانكه 1347. for كه آنكه who that.

بازي 1348. play ſport.

P. 27. l. 65.

اين بگفت و بر سپاه دشمن زد چندان از مردان
كارديده بينداخت چون پيش پدر آمد زمين
خدمت ببوسيد و گفت

سپاه 1349. a ſoldier.

مردان 1350. men. S. مرد

كارديده 1351. experienced.

انداختن 1352. to overthrow, to throw, to fling.

بوسيدن 1353. to kiſs; alſo to putrify.

P. 27. l. 67.

قطعه

اي كه شخص منت حقير نمود
تا درشتي هنر نه پنداري
اسپ لاغر ميان بكار آيد
روز ميدان نه گاو پرواري

شخص 1354. a perſon, body, individual.

منت 1355. I to you.

درشتي 1356. ſeverity, moroſeneſs, fierceneſs, force.

پنداشتن 1367. to ſuppoſe, think.

روز ميدان 1358. the day of battle.

گاو 1359. an ox, bull, cow.

M.

پرواري 1360. fatted, crammed, the same as پرورده

P. 28. l. 70.

آورده اند که سپاه دشمن بسیار بود و اینان اندک طایفه آهنگ گریز کردند پسر نعره بزد و گفت ای مردان بکوشید تا جامهٔ زنان نپوشید سوارانرا بگفتن او تهور زیادت گشت و بیکبار حمله کردند شنیدم که دران روز بر دشمن ظفر یافتند ملک سر و چشمش ببوسید و در کنارش گرفت و هر روز نظر بیش کرد تا ولي عهد خویش کرد برادران حسد بردند و زهر در طعامش کردند خواهرش از غرفه بدید دریچه برهم زد پسر دریافت و دست از طعام باز کشید و گفت محالست که هنرمندان بمیرند و بی هنران جاي ایشان گیرند.

ایشان 1361. these. S. این

اندک 1362 few.

نعره 1363. clamour, vociferation.

زن 1364. a woman, a wife.

سوار 1365. a horseman, a trooper.

P. سواران cavalry.

تهور 1366. rage, fury, intrepidity.

زیادت 1367. augmentation, increase, surplus.

حمله 1368. an attack, assault.

ظفر 1369. victory.

کنار 1370. an embrace, the bosom; also a part, side, brink, edge, shore, beach.

ولي عهد 1371. heir apparent, acknowledged successor; vicegerent.

حسد 1372. envy, malevolence.

زهر 1373. poison, venom.

طعام 1374. food, victuals.

خواهر 1375. a sister.

غرفه 1376. an upper apartment.

دریچه 1377. a window.

برهم زدن 1378. to strike together.

باز کشیدن 1379. to draw back.

محال 1380. impossible, absurd.

P. 28. l. 78.

بیت

کس نیاید بزیر سایهٔ بوم
ورهما ازجهان شود معدوم

بوم 1381. an owl; also country, region, soil, ground.

هما 1382. the Homâ is a fabulous bird of happy omen, it being pretended that on whomsoever it casts its shadow he becomes a king.

معدوم 1383. annihilated.

P. 28. l. 80

پدر را ازین حالت آگاهي دادند برادرانش را بخواند و گوشمالي بواجبي داد پس هریکي را از اطراف بلاد حصه مرضي معین کرد تا فتنه

فرونشست ونزاع برخاست وگفته اند ده درویش
در گلیمي بخسپند ودو پادشاه در اقلیمي در
نگنجند

آگاهي 1384. apprisal, intelligence, information.

دادن 1385. to give.

گوشمالي 1386. reprimand; litterally, rubbing the ears.

واجبي 1387. befitting, proper.

اطراف 1388. sides, quarters, territories, S. طرف

بلاد 1389. countries, cities. S. بلده

حصه 1390. a part, share, portion.

مرضي 1391. agreeable, acceptable.

نزاع 1392. quarrel, strife, contention.

برخاستن 1393. to stop, to stand still; also to excite, stir up, rise, arise, make insurrection.

ده 1394. ten.

گليم 1395. a blanket. گليمي a single blanket.

خسپيدن 1396. to sleep, to lie down.

گنجيدن 1397. to contain, to hold.

P. 29. l. 84.

قطعه

نیم نانی گر خورد مرد خدای
بذل درویشان کند نیم دگر
ملک اقلیمی بگیرد پادشاه
همچنان در بند اقلیمی دگر

نیم 1398. half.

بذل 1399. a gift, present; liberality, expence, use.

بند 1400. imagination, hope, affection, wish; trick, deceit, art, sleight; a ligature, band, a joint.

حکایت ۴ TALE. IV.

P. 29. l. 88.

طايفه دزدان عرب برسر کوهي نشسته بودند
ومنفذ کاروان بسته و رعيت بلدان از مکايد
ايشان مرعوب ولشکر سلطان مغلوب بحکم
آنکه ملاذي منيع از قله کوهي بدست آورده
بودند وملجا وماواي ساخته مدبران ممالک
آن طرف در دفع مضرت ايشان مشورت کردند
اگر اين طايفه برين نسق روزگاري مداومت
نمايند مقاومت ايشان ممتنع گردد

دزد 1401. a thief, robber. P. دزدان

منفذ 1402. a passage, road.

کاروان 1403 a caravan.

رعيت 1404. a subject, peasant, inhabitant. P. رعايا

بلدان 1405 cities, countries. S. بلده

مکايد 1406 tricks, deceits, artifices, stratagems, S. کيد

مرعوب 1407. distressed, terrified.

مغلوب 1408. diſcomfited, defeated, conquered.

منيع 1409. inacceſſible, impenetrable, impregnable.

قلّه 1410. ſummit; acclivity.

ملجا 1411. an aſylum, a place of refuge, a retreat.

ماوا 1412. a dwelling, reſidence, ſettlement.

مدبّر 1413. a counſellor, governor.

ممالك 1414. Kingdoms.

دفع 1415. repulſion, removal.

مضرت 1416. detriment, damage, injury.

مشورت 1417. conſultation.

نسق 1418. manner, ſtate, uſage.

مداومت 1419. continuance.

مقاومت 1420. oppoſition, reſiſtance.

ممتنع 1421. impoſſible, prohibited.

P. 29. l. 94.

مثنوي

درختي كه اكنون گرفتست پاي
بنيروي شخصي برآيد زجاي
ورش همچنان روزگاري هلي
بگردونش از بيخ بر نگسلي
سرچشمه شايد گرفتن ببيل
چو پر شد نشايد گذشتن بپيل

اكنون 1422. now, at this time.

نيرو 1423. ſtrength, power.

ورش 1424. for واگرش and if it.

هلي 1425. you deſiſt.

گردون 1426. a windlaſs; alſo the world, fortune.

بيخ 1427. a root.

گسليدن 1428. to break, to tear up, to burſt.

چشمه 1429. fountain, ſource, ſpring. سرچشمه a ſpring-head.

ميل 1430. a bodkin, ſurgeon's probe.

پيل 1431. elephant.

P. 30. l. 98.

سخن برين مقرر شد كه يكي را بتجسس ايشان بر گماشتند وفرصت نگاه داشتند تا وقتي كه برقومي رانده بودند و بقعه خالي مانده تني چند از مردان واقعه ديده و جنگ آزموده را بفرستادند تا در شعب جبل پنهان شدند شبانگاه كه دزدان باز آمدند سفر كرده و غارت آورده سلاح بگشادند وغنايم بنهادند نخستين دشمني كه بر سر ايشان تاخت خواب بود چندانكه پاسي از شب بگذشت

مقرر 1432. ſettled, fixed, agreed, determined.

تجسس 1433. ſearch, inquiry, exploration.

گماشتن 1434. to detach, depute.

فرصت 1435. opportunity, time, conveniency, leiſure.

قوم 1436. a tribe, people, nation.

راندن 1437. to attack, drive, expel.

بقعه 1438. cave, den, dwelling place.

تن 1439. the body, perſon, تني چند a ſmall body of men, a party, detachment.

واقعه ديده 1440. experienced.

جنگ آزموده 1441. tried in battle.

شعب 1442. a path through mountains.

جبل 1443. a mountain.

پنهان شدن 1444. to be hidden, concealed.

شبانگاه 1445. the night time.

سفر 1446. a journey.

غارت 1447. plunder, ſpoil, prey.

سلاح 1448. arms, armour.

كشادن 1449. to open, pull off, lay aſide; to conquer.

غنايم 1450. ſpoils. S. غنيمت

نخستين 1451. the firſt.

پاس 1452. watch, guard, defence, protection.

P. 30. l. 105.

بيت

قرص خورشيد در سياهي رفت
يونس اندر دهان ماهي رفت

قرص خورشيد 1453. the ſun's diſk.

سياهي 1454. blackneſs, ſhade, ſhadow.

يونس 1455. the prophet Jonas.

ماهي 1456 a fiſh.

P. 30. l. 106.

مردان دلاوران از كمين بدر جستند و دست همه را يكان يكان بركتف بستند بامدادان بدرگاه ملك حاضر آوردند همه را بكشتن اشارت فرمود اتفاقًا دران ميان جواني بود كه ميوهٔ عنفوان شبابش نو رسيده وسبزهٔ گلستان عذارش نو دميده يكي از وزرا پاي تخت ملك بوسه داد و روي شفاعت بر زمين نهاد و گفت اين پسر هنوز از باغ زندگاني برنخورده واز ريعان جواني تمتع نيافته توقع بكرم و اخلاق خداوندي آنست كه بخشيدن خون او بر بنده منت نهد ملك روي از ين سخن در هم كشيد وموافق راي بلندش نيامد و گفت

دلاور 1457. bold, gallant, brave.

كمين 1458. An ambuſh.

بدر 1459. without, out of doors.

جستن 1460. to ſpring, leap, jump.

يكان يكان 1461. one by one, one after the other.

كتف 1462. a ſhoulder.

N.

بامدادان 1463. in the morning, the next morning, on the morrow.

حاضر 1464. prefent, ready, prompt.

اتفاقاً 1465. accidentally, by chance.

عنفوان 1466. the vigour, flower of youth.

شباب 1467. youth.

سبزه 1468. verdure, green herb, herbage.

دمیدن 1469. to blow, to expand, to grow up (herbage;) to appear (the dawn.)

بوسه دادن 1470. to kifs.

شفاعت 1471. interceffion, mediation.

باغ 1472. a garden.

زندگاني 1473. life, life time.

بر 1474. fruit; alfo bofom; upon.

ریعان 1475. vigour, flower of youth.

تمتع 1476. enjoyment, gratification.

توقع 1477. hope.

بخشیدن 1478. to beftow, to diftribute, to pardon.

منت نهادن 1479. to confer an obligation.

راي بلند 1480. exalted underftanding.

P. 31. l. 116.

بیت

پرتو نیکان نگیرد هرکه بنیادش بدست

تربیت نا اهل را چون گردگان بر گنبدست

بنیاد 1481. foundation, bafis, edifice, fabric.

نااهل 1482. worthlefs, vile, mean.

گردگان 1483. a walnut.

گنبد 1484. dome, tower, arch, vault; the fame as گنبذ

P. 31. l. 119.

نسل وتبار اینان منقطع کردن اولیترست و بیخ و بنیاد ایشان بر آوردن بهترکه آتش نشاندن و اخگر گذاشتن و افعي کشتن و بچه نگاهداشتن کار خردمندان نیست

نسل 1485. offspring.

تبار 1486. family, tribe, nation.

منقطع 1487. cut off, exterminated,

آتش 1488. fire.

نشاندن 1489. to quench, to extinguifh; to plant, place, fix, to feat:

اخگر 1490. a fpark of fire.

گذاشتن 1491. to leave, quit.

افعي 1492. a fnake, ferpent.

بچه 1493. the young of any animal.

P. 32. l. 122.

قطعه

ابر اگر آب زندگي بارد

هرگز از شاخ بید بر نخوري

با فرومایه روزگار مبر

کزنی بوریا شکر نخوری

آب 1494. water.

باریدن 1495. to rain.

هرگز 1496. never.

بید 1497. the willow.

فرومایه 1498. low, mean, base-born, ignoble.

ني 1499. a reed, flute, pipe, tube.

بوريا 1500. a mat.

P. 32. l. 125.

وزير اين سخن بشنيد طوعاً وكرهاً بپسنديد و بر
حسن راي ملک آفرين خواند وگفت انچه خداوند
دام ملكه فرمود عين حقيقتست كه اگر درسلک
صحبت آن بدان تربيت يافتي يكي از ايشان شدي
امّا بنده اميدوارست كه بصحبت صالحان تربيت
پذيرد وخوي خردمندان گيرد هنوز طفلست وسيرت
بغي وعناد آن گروه درنهاد وي متمكن نشده است

طوعاً وكرهاً 1501. reluctantly.

حسن راي 1502 just understanding, true observation.

آفرين 1503. praise, also creating.

انچه 1504. whatever.

دام ملكه 1505. may his kingdom be eternal.

سلک 1506. a string, series, order, train.

اميدوار 1507. hopeful, expectant.

صالح 1508. a man of probity; good, fit, apt, proper, just.

پذيرفتن 1509. to accept, receive.

طفل 1510. a child, infant.

بغي 1511. rebellion, violence, injustice.

عناد 1512. perverseness, obstinacy,

گروه 1513. crowd, body of men, troop, company, band.

نهاد 1514. habit, constitution, nature.

متمكن 1515. placed, established, inhabiting, residing.

P. 32. l. 130.

و در حديثست كه ما من مولود الا و قد يولد علی
فطرة الاسلام ثم ابواه يهودانه و ينصرانه و
يمجسانه

حديث 1516. Hadees, the Traditions of the sayings of Mahommed.

ARABICK

ما 1517. not.

من مولود 1518. from birth.

الا 1519. but, except.

وقد 1520. of a truth, certainly.

يولد 1521. born.

علی فطرة الاسلام 1522. with a disposition to Islamism, or the faith.

ثم 1523. after that.

ابواه 1524. his parents.

یهودانه 1525. make him a Jew.

ینصرانه 1526. make him a Christian.

یمجسانه 1527. make him a Magian.

P. 32. l. 134.

قطعه

با بدان یار گشت همسر لوط

خاندان نبوتش گم شد

سگ اصحاب کهف روزی چند

پی نیکان گرفت و آدم شد

همسر 1528. an equal, associate, spouse.

لوط 1529. Lot.

خاندان 1530. family, race, posterity.

نبوت 1531. the gift of prophecy.

گم 1532. lost, forfeited.

سگ 1533. a dog.

اصحاب کهف 1534. the companions of the cave; the seven sleepers.

آدم 1535. a man. Adam.

P. 33. l. 136.

این بگفت وطایفه از ندمای ملک باو بشفاعت
یار شدند تا ملک از سر خون او درگذشت و
گفت بخشیدم اگرچه مصلحت ندیدم

ندما 1536. courtiers. S. ندیم

رباعی

دانی که چه گفت زال با رستم گرد

دشمن نتوان حقیر وبیچاره شمرد

دیدیم بسی آب زسرچشمه خورد

چون بیشتر آمد شتر و بار ببرد

زال 1537. Zal, the father of Rustam; also an old woman.

رستم 1538. Rustam, the most renowned hero amongst the Persians.

گرد 1539. A hero.

خرد 1540. little, small.

بیشتر 1541. larger, greater, more.

شتر 1542. a camel.

P. 33. l. 141.

فی الجمله وزیر پسر را بخانه برد و بناز ونعمت
پرورد و استاد ادیب بتربیتش نصب کرد تا
حسن خطاب ورد جواب وسایر آداب ملوکش
بیاموختند تا در نظر همگنان پسندیده آمد
باری وزیر از شمایل واخلاق او در حضرت
ملک شمه میگفت که تربیت عاقلان درو اثر
کرده است وجهل قدیم از جبلت او بدر برده ملک
را از این سخن تبسم آمد و گفت

بيت

عاقبت گرگ زاده گرگ شود
گرچه با آدمي بزرگ شود

خانه 1543. houfe, home.

ناز 1544. affection, fondnefs, blandifhment, coquetry, amorous playfulnefs, feigned difdain.

استاد 1545. a teacher, tutor.

اديب 1546. a preceptor,

نصب كردن 1547. to appoint, eftablifh, fix, erect, plant.

حسن خطاب 1548. elegance of language, polite converfation, eafy addrefs.

ردّ جواب 1549. refutation, replication ; replying.

همگنان 1550. all, every one.

شمايل 1551. talents, abilities, virtues.

شمه 1552. fome, a few, a little.

عاقل 1553. wife, a wife man.

جبلت 1554. nature, innatenefs, conftitution.

تبسم 1555. a fmile, fimper.

عاقبت 1556. end, conclufion, cataftrophe.

گرگ زاده 1557. a wolf's whelp.

بزرگ 1558. big, large, great.

P. 34. l. 149.

سالي دو برين برآمد طايفه اوباش محله دراو پيوستند وعقد مرافقت بستند تا بوقت فرصت وزيررا بادو پسرش بكشت و نعمت بيقياس برداشت ودر مغارهٔ دزدان بجاي پدر بنشست وعاصي شد ملك را خبر كردند ملك دست تحير بدندان گرفت و گفت

اوباش 1559. a vagabond, vagrant.

محله 1560. a ftreet, quarter, ward.

پيوستن 1561. to join, unite, adhere.

مرافقت 1562. affociation, fociety, intimacy.

مغاره 1563. a den, cavern.

عاصي 1564. refractory, ftubborn, a finner, criminal, rebel.

دندان 1565. a tooth.

P. 34. l. 153.

نظم

شمشير نيك از آهن بد چون كند كسي
ناكس بتربيت نشود اي حكيم كس
باران كه در لطافت طبعش خلاف نيست
در باغ لاله رويد و در شوره بوم خس
زمين شور سنبل بر نيارد
درو تخم عمل ضايع مگردان
نكوئي با بدان كردن چنانست
كه بد كردن بجاي نيك مردان

آهن 1566. iron.

ناكس 1567. mean, base, ignoble, unmanly.

لطافت 1568. graciousness, grace, fair means, benignity; gracefulness, delicacy.

طبع 1569. nature, disposition, temperament.

رويدن 1570. to grow, to vegetate.

شور 1571. barren soil, salsuginous, salt, brackish; commotion, agitation, distraction of mind.

خس 1572. a weed.

عمل 1573. work, labour, action, office, performance, practice.

ضايع 1574. wasting; also wandering, straying, lost.

نكوئي 1575. kindness, goodness.

حكايت ٥ TALE. V.

P. 35. l. 162.

سرهنگ زاده را بردر سراي اغلمش ديدم كه عقل وكياستي و فهم وفراستي زايد الوصف داشت هم از عهد خردي آثار بزرگي درناصيه او پيدا

سرهنگ 1576. a commander, officer, chief of any kind.

زاده 1577. A son; born, begotten.

سراي 1578. a palace, house, tenement, inn.

اغلمش 1579. *Ughlumish*, a descendent of Jungaiz Khan, reigned in Turkestan in A. H. 656.

كياست 1580. sagacity, ingenuity.

فهم 1581. understanding, comprehension.

فهيدن 1582. to understand.

زايد الوصف 1583. beyond description.

هم 1514. also, together, likewise, in the same manner, equally.

خردي 1585. smallness, infancy.

بزرگي 1586. greatness, adultness.

ناصيه 1587. the forehead.

پيدا 1588. manifest, open, clear, evident; also, invention, discovery, publication.

P. 35. l. 166.

بيت

بالاي سرش زهوشمندي

ميتافت ستاره بلندي

بالا 1589. above, upon, over, upwards; stature, height.

هوشمندي 1590. wisdom, understanding.

تافتن 1591. to shine, glitter, to spin, to twist, to turn away the face, to decline.

ستاره 1592. a star.

بلندي 1593. sublimity, height.

P. 35. l. 168.

في الجمله مقبول سلطان آمد كه جمال صورت و كمال معني داشت وحكما گفته اند توانگري

بهنر ست نه بمال بزرگي بعقلست نه بسال ابناي
جنس او بر و حسد بردند و بخيانتي متهم كردند
و در كشتي او سعي بيفايده نمودند

مقبول 1594. approved.

صورت 1595. form, ſhape, image, face, countenance.

توانگري 1596. wealth.

مال 1597. goods, poſſeſſions, eſtate, wealth, property, riches.

خيانت 1598. perfidy, treaſon, diſhoneſty.

متهم 1599. accuſed, arraigned, accuſed falſely.

سعي 1600. endeavour, attempt, exertion.

فايده 1601. profit, advantage, بيفايده fruitleſs, unſucceſsful.

P. 35. l. 172.

مصراع

دشمن چه كند چو مهربان باشد دوست

مهربان 1602. benevolent, beneficent, friendly, favouriug, preſerver, defender.

P. 35. l. 174.

ملك پرسيد كه موجب خصمي ايشان در حق تو
چيست گفت در ساية دولت خداوندي همكنانرا
راضي كردم مگر حسود را كه راضي نميشود الا بزوال
نعمت من و دولت و اقبال خداوندي باد

خصمي 1603. enmity, contention.

راضي 1604. ſatisfied, contented.

حسود 1605. envious, malignant.

زوال 1606. declination, decline.

اقبال 1607. good fortune, auſpices.

باد 1608. be it.

P. 36. l. 177.

نظم

توانم آنكه نيازارم اندرون كسي
حسود را چه كنم كوز خود برنج درست
بمير تا برهي اي حسود كين رنجيست
كه از مشقت او جز بمرگ نتوان رست
شور بختان بآرزو خواهند
مقبلان را زوال نعمت و جاه
گر نه بيند بروز شپره چشم
چشمهٔ آفتاب را چه گناه
راست خواهي هزار چشم چنان
كور بهتر كه آفتاب سياه

اندرون 1609. inwardly, withinſide, internal; mind, heart.

رنج 1610. diſtreſs.

رهيدن 1611. to releaſe, to liberate, to deliver from danger.

كين 1612. for كه اين that this.

مشقت 1613. affliction, adverſity, misfortune.

مرگ 1614. death.

رستن 1615. to be liberated, to escape.

شوربخت 1616. unfortunate, wretched, infamous.

آرزو 1617. wish, desire, inclination.

خواستن 1618. to want, require, desire, wish.

مقبل 1619. prosperous, fortunate, succesful. P. مقبلان

جاه 1620. rank, dignity.

شپره 1621. a bat, the bird of night.

هزار 1622. a thousand.

کور 1623. blind.

P. 37. l. 189.

حکایت ٦ TALE. VI.

یکي را از ملوک عجم حکایت کنند که دست تطاول
بمال رعیت دراز کرده بود وجور واذیت آغاز کرده
خلق از مکاید ظلمش درجهان برفتند واز کربت
جورش راه غربت گرفتند چون رعیت کم شد
ارتفاع ولایت نقصان پذیرفت وخزینه تهي ماند و
دشمنان از هرطرف زور آوردند

دراز 1624. long, extended, extensive.

جور 1625. violence, oppression, injury.

اذیت 1626. wrong, damage, injury, oppression, molestation.

آغاز 1627. beginning, commencement.

خلق 1628. people; also creation.

ظلم 1629. tyranny, violence, oppression.

کربت 1630. distress, affliction.

کم 1631. few; with *paish*, کُم sleeve of a garment.

ارتفاع 1632. elevation, exaltation, carrying off.

ولایت 1633. country, territory, dominion.

نقصان 1634. diminution, deficiency, loss.

خزینه 1635. Treasury.

زور 1636. strength, power, force, violence.

P. 37. l. 194.

قطعه

هرکه فریادرسي روز مصیبت خواهد
گو در ایام سلامت بجوانمردي کوش
بندهٔ حلقه بگوش ار ننوازي برود
لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش

فریادرسي 1637. assistance, redress of grievance.

مصیبت 1638. adversity, disaster, calamity, misfortune.

جوانمردي 1639. humanity, courage.

حلقه بگوش 1640. an ear-ring, which formerly distinguished servants; a servant, slave.

ار 1641. for اگر if.

نواختن 1642. to soothe, caress, fondle, to praise, flatter, to blow or beat any musical instrument.

بیگانه 1643. a stranger, foreigner, alien.

P. 37. l. 199.

روزي در مجلس او كتاب شاهنامه همي خواندند
در زوال مملكت ضحاك وعهد فريدون وزير ملك
را پرسيد كه فريدون گنج وملك وحشم نداشت برو
پادشاهي چگونه مقرر شد گفت آنچنانكه شنيدي
خلقي برو بتعصب گرد آمدند وتقويت كردند پادشاهي
يافت وزير گفت چون گرد آمدن خلق موجب
پادشاهيست تو خلق را چرا پريشان ميكني مگر سر
پادشاهي نداري

شاهنامه 1644. the Shahnameh, of Firdowfee.

ضحاك 1645 Zohac, king of Perfia.

حشم 1646. fervants, attendants, pomp, magnificence.

چگونه 1647. what manner.

همچنانكه 1648. after that manner.

تعصب 1649. partiality, attaching, making one contented: alfo obftinacy.

گرد آمدن 1650. to affemble, collect together, to meet together.

تقويت 1651. corroboration, confirmation, ftrengthening, comforting. recruiting,

P. 38. l. 205.

بيت

همان به كه لشكر بجان پروري
كه سلطان بلشكر كند سروري

بجان پروردن 1652. to cherifh as one's own foul.

سروري 1653. chiefſhip, command, government.

P. 38. l. 207.

گفت موجب گرد آمدن سپاه و رعيت چيست گفت
پادشاه را عدل بايد تا برو گرد آيند ورحمت تا در سايه
دولتش ايمن نشينند وترا اين هردو نيست

عدل 1654. juftice, equity, rectitude, juft, equitable.

ايمن 1655. fafe, free, void of care:

ترا 1656. thee, to thee.

هردو 1657. both.

P. 38. l. 210.

مثنوي

نكند جور پيشه سلطاني
كه نيايد ز گرگ چوپاني
پادشاهي كه طرح ظلم فكند
پاي ديوار ملك خويش بكند

جورپيشه 1658. one who practifes violence, a tyrant.

سلطاني 1659. royalty, kingſhip.

چوپاني 1660. the office of a fhepherd.

طرح 1661 placing, fixing, eftabliſhing, pofition, difpofition, manner, rule, inftitution; alfo impofition.

P.

فگندن 1662. to introduce, establish, do, make; to throw.

کندن 1663. to dig, raze, sap, to destroy, dissolve.

P. 38. l. 213.

ملک را پند وزیر ناصح موافق طبع نیامد بند فرمود و بزندان فرستاد بسي بر نیامد که بني عم سلطان بمنازعت برخاستند و بمقاومت لشکر آراستند و ملک پدر خواستند قومیکه از دست تطاول او بجان آمده بودند و پریشان شده برایشان گرد آمدند و تقویت کردند تا ملک از تصرفش بدر رفت

ناصح 1664. a monitor.

بند فرمودن 1665. to order into confinement, to order to be seized, to commit.

زندان 1666. a prison.

عم 1667. Uncle, father's brother.

منازعت 1668. contest, litigation.

بجان آمدن 1669. to be in the utmost danger, or distress.

تصرف 1670. possession, use.

بدر رفتن 1671. to depart, to go out.

P. 39. l. 219.

قطعه

پادشاهي کو روا دارد ستم بر زیر دست
دوستدارش روز سختي دشمن زورآورست
با رعیت صلح کن وز جنگ خصم ایمن نشین
زانکه شاهنشاه عادل را رعیت لشکرست

کو 1672. for که او that he.

روا داشتن 1673. to allow, to permit.

ستم 1674. tyranny, extortion, oppression.

دوستدار 1675. a friend.

سختي 1676. adversity, indigence, hardness, vehemence.

زورآور 1677. powerful.

صلح 1678. peace, reconciliation.

وز 1679. for واز and from.

خصم 1680. enemy.

زانکه 1681. for ازانکه because that.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 39. l. 225.

پادشاهي با غلام عجمي در کشتي نشسته بود غلام دیگر دریا ندیده بود و محنت کشتي نیازموده گریه وزاري آغاز کرده ولرزه بر اندامش افتاد چندانکه ملاطفت کردند آرام نگرفت ملک را عیش ازو منغص شد چاره نمیدانستند

غلام 1982. a slave, servant, boy.

عجمي 1683. Persian.

کشتي 1684. a boat, ship, vessel.

دريا 1685. river, sea.

محنت 1686. misery, trouble, inconvenience, labour.

گريه 1687. plaint, lamentation, crying.

لرزه 1688. tremor.

اندام 1989. the body.

ملاطفت 1690. graciousness, favor, courtesy.

آرام 1691. ease, quiet, rest, tranquillity.

آرام گرفتن 1692. to be pacified, to become calm.

منغص 1693. disturbed, disappointed.

چاره 1694. remedy.

P. 39. l. 229.

حكيمي در آن كشتي بود گفت اگر فرماني مي اورا خاموش كنم پادشاه گفت غايت لطف باشد حكيم فرمود تا غلام را بدريا انداختند باري چند غوطه خورد مويش بگرفتند و سوي كشتي آوردند بهر دو دست در دنبال كشتي آويخت چون برآمد بگوشه بنشست و قرار يافت ملك را پسند يده آمد گفت درين چه حكمتست گفت اول محنت غرق شدن نچشيده بود قدر سلامتي نميدانست همچنين قدر عافيت كسي داند كه بمصيبت گرفتار آيد

خاموش 1695. silent.

غايت 1696. end, extremity, termination, the utmost.

غوطه خوردن 1697. to dive, plunge, dip, غوطه a plunge.

سوي 1698. side, part, towards.

دنبال 1699. the tail, stern, the rudder.

گوشه 1700. a corner, angle.

قرار 1701. constancy, stability, quiet, rest.

غرق 1702. drowning, immersion, shipwreck.

چشيدن 1703. to taste.

قدر 1704. value, worth, quantity, rank, dignity, office; also fate, destiny.

عافيت 1705. safety, health, salubrity.

گرفتار آمدن 1706. to be taken prisoner, to be caught.

P. 46. l. 237.

قطعه

اي سير ترا نان جوين خوش ننمايد
معشوق منست آنكه بنزديك تو زشتست
حوران بهشتي را دوزخ بود اعراف
از دوزخيان پرس كه اعراف بهشتست

سير 1707. *fair*, full.

جوين 1708. of barley.

زشت 1709. deformed, ugly.

حور 1710. a nymph of paradise.

دوزخ 1711. hell دوزخيان the inhabitants of hell.

اعراف 1712. purgatory.

P. 40. l. 242.

بيت

فرقست ميان آنكه يارش در بر

با آنكه دو چشم انتظارش بر در

فرق 1713. ſeparation, difference; the head, top of any thing.

انتظار 1714. deſire, expectation, anxious wiſh, waiting.

حكايت ٨ TALE VIII.

P. 40. l. 245.

هرمز تاجدار را گفتند از وزيران پدر چه خطا

ديدي كه بند فرمودي گفت خطائي معلوم نكردم

وليكن ديدم كه مهابت من در دل ايشان

بيكرانست و بر عهد من اعتماد كلي ندارند

ترسيدم كه از بيم گزند خويش قصد هلاك من

كنند پس قول حكمارا كار بستم كه گفته اند

هرمز 1715. Hormuz, King of Perſia.

تاجدار 1716. wearing a crown, a king.

خطا 1717. crime, ſin, fault, error.

معلوم 1718. known, clear, evident. علم

مهابت 1719. terror, fear, dread, majeſty, gravity, ſway, authority.

كران 1720. boundary بيكران beyond bounds, immenſe, infinite.

كلي 1721. wholly, entirely.

ترسيدن 1722. to fear.

بيم 1723. fear, apprehenſion, dread.

گزند 1724. damage, hurt, injury, loſs.

قصد 1725. endeavour, attempt, intention.

هلاك 1726. ruin, perdition, ſlaughter, death.

قول 1727 a word, ſaying, agreement, bargain.

كار بستن 1728. to act, to perform.

P. 41 l. 250.

قطعه

از ان كز تو ترسد بترس اي حكيم

وگر با چو او صد برائي بجنگ

نه بيني كه چون گربه عاجز شود

بر آرد بچنگال چشم پلنگ

از ان مار برپاي راعي زند

كه ترسد سرش را بكوبد بسنگ

چنگال 1729. claws, talons, fingers.

از ان 1730. from that, thence, on that account.

مار 1731. a ſnake, ſerpent.

راعي 1732. a ſhepherd, paſtor, guardian,

كوفتن 1733. to ſtrike, bruiſe, pound, bray, to mince.

حكايت ٩ TALE IX.

P. 41. l. 255.

يكي از ملوك عرب رنجور بود در حالت

پيري اميد از زندگاني قطع كرده ناگاه

سواري از در در آمد و بشارت آورد

كه فلان قلعه را بدولت خداوندي كشاديم و

دشمنان اسير شدند و سپاه و رعيت آن طرف

بجهلگي مطيع فرمان گشتند چون اين سخن
بشنيد نفسي سرد برآورد وگفت اين مژده
مرا نيست دشمنانم راست يعني وارثان مهلكت

رنجور 1734. sick, infirm, afflicted.

قطع كردن 1735. to cut off, amputate, terminate, conclude, to travel, to infest (a road.)

ناگاه 1736. suddenly, unexpectedly.

بشارت 1737. glad tidings.

قلعه 1738. a fort, castle, fortress.

جهلگي 1739. completely, altogether.

مطيع 1740. obedient.

سرد 1741. cold, weak, feeble.

مژده 1742. good news.

وارثان 1743. heirs. S. وارث

P. 42. l. 261.

قطعه

بدين اميد بسر شد دريغ عمر عزيز
كه آنچه در دلمست از درم فراز آيد
اميد بسته برآمد ولي چه فايده زانكه
اميد نيست كه عمر گذشته باز آيد

بسر شدن 1744. to be finished, concluded, fulfilled, attained.

درم 1745. my gate.

فراز آمدن 1746. to come out, to depart.

P. 41. l. 264.

قطعه

كوس رحلت بكوفت دست اجل
اي دو چشم وداع سر بكنيد
اي كف دست وساعد و بازو
همه توديع يكدگر بكنيد
برمن افتاده مرگ دشمن كام
آخر اي دوستان گذر بكنيد
روزگارم بشد بناداني
من نكردم شما حذر بكنيد

وداع 1747. farewell, adieu.

كف دست 1748. palm of the hand.

ساعد 1749. the arm from the wrist to the elbow, the fore-arm.

بازو 1750. the arm, or the upper part of it; strength, power.

توديع 1751. bidding adieu, dismissing; also placing, depositing.

يكدگر 1752. one another.

گذر كردن 1753. to pass over, cross.

ناداني 1754. ignorance, folly.

شما 1755. you.

حذر 1756. caution, warning, prudence, abstinence.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 42. l. 270.

سالي بربالین تربت یحیی پیغمبر علیه السلام معتکف
بودم در جامع دمشق یکي از ملوک عرب که به بي
انصافي موصوف بود اتفاق بزیارت آمد ونماز کرد
وحاجت خواست

سالي 1757. one year, a certain year.

بالین 1758. a pillow, cushion.

تربت 1759. a grave, tomb.

یحیی 1560. *Yâhyâ*, proper name, (John.)

پیغمبر 1761. a prophet.

علیه السلام 1762. upon whom be peace.

جامع 1763. a great mosque, where the prayer called خطبه is repeated on fridays (in contradistinction to مسجد which signifies a smaller mosque, where the *Khotbeh* is not read.)

دمشق 1764. Damascus.

بي انصافي 1765. injustice.

موصوف 1766. described.

زیارت 1767. a pilgrimage, a visit.

نماز 1768. prayer.

P. 43. l. 273.

بیت

درویش وغني بندهٔ این خاک درند
و آنانکه غني ترند محتاج ترند

غني 1769. rich, copious, abundant.

آنان 1770. they.

محتاج 1771. indigent, necessitous, in want.

P. 48. l. 275.

آنگه روي بمن کرد وگفت ازانجاکه همت درویشان
است وصدق معامله ایشان خاطري همراه من
کنید که از دشمني صعب اندیشناکم گفتم بر رعیت
ضعیف رحمت کن تا از دشمن قوي زحمت نه بیني

ازانجا 1772. because.

صدق 1773 truth, veracity, sincerity.

معامله 1774. business, affair, trade, commerce, traffic.

همراه 1775. along with, accompanying.

اندیشناک 1776. thoughtful.

قوي 1777. strong, powerful, potent.

زحمت 1778. disquietude, inconvenience, grief.

P. 43. l. 280.

نظم

ببازوان توانا وقوّت سر دست
خطاست پنجهٔ مسکین ناتوان بشکست
بترسد آنکه بر افتاد گان نبخشاید
که گر ز پاي درآید کسش نگیرد دست
هرانکه تخم بدي کشت وچشم نیکي داشت

دماغ بیهده پخت وخیال باطل بست

زگوش پنبه برون آر وداد خلق بده

وگر تو می ندهی داد روز دادی هست

بازوان 1779. arms. S. بازو

توانا 1780. power, strength, ability.

سردست 1781. the wrist.

پنجه 1782. the five fingers.

ناتوان 1783. weak, helpless.

شکستن 1784. to break.

افتادگان 1785. those who have fallen into distress, labouring under misfortune.

ازپای درآمدن 1786. to fall into distress, or decay.

کسش 1787. any one his.

هرانکه 1788. whosoever.

بدي 1789. wickedness, vice, badness.

کشتن 1790. to sow, to till.

دماغ 1791. brain; also marrow, pith.

بیهده 1792. vain, futile, absurd, foolish.

پختن 1793. to do, to perform, to imagine, to dress victuals, to boil, to ripen.

باطل 1794. false, foolish, absurd,

پنبه 1795. cotton.

داد 1796. justice.

روزداد 1797. the day of retribution, the day of judgment.

P. 44. l. 288.

مثنوي

بني آدم اعضاي يكديگرند

كه در آفرينش زيك گوهرند

چو عضوي بدرد آورد روزگار

دگر عضوها را نماند قرار

توكز محنت ديگران بيغمي

نشايد كه نامت نهند آدمي

بني آدم 1798. the sons of Adam, mankind, the human race.

اعضا 1799. members, limbs. S. عضو

آفرينش 1800. creation, formation.

زيك 1801. for ازيك of one, of the same.

گوهر 1802. substance, essence, form, race, family; jewel, gem, pearl.

عضو 1803. a limb, member عضوي a single member.

درد 1804. pain, grief, disease.

عضوها 1805. members, limbs. S. عضو

نامت 1806. thy name.

حكايت ١١ TALE XI.

P. 44. l. 293.

درويش مستجاب الدعوات در بغداد پديد آمد

حجاج یوسف بخوانده ش وگفت دعاي خیربرمن کن
گفت خدایا جانش بستان گفت از بهر خدا این چه
دعاست گفت دعاي خیرست ترا و جمله مسلمانان را

مستجاب الدعوات 1807. whoſe prayer was granted.

بغداد 1808. Bughdad, (vulg. Bagdad.)

پدید آمدن 1809. to appear.

حجاج یوسف 1810. Hûjâj Yûſuf was Governor of Arabian Irak under the Khalif Abdalmalek, A. H. 65.

خدایا 1811. O God.

ستاندن 1812. to take, ſeize.

از بهر خدا 1813. for God's ſake.

مسلمانان 1814. the ſame as مسلمین the moſlems S. مسلمان

P. 44. l. 297.

مثنوي

اي زبردست زیر دست آزار
گرم تاکي بماند این بازار
بچه کار آیدت جهان داري
مردنت به که مردم آزاري

زبردست 1815. powerful, tyrannical.

آزار 1816. vexation, moleſtation, injury, ſickneſs, grief.

گرم 18:7. warm, hot.

تاکي 1818. how long?

جهانداري 1819. monarchy, empire.

مردنت 1820. thy death, for thee to die.

مردم آزار 1821. afflicting mankind, a tormentor of mankind.

حکایت ۱۲ TALE XII.

P. 44. l. 301.

یکي از ملوک بي انصاف پارسائي را پرسید که از
عبادتها کدام افضلترست گفت ترا خواب نیم روز
تا دران یک نفس خلق را نیازاري

قطعه

ظالمي را خفته دیدم نیم روز
گفتم این فتنه است خوابش برده به
آنکه خوابش بهتر از بیداریست
آنچنان بد زندگاني مرده به

پارسا 1822. pious, religious, abſtinent.

کدام 1823. of what kind, which.

افضلتر 1824. more excellent.

ظالم 1825. tyrant, oppreſſor.

نیم روز 1826. noon, mid-day, half a day.

بیداري 1827. watchfulneſs, being awake, vigilance, attention.

حکایت ۱۳ TALE. XIII.

P. 45. l. 307.

یکي را از ملوک شنیدم که شبي در عشرت روز کرده بود ودر پایان مستي مي گفت

بیت

مارا بجهان خوشتر ازین یکدم نیست

کز نیک وبد اندیشه وازکس غم نیست

عشرت 1828. joy, delight.

پایان 1829. the end, extremity.

مستي 1830. intoxication.

P. 45. l. 311.

درویش برهنه بیرون بسرما خفته بود وگفت

بیت

اي آنکه باقبال تودرعالم نیست

گیرم که غمت نیست غم ماهم نیست

برهنه 1831. naked, bare.

سرما 1832. cold, the winter.

گیرم 1833. I allow, I admit, I take for granted.

P. 45. l. 314.

ملک را این کلام خوش آمد صرهٔ هزار دینار از روزن بیرون داشت وگفت اي درویش دامن بدار گفت دامن از کجا آرم که جامه ندارم پادشاه را بر ضعف حال او رحمت زیادت گشت خلعتي بران مزید کرد وبیرون فرستاد درویش آن نقد را باندک مدت بخورد وتلف کرد وباز آمد

کلام 1834. speech, word, saying.

صرّه 1835. purse, bag.

دینار 1836. a dinar, a coin.

روزن 1837. a window; also chimney.

نقد 1838. money, cash, coin.

P. 46. l. 319.

بیت

قرار برکف آزادگان نگیرد مال

نه صبر در دل عاشق نه آب در غربال

آزادگان 1839. those who are freed from worldly cares, the religious.

صبر 1840. patience.

غربال 1841. a sieve.

P. 46. l. 321.

در حالتي که ملک را پرواي او نبود حالش بگفتند بهم بر آمد وروي ازوي درهم کشید وازینجا گفته اند اصحاب فطنت وخبرت که از حدّت وسورت پادشاهان برحذر باید بود که غالب همت ایشان بر معضلات امور مملکت متعلق باشد وتحمل ازدحام عوام نکنند

پروا 1842. care, anxiety, concern, fear, terror.

فطنت 1843. understanding, intelligence.

خبرت 1844. experience, trial, proof.

حدّت 1845. passion, vehemence, fury, sharpness.

سورت 1846. the power or despotism of kings.

پرحذر 1847. great caution, full of caution.

معضلات 1848. arduous affairs, difficulties, troubles.

امور 1849. affairs. S. امر.

تحمل 1850. patience, long ſuffering.

ازدهام 1851. crowd, multitude, concourſe.

P. 46. l. 325.

مثنوي.

حرامش بود نعمت پادشاه
که هنگام فرصت ندارد نگاه
مجال سخن تا نه بيني زپيش
به بيهوده گفتن مبر قدر خويش

حرام 1852. unlawful, forbidden, holy, venerable, ſacred.

هنگام 1853. time, ſeaſon, hour.

مجال 1854. power, ſtrength, ability.

P. 46. l. 328.

گفت برانيد اين گداي شوخ مبذر را که چندين نعمت باندک مدت برانداخت نداند که خزينه بيت المال لقمهٔ مساکينست نه طعمهٔ اخوان شياطين

بيت

ابلهي کو روز روشن شمع کافوري نهد
زود بيني کش بشب روغن نباشد در چراغ

گدا 1855. poor, indigent, a beggar.

شوخ 1856. ſaucy, inſolent, playful, capricious, miſchievous.

مبذر 1857. prodigal, expenſive.

برانداختن 1858. to throw out or down, to ſcatter, to defeat, diſcomfit.

بيت المال 1859. the chamber of finance.

لقمه 1860. a morſel, a mouthful.

مساکين 1861. the poor, indigent, S. مسکين

طعمه 1862. meat, food; alſo a bait.

اخوان 1863. brethren. S. اخ

شياطين 1864. devils. S. شيطان

شمع 1865. a candle, wax.

کافور 1866. camphor, camphorated.

زود 1867. ſoon, quickly.

کش 1868. for که اورا that to him.

روغن 1869. oil, fat, greaſe.

P. 47. l. 334.

يکي از وزراي ناصح گفت اي خداوند مصلحت آن مي بينم که چنين کسان را وجه کفاف بتفاريق مجري داري تا در نفقه اسراف نکنند امّا آنچه فرمودي از زجر ومنع مناسب سيرت ارباب همت نيست يکي را بلطف اميدوار گردانيدن وباز بنوميدي خسته خاطر کردن

وجه 1870. mode, manner; alſo face.

کفاف 1871. ſufficiency, competency, enough to keep one from begging.

تفاريق 1872. intervals, divisions, distinct parts. S. تفريق

مجري 1873. to allow, to permit, admit.

نفقه 1874. the necessary expences for living.

اسراف 1875. extravagance.

زجر 1876. impediment, opposition, force, violence.

منع 1877. prohibition, hindrance, obstacle, refusal.

ارباب همت 1878. men of generosity.

خسته 1879. wounded, infirm, sick, indisposed.

P. 47. l. 340.

بيت

بروي خود در اطماع باز نتوان كرد

چو باز شد بدرشتي فراز نتوان كرد

قطعه

كس نه بيند كه تشنكان حجاز

بلب آب شور كرد آيند

هركجا چشمه بود شيرين

مردم ومور ومرغ كرد ايند

اطماع 1880. avarice, strong passions, inordinate desires.

بازكردن 1881. to open.

تشنه 1882. thirsty. P. تشنكان

حجاز 1883. Mecca, and the adjacent country; also a musical mode.

لب 1884. lip, brink, margin.

هركجا 1885. wheresoever.

شيرين 1886. sweet.

مور 1887. an ant.

حكايت ۱۴ TALE. XIV.

P. 48. l. 345.

يكي از پادشاهان در رعايت مملكت سستي

كردي ولشكري بسختي داشتي چون دشمن

صعب روي نهود همه پشت بدادند

P. 48. l. 347.

بيت

چو دارند كنج از سپاهي دريغ

دريغ آيدش دست بردن به تيغ

پيشين 1888 former, anterior, prior.

رعايت 1889. care, attention; also respect, honor.

سستي 1890. negligence, sloth, gentleness, tenderness, softness.

پشت دادن 1891. to turn the back, to desert.

آيدش 1892. may come to him.

تيغ 1893. a sword.

P. 48. l. 349.

يكي را از آنانكه غدر كردند با منش دوستي

بود ملامتش كردم وكفتم دونست وناسپاس و

سفله وحق ناشناس که با ندک تغیر حال از
مخدوم قدیم خود بر گردد وحقوق نعمت
سالیان نوردد گفت اگر بگویم معذور داري شاید
که اسپم بي جو بود ونهد زین در گرو وسلطان
که بزر با سپاهي بخیلي کند با او بجان جوانمردي
نتوان کرد

بیت

زر بده مرد سپاهي را تا سر بنهد
وگرش زر ندهي سر بنهد در عالم

آنانکه 1894. they who.

غدر 1895. perfidy, treachery, fraud, deceit.

با منش 1896. between me and him.

ملامت 1897. reprehenfion, reproach.

دون 1898. mean, bafe, defpicable.

سپاس 1899. praife, gratitude, prayer, ناسپاس ungrateful.

سفله 1900. mean, abject, bafe.

حقناشناس 1901. ungrateful, unjuft.

تغیر 1902. alteration, change.

مخدوم 1903. a lord, mafter, one who is ferved.

حقوق 1904. rights, laws, duties, S. حق

سالیان 1905. years, life, alfo annual.

نوردن and نوردیدن 1906. to travel, walk, wander, ftray, to fold, to twift.

معذور 1907. excufed, excufable.

نهد زین 1908. a coarfe woollen faddle-cloth.

گرو 1909 pledge, pawn, wager, bet.

زر 1910. money, gold.

بخیلي 1911. avarice, covetoufnefs,

بجان 1912 heartily, fincerely.

P. 48. l. 357.

بیت

اذا شبع الكمي يصول بطشا
وخاوي البطن يبطش بالفرار

ARABICK.

شبع 1913. fulnefs, fatiety, enough for one time.

الكمي 1914. the ftrong man.

يصول بطشا 1915. attacks furioufly.

خاوي البطن 1916. empty belly.

يبطش بالفرار 1917. takes to flight.

حکایت ١٥ TALE. XV.

P. 49. l. 360.

یکي از وزرا معزول شد وبحلقه درویشان در آمد
وبرکت صحبت ایشان دروي اثر کرد وجمعیت
خاطرش دست داد ملک بار دیگر برو دل خوش کرد
وعمل فرمود قبول نکرد وگفت معزولي به که مشغولي

معزول 1918. difmiffed, difcharged, difplaced, degraded, difpofted.

برکت 1919 bleſſing, recompenſe, proſperity, abundance, fertility.

جمعیت 1920. collection, reflection, جمعیت خاطر a heart at eaſe, ſatisfaction of mind.

عمل فرمودن 1921. to put into office, to employ.

معزولي 1922. removal from office.

مشغولي 1923. employment, buſineſs.

P. 49. l. 364.

رباعي

آنانکه بکنج عافیت بنشستند
دندان سگ و دهان مردم بستند
کاغذ بدریدند و قلم بشکستند
وز دست و زبان حرف گیران رستند

کاغذ 1924. paper.

قلم 1925. a pen.

حرف گیر 1926. a caviller, hypocrite, cenſorious.

P. 49. l. 367.

ملک گفت هر اینه مارا خردمند کافي باید که تدبیر مهلکت را شاید گفت نشان خردمند کافي آنست که بچنین کارها تن در ندهد

بیت

هماي بر همه مرغان از آن شرف دارد
که استخوان خورد و جانور نیازارد

کافي 1927. ſufficient, enough.

شرف 1928. excellency, eminence, nobility, glory, dignity, honor, culmination, meridian ſplendor.

جانور 1929. animal.

P. 49. l. 371.

مثل

سیاه گوش را گفتند ترا ملازمت صحبت شیر بچه وجه اختیار افتاد گفت تا فضلهٔ صیدش میخورم و از شر دشمنان در پناه صولتش زندگاني میکنم گفتند اکنون که بظل حمایتش در آمدي و بشکر نعمتش اعتراف کردي چرا نزدیکتر نیائي تا بحلقهٔ خاصانت در آورد و از بندگان مخلصت شمارد گفت همچنان از بطش او ایمن نیستم

مثل 1930. parable, example, apologue.

سیاه گوش 1931. a ſéyâhgoaſh, a ſpecies of leopard.

ملازمت 1932. ſervice, attendance, aſſiduity, diligence.

فضله 1933. remainder, redundancy, offals, refuſe, dregs.

صید 1934. game, prey, the chace, hunting.

شر 1935. malignity, depravity, wickedneſs.

حمایت 1936. protection, defence, guardianſhip.

اعتراف 1937. confeſſion, acknowledgment.

مخلص 1938. ſincere, real, unfeigned, loyal.

بطش 1939. power, authority, ſeverity, ſternneſs.

P. 50. l. 377.

بیت

اگر صد سال گبر آتش فروزد

اگر یکدم درو افتد بسوزد

افروختن 1940. to inflame, ſet on fire, burn, illuminate, ſhine, poliſh.

Pag. 50. l. 379.

افتد که ندیم حضرت سلطان زر بیابد و باشد

که سر برود و حکما گفته اند از تلوّن طبع پادشاهان

بر حذر باید بود که گاه بسلامي برنجند وگاه

بدشنامي خلعت دهند وگفته اند ظرافت بسیار

هنر ندیمان است وعیب حکیمان

بیت

تو بر سر قدر خویشتن باش ووقار

بازي و ظرافت بندیمان بگذار

ندیم 1941. a courtier, privy counſellor, intimate friend.

تلوّن 1942. changeable, verſatile, changing colour.

گاه 1943. time, place, ſome times, now and then.

ظرافت 1944. ingenuity, wit, dexterity, gallantry, buffoonery; elegance, gracefulneſs.

وقار 1945. ſedate, grave, majeſty; authority, conſtancy.

P. 50. l. 385.

حکایت ۱۶ TALE XVI.

یکي از رفیقان شکایت روزگار نا مساعد

بنزدیک من آورد که کفاف اندک دارم وعیال

بسیار و طاقت فاقه ندارم بارها دردلم آمد که

باقلیم دیگر روم تا در هر صورت زندگاني

کنم کسي را بر نیک و بد من اطلاع نباشد

رفیق 1946. aſſociate, companion.

شکایت 1947. accuſation, complaint.

مساعد 1948. favourable, happy, proſperous.

عیال 1949. family, children, domeſtics.

طاقت 1950. power, ſtrength, fortitude.

فاقه 1951. poverty, neceſſity.

بارها 1952. times, often, many times, frequently.

اطلاع 1953. apprizal, information, manifeſtation, imparting.

P. 51. l. 390.

بیت

بس گرسنه خفت وکس ندانست که کیست

بس جان بلب آمد که بروکس نگریست

گرسنه 1954. hungry, ſtarved.

P. 51. l. 393.

بازار شماتت اعداي اندیشم که بطعنه در قفاي من
بخندند و سعي مرا درحق عیال بر عدم مروّت
حمل کنند وگویند

شماتت 1955. rejoicing at the diſtreſs of another, exultation, jeer, ſcoff.

اَعدا 1956. enemies. S. عدو

طعنه 1957. contumely, reproach, ſcoff, taunt.

قفا 1958. ſecretly, behind one's back; the back part or nape of the neck.

عدم 1959. privation, want, عدم مروت want of humanity.

P. 51. l. 395.

قطعه

به بین آن بي حمیّت را که هرگز
نخواهد دید روي نیک بختي
تن آساني گزیند خویشتن را
زن و فرزند بگذارد بسختي

حمیّت 1960. zeal, endeavour, impetuoſity, nice ſenſe of honor, feeling.

تن آساني 1961. eaſe of body.

P. 51. l. 398.

و در علم محاسبه چنانکه معلومست چیزي دانم
اگر بجاه شما جهتي معین گردد که موجب جمعیت
خاطر باشد بقیه عمر از عهدهٔ شکر آن نتوانم
بیرون آمدن گفتم اي یار عمل پادشاه دو طرف
دارد امید نان وبیم جان و خلاف راي
خردمندانست بدین امید دران بیم افتادن

علم 1962. ſcience, art.

محاسبه 1963. arithmetic, accounts, computation, calculation, ſcrutiny.

چیزي 1964. ſomething, a little.

جهت 1965. mode, manner, faſhion, means; ſide, quarter; cauſe, reaſon, regard.

P. 52. l. 403.

قطعه

کس نیاید بخانهٔ درویش
که خراج زمین وباغ بده
یا بتشویش وغصّه راضي شو
یا جگر بند پیش زاغ بنه

خراج 1966. revenue, tax, tribute.

غصّه 1967. anguiſh, ſorrow, affliction, anger, diſpleaſure.

جگربند 1968. inteſtines, bowels.

زاغ 1969. a crow.

P. 52. l. 406.

گفت این سخن موافق حال من نگفتي وجواب
سوال من نیاوردي نشنیدهٔ که گفته اند هرکه

خیانت ورزد دستش از حساب بلرزد

بیت

راستي موجب رضاي خدا ست

کس ندیدم که گم شد از ره راست

سوال 1970. question, interrogation.

ورزیدن 1971. to exercise, perform.

لرزیدن 1972. to tremble, shake, to be agitated.

P. 52. l. 411.

وحکما گفته اند چهار کس از چهار کس بجان برنجند

حرامي از سلطان و دزد از پاسبان و فاسق از

غماز وروسپي از محتسب وآنرا که حساب

پاکست از محاسبه چه باک

چهار 1973. four.

حرامي 1974. a robber, villain, assassin; any thing unlawful.

پاسبان 1975. a centinel, guard, night watch.

فاسق 1976. a sinner, criminal, adulterer, a worthless impudent fellow.

غماز 1977. informer, tale bearer, detractor.

روسپي 1978. whore, harlot, prostitute.

محتسب 1979. *Mûhtusib*, an officer partly answering to our clerk of the market.

P. 53. l. 414.

قطعه

مکن فراخ روي در عمل اگر خواهي

که وقت رفع تو باشد مجال دشمن تنگ

تو پاک باش ومدار اي برادر از کس باک

زنند جامهٔ ناپاک گازران بر سنگ

فراخ روي 1980. expensiveness.

رفع 1981. removal (from an office) also elevation, promotion.

تنگ 1982. straight, narrow, tight.

گاذر 1983. a washerman, fuller.

P. 53. l. 419.

گفتم حکایت آن روباه مناسب حال تست

که دیدندش گریزان و افتان وخیزان کسي

گفتش چه آفتست که موجب چندین مخافتست

گفت شنیدم که شتر را بسخره میگیرند گفتند

اي سفیه شتر را با تو چه مناسبتست وترا با و

چه مشابهت گفت خاموش که اگر حسودان

بغرض گویند که این شتر است و گرفتار آیم

کرا غم تخلیص من باشد تا تفتیش حال من

کند وتا تریاق از عراق آورده شود مار

گزیده مرده باشد

روباه 1984. a fox.

گریزان 1985 running.

افتان 1986. falling.

خیزان 1987. rising افتان وخیزان falling and rising, limping, staggering.

آفت 1988. misfortune, calamity.

مخافت 1989. fear, terror, danger.

سخره 1990. one who is compelled to labour, preſſed.

سفيه 1991. ſtupid, ignorant, inſane, imprudent.

مشابهت 1992. ſimilitude, reſemblance, compariſon.

كرا 1993. for كدام را whom.

تخليص 1994. ſetting at liberty; releaſe.

تفتيش 1995. inquiry, interrogation.

ترياق 1996. treacle, antidote of any kind.

عراق 1997. Irac, Babylonia, Chaldea.

گزيدن 1998. to bite, مار گزيده bitten by a ſnake.

P. 53. l. 426.

وترا هيچ كان فضيلت و ديانت امّا حسودان در كمينند و مدعيان گوشه نشين اگرا نچه حسن سيرت تست بخلاف آن تقريركنند و در معرض خطاب پادشاه آئي ومحل عتاب افتي دران حالت كرا مجال مقالت باشد مصلحت آن مي بينم كه ملك قناعت را حراست كني و ترك رياست گوئي كه عاقلان گفته اند

ديانت 1999 integrity, honeſty, loyalty.

مقالت 2000. word, diſcourſe, ſpeech, adage.

حراست 2001. government, cuſtody, guardianſhip.

ترك گفتن 2002. to quit, forſake, leave, abandon.

رياست 2003. government, dominion, command, ſuperiority.

P. 54. l. 432.

بيت

بدريا در منافع بيشمارست

اگرخواهي سلامت دركنارست

منافع 2004. profits, gains, S. منفعت

P. 54. l. 434.

رفيق اين سخن بشنيد بهم برآمد وروي درهم كشيد و سخنهاي رنجش آميزگفتن گرفت كه اين چه عقل و كفايتست و فهم و درايت وقول حكما درست آمد كه گفته اند دوستان در زندان بكار آيند كه برسفره همه دشمنان دوست نمايند

بهم برآمدن 2005. to be troubled, diſturbed, diſpleaſed.

رنجش 2006. affliction, anguiſh of mind.

كفايت 2007. ſufficiency, competency, enough.

درايت 2008. knowledge, ſcience, quality, manner.

درست 2009. perfect, ſound, right, true.

سفره 2010. a table, table cloth, or piece of leather ſpread upon the ground.

P. 54. l. 438.

قطعه

دوست مشمار آنکه در نعمت زند
لاف یاري و برادر خواندگي
دوست آن دانم که گیرد دست دوست
در پریشان حالي و درماندگي

مشمار 2011. reckon not.

لاف 2012. boasting, vanity, self praise.

یاري 2013. friendship, intimacy, assistance, help, power.

خواندگي 2014. profession of brotherly affection.

درماندگي 2015. distress, misery, want, impotency.

P. 55. l. 441.

دیدم که متغیر میشود و نصیحت من بتعرض میشمرد
بنزدیک صاحب دیوان رفتم بسابقه معرفتي که
میان ما بود صورت حالش بگفتم تا بکاري
مختصرش نصب کردند چند روز برین برآمد
لطف طبعش را بدیدند و حسن تدبیرش به
پسندیدند کارش ازان درگذشت و بمرتبه
برتر ازان متمکن گشت و همچنین نجم سعادتش
در ترقي بود تا باوج ارادت رسید و مقرّب حضرت
سلطان شد و مشارالیه بالبنان و معتمد علیه
عند الاعیان بر سلامت حالش شادماني کردم و گفتم

متغیر 2016. disturbed, altered, changed.

تعرض 2017. impediment, obstacle, opposition, objection.

صاحب دیوان 2018. superintendent of the revenue.

سابقه 2019. former, past.

معرفت 2020. acquaintance, knowledge, science, virtue.

صورت حال 2021. state of the case, statement of circumstances.

مرتبه 2022. rank, degree, step, office.

نجم 2023. a star.

سعادت 2024. felicity, good fortune.

ترقي 2025. increase, augmentation.

اوج 2026. the altitude or ascendant of a planet; top, summit, vertex, sublimity.

مقرّب 2027. approximated, allowed to approach, nearly related.

مشارالیه 2028. pointed out.

بالبنان 2029. with the fingers.

معتمد علیه 2030. one in whom confidence is placed.

عند الاعیان 2031. in the presence of the nobles.

شادماني 2032. cheerfulness, gladness.

P. 55. l. 449.

بيت

زكار بسته مينديش و دل شكسته مدار

كه آب چشمهٔ حيوان درون تاريكيست

بيت

الا لا تعزني اخا البليه

وللرحمن الطاف خفيه

بيت

منشين ترش از گردش ايام كه صبر

تلخست وليكن بر شيرين دارد

چشمهٔ حيوان 2033. the fountain of immortality.

تاريكي 2034. darkneſs.

ARABICK.

الا 2035. holla! ho!

لا تعزني 2036. ſorrow not.

اخا البليه 2037. brethren in miſery.

للرحمن 2038. belong to the merciful (God.)

الطاف 2039. benefits, favors. S. لطف

خفيه 2040. hidden, concealed, ſecretly, clandeſtinely.

ترش 2041. ſour, rough, auſtere.

تلخ 2042. bitter.

P. 56. l. 455.

دران مدت مرا با جمع ياران اتفاق سفر مكه افتاده

چون از زيارت مكه باز آمدم دو منزلم استقبال كرد ظاهر حالش ديدم پريشان و در هيات درويشان گفتم حال چيست گفت چنانكه تو گفتي طايفه حسد بردند و بخيانتم منسوب كردند و ملك در كشف حقيقت آن استقصاء نفرمود و ياران قديم و دوستان صميم از كلمهٔ حق خاموش شدند و صحبت ديرينه فراموش كردند

جمع 2043. company, aſſembly, body; conjunction; the plural number.

مكه 2044. Mecca.

استقبال 2045. meeting, futurity, time future; advancing to meet.

ظاهر 2046. external, exterior, openly, apparent, clear, evident.

هيات 2047. face, aſpect, exterior, form.

استقصا 2048. curioſity, ſtrict inveſtigation.

صميم 2049. ſincere, pure, unmixed. *Gentius's*, copy has. قديم

كلمهٔ حق 2050. the word of truth.

ديرينه 2051. old, ancient.

P. 56. l. 461.

قطعه

بصنع خدا چون كسي اوفتاد

همه عالمش پاي برسر نهند

چو بينند كا قبا لدستش گرفت

ستايش كنان دست بر بر نهند

صنع 2052. creation, work.

عالم 2053. world همه عالم the whole world, every one.

ستايش 2054. praise, commendation.

P. 56. l. 464.

في الجمله بانواع عقوبت گرفتار بودم تا درين هفته كه مژدهٔ سلامتي حجاج برسيد از بند گران خلاص كرد ند و ملك موروثم خاص گفتم آن نوبت اشارت من قبول نكردي كه عمل پادشاه چون سفر درياست سودمند وخطرناك يا گنج بر گيري يا در تلاطم بميري

بيت

يا زر بهرو دست كند خواجه در كنار

يا موج روزي افكندش مرده بر كنار

انواع 2055. kinds, sorts, variety. S. نوع

عقوبت 2056. punishment.

هفته 2057. a week.

حجاج 2058. pilgrims to Mecca S. حاجي

گران 2059. heavy, severe, strict.

خلاص 2060. liberation, enlargement.

موروث 2061. hereditary.

نوبت 2062 a period, a time, keeping watch.

سودمند 2063. advantageous.

خطرناك 2064. dangerous.

تلاطم 2065 buffeting, dashing, surging.

P. 57. l. 470.

مصلحت نديدم ازين بيش ريش درويش خراشيدن ونمك پاشيدن بدين دو بيت اختصار كردم وگفتم

ريش 2066. *Raish*, a sore, wound, *Reesh*, beard, mustachio.

خراشيدن 2067. to scratch.

نمك 2068. salt.

پاشيدن 2069. to sprinkle.

P. 57. l. 472.

قطعه

نه انستي كه بيني بند برپاي

چو در گوشت نيامد پند مردم

دگر ره گر ندارى طاقت نيش

مكن انگشت در سوراخ كژدم

نيش 2070. a sting.

انگشت 2071. a finger.

سوراخ 2072. a hole.

كژدم 2073. a scorpion.

P. 57. l. 475.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

تني چند در صحبت من بودند ظاهر حال ايشان بصلاح آراسته يكي از بزرگان در حق اين طايفه حسن ظن بليغ داشت و ادراري معين كرده بود مگر يكي از ايشان حركتي كرد نا مناسب حال درويشان ظن آن شخص فاسد شد و بازار اينان كاسد خواستم تا بطريقي كفاف ياران را مستخلص كنم آهنگ خدمتش كردم دربانم رها نكرد و جفا كرد معذورش داشتم بحكم آنكه گفته اند

صلاح 2074. devotion, probity, virtue, integrity; peace, concord, tranquillity.

ظن 2075. opinion.

ادرار 2076. penfion, allowance, fubfiftence.

حركت 2077. action, motion.

نا مناسب 2078. improper, unbecoming.

فاسد 2079. cor rupted, perverfe, vicious.

كاسد 2080. deficient, in no efteem. بازار كاسد a cold market, where nothing is bought or fold.

مستخلص 2081. liberated, releafed.

دربان 2082. a porter, door keeper.

جفا 2083. force, violence, injury, moleftation.

بحكم آنكه 2084. according to, conformably to.

P. 58. l. 482.

قطعه

در مير و وزير و سلطان را
بي وسيلت مگرد پيرامن
سگ و دربان چو يافتند غريب
اين گريبانش گيرد آن دامن

مير 2085. an abbreviation of امير a prince, lord, great man.

وسيله 2086. means, that which unites, connects, or effectuates any thing; affinity.

پيرامن 2087. environs, about, around, circuit, alfo the fkirt of a garment.

غريب 2088. a ftranger, foreigner, uncommon, wonderful, ftrange.

گريبان 2089. a collar, the opening or breaft of a garment.

P. 58. l. 485.

چندانكه مقرّبان حضرت آن بزرگ بر حال من واقف شدند باكرام در آوردند و برتر مقامي معيّن كردند امّا بتواضع فروتر نشستم وگفتم

اكرام 2090. refpect, honor, veneration.

در آوردن 2091. to introduce, to fend, to bring in.

مقام 2092. place, ftation, dwelling, refidence.

تواضع 2093. humility, submission.

فروتر 2094. lower, inferior.

P. 58. l. 488.

بيت

بگذار كه بندهٔ كميتم

تا در صف بندگان نشينم

كميتم 2095 I am of mean condition.

صف 2096. rank, row, series, order, file.

P. 58. l. 490.

گفت الله الله چه جاي اين سخنست

بيت

گر بر سر و چشم من نشيني

نازت بكشم كه نازنيني

نازنين 2097. amiable, beloved, delicate, نازنيني thou art amiable.

P. 58. l. 493.

في الجمله بنشستم و از هر دري سخن پيوستم

تا حديث ذلّت ياران در ميان آمد گفتم

قطعه

چه جرم ديد خداوند سابق الانعام

كه بنده در نظر خويش خوار ميدارد

خدايراست مسلم بزرگواري و لطف

كه جرم بيند و نان برقرار ميدارد

از هر دري 2098. of every kind.

ذلّت 2099. error, blunder.

سابق الانعام 2100. former bounties.

خوار داشتن 2101. to despise, hold in contempt.

مسلم 2102. submitted, subdued, preserved.

بزرگواري 2103. greatness, excellence, honor.

برقرار 2104. established.

P. 59. l. 498.

حاكم را اين پسنديده آمد و اسباب معاش ياران فرمود تا بر قاعدهٔ ماضي مهيّا دارند و مُونت ايّام تعطيل وفا كنند شكر نعمت بگفتم و زمين خدمت بيوسيدم و عذر جسارت بخواستم و در حالت بيرون آمدن اين سخن بگفتم

اسباب 2105. means, ways, causes. S. سبب

معاش 2106. provisions, victuals, subsistence.

قاعدهٔ 2107. rule, custom, manner, regulation.

مهيّا 2108. prepared, ready, disposed in order.

مُونت 2109. provisions.

تعطيل 2110. delaying, rendering useless.

وفا كردن 2111. to fulfil.

شكر نعمت 2112. acknowledgment of favors, gratitude.

جسارت 2113. presumption, boldness.

P. 59. l. 502.

قطعه

چو كعبه قبلهٔ حاجت شد از ديار بعيد

روند خلق بديدارش از بسي فرسنگ

ترا تحمل امثال ما بباید کرد

که هیچ کس نزند بر درخت بی بر سنگ

قبله 2114. the quarter to which people direct their face in prayer; the Mahommedans towards the Caaba, or temple of Mecca; the Jews towards Jerusalem; قبلهٔ حاجت the Kubleh of our petitions.

دیار 2115. a country.

بعید 2116 far, distant.

دیدار 2117. sight, look, face, countenance.

فرسنگ 2118. fursung (vul. parasang) a league, about 18000 feet in length.

أمثال 2119. equals, resemblances, fables.

هیچ 2120. nothing, never, on no account, no body.

P. 59. l. 507.

حکیت ١٨ TALE XVIII.

ملک زادهٔ گنج فراوان از پدر میراث یافت دست

کرم بر کشاد داد سخاوت بداد و نعمت بیقیاس

بر سپاه و رعیت بریخت

فراوان 2121. much, abundant, copious.

میراث 2122. heritage, succession, patrimony.

سخاوت 2123. liberality, bounty.

بیقیاس 2124. beyond imagination.

P. 60. l. 510.

قطعه

نیاساید مشام از طبلهٔ عود

بر آتش نه که چون عنبر ببوید

بزرگی بایدت بخشندگی کن

که دانه تا نیفشانی نروید

مشام 2125. the smell.

طبله 2126. a large wooden dish or tray.

عود 2127. lignum aloes, طبلهٔ عود a tray made of this wood.

عنبر 2128. ambergris.

بوئیدن 2129. to scent, smell, to diffuse perfume.

بخشندگی 2130. liberality, forgiveness.

دانه 2131. grain, seed, berry.

افشاندن 2132. to scatter, disperse, diffuse, shed, sprinkle.

P. 60. l. 513.

یکی از جلسای بی تدبیر نصیحتش آغاز کرد که

ملوک پیشین این نعمت را بسعی اندوخته اند و

برای مصلحت نهادهٔ دست ازین حرکت کوتاه

کن که واقعها در پیشست و دشمنان در پس نباید

که در وقت حاجت در مانی

جلسا 2133. companions. S. جلیس

بی تدبیر 2134. without reflection, rash, inconsiderate.

اندوختن 2135. to acquire, collect, gain.

درماندن 2136. to be in want, unfortunate, impotent.

P. 60. l. 517.

قطعه

اگر گنجی کنی بر عامیان بخش

رسد هر کدخدائی را برنجی

چرا نستانی از هر یک جوی سیم

که گرد آید ترا هر روز گنجی

بخش 2137. ſhare, part, portion.

کدخدا 2138. the maſter of a family, a landlord, houſe-holder, bridegroom.

برنج 2139. rice; alſo braſs; a grain of rice, uſed as a weight.

سیم 2140. ſilver.

P. 60. l. 522.

ملک زاده روی ازین سخن درهم کشید که موافق رایش نیامد و گفت خدای عز و جل مرا مالک این مملکت گردانیده است تا بخورم و ببخشم نه پاسبانم که نگهدارم

بیت

قارون هلاک شد که چهل خانه گنج داشت

نوشیروان نمرد که نام نکو گذاشت

مالک 2141. king, lord, maſter, proprietor, poſ-ſeſſor.

قارون 2142. *Karoon*, Korah of Geneſis.

چهل 2143. forty.

P. 61. l. 528.

حکایت ۱۹. TALE XIX.

آورده اند که نوشیروان عادل را در شکارگاهی صیدی کباب کردندی نمک نبود غلامی بروستا فرستادند تا نمک آورد نوشیروان گفت نمک بقیمت بستان تا رسمی نگردد و ده خراب نشود گفتش ازین قدر چه خلل زاید گفت بنیاد ظلم در جهان اول اندک بوده است هر که آمد برو مزید کرد تا بدین غایت رسید

شکارگاه 2144. a hunting ſeat.

کباب کردن 2145. to roaſt.

روستا 2146. a village, town.

ده 2147. a village.

خراب 2148. deſtroyed, ruined, deſolated, depopu-lated.

گفتش 2149. he ſaid to him.

خلل 2150. injury, damage, prejudice, diſturbance, diſorder, confuſion.

زائیدن 2151. to bring forth, procreate, generate.

P. 61. l. 534.

قطعه

اگر ز باغ رعیت ملک خورد سیبی

بر آورند غلامان او درخت از بیخ

به پنج بیضه که سلطان ستم روا دارد

زنند لشکریانش هزار مرغ بسیخ

بيت

نماند ستمكار بد روزكار

بماند برو لعنت پايدار

سيب 2152. an apple.

بيضه 2153. an egg.

سيخ 2154. a ſpit.

ستمكار 2155. tyrant, oppreſſor.

لعنت 2156. curſe, imprecation.

P. 62. l. 539.

٢٠ حكايت TALE. XX.

عاملي را شنيدم كه خانهٔ رعيت خراب كردي تا خزانهٔ سلطان آبادان كند بي خبر از قول حكما كه گفته اند هركه خدايتعالى را بيازارد تا دل خلقي بدست آرد خداي تعالى همان خلق را بروي گماره تا دمار از روزگارش برآرد

عامل 2157. a collector of the revenue; perfor-mer, doer.

آبادان 2158. plenty, flouriſhing, full.

بيخبر 2159. thoughtleſs, uninformed.

گماشتن 2160. to conſign, aſſign, to truſt to ano-ther any buſineſs.

دمار 2161. ruin, deſtruction, perdition.

P. 62. l. 544.

بيت

آتش سوزان نكند با سپند

آنچه كند دُود دل مستمند

سپند 2162. wild rue.

دُود 2163. ſmoke.

مستمند 2164. afflicted, wretched.

P. 62. l. 546.

لطيفه

گويند سرور در جمله حيوانات شيراست كمترين جانوران خر وباتفاق خردمندان خر باربر به از شير مردم دَر

لطيفه 2165. pleaſantry, joke, raillery.

حيوان 2166. an animal, brute, P. حيوانات

كمترين 2167. leaſt, moſt inferior.

باربر 2168. a bearer of burthens, a beaſt of bur-then.

مردم‌در 2169. a devourer of mankind.

P. 62. l. 549.

مثنوي

مسكين خر اگر بي تميزاست

چون بار همي‌كشد عزيزاست

گاوان و خران بار بردار

به از آدميان مردم آزار

بي تميز 2170. stupid, without discrimination.

بار بردار 2701. a bearer of burthens.

P. 63. l. 552.

ملك را طرفي از ذمايم اخلاق او معلوم شد بشكنجه كشيدش و بانواع عقوبت بكشت

قطعه

حاصل نشود رضاي سلطان

تا خاطر بندكان نجويي

خواهي كه خداي بر تو بخشد

با خلق خداي كن نكويي

يكي از ستم ديدكان نيز بكذشت و كفت

قطعه

نه هر كه قوت بازو و منصبي دارد

بسلطنت بخورد مال مردمان بكذاف

توان بحلق فرو بردن استخوان درشت

ولي شكم بدرد چون بكيرد اندر ناف

طرفي 2172. a side, somewhat, a part.

ذمايم 2173. enormities, crimes. S. ذم

شكنجه 2174. the rack, torture.

حاصل 2175. gain, acquisition, produce, profit, sum, end, conclusion.

جستن 2176. to inquire, search, seek.

ستم ديده 2177. oppressed. P. ستم ديدكان

منصب 2178. rank, dignity, office.

كذاف 2179. vain, rash.

حلق 2180. the throat.

درشت 2181. hard, rough, thick, firm, stern, rigid.

شكم 2182. the belly.

ناف 2183. the navel.

P. 63 l. 563.

حكايت ٢١ TALE. XXI.

مردم آزاري را حكايت كنند كه سنكي بر سر صالحي زد درويش را مجال انتقام نبود سنك را باخود نكاه ميداشت تا وقتيكه ملك براي لشكري خشم كرفت و در چاهش كرد درويش در آمد و آن سنك را برسرش كوفت كفت توكيستي و اين سنك بر سر من چرا زدي كفت من فلانم و اين سنك همان سنكست كه در فلان تاريخ برسر من زدي كفت چندين مدت كجا بودي كفت از جاهت انديشه ميكردم اكنون كه در چاهت ديدم فرصت غنيمت شمردم

انتقام 2184. vengeance, revenge.

خشم 2185. anger, rage, fury.

چاه 2186. a well, pit.

كيستي 2187. who art thou?

جاهت 2188. thy rank.

چاهت 2189. thou *in* the well.

P. 64. l. 575.

مثنوي

ناسزائي را چو بيني بختيار
عاقلان تسليم كردند اختيار
چون نداري ناخن درنده تيز
با بدان آن به كه كم گيري ستيز
هركه با فولاد بازو پنجه كرد
ساعد سيمين خود را رنجه كرد
باش تا دستش ببندد روزگار
پس بكام دوستان مغزش برآر

ناسزا 2190. unworthy, undeferving.

بختيار 2191. fortunate, powerful.

تسليم 2192. delivery, confignment; health, fafety, fecurity, peace; acquiescing in the judgment of another, fubmitting.

ناخن 2193. a nail.

درنده 2194. tearing, lacerating.

پولاد 2195. fteel.

سيمين 2196. of filver.

رنجه 2197. grief, forrow, affliction.

مغز 2198. brain, marrow, pith, kernel.

P. 64. l. 576.

حكايت ٢٢ TALE XXII.

يكيرا ازملوك مرضي هايل بودكه اعاده ذكر آن موجه نبود طايفه حكماي يونان متفق شدندكه مرين درد را دوايي نيست مگر زهره آدميكه بچندين صفت موصوف بود ملك بفرمود طلب كردند دهقان پسري يافتند بدان صفتكه حكما گفته اند ملك پدرو مادرش بخواند وبنعمت بيكران خشنود گردانيد وقاضي فتوي دادكه خون يكي از رعيت ريختن براي سلامتي نفس پادشاه روا باشد جلاد قصد كشتنش كرد پسر روي بسوي آسمان كرد و بخنديد ملك گفت كه درين حالت چه جاي خنده است پسرگفت ناز فرزندان بر پدر ومادر باشد ودعوي پيش قاضي برند وداد از پادشاهان خواهند اكنون پدرو مادر بعلت حطام دنيا مرا بخون درسپردند وقاضي بكشتنم فتوي داد وسلطان صحت خويش درهلاک من بيند بجز خداي تعالى پناهي ندارم

بيت

پيش كه برآورم زدستت فرياد
هم پيش تو ازدست توميخواهم داد

مرض 2199. difeafe, diftemper.

هايل 2200. terrible, horrible, dreadful.

اعاده 2201. revifing, repeating, reviewing, faying or doing any thing over again.

موجه 2202. agreeable, approved, acceptable.

يونان 2203. Greece.

متفق 2204. consenting, agreeing, concurring, united, uniform.

دَوا 2205. medicine, remedy.

زَهرِه 2206. the gall, bile; boldness, spirit, vigour.

چندین 2207. some, certain.

صفت 2208. quality, property, description, attribute.

طلب کردن 2209. to inquire after, to ask, demand, seek.

دهقان 2210. villager, rustic, peasant.

بیکران 2211. immense, infinite.

خشنود 2212. content, satisfied.

قاضي 2213. a Cazy, judge.

فتوی 2214. a judicial decree.

جلّاد 2215. executioner.

آسمان 2216. heaven, the celestial orb.

خنده 2217. laughter, laughing.

علت 2218. cause, pretence; disease, calamity.

حطام 2219. brittle.

صحت 2220. health, any thing found, complete, entire; rectitude, integrity, truth, perfection.

فریاد 2221. a cry for help, complaint, clamour, lamentation.

P. 65. l. 593.

سلطان را دل ازین سخن بهم برآمد وآب در دیده بگردانید وگفت هلاک من اولیترست از خون بیگناهی ریختن سر وچشمش ببوسید ودر کنار گرفت ونعمت بیکران بخشید وآزاد کرد گویند که ملک هم دران هفته شفا یافت

بیگناه 2222. innocent.

آزاد کردن 2223. to liberate, release.

شفا 2224. cure, recovery of health.

P. 66. l. 597.

قطعه

همچنان در فکر آن بیتم که گفت

پیلبانی برلب دریای نیل

زیر پایت گر بدانی حال مور

همچو حال تست زیر پای پیل

بیتم 2225. for بیت من my distich.

پیلبان 2226. an elephant driver.

نیل 2227. the river Nile.

P. 66. l. 600.

حکایت ۲۳ TALE. XXIII.

یکی از بندگان عمرو لیث گریخته بود کسان در عقبش رفتند وباز آوردند وزیررا با وی غرضی بود اشارت بکشتنی اوکرد تادگر بندگان چنین حرکت نکنند بنده پیش عمرو سر برزمین نهاد وگفت

بيت

هرچه رسد برسرم چون تو پسندي رواست

بنده چه دعوي كند حكم خداوند راست

عمرو ليث 2228. *Umroolais*, the second Sultan of the Dynasty of the Siffarides; who reigned in *Fars* &c. in A. H. 267.

كسان 2229. persons, men.

باز آوردن 2230. to bring back, to restore.

سرم 2231. my head.

P. 66. l. 608.

امّا بموجب آنكه پروردهٔ نعمت اين خاندانم نخواهم كه درقيامت بخون من گرفتار آيي اگر اين بنده بخواهي كُشت باري بتاويل شرعي بكُش تا در قيامت مواخذ نباشي ملك گفت تاويل چه گونه كنم گفت اجازت فرماي تا من وزيررا بكُشم انگه بقصاص اومرا بفرماي كُشتن تا بحق كُشته باشي ملك بخنديد و وزيررا گفت چه مصلحت مي بيني گفت اي خداوند بصدقه گور پدرت اين حرامزاده را آزاد كن تامرا هم در بلا نيفگند گناه از منست كه قول حكمارا معتبر نداشتم كه گفته اند

شرع 2232. law, the faith, the divine law.

مواخذ 2233. reprehended, chastised.

گونه 2234. manner, mode, way.

اجازت 2235. permission, leave.

قصاص 2236. retaliation.

صدقه 2237. alms.

حرامزاده 2238. a bastard.

بلا 2239. misfortune, calamity.

معتبر 2240. respectable, revered, trusty, esteemed.

P. 67. l. 616.

قطعه

چوكردي باكلوخ انداز پيكار

سر خودرا بناداني شكستي

چوتيرانداختي در روي دشمن

حذر كن كاندر آماجش نشستي

كلوخ انداز 2241. a slinger.

پيكار 2242. war, strife, conflict.

تير 2243. an arrow.

آماج 2244. a butt, mark.

P. 67. l. 618.

حكايت ۲۴ TALE. XXIV.

ملك زوزن را خواجه بود كريم النفس و نيك محضر كه همكنان را در مواجه خدمت كردي ودر غيبت نيكو گفتي اتفاق ازوي حركتي در نظر ملك ناپسنديده آمد مصادره كرد وعقوبت فرمود سرهنگان ملك بسوابق نعمت معترف بودند و بشكر آن مرتهن پس درمدت توكيل او رفق

وملاطفت کردندی وزجر ومعاتبت روا نداشتندی

شوش 2245. *Susa* a city of *Khuzistan*, in *Persia.*

کریم النفس 2246. of benevolent disposition.

مواجه 2247. presence, meeting, face to face.

غیبت 2248. *ghaibut*, absence: *gheebut*, slander, detraction, back-biting.

مصادره 2249. oppression, concussion.

مُصادره کردن to inflict a fine, to mulct.

سوابق 2250. past events.

مرتهن 2251. pledged.

توکیل 2252. committing to custody.

رفق 2253. benignity, courtesy, favour, assistance.

معاتبت 2254. reprehension, expostulation.

P. 68. l. 625.

قطعه

صاحبا بادشهی اگر خواهی هر که که ترا
در قفا عیب کند در نظرش تحسین کن
سخن آخر بدهن میگذرد موذیرا
سخنش تلخ نخواهی دهنش شیرین کن

دهن 2255. the mouth, orifice.

موذی 2256. noxious, pernicious, hurtful, vexatious.

P. 68. l. 630.

انچه مضمون خطاب ملک بود از عهده بعضی

بیرون آمد و به بقیتی در زندان بماند یکی از ملوک آن نواحی در خفیه پیغامش فرستاد که ملوک آن طرف قدر چنان بزرگواری ندانستند و بی عزتی کردند اگر خاطر عزیز فلان احسن الله عواقبه بجانب ما التفات کند در رعایت خاطرش هرچه تمامتر سعی کرده شود که اعیان این مملکت بدیدار او مفتخر و جواب مکتوب را منتظر خواجه برین وقوف یافت از خطر اندیشید جواب مختصر چنانکه مصلحت دید بر ظهر ورق نوشت وروان کرد یکی از متعلقان ملک برین واقعه مطلع شد و ملک را اعلام کرد و گفت فلان را که حبس فرمودهٔ باملوک نواحی مراسلت دارد ملک بهم برآمد وکشف این خبر فرمود قاصد را بگرفتند و رساله را بخواندند نوشته بود که حسن ظن بزرگان بیش از فضیلت بنده است و تشریف قبولی که فرموده اند بنده را امکان اجابت آن نیست بحکم آنکه پروردهٔ نعمت این خاندانم و باندک مایه تغیر خاطر با ولی نعمت خود بیوفایی نتوان کرد که گفته اند

بیت

آنرا که بجای تست هردم کرمی
عذرش بنه ار کند بعمری ستمی

مضمون 2257. ſenſe, ſignification, ſubject, matter, contents (of a letter)

بعضي 2258. ſome, a part, certain (people.)

نواحي 2259. territories, S. ناحية

پيغام 2260. a meſſage.

بيعزتي 2261. diſhonorable, diſgraceful, diſhonor, diſgrace.

احسن 2262. may it be good.

عواقبه 2263. his ends.

جانب 2264. ſide, part.

رعايت خاطر كردن 2265. to pay attention, to honor, revere.

تمامتر 2266. entirely.

مفتخر 2267. boaſting.

مكتوب 2268. a letter, epiſtle.

وقوف 2269. experience, knowledge, information.

خطر 2270. danger, riſk.

ظهر 2271. the back.

روان كردن 2272. to diſpatch, ſend away.

مطلع شدن 2273. to be informed of, to perceive.

اعلام 2274. information, announcing, advice.

حبس 2275. impriſonment, confinement, detention.

مراسلت 2276. epiſtolary correſpondence.

قاصد 2277. a courier.

رساله 2278. a letter, treatiſe, a little tract.

بيش 2279. beyond, greater, exceeding.

تشريف قبولي 2280. ſublime approbation.

مايه 2281. wealth, ſtock, money, qauntity.

ولي نعمت 2282. benefactor, patron.

بيوفايي 2283. perfidy.

P. 69. l. 646.

ملك را حق شناسي او پسنده آمد نعمت وخلعت بخشيد وعذر خواست كه خطا كردم كه ترا بيگناه بيازردم گفت اي خداوند بنده درين حالت شما را گناهي نمي بيند بلكه تقدير خداي تعالى چنين بود كه مرين بنده را مكروهي برسد پس بدست تو اوليتر كه سوابق نعمت برين بنده داري واياديِ منت

حق شناسي 2284. gratitude.

تقدير 2285. fixed, fate, deſtiny, predeſtination, divine will, inevitable decree.

مكروه 2286. odious, hated, deteſtable, abominable.

ايادي 2287. benefits; alſo hands. S. يد

P. 70. l. 651.

مثنوي

گر گزندت رسد ز خلق مرنج

که نه راحت رسد ز خلق نه رنج
از خدا دان خلاف دشمن و دوست
که دل هر دو در تصرف اوست
گرچه تیر از کمان همي گذرد
از کماندار بیند اهل خرد

راحت 2288. quiet, repose, tranquillity.

کمان 2289. a bow.

کماندار 2290. an archer, a bowman.

P. 70. l. 655.

حکایت ۲۵ TALE XXV.

یکي از ملوک عرب متعلقان دیوان را فرموده که مرسوم فلان را چندانکه هست مضاعف کنند که ملازم درگاه است و مترصد فرمان و سایر خدمتکاران بلهو و لعب مشغولند و در ادای خدمت متهاون صاحبدلي بشنید و گفت علو درجات بندگان بدرگاه حق جل و علا همین مثال دارد

مرسوم 2291. prescribed, accustomed, signed, marked; a stipend.

مضاعف 2292. doubled, increased, multiplied.

ملازم 2293. assiduous, diligent; a servant, domestic.

مترصد 2294. contemplating, watching, expecting.

خدمتکار 2295. servant, domestic.

لهو و لعب 2296. play, diversion, sport, gaming.

متهاون 2297. negligent, careless, slothful.

علو 2298. height, sublimity, upper part.

مثال 2299. like, resembling; fable; history, similitude.

P. 71. l. 661.

نظم

دو بامداد گر آید کسي بخدمت شاه
سیوم هر آینه درو ي کند بلطف نگاه
امید هست پرستندگان مخلص را
که نا امید نگردند ز آستان اله

مثنوي

مهتري در قبول فرمانست
ترک فرمان دلیل حرمانست
هر که سیماي راستان دارد
سر خدمت بر آستان دارد

پرستنده 2300. servant, worshipper.

مهتري 2301. greatness, chiefship.

دلیل 2302. proof, argument, demonstration.

حرمان 2303. repulse, disappointment, prohibiting, rejecting, depriving of hope.

سیما 2304. face, countenance, aspect, resemblance, similitude.

P. 71. l. 669.

حکایت ۲۶ TALE. XXVI.

ظالمي را حكايت كنند كه هيزم درويشان
خريدي بحيف و توانگران را دادي بطرح
صاحبدلي برو بگذشت و گفت

هيزم 2305. firewood, fuel.

خريدن 2306. to buy.

P. 71. l. 672.

بيت

ماري تو كه هركرا به بيني بزني
يا بوم كه هركجا نشيني بكني

قطعه

زورت ار پيش ميرود با ما
با خداوند غيب دان نرود
زورمندي مكن بر اهل زمين
تا دعايي بر آسمان نرود

غيب دان 2307. the knower of secrets, (God.)

زورمندي 2308. violence, strength, power.

P. 72. l. 677.

ظالم ازين سخن برنجيد وروي ازو درهم
كشيد و برو التفاتي نكرد تا شبي كه آتش از
مطبخ در انبار هيزمش افتاد وساير املاكش
بسوخت واز بستر نرم برخاكستر گرمش نشاند
اتفاق همان صاحبدل برو بگذشت شنيدش
كه با ياران همي گفت ندانم كه اين آتش از
كجا درسراي من افتاد گفت از دود دل درويشان

قطعه

حذر كن ز دود درونهاي ريش
كه ريش درون عاقبت سر كند
بهم بر مكن تا تواني دلي
كه آهي جهاني بهم بر كند

مطبخ 2309. a kitchen.

انبار 2310. repository, storehouse, magazine, barn.

املاك 2311. goods, possession, riches.

بستر 2312. a bed, bedding.

نرم 2313. soft, mild, gentle.

خاكستر 2314. ashes.

سركردن 2315. to break out.

P. 72. l. 685.

حكمت

بر تاج شاه كيخسرو نوشته بود

قطعه

چه سالهاي فراوان و عمرهاي دراز
كه خلق بر سر ما بر زمين بخواهد رفت
چنانكه دست بدست آمدست ملك بما
بدستهاي دگر همچنين بخواهد رفت

تاج 2316. a crown, a creſt.

كيخسرو 2317. *Kaikhuſroo*, king of *Perſia*.

دست بدست 2318. from hand to hand.

P. 73. l. 962.

حكايت ٢٧ TALE XXVII.

يكي در صنعت كُشتي بسر آمده بود سه صد وشصت بند فاخر درين علم دانستي وهر روز بنوعي كُشتي گرفتي مگر گوشه خاطرش باجمال يكي از شاگردان ميلي داشت سه صد وپنجاه ونُه بندش درآموخت مگر يک بند كه در تعليم آن دفع انداختي پسر در صنعت وقوّت بسر آمد وكسي را با او امكان مقاومت نبودي تا بحدّي كه پيش سلطان گفت استاد را فضيلتي كه برمنست از روي بزرگي وحق تربيت است والا بقوّت ازو كمتر نيستم وبصنعت با او برابرم

صنعت 2319. art, trade, profeſſion; alſo myſtery, miracle.

كُشتي 2320. wreſtling.

بسر آمدن 2321. to excel, ſurpaſs.

سه صد 2322. three hundred.

شصت 2323. ſixty.

فاخر 2324. diſtinguiſhed, honorable, precious, valuable, rich.

شاگرد 2325. ſcholar, diſciple, pupil, apprentice, menial ſervant.

ميل 2326. inclination, fondneſs, affection.

نُه 2327. nine.

تعليم 2328. inſtruction, tuition

دفع انداختن 2329. to refuſe, to reſerve.

حد 2330. boundary, limit, power, degree, بحدي to a degree.

والا 2331. but otherwiſe, unleſs.

كمتر 2332. fewer, leſs.

برابر 2333. equal, even, level.

P. 73. l. 700.

ملک را اين ترک ادب ازوي پسنديده نيامد بفرمود تا مصارعت كنند مقامي متسع معيّن كردند اركان دولت واعيان حضرت حاضر شدند پسر چون پيل مست درآمد بصدمتي كه اگر كوه آهنين بودي ازجاي بركندي استاد دانست كه چون ازو بقوّت برتراست بدان بند غريب كه ازوي نهان داشته بود با وي درآويخت جوان دفع آن ندانست استاد بدو دست از زمين برداشت وبر بالاي سر برد وبر زمين زد

ترک ادب 2334. rude, indecent, diſreſpectful.

مصارعت 2335. contention, a wreſtling match.

متسع 2336. large, extenſive, wide, open.

صدمت 2337. percussion, collision, contact, blow.

نهان داشتن 2338. to conceal.

P. 74. l. 707.

غریو از خلق برخاست ملک فرمود تا استاد را خلعت و نعمت دادند و پسر را زجر و ملامت کرد که با پرورندهٔ خویش دعوی مقاومت کردی و بسر نبردی گفت ای خداوند استاد بزور و قوّت بر من دست نیافت بلکه در علم کشتی دقیقه مانده بود که از من دریغ همیداشت امروز بدان دقیقه بر من دست یافت استاد گفت از بهر چنین روز نگه میداشتم که حکما گفته اند دوسترا چندان قوّت مده که اگر دشمنی کند بتواند نشنیدهٔ که چه گفت آنکه از پروردهٔ خود جفا دید

غریو 2339 clamour, tumult, shout.

پرورنده 2340. a nourisher, supporter.

دست یافتن 2341. to conquer, overcome, defeat.

دقیقه 2342. subtile, minute.

دریغ داشتن 2343. to deny, refuse, reject.

P. 74. l. 716.

قطعه

یا وفا خود نبود در عالم
یا مگر کس درین زمانه نکرد
کس نیاموخت علم تیر از من
که مرا عاقبت نشانه نکرد

زمانه 2344. time, world.

نشانه 2345. mark, aim, butt,

P. 75. l. 719.

حکایت ۲۸ TALE XXVIII.

درویشی مجرد بگوشهٔ صحرایی نشسته بود پادشاهی بر وی بگذشت درویش از انجا که فراغ ملک قناعتست سر بر نیاورد و التفات نکرد و پادشاه از انجا که سطوت سلطنت است بهم برآمد و گفت این طایفه خرقه پوشان بر مثال حیوانند وزیر گفت پادشاه روی زمین بر تو گذر کرد چرا خدمت نکردی و شرط ادب بجای نیاوردی گفت بگو ملک را توقع خدمت از کسی دار که توقع نعمت از تو دارد و دیگر بدان که ملوک از بهر پاس رعایا اند نه رعایا از بهر طاعت ملوک

مجرد 2346 solitary, single, unmarried, alone, unique, solely.

فراغ 2347. cessation from labour, rest, retirement, repose, idleness.

سطوت 2348. dominion, majesty, authority, usefulness.

خرقه 2349. a religious habit خرقه پوش one wearing a religious habit.

رعايا 2350. subjects, peasants, the poor or lower order of people of all kinds.

P. 75. l. 728.

قطعه

پادشاه پاسبان درویشست
گرچه نعمت بفر دولت اوست
گوسفند از براي چوپان نیست
بلکه چوپان براي خدمت اوست

فر 2351. splendor, magnificence, pomp.

گوسفند 2352. a sheep, ram; a goat.

چوپان 2353. a shepherd.

P. 75. l. 731.

قطعه اخری

یکي امروز کامران بیني
دیگریرا دل از مجاهده ریش
روزکه چند باش تا بخورد
خاک مغز سر خیال اندیش
فرق شاهي و بندگي برخاست
چون قضاي نوشته آید پیش
ارکسي خاک مرده باز کند
نشناسد توانگر از درویش

کامران 2354. happy, enjoying, absolute, despotic.

مجاهده 2355. fighting against infidels, exertion.

شاهي 2356. royalty, royal.

بندگي 2357. servitude.

قضا 2358. fate, destiny, predestination, death, the office or sentence of a judge, sentence, decree, mandate.

P. 76. l. 736.

ملک را گفتار درویش استوار آمد گفت از من چیزي بخواه گفت آن میخواهم که دگر زحمت من ندهي گفت مرا پندي بده گفت

بیت

دریاب کنون که نعمتت هست بدست
کین دولت وملک میرود دست بدست

استوار 2359. strong, fortified, firm, constant, solid, hardy, brave.

دریاب 2360. know thou, knowing.

P. 76. l. 741.

حکایت ۲۹ TALE. XXIX.

یکي از وزرا پیش ذوالنون مصري رفت وهمت خواست که روز وشب بخدمت سلطان مشغولم وبخیرش امیدوار وعقوبتش ترسان ذوالنون بگریست وگفت اگرمن از خداي تعالی چنین ترسیدمي که تو از سلطان از جمله صدیقان بودمي

قطعه

گر نبودي اميد راحت و رنج

پاي درويش بر فلك بودي

ور وزير از خدا بترسيدي

همچنان كز ملك ملك بودي

ذوالنون 2361. *Zoolnoon*, a holy man; died A. H. 245.

مصري 2362. of Egypt, Egyptian.

صدّيق 2363. just, sincere.

P. 77. l. 749.

حكايت ۳۰ TALE. XXX.

پادشاهي بكُشتن بي گناهي فرمانداد گفت اي ملك موجب خشمي كه ترا بر منست آزار خود مجوي گفت چگونه گفت اين عقوبت بيك نفس بر من بر آيد و بزه آن بر تو جاويد بماند

رباعي

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت

تلخي و خوشي و زشت و زيبا بگذشت

پنداشت ستمگر كه ستم بر ما كرد

بر گردن او بماند و بر ما بگذشت

ملك را اين نصيحت او سود مند آمد و از سر خون او در گذشت و عذر خواست

فرماندادن 2364. to order, command.

بزه 2365. sin, crime.

دوران 2366. time, an age, period, revolution, cycle.

تلخي 2367. bitterness.

زيبا 2368. beautiful, adorned.

P. 77. l. 758

حكايت ۳۱ TALE. XXXI.

وزراي نوشيروان در مهمي از مصالح مملكت انديشه ميكردند و هريكي بر وفق دانش خود راي ميزد ملك نيز همچنين انديشه ميكرد بزرجمهر را راي ملك اختيار افتاد وزيران در سرش گفتندش راي ملك را چه مزيّت ديدي بر فكر چندين حكيم گفت بموجب آنكه انجام كارها معلوم نيست و راي همگنان در مشيّت الله تعالى است كه صواب آيد يا خطا پس موافقت راي ملك اولي تر است تا اگر خلاف صواب آيد بعلت متابعت او از معاتبت او ايمن باشم

مثنوي

خلاف راي سلطان راي جستن

بخون خويش باشد دست شستن

اگر خود روز را گويد شب است اين

ببايد گفت اينك ماه و پروين

مصالح 2369. affairs. S. مصلحت

وفق 2370. conformity, agreement, sufficiency.

دانش 2371. knowledge, wisdom.

راي زدن 2372. to give an opinion.

سرّ 2373. secret. P. اسرار

مزيّت 2374. excellence.

انجام 2375. end, conclusion, event.

مشيّت 2376. will, pleasure, strength.

متابعت 2377. obedience.

اينك 2378. behold, now.

پروين 2379. the Pleiades.

P. 78. l. 769.

حكايت ٣٢ TALE. XXXII.

شيادي گيسوان بر تافت كه من علويم و با قافله حجاز بشهر درآمدم كه از حج مي آيم و قصيده پيش ملك برد كه من گفته ام يكي از ندماي ملك دران سال از سفر آمده بود گفته مي اورا در عيد اضحى در بصره ديدم حاجي چگونه باشد و ديگر ميگفت پدرش نصراني بود در ملاطيه علوي چگونه باشد و شعرش در ديوان انوري يافتند ملك فرمود تا بزنند و برانند كه چندين دروغ چرا گفتي گفت اي خداوند روي زمين سخني ديگر بگويم اگر راست نباشد بهر عقوبت كه فرماني سزاوارم گفت آن چيست گفت

شياد 2380. an impostor.

گيسوان 2381. locks of hair, ringlets.

بر تافتن 2382. to twist, turn.

علوي 2383. high, sublime, above.

قافله 2384. a caravan, a body of travellers.

حج 2385. a pilgrimage to Mecca.

قصيده 2386. an elegy.

عيد اضحى 2387. a solemn festival called also عيد قربان or the sacrifice celebrated on the 10th of Zulhyjeh.

بصره 2388. the city of Busrah.

حاجي 2389. a pilgrim to Mecca.

نصراني 2390. a Christian.

ملاطيه 2391. *Malatea*, a town on the *Euphrates*, and bordering on the province of *Aleppo*.

شعر 2392. verse, poesy, metre.

ديوان 2393. a compleat series of odes, running through the whole alphabet, the first ode ending with ا the second with ب &c.

انوري 2394. *Unvuree*, a celebrated Persian poet, who died in A H. 585.

P. 79. l. 778.

قطعه

غريبي گرت ماست پيش آورد

دو پیمانه آبست و یک چمچه دوغ
گر از بنده لغوی شنیدی مرنج
جهاندیده بسیار گوید دروغ

غریبي 2395. a feller of milk curds.

ماست 2396. butter milk.

پیمانه 2397. a meafure, either for dry or wet goods.

چمچه 2398. a fpoon.

دوغ 2399. four curdled milk.

لغو 2400. an inconfiderate fpeech.

جهاندیده 2401. experienced, one who has feen the world, a traveller.

P. 79. l. 781.

ملک بخندید وگفت ازین راستتر سخن در عمر خود نگفته بفرمود تا آنچه مامول اوست مهیا دارند

مامول 2402. hoped, defired, expected.

P. 79. l. 783.

حکایت ۳۳ TALE. XXXIII.

آورده اند که یکی از وزرا بر زیر دستان رحمت آوردي و صلاح همگنان جستي اتفاقا بخطاب ملک گرفتار آمد همگنان در موجب استخلاص او سعي کردند و موکلان بروي در معاقبتش ملاطفت کردندي و بزرگان دیگر در سیر نیک او بپادشاه گفتند تا ملک از سر خطاي او در گذشت صاحبدلي برین حال اطلاع یافت و گفت

استخلاص 2403. fetting at liberty, liberating, liberation.

مُوکل 2404. fuperintendant, keeper. P. موکلان

معاقبت 2405. cuftody, alfo punifhment.

P. 80. l. 790.

قطعه

تا دل دوستان بدست آري
بوستان پدر فروخته به
پختن دیگ نیکخواهان را
هرچه رخت سراست سوخته به
با بداندیش هم نکوئي کن
دهن سگ بلقمه دوخته به

دیگ 2406. a kettle, pot.

نیکخواه 2407. benevolent, friendly, well-wifher.

رخت 2408. furniture, harnefs, houfings.

بداندیش 2409. malignant, malicious.

دوختن 2410. to few, to ftitch.

P. 80. l. 794.

حکایت ۳۴ TALE. XXXIV.

یکي از پسران هارون الرشيد پيش پدر آمد خشمناک که فلان سرهنگ زاده مرا دشنام داد بهادر هارون ارکان دولت را گفت جزاي این چنین کس چه باشد یکي اشارت بکشتن کرد و دیگري بزبان بریدن و دیگري بمصادره و نفي هارون گفت اي پسر کرم آنست که عفو کني واگر نتواني تو نیز دشنام مادرش ده نه چندانکه انتقام از حد گذرد انگاه ظلم از طرف ما باشد

هارون الرشید 2411. the Khalif *Haroon ur Ruſheed.*

خشمناک 2412. paſſionate, furious, raging.

نفي 2413. expulſion, exile, negative, the negative imperative.

عفو 2414. pardon, abſolution.

P. 80. l. 801.

قطعه

نه مرد است آن بنزدیک خردمند
که با پیل دمان پیکار جوید
بلي مرد آنکس است از روي تحقیق
که چون خشم آیدش باطل نگوید

مثنوي

یکي را زشت خوئي داد دشنام
تحمل کرد و گفت اي نیک فرجام
بتر زانم که خواهي گفتن آني
که دانم عیب من چون من نداني

دمان 2415. powerful, ſtrong, terrible; alſo ſwift, making haſte.

تحقیق 2416. certainty.

نیک فرجام 2417. happy end.

آني 2418. *ſuch* art thou.

P. 81. l. 809.

حکایت ۳۵ TALE. XXXV.

با طایفه بزرگان در کشتي بودم زورقي در پاي ما غرق شد و دو برادر بگردابي در افتادند یکي از بزرگان ملاح را گفت که بگیر آن هر دو برادر را تا ترا صد دینار بدهم ملاح آمد تا یکي را خلاص کرد و دیگري هلاک شد گفتم بقیت عمرش نمانده بود ازان سبب در گرفتن او تاخیر افتاد ملاح بخندید و گفت انچه تو گفتي یقینست و دیگر خاطر من برهانیدن این بیشتر بود بسبب آنکه وقتي در بیابان مانده بودم این مرا بر اشتر نشاند واز دست آن دیگر تازیانه خورده بودم در طفلي

زورق 2419 ship, vessel.

گرداب 2420. a whirlpool, an eddy.

ملاح 2421. a mariner, sea man, sailor.

تاخير 2422. delay, impediment.

يقين 2423. certain, true.

بيابان 2424. a desert.

اشتر 2425. a camel.

تازيانه 2426. a scourge, lash, whip.

طفلي 2427. childhood.

P. 81. l. 817.

گفتم صدق الله العظيم من عمل صالحًا فلنفسه ومن اساء فعليها

ARABICK.

صدق الله العظيم 2428. truely the great God is just.

من 2429. who.

عمل 2430. perfomed.

صالحًا 2431. a good action.

فلنفسه 2432. to himself, did to himself.

ومن 2433. and who.

اساء 2434. did evil.

فعليها 2435. did to himself.

P. 82. l. 819.

قطعه

تا تواني درون کس مخراش

کاندرين راه خارها باشد

کار درويش مستمند برآر

که ترا نيز کارها باشد

خار 2436. a thorn.

P. 82. l. 822.

حکايت ٣٦ TALE. XXXVI.

دو برادر بودند يکي خدمت سلطان کردي و ديگر بسعي بازوان نان خوردي باري اين توانگر درويش را گفت چرا خدمت سلطان نميکني تا از مشقت کار کردن برهي گفت تو چرا کار نکني تا از مذلت خدمت رهائي يابي که حکما گفته اند نان خود خوردن و نشستن به که کمر زرين بستن و بخدمت ايستادن

مذلت 2437. baseness, contempt.

زرين 2438. golden.

ايستادن 2439. to stand, to stop.

P. 82. l. 828.

بيت

بدست آهک تفته کردن خمير

به از دست بر سينه پيش امير

قطعه

عمر گرانمایه درین صرف شد

تا چه خورم صیف وچه پوشم شتا

اي شکم خیره بناني بساز

تا نکني پشت بخدمت دوتا

آهک تفته 2440. quick lime.

خمیر 2441. dough, leaven, mortar.

سینه 2442. breaſt, boſom.

امیر 2443. prince, lord, great man.

صرف 2444. expence, diſburſement.

صیف 2445. ſummer.

شتا 2446. winter.

خیره 2447. indolent, lazy.

P. 83. l. 833.

حکایت ۳۷ TALE. XXXVII.

کسي پیش نوشیروان عادل مژده آورد که خداي عزوجل فلان دشمنت برداشت گفت هیچ شنیدي که مرا فرو گذاشت

بیت

مرا بمرگ عدو جاي شادماني نیست

که زندگاني ما نیز جاودانی نیست

عدو 2448. enemy.

جاوداني 2449. eternity, everlaſtingneſs, perpetuity.

P. 83. l. 838.

حکایت ۳۸ TALE. XXXVIII.

گروهي از حکما در بارگاه کسری در مصلحتي سخن میگفتند بزرجمهر خموش بود گفتند چرا درین بحث با ما سخن نگویي گفت وزرا امثال بر مثال اطبا اند وطبیب دارو ندهد جز سقیم را پس چون بینم که راي شما برصوابست مرا در ان سخن گفتن حکمت نباشد

کسری 2450. Kiſra. (Choſroes) the ſurname of ſeveral kings of Perſia, like Ptolemy among the Egyptians, and Cæſar with the Romans.

بحث 2451. controverſy, debate, argument, queſtion.

اطبا 2452. phyſicians.

طبیب 2453. a phyſician.

سقیم 2454. ſick, infirm.

P. 83. l. 844.

قطعه

چو کاري بي فضول من بر آید

مرا دروي سخن گفتن نشاید

وگر بینم که نابینا و چاه است

اگر خاموش بنشینم گناه است

فضول 2455. redundant, exceſſive, ſuperfluous.

P. 84. l. 846.

حكايت ٣٩ TALE XXXIX.

هارون الرشيد را چون ملک مصر مسلم شد
گفت بخلاف آن طاغي که بغرور ملک مصر
دعوي خدائي کرد نبخشم اين مهلکت را مگر
بکهترين بندگان سياهي داشت کودن نام او
خصيب ملک مصر را بوي ارزاني داشت گويند
عقل وکفايت او بحدي بود که طايفه حراث مصر
شکايت آوردند که پنبه کاشته بودم بر
کنار نيل باران بي وقت آمد تلف شد گفت
پشم بايستي کاشتي صاحبدلي بشنيد و گفت

مصر 2456. Egypt.

طاغي 2457. rebel, a refractory, disobedient, violent man.

غرور 2458. pride, haughtiness, presumption, vain-glory, vanity.

سياهي 2459. a black, an Ethiopian, a negro.

کودن 2460. weak in mind, imbecile.

خصيب 2461. Khosaib, a proper name.

ارزاني داشتن 2462. to bestow, to give.

حراث 2463. farmers, husbandmen, S. حارث

کاشتن 2464. to sow, cultivate, plough.

پشم 2465. wool.

P. 84. l. 854.

مثنوي

اگر روزي بدانش بر فزودي
ز نادان تنگ روزيتر نبودي
بنادان آنچنان روزي رساند
که صد دانا دران حيران بماند

مثنوي

بخت ودولت بکارداني نيست
جز بتائيد آسماني نيست
اوفتاداست در جهان بسيار
بي تميز ارجمند وعاقل خوار
کيميا گر بغصه مرده ورنج
ابله اندر خرابه يافته گنج

حيران 2466. confounded, disturbed.

بخت 2467. fortune, luck, prosperity, happiness.

کارداني 2468. skilfulness, expertness, experience.

تائيد 2469. assisting, assistance.

آسماني 2470. heavenly.

اوفتادن 2471. to fall, to happen.

ارجمند 2472. rare, excellent, precious, noble.

کيميا گر 2473. a chymist, alchymist.

خرابه 2474. ruins, devastation.

P. 85. l. 861.

حکایت ۴۰ TALE XL.

یکی را از ملوک کنیزک چینی آورده بودند خواست که در حالت مستی باوی جمع آید دختر ممانعت کرد ملک درخشم شد و مراورا از بندگان بسیاهی بخشید که لبی زبرینش از پرده بینی بر گذشته بود وزیرینش بگریبان فروهشته هیکلی بود که صخره جنی از طلعتش برمیدی و عین القطر از بغلش بگندیدی

کنیزک 2475. a female slave.

جمع آمدن 2476. to join, unite, copulate.

دختر 2477. a virgin, girl, daughter.

ممانعت 2478. resistance, repulsion, refusal, prohibition.

زبرین 2479. upper, superior.

پرده بینی 2480. nostril.

زیرین 2481. lower, inferior.

فروهشتن 2482. to hang down.

هیکل 2483. figure, form, face.

صخره 2484. Sukhreh, name of an evil genius.

جن 2485. a gin, or genius.

طلعت 2486. aspect, countenance, appearance.

رمیدن 2487. to be terrified, to fly in terror.

عین القطر 2488. a fountain of pitch.

بغل 2489. armpit.

گندیدن 2490. to stink.

P. 85. l. 868.

بیت

تو گوئی تا قیامت زشت روئی
برو ختمست و بر یوسف نکوئی

قطعه

شخصی نه چنان کریه منظر
کز زشتی او خبر توان داد
وانگه بغلش نعوذ بالله
مردار بآفتاب مرداد

ختم 2491. the seal, end, conclusion, perfection, completion.

یوسف 2492. Joseph, the patriarch.

کریه 2493. detestable, abominable.

منظر 2494. face, countenance, aspect.

وانکز 2495. for وانکه از, and who from, out of.

نعوذ بالله 2496. God preserve us.

مردار 2467. a corpse.

مرداد 2498. Mordad, a Persian month (August)

P. 84. l. 873.

سیاه را دران مدت نفس طالب بود و شهوت غالب مهرش بجنبید و مهرش برداشت بامدادان ملک کنیزک را جست و نیافت ماجرا گفتند

خشم گرفت و بفرمود تا سیاه را باکنیزک دست
وپا استقرا ربه بند ند وازبام جوسق بخندق
دراندازند یکی از وزرای نیک محضر روی
شفاعت بر زمین نهاد وگفت سیاه را درین
خطائی نیست که سایر بندگان وخدمتکاران
ببخشش وانعام خداوندی معتادند گفت اگر
در مفارضه اوشبی تاخیر کردی چه شدی گفت
ای خداوند نشنیده که گفته اند

نفس طالب 2499. concupiscent, libidinous, lecherous.

شهوت 2500. lust, sensuality, lasciviousness, luxury.

مهر 2501. love.

جنبیدن 2502. to shake, agitate.

مهر 2503. a seal; virginity.

ماجرا 2504. event, accident, any thing past.

استقرار 2505. fastening, confirmation, establishment.

بندن 2506. to tie, fasten.

جوسق 2507. palace, a lofty building.

خندق 2508. ditch, moat.

بخشش 2509 gift, largess, present, donation.

معتاد 2510. accustomed, wonted.

مفارضه 2511. company, companionship, association.

P. 86. l 882.

قطعه

تشنه سوخته در چشمهٔ روشن چو رسد
تو مپندار که از پیل دمان اندیشد
ملحد گرسنه در خانهٔ خالی برخوان
عقل باور نکند کز رمضان اندیشد

روشن 2512. light, bright, clear.

ملحد 2513. unbeliever, infidel, apostate.

باورکردن 2514. to believe, give credit.

رمضان 2515. Ramzan, an Arabian month.

P. 86. l. 887.

ملک را این لطیفه خوش آمد وگفت سیاه را
بتو بخشیدم کنیزک را چه کنم گفت کنیزک را بسیاه
بخش که نیم خورده او هم اورا شاید

قطعه

هرگز او را بدوستی مپسند
که رود جای ناپسندیده
تشنه را دل نخواهد آب زلال
نیم خورده دهان گندیده

قطعه

دست سلطان دگر کجا بیند
چون بسرگین در اوفتاد ترنج
تشنه را دل کجا بخواهد آب
کوزه بگذشته بر دهان سگنج

نيم‌خورده 2516. half eaten, leavings.

آب زلال 2517. pure, limpid water.

سرگين 2518. dung, excrement.

ترنج 2519. a citron.

كوزه 2520. a flaggon.

سكنج 2521. an ulcer on the lip, a putrid ſmell from the mouth, fetid breath.

P. 87, l. 896.

حكايت ۴۱ TALE. XLI.

اسكندر رومي را گفتند كه ديار مشرق ومغرب بچه گرفتي كه ملوك پيشين را خزاين وعمر وملك ولشكر بيش ازين بود وچنين فتحي ميسر نشد گفت بعون خدايتعالى هر مملكتي كه گرفتم رعيتش نيازردم ونام پادشاهان جز به نيكوئي نبردم

بيت

بزرگش نخوانند اهل خرد
كه نام بزرگان بزشتي برد

اسكندر رومي 2522. *Iſkunder Roomee*, Alexander the great.

مشرق 2523. eaſt.

مغرب 2524. weſt.

خزاين 2525. treaſures, treaſuries, S خزينه

فتح 2526. victory, conqueſt.

ميسر شدن 2527. to be accompliſhed, obtained, procured, to be procurable.

عون 2528. aid, aſſiſtance, defence.

اهل خرد 2529. a wiſe-man.

P. 87. l. 903.

قطعه

اين همه هيچست چومي بگذرد
بخت وتخت وامر ونهي وگير ودار
نام نيك رفتگان ضايع مكن
تا بماند نام نيكت پايدار

نهي 2530. prohibition, an interdict.

گير ودار 2531. take and give, tumult, the noiſes of combatants.

نيك رفتگان 2532. thoſe who have left a good name behind them.

باب دوم در اخلاق درویشان

حکایت ۱ TALE. I.

P. 88. l. 3.

از بزرگان پارسائی را گفت که چه گوئی در حق
فلان عابد که دیگران در حق او بطعنه سخنها
گفته اند گفت در ظاهرش عیب نمی بینم
ودر باطنش غیب نمی دانم

قطعه

هر کرا جامه پارسا بینی
پارسا دان ونیک مرد انکار
ور ندانی که در نهادش چیست
محتسب را درون خانه چه کار

عابد 2533. an adorer or ſervant of GOD, a religious man, a devotee.

باطن 2534. internal, interior, the inward part.

انکاشتن *and* انکاریدن 2535. to think, eſtimate, compute, ſuppoſe.

حکایت ۲ TALE. II.

P. 88. l. 9.

درویشی را دیدم که سر بر آستان کعبه نهاده
مینالید ومیگفت یا غفور ویا رحیم تو دانی که
از ظلوم وجهول چه آید که ترا شاید

قطعه

عذر تقصیر خدمت آوردم
که ندارم بطاعت استظهار
عاصیان از گناه توبه کنند
عارفان از عبادت استغفار

نالیدن 2536. to exclaim, lament, complain.

غفور 2537. clement, forgiving, pardoner.

ظلوم 2538. moſt cruel, tyrannical, unjuſt.

جهول 2539. extremely ignorant.

استظهار 2540. imploring aſſiſtance.

توبه 2541. repentance, converſion; vow to ſin no more.

عارف 2542 wiſe, ſkilful, knowing, perceiving.

استغفار 2543. repentance, deprecation, aſking forgiveneſs.

P. 89. l. 15.

عابدان جزای طاعت خواهند وبازرگانان
بهای بضاعت ومن بنده امید آورده ام نه
طاعت وبدریوزه آمده ام نه بتجارت

بازرگان 2544. a merchant, trader.

بها 2545. price, value; alſo beauty, elegance.

دریوزه 2546. begging, beggary, aſking as a beggar.

تجارت 2547. merchandiſe, traffic, trade.

ARABICK.

P. 89. l. 16.

اصنع بي مــا انت اهله

ولا تفعل بي مــا انا اهله

اصنع 2548. do thou.

بي 2549. with me.

ما 2550. that.

انت 2551. which thou.

اهله 2552. worthy of.

ولاتفعل بي 2553. and do not with me.

ماانا 2554. that we.

اهله 2555. worthy of.

P. 89. l. 18.

بيت

گر کشي ور جرم بخشي روي و سر بر آستانم

بنده را فرمان نباشد هرچه فرمائي برانم

قطعه

بر در کعبه سايلي ديدم

که همي گفت و ميگرستي خوش

من نگويم که طاعتم بپذير

قلم عفو بر گناهم کش

سايل 2556. aſking, interrogating; a beggar.

خوش گريستن 2557. to weep abundantly.

حکايت ٣ TALE III.

P. 89. l. 24.

عبد القادر گيلاني در حرم کعبه روي بر حصا نهاده

هميگفت اي خداوند ببخشاي و اگر مستوجب

عقوبتم در قيامت مرا نابينا برانگيز تا در روي

نيکان شرمسار نشوم

قطعه

روي بر خاک عجز ميگويم

هر سحرگه که ياد مي آيد

اي که هرگز فرامشت نکنم

هيچت از بنده ياد مي آيد

عبد القادر گيلاني 2558. *Abdulcadur* of *Gilan*: a man celebrated for piety.

حرم 2559. ſacred, interdicted from promiſcuous uſe, حرم کعبه the temple of Mecca.

حصا 2560. little ſtones, pebbles, gravel.

مستوجب 2561. meriting, proper, worthy of.

عجز 2562. infirmity, weakneſs, debility.

سحرگه 2563. the morning, dawn.

فرامشت 2564. (never will I) forget thee.

حکايت ۴ TALE IV.

P. 90. l. 31.

دزدي در خانهٔ پارسائي در آمد چندانکه طلب

کرد چيزي نيافت دلتنگ شد پارسارا خبر شد گليمي

که بران خفته بود در راه گذر دزد انداخت تا

محروم نگردد

قطعه

شنیدم که مردان راه خدا

دل دشمنان را نکردند تنگ

ترا کي میسّر شود این مقام

که با دوستانت خلافست وجنگ

دلتنگ 2565, disheartened, distressed.

رهگذر 2566. a passage, way, path.

میسّر 2567. facilitated, rendered easy; procured, found.

P. 90. l. 38.

مودّت اهل صفا چه در روي وچه در قفا نه چنانکه

از پست عیب گیرند وپیشت بمیرند

مودت 2568. friendship, love, benevolence.

اهل صفا 2589. a pious man.

P. 90. l. 40.

بیت

در برابر چو گوسپند سلیم

در قفا همچو گرگ مردم خوار

بیت

هرکه عیب دگران پیش تو آورد وشمرد

بیگمان عیب تو پیش دگران خواهد برد

سلیم 2570. mild, pacific; free from flaw or blemish, spotless.

مردم خوار 2571. a devourer of mankind.

حکایت ٥ TALE. V.

P. 91. l. 45.

تني چند از روندگان متفق سیاحت بودند و شریک رنج وراحت خواستم که مرافقت کنم موافقت نکردند گفتم از کرم واخلاق بزرگان بدیع است روي از مصاحبت مسکینان تافتن وفایده دریغ داشتن که من در نفس خویش اینقدر قوّت وقدرت میشناسم که در خدمت مردان یار شاطر باشم نه بار خاطر

رونده 2572. a traveller, goer, passenger, P. روندگان

سیاحت 2573. journey, voyage, pilgrimage.

بدیع 2574. wonderful, strange, excellent, rare.

مصاحبت 2575. company, society; familiarity, conversation.

تافتن 2576. to turn away the face, to decline, also to shine.

بار خاطر 2577. distress of mind.

ARABICK.

P, 91. l. 51.

بیت

ان لم اکن راکب المواشي

اسعی لکم حامل الغواشي

ان 2578. if.

لم 2579. not.

اكن 2580. I am.

راكب 2581. a rider.

الهواشي 2582. of beasts.

اسعى 2583. I endeavour.

لكم 2584. for you.

حامل 2585. a carrier.

الغواشي 2586. of burthens.

P. 91. l. 53.

يكي ازان ميان گفت ازين سخن كه شنيدي دل تنگ مدار كه درين روزها دزدي بصورت درويشان در آمد وخودرا درسلك صحبت ما منتظم كرد

بيت

چه دانند مردم كه در جامه كيست
نويسنده داند كه در نامه چيست

منتظم 2587. arranged, joined together, threaded, (as pearls, &c.)

نويسنده 2588. a writer.

نامه 2589. letter, epistle, a writing, book, history.

P. 92. l. 51.

ازانجا كه سلامت حال درويشانست گمان فضولش نبردند وبياري قبولش كردند

مثنوى

ظاهر حال عارفان دلقست
اينقدر بس كه روي در خلقست
در عمل كوش وهرچه خواهي پوش
تاج بر سر نه وعلم بر دوش
زاهدي در پلاس پوشي نيست
زاهد پاك باش واطلس پوش
ترك دنيا وشهوتست وهوس
پارسائي نه ترك جامه وبس
در كژآگند مرد بايد بود
بر مخنث سلاح جنگ چه سود

دلق 2590. a durvaishe's dress.

علم 2591. a flag, standard, banner, sign, mark; famous.

پلاس 2592. a coarse cloth of hair, or wool; a kind of upper garment, worn by Durvaishes.

اطلس 2593. sattin.

كژآگند 2594. war, battle: some copies have كزاغند.

مخنث 2595. an hermaphrodite.

سود 2596. profit, advantage.

P. 92. l. 66.

في الجمله روزي تا بشب رفته بوديم وشبانگه بپاي حصاري خفته دزد بي توفيق ابريق رفيق برداشت كه بطهارت ميروم او خود بغارت ميرفت.

بيت

پارسا بين كه خرقه در بر كرد
جامهٔ كعبه را جل خر كرد

حصار 2597. a castle, fort, fortified town.

توفيق 2598. the guidance, grace, or favour of God.

ابريق 2599. an ewer.

طهارت 2600. purity, cleanliness, بطهارت رفتن to go to wash after any impure action.

جل 2601. a housing.

P. 93. l. 71.

چندانكه از نظر درويشان غايب گشت ببرجي برفت ودرجي بدزديد تا روز روشن شد آن تاريك دل مبلغي راه رفته بود و رفيقان بي گناه خفته بامدادان همه را بقلعه بردند و بزندان كردند ازان تاريخ ترك صحبت گفتيم و طريق عزلت گرفتيم كه السلامة في الوحدة

غايب 2602. absent, latent, concealed, invisible, غايب گشتن to disappear.

برج 2603. a bastion, the walls or battlements of a castle.

درج 2604. a casket.

مبلغ 2605. a sum, ready money, مبلغي a great way or distance.

وحدت 2606. solitude, unity.

P. 93. l. 76.

قطعه

چو از قومي يكي بيدانشي كرد
نه كه را منزلت ماند نه مه را
نمي بيني كه گاوي در علف زار
بيالايد همه گاوان ده را

كه 2607. low, mean, inferior.

مه 2608. great, high, superior.

علف زار 2609. pasturage.

آلودن 2610. to pollute.

P. 93. l. 79.

گفتم منت خدارا عز وجل كه از فوايد درويشان محروم نماندم اگر چه در صحبت ايشان وحيد شدم وبدين حكايت مستفيد گشتم وامثال مرا در همه عمر اين نصيحت بكار آيد

مثنوي

يك ناتراشيده در مجلسي
برنجد دل هوشمندان بسي
اگر بركه پر كنند از گلاب
سگي در وي افتد كند منجلاب

وحيد 2611. alone, single, unique.

مستفيد گشتن 2612. to benefit, to derive profit.

ناتراشيده 2613. rude, unformed, unpolished.

هوشمند 2614. prudent, ſagacious, intelligent.

بركه 2615. the baſon of a fountain, a ciſtern, reſervoir of water.

گُلاب 2616. Roſe water.

منجلاب 2617. polluted water, in which a dog or any carrion has been thrown.

حكايت ٦ TALE VI.

P. 94. l. 85.

زاهدي مهمان پادشاهي بود چون بر سفره بنشستند
كمتر ازان خورد كه عادت او بود چون بنماز برخاستند
بيشتر ازان كرد كه عادت او بود تا ظنّ صلاحيّت در
حقّ او زيادت كُنند

بيت

ترسم نرسي بكعبه اي اعرابي
كين ره كه تو ميروي بتركستانست

زاهد 2618. a hermit, recluſe, religious, abſtinent.

مهمان 2619. a gueſt.

صلاحيّت 2620. integrity, virtue, devotion.

اعرابي 2621. an Arab, Arabian.

تركستان 2622. Turkiſtan.

P. 94. l. 91.

چون بمقام خويش باز آمد سفره خواست تا تناول كند
پسري داشت صاحب فراست گفت اي پدر در دعوت
سلطان چيزي نخوردي گفت در نظر ايشان چيزي
نخوردم كه بكار آيد گفت نماز را هم قضا كن
كه چيزي نكردي كه بكار آيد

قطعه

اي هنرها نهاده بر كف دست
عيبها را گرفته زير بغل
تا چه خواهي خريدن اي مغرور
روز درماندگي بسيم دغل

تناول 2623. eating and drinking.

دعوت 2624. invitation, a convivial meeting, feaſt, entertainment.

قضا كردن 2625. to make up for any former omiſſion (as faſting afterwards, on account of non obſervance of Ramzan.)

مغرور 2626. haughty, preſumptuous.

دغل 2627. falſe, baſe; vice, depravity, corruption.

حكايت ٧ TALE VII.

P. 95. l. 97.

ياد دارم كه در عهد طفوليّت متعبّد بودم وشب خيز
ومولع زهد و پرهيز شبي در خدمت پدر نشسته
بودم و همه شب ديده بهم نبسته و مصحف
عزيز در كنار گرفته و طايفه گرد ما خفته پدر را
گفتم ازينان يكي سر بر نميدارد كه دوگانه
بگذارد چنان خُفته اند كه گوئي مُرده اند گفت
جان پدر تو نيز اگر بخفتي به ازانكه در پوستين
خلق اُفتي

قطعه

نه بيند مدعي جز خويشتن را
كه دارد پردهٔ پندار در پيش
گرش چشم خدا بيني به بخشد
نه بيند هيچكس عاجزتر از خويش

طفوليت 2628. childhood.

متعبد 2629. devout, religious.

شب خيز 2630. leading ſleepleſs nights, riſing in the night time.

مولع زهد 2631. dedicated, addicted, to devotion.

پرهيز 2632. abſtinent, continent.

مصحف 2633. the Koran; a book, page, leaf.

دوگانه 2634. double, twice, two (genuflexions.)

پوستين 2635. a garment of fur, a leathern garment; fault, blemiſh, درپوستين خلق افتادن to ſearch out the faults of mankind.

مدعي 2636. adverſary, complainant, proſecutor, claimant, plaintiff.

A حكايت TALE VIII.

P. 96. l. 106.

بزرگي را در محفلي همي ستودند و در اوصاف جميلش مبالغه همي نمودند سر بر آورد و گفت مي آنم كه مي دانم

محفل 2637. aſſembly, ſociety.

ستودن 2638. to praiſe.

اوصاف 2639. qualities, endowments, S. وصف

مبالغه 2640. exaggeration, hyperbole, ſuperlative.

A R A B I C K.

P. 96. l. 109.

بيت

كَفَيْتَ اذا يامن تعد محاسني
علانيتي هذا ولم تدر باطني

كَفَيْتَ 2641. thou haſt done enough.

اذا 2642. when.

يامن 2643. O thou.

تعد 2644. thou reckoneſt, calculateſt.

محاسني 2645. my virtues.

علانيتي 2646. in appearance.

هذا 2647. it is that.

ولم تدر 2648. and knoweſt not.

باطني 2649. my interior.

P. 96. l. 111.

قطعه

شخصم بچشم عالميان خوب منظر است
وز خبث باطنم سر خجلت فتاده پيش
طاوس را بنقش و نگاري كه هست خلق
تحسين كنند و او خجل از پاي زشت خويش

افتاده 2650. fallen.

طاوس 2651. a peacock.

نقش ونگار 2652. paintings and ornaments.

تحسین کردن 2653. to praise, commend.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 96. l. 116.

یکی از صلحای جبل لبنان که مقامات او در دیار عرب مذکور بود وکرامات او مشهور بجامع دمشق در آمد و بر کنار بر که کلاسه طهارت میکرد پایش بلغزید و بحوض در افتاد و بمشقت بسیار از انجا خلاص یافت .

صلحا 2654. men of piety, religious men. S. صالح

لبنان 2655. mount Libanus.

مقامات 2656. degrees, S. مقام

مذکور 2657 famous, aforesaid.

کلاسه 2658. a well, where travellers drink.

لغزیدن 2659. to slip.

حوض 2660. a cistern, reservoir of water, pond.

P. 97. l. 120.

چون از نماز بپرداختند یکی از اصحاب گفت مرا مشکلی هست شیخ گفت که آن چیست گفت یاد دارم که برروی دریای مغرب میرفتی وقدمت تر نمیشد وامروز دریں یک قامت آب از هلاکت چیزی نمانده بود دریں چه حکمتست سر بجیب تفکر فرو برد و پس از تامل بسیار سر بر آورد و گفت نشنیده که سید عالم محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم گفت

مشکل 2661. difficult; a difficulty.

دریای مغرب 2662. the sea of Africa.

تر 2663. wet, moist, fresh, green; also a particle which added to Persian adjectives, forms the comparative degree.

هلاکت 2664. perdition, ruin, death.

تفکر 2665. thinking, contemplation, reflection.

سید عالم 2666. the prince of the world, (Mahommed.)

ARABICK.

P. 97. l. 125.

لي مع الله وقت لا يسعني فيه ملك مقرب ولا نبي مرسل

لي 2667. for me.

مع 2668. with.

الله 2669. God.

وقت 2670. time.

لا يسعني 2671. becomes not equal to me.

فيه 2672. in that (time.)

ملك 2663. Angel.

مقرب 2674. near (to God.)

ولانبي 2675. neither a prophet.

مرسل 2676. ſent, (by GOD.)

P. 97. l. 126

ونگفت على الدوام وقتي چنين كه فرمود بجبريل
وميكائيل نه پرداختي و ديگر وقت با حفصه و زينب
در ساختي كه مشاهدة الابرار بين التجلي والاستتار
مي نمايد و مي ربايد

P. 97. l. 130.

بيت

ديدار مي نمائي و پرهيز ميكني
بازار خويش و آتش ما تيز ميكني

على الدوام 2677. always.

جبريل 2678. Gabriel the angel.

ميكائيل 2679. Michael the angel.

حفصه 2680. Hufseh, one of Mahommed's wives

زينب 2681. Zenub, another of his wives.

مشاهدة 2682. viſion, contemplation, ſpeculation.

الابرار 2683. pious, juſt men.

بين 2684. between.

التجلي 2685. the light, revelation.

والاستتار 2686. and the darkneſs.

ربايد 2687. to be taken away.

A R A B I-C K.

P. 98. l. 132.

قطعه

اشاهد من اهوى بغير وسيلة
فيلحقني شان اضل طريقا
يؤجج نارا ثم يطفي برشه
لذلك تراني محرقا وغريقا

اشاهد 2688. I behold.

من 2689. whom.

اهوى 2690. I love.

بغير 2691. without.

وسيلة 2692. an intervention.

فيلحقني 2693. then attaches to me.

شان 2694. a ſtate.

اضل 2695. that I loſe.

طريقا 2696. the road.

يؤجج 2697. it excites.

نارا 2698. fire.

ثم يطفي 2699. then it quenches.

برشه 2700. by ſprinkling.

لذلك 2701. on which account.

تراني 2702. you ſee me.

محرقا 2703. burnt.

وغريقا 2704. and drowned.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 98. l. 135.

منظومه

یکی پرسید ازان گم کرده فرزند
که ای روشن گهر پیر خرد مند
ز مصرش بوی پیراهن شنیدی
چرا در چاه کنعانش ندیدی
بگفت احوال ما برق جهانست
دمی پیدا و دیگر دم نهانست
گهی بر طارم اعلا نشینم
گهی بر پشت پای خود نه بینم
اگر درویش بر حالی بماندی
سر دست از دو عالم بر فشاندی

منظومه 2705. in verse; metrical; also joined, arranged.

گهر 2706. jewel, gem, pearl; also race, family.

احوال 2707. circumstances, conditions, state.

برق 2708. lightning.

جهاندن 2709. to leap, to dart.

گاهي 2710. sometimes.

طارم 2711. the fourth heaven, the firmament.

اعلى 2712. superior, higher or most high.

فشاندن 2713. to disperse, ventilate, scatter.

حکایت ۱۱ TALE XI.

P. 98. l. 141.

در جامع بعلبک کلمهٔ چند بر طریق وعظ میگفتم با جماعتی افسرده دل مرده راه از عالم صورت بمعنی نبرده دیدم که نفسم در نمیگیرد و آتش گرم من در هیزم تر ایشان اثر نمیکند دریغ آمدم بتربیت ستوران و آینه داری در محلهٔ کوران ولیکن در معنی باز بود و سلسلهٔ سخن دراز در بیان این آیت که

بعلبک 2714. Bâlbuk in Syria.

جماعت 2715. meeting, society, assembly, congregation.

افسردن 2716. to wither, to flag, to grow faint; also to congeal.

عالم صورت 2717. the visible world.

عالم معني 2718. the invisible world.

ستور 2719. an animal, quadruped, cattle, beasts of burthen, brute.

آینه دار 2720. the mirror holder, an attendant on the great in the east: آینه داري his office.

سلسله 2721. Chain, connection, concatenation, series, succession, descents, genealogy.

ARABICK.

P. 99. l. 146.

ونحن اقرب اليه من حبل الوريد سخن بجاي رسانیده بودم که گفتم

ونحن 2722. and we.

اقرب 2723. nearer.

اليه 2724. unto him.

من 2725. than.

حبل الوريد 2726. the jugular veins.

P. 99. l. 148.

قطعه

دوست نزديكتر ازمن بمنست
وين عجبتر كه من ازوي دورم
چه كنم باكه توان كفت كه او
دركنار من ومن مهجورم

عجب 2727. a wonder, a marvellous thing; admiration.

باكه 2728. to whom, with whom.

مهجور 2729. ſeparated.

P. 99. l. 151.

من ازشراب اين سخن مست وفضلهٔ قدح در دست كه روندهٔ ازكنار مجلس كذر كرد ودور آخر درو اثر كرد نعرهٔ چنان زد كه ديكران بموافقت او درخروش آمدند وخامان مجلس درجوش كفتم سبحان الله دوران باخبر در حضور ونزديكان بي بصر دور

قطعه

فهم سخن چون نكند مستمع
قوت طبع از متكلم مجوي
فسحت ميدان ارادت بيار
تابزند مرد سخن كوي كوي

شراب 2730. wine, alſo any beverage.

قدح 2731. a cup.

دور آخر 2732. the laſt ſpeech, the laſt time of the cup going round.

خروش 2733. a loud cry, ſhout, clamour; aſſault.

خام 2734. raw, undreſſed, immature, inexperienced, P. خامان

جوش 2735. ebullition, agitation, جوشيدن to rage, to be agitated, alſo to effervesce, to boil.

سبحان الله 2736. O holy God!

بي بصر 2737. ſenſeleſs, without ſight.

متكلم 2738. ſpeaker, the firſt perſon.

سخن كوي 2739. ſpeaker, orator.

كوي 2740. a ball; alſo a ſpeech, ſaying.

١٢ حكايت TALE XII.

P. 100. l. 148.

شبي دربيابان مكه ازغايت بيخوابي پاي رفتنم بماند سربنهادم وشتربانرا كفتم دست ازمن داري

قطعه

پاي مسكين پياده چند رود

كز تحمّل ستوه شد بختي

تا شود جسم فربهي لاغر

لاغر مُرده باشد از سختي

بيخوابي 2741. restlessness, being unable to sleep.

شتربان 2742. a camel driver.

دست برداشتن 2743. to leave, let alone.

ستوه 2744. tired, fatigued, afflicted; fear, dread

بُختي 2645. a camel with two humps, a dromedary.

P. 100 l. 164.

گفت اي برادر حرم در پيشست وحرامي در پس اگر رفتي بُردي واگر خُفتي مُردي

بيت

خوشست زير مغيلان براه باديه خُفت

شب رحيل ولي ترک جان ببايد گفت

مغيلان 2746. Egyptian or Arabian thorn, different from Acacia.

باديه 2747. a desert.

حكايت ١٣ TALE XIII.

P. 100. l. 169.

پارسائي را ديدم بركنار دريا كه زخم پلنگ داشت و بهيچ دارُو بِه نميشد ومدّتها دران رنجور بود و دمبدم شكر خدا يتعالي ميگُفت الحمد لله كه بمصيبتي گرفتارم نه بمعصيتي

زخم 2748. a wound, sore.

دمبدم 2749. continually, incessantly, every instant.

الحمد لله 2750. praised be God.

معصيت 2751. sin, defection, disobedience, rebellion.

P. 101. l. 173.

قطعه

گرمرا زار بكُشتن دهد آن يار عزيز

تا نگوئي كه درانـدم غم جانم باشد

گويم از بندهٔ مسكين چه گُنه صادر شد

كه دِل آزرده شد ازمن غم آنم باشد

زار 2752. a particle; implying multitude.

كُشتن زار abounding with slaughter, the place of slaughter.

صادرشدن 2753. to issue, come forth.

آنم 2754. for آن مرا that to me.

حكايت ١۴ TALE XIV.

P. 101. l. 178.

درويشي را ضرورتي پيش آمد گليمي از خانه ياري بدُزديد حاكم فرمود كه دستش بُبرّند صاحب گليم شفاعت كرد كه من اورا

بحل کردم حاکم گفت بشفاعت تو حدّ شرع فرو
نگذارم گفت راست فرمودي امّا هرکه از مال
وقف چیزي بدزدد قطعش لازم نباید که

بحل کردن 2755. to absolve, to pardon.

حدّ شرع 2756. legal punishment.

فروگذاشتن 2757. to relinquish, to quit.

وقف 2758. dedicating to pious uses: مال وقف property appropriated to pious uses.

لازم 2759. necessary, urgent, important, incumbent, proper.

ARABICK.

P. 101. l. 183.

الفقیر لا يملك شیئاً ولا يملك

الفقیر 2760. the beggar.

لا يملك 2761. is not the proprietor.

شیئاً 2762. of any thing.

ولا يملك 2763. neither is he the property of any one.

P. 101. l. 183.

هرچه درويشان راست وقف محتاجانست
حاکم دست ازو بداشت وگفت جهان بر تو تنگ
آمده بود که دزدي نکردي الّا از خانه چنین
ياري گفت اي خداوند نشنیده که گفته اند
خانه دوستان بروب ودر دشمنان مکوب

الّا 2764. but, excepting.

رُفتن 2765. to sweep, imper. بروب

P. 102. l. 187.

بیت

چون فرو ماني بسختي تن بعجز اندر مده
دشمنان را پُوست برکن دوستانرا پوستین

فرو ماندن 2766. to be helpless, fatigued, distressed.

پُوست 2767. skin, hide, bark, پوست برکندن to flea, pull off the skin.

10 حکایت TALE XV.

P. 102. l. 190.

یکي از پادشاهان پارسايي را گفت هیچت از ما
یادمي آيد گفت بلي هرگه که خداي را فراموش
میکنم

بیت

هر سُو دَود آن کش ز در خويش براند
وآن را که بخواند بدرِ کس ندواند

بلي 2768. yes.

دويدن 2769. to run.

دوانیدن 2770. to cause to run.

حکایت ١٦ TALE XVI.

P. 102. l. 195.

یکي از صالحان پادشاهي را بخواب دید

در بهشت وپارسائي را در دوزخ پرسید که

موجب درجات آن چیست وسبب درکات

این چه که ما بخلاف این پنداشتیم گفتند

آن پادشاه بمحبت درویشان در بهشت است

واین پارسا بتقرب پادشاهان در دوزخ

دَرجات 2771. ascents, steps, degrees. S. درجه

دَرکات 2772. steps for descending, descents. S. درکت

تقرّب 2773. association, approximation, access.

P. 103. l. 200.

قطعه

دلقت بچه کار آید وتسبیح ومرقّع

خود را ز عملهاي نکوهیده بري دار

حاجت بکُلاهي برکي داشتنت نیست

درویش صفت باش وکُلاه تتري دار

تسبیح 2774. a chaplet of beads, a rosary, تسبیح خواندن to praise God, to say prayers by the telling of beads.

مرقع 2775. a patched garment.

بري داشتن 2776. to be free, exempt.

تتري 2777. Tartarian کلاه تتري a Tartarian cap, worn by people of distinction.

حکایت ١٧ TALE XVII.

P. 103. l. 203.

پیادهٔ سروپا برهنه باکاروان حجاز از کُوفه بدر

آمد وهمراه ماشد خرامان همي رفت ومیگفت

نظم

نه براشتري سوارم نه چو استر زیربارم

نه خداوند رعیّت نه غلام شهریارم

غم موجود وپریشاني معدُوم ندارم

نفسي میزنم آسوده وعمري بسر آرم

کُوفه 2778. Cufah, situated on the Euphrates.

خرامیدن 2779. to strut, walk gracefully.

اَستر 2780. a mule.

زیربارشدن 2781. to be burthened, distressed.

شهریار 2782. a king.

P. 104. l. 211.

اشترسواري گفتش اي درویش کجا میروي بازگرد

که بسختي بمیري نشنید وقدم در بیابان نهاد

وبرفت چون بنخلهٔ محمود رسیدیم توانگر را

اجل فرا رسید ومرده درویش ببالینش بیامد وگفت

ما بسختي نمُردیم وتو بر بُختي بمُردي

بیت

شخصي همه شب برسر بیمار گریست

چون روز شد او بمُرد وبیمار بزیست

بازگردیدن 2783 to return, revert.

نخله محمود 2784. Nukhleh Mahmood, name of a place in Arabia.

بیمار 2785. ſick, infirm, afflicted.

P. 104. l. 217.

قطعه

ای بسا اسپ تیزرو که بماند

که خر لنگ جان بمنزل برد

بس که در خاک تندرستان را

دفن کردند و زخم خورده نمرد

بسا 2786. many, enough.

لنگ 2787. lame.

تندرست 2788. healthy.

حکایت ١٨ TALE XVIII.

P. 104. l. 220.

عابدی را پادشاهی طلب کرد عابد اندیشید که داروی بخورم تا ضعیف شوم مگر اعتقاد در حق می زیاده کند آورده اند که داروی قاتل بخورد و بمرد

دارو 2789. a medicine, remedy.

اعتقاد 2790. faith, confidence, belief.

قاتل 2791. deadly, mortal.

P. 105. l. 224.

قطعه

آنکه چون پسته دیدمش همه مغز

پوست بر پوست بود همچو پیاز

پارسایان روی در مخلوق

پشت بر قبله میکنند نماز

بیت

چون بندهٔ خدای خویش خواند

باید که بجز خدا نداند

پسته 2792. a piſtachio nut.

پوست بر پوست 2793. coat upon coat.

پیاز 2794. an onion.

مخلوق 2795. created, formed, creature.

حکایت ١٩ TALE XIX.

P. 105. l. 230.

کاروانی را در زمین یونان بزدند و نعمت بی قیاس بردند بازرگانان گریه و زاری کردند و خدا و رسول شفیع آوردند فایده نداد

بیت

چو پیروز شد دزد تیره روان

چه غم دارد از گریهٔ کاروان

رسول 2796. a Prophet, ambaſſador, meſſenger.

شفیع آوردن 2797. to intercede.

پیروز 2798. for فیروز victory, conqueſt.

تیره 2799. turbid, obſcure تیره روان dark minded.

P. 105. l. 235.

لقمان حکیم دران میان بود یکي از کاروانیان
گفت کلمهٔ چند از حکمت وموعظت باینان بگوي
باشد که طرفي از مال ما دست بدارند که دریغ
باشد که چندین نعمت ضایع گردد لقمان گفت
دریغ باشد کلمهٔ حکمت با ایشان گفتن

موعظت 2880. advice, admonition.

P. 106. l. 240.

قطعه

آهني را که موریانه بخورد
نتوان برد ازو بصیقل زنگ
باسیه دل چه سود گفتن وعظ
نرود میخ آهني در سنگ

قطعه

بروزگار سلامت شکستگان دریاب
که خیر خاطر مسکین بلا بگرداند
چو سایل از تو بزاري طلب کند چیزي
بده وگرنه ستمگر بزور بستاند

موریانه 2801. ruſt, eſpecially ſuch as cannot be poliſhed.

صیقل 2802. poliſh, luſtre.

زنگ 2803. ruſt.

میخ 2804. a nail, peg, pin.

ستمگر 2805. an oppreſſor, tyrant.

حکایت ۲۰ TALE XX.

چندانکه مرا شیخ شمس الدین ابوالفرج بن جوزي
بترک سماع فرمودي وبخلوت وعزلت اشارت کردي
عنفوان شبابم غالب آمدي وهوا وهوس طالب ناچار
بخلاف راي مربي برفتمي واز سماع ومخالطت
حظي برگرفتمي چون نصیحت شیخم یاد آمدي
گفتمي

بیت

قاضي ار باما نشیند برفشاند دست را
محتسب گر مي خورد معذور دارد مست را

شیخ شمس الدین ابوالفرج بن جوزي 2806. Sheikh Shumſuddeen Abulfureh Ben Jowzee, Sady's tutor.

سماع 2807. ſinging, muſic, an entertainment of ſinging, hearing, liſtening, the hearing.

خلوت 2808. retirement, ſolitude.

هوا وهوس 2809. luxury, ſenſuality, ambition, vanity.

طالب 2810. demanding, aſking, wanting.

ناچار 2811. without remedy, by force, againſt the inclination.

مخالطت 2812. converſation, commerce:

حظ 2813. pleaſure, delight; ſhare, portion.

دست برفشاندن 2814. to rub the hands together for joy.

مي 2815. wine.

P. 107. l. 256.

تا شبي بمجمع قومي برسيدم ودران ميان مطربي ديدم

بيت

گوئي رگ جان ميگسلد زخمه سازش
ناخوشتر از آواز مرگ پدر آوازش

مطرب 2816. a ſinger, muſician, minſtrel.

رگ 2817. a vein, رگ جان vital vein, an artery.

زخمه 2818. bow of a muſical inſtrument.

ساز 2819. any muſical inſtrument.

P. 107. l. 260.

گاهي انگشت حريفان ازو در گوش وگاهي بر لب وگه خاموش

حريف 2820. a rival, adverſary, partner, aſſociate.

P. 107. l. 261.

يهاج الي صوت الاغاني بطيبه
وانت مغن ان سكت تطيب

ARABICK.

يهاج 2821. may be excited.

الي 2822, towards.

صوت 2823. ſound.

الاغاني 2824. the ſongs.

لطيبه 2825. on account of his ſweetneſs.

وانت 2826. and thou.

مغن 2827. ſinger.

ان 2828. if.

سكت 2829. thou wilt be ſilent.

تطيب 2830. thou wilt beſtow happineſs.

P. 107. l. 262.

بيت

نه بيند كسي در سماعت خوشي
مگر وقت رفتن كه دم در كشي

مثنوي

چون در آواز آمد ان بربط سراي
كدخدا را گفتم از بهر خداي
زيبقم در گوش كن تا نشنوم
يا درم بگشاي تا بيرون روم

سماعت 2831. an entertainment of dancing and ſinging, the ſame as سماع

دم دركشيدن 2832. to ceaſe to breathe, to be ſilent.

بربط 2833. a harp, lute.

سرائيدن 2834. to ſing, to play on a muſical inſtrument.

زيبق 2835. quickſilver.

P. 108. l. 269.

في الجمله پاس خاطر ياران را موافقت كردم وشبي بچندين مجاهده بروز آوردم

قطعه

مؤذّن بانگ بي هنگام برداشت
نميداند كه چند از شب گذشتست
درازي شب از مژگان من پرس
كه يكدم خواب در چشمم نگشتست

مؤذّن 2836. the public crier, who assembles the people to prayer by proclamation from a Minaret or tower of a mosque.

بانگ برداشتن 2837. to call to prayers, to call aloud, to proclaim.

درازي 2838. length.

مژگان 2839 the eyelashes.

P. 108. l. 272.

بامدادان بحكم تبرّك دستار از سر و دينار از كمر بگشادم و پيش مغني نهادم و در كنارش گرفتم و بسي شكر گفتم ياران ارادت من در حق او برخلاف عادت ديدند و بر خفّت عقل من حمل كردند و نهفته مي خنديدند يكي از ايشان زبان تعرض دراز كرد و ملامت كردن آغاز كه اين حركت مناسب حال خردمندان نكردي خرقهٔ مشايخ بچنين مطربي دادي كه در همه عمرش درمي در كف نبوده است و قراضه در دف

تبرّك 2840. felicitation, congratulation, benediction, abundance, plenty.

كمر 2841. girdle, waist, loins.

مغني 2842. a singer, musician.

خفّت 2843. levity of conduct.

مشايخ 2844. *Shaikhs*, doctors, S. شيخ

درم 2845. *derim*, a small coin, a dram.

قراضه 2846. a fragment, (of gold,) whatever falls off in filings.

دف 2847. a drum.

P. 109. l. 279.

مثنوي

مطربي دور ازين خجسته سراي
كس دوبارش نديده در يك جاي
راست چون بانگش از دهن برخاست
خلق را موي بر بدن برخاست
مرغ ايوان ز هول او بپريد
مغز ما برد و حلق خود بدريد

خجسته 2848. happy, fortunate, auspicious, blessed.

بدن 2849. the body.

مرغ ايوان 2850. the house bird; i. e. the sparrow.

هول 2851. terror, dread, fright, terrifying, striking with horror.

P. 109 l. 286.

گفتم مصلحت آنست که زبان تعرض کوتاه کني که
مرا کرامت او ظاهر شد گفت مرا بر کيفيت آن مطلع
گردان تا همگنان تقرب نماييم و بر مطايبه که رفت
استغفار کنيم گفتم بحکم آنکه مرا شيخ بارها بترک
سماع فرموده بود و موعظهاي بليغ گفته و در سمع
قبول مي نيامد امشب مرا طالع ميمون و بخت
همايون بدين بقعه رهبري کرد تا بدست اين مطرب
توبه کردم که دگر باره گرد سماع و مخالطت نگردم

مطايبه 2852. joking together, mirthful, pleasantry.

موعظها 2853. admonitions.

امشب 2854. this night, to night.

طالع 2855. fortune, fate, destiny; horoscope, or predominant star at a person's nativity.

ميمون 2856. fortunate, happy, auspicious.

رهبري 2857. guidance, escort.

P. 110. l 293.

قطعه

آواز خوش از کام و دهان و لب شيرين
گر نغمه کند ور نکند دل بفريبد
ور پردهٔ عشاق و صفاهان و حجاز است
از حنجرهٔ مطرب مکروه نزيبد

نغمه 2858. musical sound or tone, melody.

فريبيدن 2859. to deceive.

پردهٔ عشاق 2860. name of a musical mode.

صفاهان 2861. for اصفهان Isfahan, the capital of the Persian empire; also the name of a musical mode.

حنجره 2862. the windpipe.

زيبيدن 2863. to adorn.

حکايت ۲۱ TALE XXI.

P. 110. l. 298.

لقمان را گفتند ادب از که آموختي گفت از بي
ادبان هرچه از ايشان در نظرم ناپسند آمد از
فعل آن پرهيز کردم

قطعه

نگويند از سر بازيچه حرفي
کزان پندي نگيرد صاحب هوش
وگر صد باب حکمت پيش نادان
بخوانند آيدش بازيچه در گوش

فعل 2864. action, work, operation, a verb.

پرهيزکردن 2865. to abstain.

بازيچه 2866. any trifling amusement, children's play.

حرف 2867. a letter, word, syllable, particle.

هوش 2868. understanding, judgment, intellect, he mind, the soul.

حكايت ٢٢ TALE XXII.

P. 111. l. 304.

عابدي را حكايت كنند كه شبي ده من طعام خوردي و تا سحر ختمي در نماز كردي صاحبدلي بشنيد و گفت اگر نيم ناني بخوردي و بخفتي بسيار فاضلتر ازان بودي

قطعه

اندرون از طعام خالي دار
تا درو نُور معرفت بيني
تهي از حكمتي بعلّت آن
كه پُري از طعام تا بيني

مَن 2869. a weight of about 2 lbs. the *mun* or *maund* of Hindoostan is 80 lbs. avoirdupois.

ختمي 2870. a complete reading of the Koran from beginning to end.

فاضلتر 2871. more excellent.

نُور 2872. light; a flower (especially white)

حكايت ٢٣ TALE XXIII.

P. 111. l. 311.

بخشايش آلهي گُم شده را در مناهي چراغ توفيق فرا راه داشت تا بحلقهٔ اهل تحقيق در آمد و بيُمن صحبت درويشان و صدق نفس ايشان ذمايم اخلاقش بحمايد مبدّل گشت و دسترا ازهوا وهوس كوتاه كرد و زبان طاعنان در حق او دراز كه همچنان بر قاعدهٔ اوّلست و زُهد و صلاحش نا معوّل

بيت

بعذر توبه توان رستي از عذاب خداي
وليك مي نتوان از زبان مردم رست

بخشايش 2873. grace, favor, mercy, pity, forgiveness. بخشايش آلهي the divine grace.

آلهي 2874. divine.

مناهي 2875. prohibitions, crimes, sins. S. منهي

يُمن 2876. felicity, prosperity, happiness.

حمايد 2877. laudable actions, glorious deeds. S. حميده

طاعن 2878. a reviler. P. طاعنان

زُهد 2879. continence, devotion.

معوّل 2880. overcome, exhausted, subdued.

عذاب 2881. punishment, torment, torture.

P. 112. l. 323.

طاقت جور زبانها نياورد و شكايت پيش پير طريقت بُرد شيخ بگريست و گفت شكر اين نعمت چگونه گذاري كه بهتر ازاني كه پندارندت

قطعه

چند گُويي كه بد انديش وحُسود
عيب جُويان منِ مسكينند

گر بخوبي ريختنت بر خيزنه
ور ببد خواستنت بنشينند
نيک باشي وبدت گويد خلق
به که بد باشي ونيکت بينند
وليکن مرا بين که حسن ظن همکنان درحق مي
بکمال است ومن درعين نقصان

بيت

گرانها که مي گفتمي کرد مي
نکو سيرت وپارسا مردمي

پيرطريقت 2882. a ſpiritual guide.

عيب جو 2883. calumniator, ſlanderer; critic, caviller.

ARABICK.

P. 113. l. 331.

بيت

اني لمستتر من عين جيراني
والله يعلم اسراري واعلاني

اني 2884. of a truth, certainly.

لمستتر 2885. I am concealing.

عين 2886. the eye.

جيراني 2887. of my neighbour.

والله 2888. and God.

يعلم 2889. he knoweth.

اسراري 2890. my ſecrets.

واعلاني 2891. and my public deeds.

قطعه

دربسته بروي خود زمردم
تاعيب نگسترند مارا
دربسته چه سود عالم الغيب
داناي نهان وآشکارا

عالم الغيب 2892. the omniſcient.

آشکارا 2893. manifeſt, public, clear, evident, the ſame as آشکار

حکايت ۲۴ TALE XXIV.

P. 113. l. 336.

شکله کردم پيش يکي از مشايخ که فلان درحق مي گواهي داده است بفساد گفت بصلاحش خجل کن

نظم

تونيکو روش باش تا بدسگال
بنقص تو گفتن نيابد مجال
چو آهنگ بربط بود مستقيم
کي از دست مطرب خورد گوشمال

شکله 2894. complaint, lamentation.

گواهي 2895 teſtimony, evidence.

سگال 2896. thought, conjecture, ſuſpicion.

نقص 2897. defect, deficiency, diminution, detriment, injury.

مستقيم 2898. right, ſtraight, faithful.

گوشمال خوردن 2899. to ſuffer correction, to be tuned, (as a muſical inſtrument.)

حکايت ۲۵ TALE XXV.

P. 113. l. 342.

يكي را ازمشايخ شام پرسيدند كه حقيقت
تصوّف چيست گفت پيش ازين طايفه بودند
درجهان پراگنده بصورت وبمعني جمع وامروز
قومي اند بظاهرجمع وبباطن پريشان

شام 2900. Syria and its capital Damascus.

تصوّف 2901. contemplation, the ſcience of myſtery, theology.

پراگنده 2902. ſcattered, diſtracted, diſperſed.

P. 114. l. 346.

قطعه

چو هرساعت از تو بجايي رود دل
بتنهايي اندر صفايي نه بيني
گرت مال وجاه هست وزرع وتجارت
چو دل باخدايست خلوت نشيني

ساعت 2903. hour, moment, the time preſent, هرساعت every moment, continually.

تنهايي 2904. ſolitude, retirement.

صفايي 2905. relaxation of mind, pleaſure, recreation, comfort, ſatisfaction; purity, clearneſs, poliſh.

زرع 2906. a ſown field, ſowing, ſcattering ſeed.

خلوت نشين 2907. a recluſe.

حکايت ۲۶ TALE. XXVI.

P. 114. l. 349.

ياد دارم كه شبي دركارواني همه شب رفته
بودم وسحر دركنار بيشه خفته شوريده كه
دران سفرهمراه ما بود نعره بزد وراه بيابان
گرفت ويک نفس آرام نيافت چون روز شد
گفتمش اين چه حالتست گفت بلبلان را ديدم
كه بنالش درآمده بودند ازدرخت وكبكان
ازكوه وغوكان ازآب وبهايم ازبيشه
انديشه كردم كه مروّت نباشد همه درتسبيح
وقته ومن بغفلت خفته

شوريدن 2908. to be mixed, confounded, to be mad, play the fool, شوريده diſtracted, diſcompoſed.

گفتمش 2909. I ſaid to him.

نالش 2910. complaint, lamentation.

كبک 2911. a partridge.

غوک 2912. a frog.

بهايم 2913. beaſts, brutes, wild beaſts, S. بهيمه

P. 114. l. 356.

قطعه

دوش مرغي بصبح مي ناليد
عقل وصبرم ببرد وطاقت وهوش
يكي از دوستان مخلص را
مگر آواز من رسيد بگوش
گفت باور نداشتم كه ترا
بانگ مرغي چنين كند مدهوش
گفتم اين شرط آدميت نيست
مرغ تسبيح خوان ومن خاموش

دوش 2914. last night, the same as دوشب also the back, shoulders.

صبح 2915. morning, dawn.

مدهوش 2916. astonished, confounded, senseless.

تسبيح خوان 2917. praising God.

حكايت ۲۷ TALE XXVII.

P. 115. l. 361.

وقتي در سفر حجاز طايفه جوانان صاحبدل همدم من بود نه وهمقدم وقتها زمزمه كردندي وبيتي محققانه بگفتندي وعابدي در سبيل منكر حال درويشان بود بيخبر از درد ايشان تا برسيديم بنخيل بني هلال كودكي سياه از حي عرب بدر آمد وآوازي بر آورد كه مرغ از هوا در آوردي اشتر عابد را ديدم كه برقص در آمد وعابد را بيند اخت وراه بيابان گرفت گفتم اي شيخ در حيواني اثر كرد وترا اثر نميكند

همدم 2918. breathing together, an intimate companion, friend or spouse.

همقدم 2919. an intimate companion, a fellow traveller.

زمزمه 2920. singing, soft, whispering, flattering, speech.

محققانه 2921. verily, truly, spiritual.

نخيل بني هلال 2922. Nukheel Benee Hilal, name of a place in Arabia.

كودك 2923. a boy, youth, child.

حي 2924. a tribe.

رقص 2925. a dance, dancing.

P. 115. l. 369.

نظم

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
توخود چه آدمي كز عشق بيخبري
اشتر بشعر عرب درحالتست وطرب
گر ذوق نيست تراكج طبع جانوري

بيت

شترا چوشور وطرب درسرست
اگر آدمي را نباشد خرست

سحر 2926. the morning, سحري of the morning.

طرب 2927. mirth, cheerfulneſs, rejoicing.

ذوق 2928. taſte, reliſh, delight, pleaſure, voluptuouſneſs.

کج 2929. crooked, کج طبع croſs diſpoſition.

ARABICK.

P. 116. l. 277.

بيت

وعند هبوب الناشرات علي الحمي

تميل غصون البان لا الحجر الصلد

مثنوي

بذکرش هرچه بيني در خروشست

دلي داند درين معني که گوشست

نه بلبل برگلش تسبيح خوانيست

که هر خاري بتسبيحش زبانيست

وعند 2930. and at the time.

هبوب 2931. of blowing.

الناشرات 2932. the winds.

علي 2933. upon.

الحمي 2934. the paſturage.

تميل 2935. inclines, bends.

غصون 2936. the young branches.

البان 2937. of the Ban-tree.

لا الحجر الصلد 2938. not the hard ſtone.

حکايت ۲۸ TALE XXVIII.

P. 116. l. 385.

يکي را از ملوک مدت عمر سپري شد وقايم مقامي نداشت وصيت کرد که بامداد ان نخستين کسيکه از در شهر در آيد تاج پادشاهي بر سر وي نهيد وتفويض مملکت بدو کنيد

سپري شدن 2939. to be completed, finiſhed.

وصيت 2940. will, laſt teſtament; exhortation.

تفويض 2941. to commit, confide, reſign, to recommend.

P. 117. l. 388.

اتفاقا اول کسيکه از در شهر در آمد گدائي بود که در همه عمر لقمه لقمه اندوختي وخرقه بر خرقه دوختي ارکان دولت واعيان حضرت وصيت ملک را بجاي آوردند وملک وخزاين بدو ارزاني داشتند

ارکان دولت 2942. the miniſters of ſtate.

اعيان حضرت 2943. the nobles of the court.

P. 117. l. 392.

درويش مدتي مملکت راند تا بعضي از امراي دولت گردن از اطاعت او بپيچانيدند وملوک ديار از هر طرف بمنازعت برخاستند وبمقاومت لشکر آراستند في الجمله سپاه ورعيت بهم بر آمدند وبرخي از بلاد از قبضه تصرف او بدر رفت

پيچانيدن 2944. to cause disobedience, to distort, to twist.

قبضه 2945. a handle, hilt; power, possession, قبضهٔ تصرف possession, occupancy.

P. 117. l. 395.

درويشي از بين واقعه خسته خاطر هي بود تا يكي از دوستان قديمش كه در حالت درويشي قرين او بود از سفر باز آمد و او را در چنان مرتبه ديد و گفت منّت خدايرا عزّ و جلّ كه بخت بلندت ياوري كرد و اقبال رهبري تا كلفت از خار و خارت ابن پايي بر آمد و بدين پايه رسيدي انّ مع العسر يسرا

قرين 2946. connected, joined, next, contiguous; a friend, companion; coeval.

ياوري 2947. assistance, help, support.

پايه 2948. rank, dignity, step, promotion, office

A R A B I C K.

ان 2949. of a truth.

مع 2950. with.

العسر 2951. the difficulty.

يسرا 2252. is easy.

P. 118. l. 401.

بيت

شگوفه گاه شگفتست و گاه خوشيده

درخت وقت برهنست و گاه پوشيده

شگفتن 2953. to blossom, to blow, to expand.

خوشيدن 2954. to wither, to dry, to parch.

گفت اي برادر تعزيتم كن كه جاي تهنيت نيست آنگه كه تو ديدي غم ناني داشتم و امروز تشويش جهاني

تعزيت 2955. condolence, consolation.

تهنيت 2956. congratulation.

P. 118. l. 406.

مثنوي

اگر دنيا نباشد دردمنديم
وگر باشد بمهرش پاي بنديم
بلايي زين جهان آشوبتر نيست
كه رنج خاطرست ار هست ور نيست

قطعه

مطلب گر توانگري خواهي
جز قناعت كه دولتيست هني
گر غني زر بدامن افشاند
تا نظر در ثواب او نكني
كز بزرگان شنيده ام بسيار
صبر درويش به كه بذل غني

بيت

اگر بريان كند بهرام گوري
نه چون پاي ملخ باشد ز موري

هني 2957. agreeable, pleasant, easily obtained; easy of digestion; inestimable.

بهرام 2958. Buhram Gour, a King of Persia, of the Sassanian dynasty.

ملخ 2959. a locust.

حكايت ٢٩ TALE XXIX.

P. 118. l. 415.

يكي را دوستي بود كه عمل ديوان كردي مدتي اتفاق ديدنش نيفتاد كسي گفت كه فلانرا دير شد كه نديدي گفت من او را نميخواهم كه بينم قضارا ازكسان او يكي حاضر بود گفت چه خطا كرده است كه از ديدن او ملول اي گفت خطائي نيست وليدوست ديواني را وقتي توان ديدكه معزول باشد

قطعه

در بزرگي وداروگير عمل
ز آشنايان فراغتي دارند
روز درماندگي ومعزولي
درد دل پيش دوستان آرند

قضارا 2960. by accident, through fate.

ملول 2961. afflicted, melancholy, fatigued, languid.

آشنا 2962. an acquaintance, companion, friend.

حكايت ٣٠ TALE XXX.

P. 119. l. 424.

ابوهريره هر روز بخدمت مصطفي صلي الله عليه وسلم آمدي گفت يا ابا هريره زرني غبا تزدد حبا يعني هر روز ميا تا محبت زياده گردد

ابوهريره 2963. Aboo Horaireh one of Mahommed's companions.

صلي الله عليه وسلم 2964. God bless him.

ARABICK.

يا اباهريره 2965. O Abû Horaireh.

زرني 2966. visit me.

غبا 2967. every other day (or seldom.)

تزدد 2968. that may increase.

حبا 2969. affection.

ميا 2970. come not.

P. 119. l. 428.

لطيفه

صاحبدلي را گفتند بدين خوبي كه آفتاب است نشنيده‌ايم كه كسي او را دوست گرفته باشد گفت از براي آنكه هر روزش ميتوان ديد مگر در زمستان كه محجوبست ومحبوب

قطعه

بديدار مردم شدن عيب نيست
وليكن نه چندانكه گويند بس
اگر خويشتن را ملامت كني
ملامت نبايد شنيدن ز كس

زمستان 2971. winter.

محجوب 2972. veiled, covered, retired; modest, bashful.

حکایت ۳۱ TALE XXXI

P. 120. l. 435.

از صحبت یاران دمشقم ملالتی پدید آمده بود سر در بیابان قدس نهادم وباحیوانات انس گرفتم تاوقتی که اسیر قید فرنگ شدم در خندق طرابلس با جهودانم بکار گل بداشتند تایکی از روساء حلب که سابقه معرفتی میان ما بود گذر کرد ومرا بشناخت وگفت این چه حالنست وچه گونه گذاری گفتم

قطعه

همی گریختم ازمردمان بکوه وبدشت
که از خدای نبودم بدیگری پرداخت
قیاس کن که چه حالم بود درین ساعت
که درطویله نامردمم بباید ساخت

بیت

پای در زنجیر پیش دوستان
به که با بیگانگان در بوستان

بیابان قدس 2973. the wilderness of Jerusalem.

انس 2974. society, familiarity; habit, custom.

فرنگ 2975. a Frank, an European.

طرابلس 2976. Tripoly.

جهود 2977. a Jew. P. جهودان

روسا 2978. chiefs. S. رئیس

حلب 2979. Aleppo.

شناختن 2980. to know, to be acquainted with.

زنجیر 2981. a chain.

P. 121. l. 447.

برحالت من رحم آورد وبده دینار از قید فرنگم خلاص کرد وباخود بحلب برد دختری داشت در عقد نکاح من آورد بکابین صد دینار چون مدتی برآمد دختر بدخوی بود وستیزه روی ونافرمان زبان درازی کردن گرفت وعیش مرا منغص داشتی چنانکه گفته اند

مثنوی

زن بد درسرای مرد نکو
هم درین عالمست دوزخ او
زینهار ازقرین بد زنهار
وقنا ربنا عذاب النار

نکاح 2982. wedlock, marriage, عقد نکاح the marriage knot.

کابین 2983. a marriage settlement, which a husband is obliged to pay to his wife, if he divorces her without a sufficient cause.

نافرمان 2984. disobedient, unmanageable, intractable.

زينهار 2985. take care.

ARABICK.

وقنا 2986. defend us.

ربّنا 2987. our Lord.

عذاب 2988. punishment.

النّار 2989. fiery, infernal.

P. 121. l. 456.

باري زبان تعنّت دراز كرده همي گفت تو آن نيستي
كه پدر من ترا از قيد فرنگ بده دينار باز خريده گفتم
بلي بده دينار باز خريد وبصد دينار بدست تو
گرفتار كرد

مثنوي

شنيدم گوسفندي را بزرگي
رهانيد از دهان ودست گرگي
شبانگه كارد برحلقش بماليد
روان گوسفند از وي بناليد
كه از چنگال گرگم در ربودي
چو ديدم عاقبت گرگم تو بودي

تعنّت 2990. reproach, contumely.

بازخريدن 2991. to redeem.

كارد 2992. a knife.

ماليدن 2993. to rub, polish, anoint

كارد برحلق ماليدن to move a knife backwards and forwards as in slaughtering.

روان 2994 life, soul, vital spirit.

در ربودن 2995. to seize, rob, ravish.

حكايت ٣٢ TALE XXXII.

P. 122. l. 463.

يكي از پادشاهان عابدي را پرسيد كه اوقات عزيزت
چه گونه ميگذرد گفت همه شب در مناجات وسحر
در دعا وحاجات وهمه روز در بند اخراجات ملك
فرمود تا وجه كفاف معيّن دارند تا بار عيال از دل
او برخيزد

مناجات 2996. prayer, imploration, invocation of God.

حاجات 2997. wants, necessities. S. حاجت

اخراجات 2998. expences. S. خرج

P. 122. l. 468.

مثنوي

اي گرفتار پاي بند عيال
دگر آزادگي مبند خيال
غم فرزند ونان وجامه وقوت
بازت آرد زسير در ملكوت
همه روز اتّفاق ميسازم
كه بشب با خداي پردازم
شب چو عقد نماز مي بندم
چه خورد بامداد فرزندم

قوت 2999. *Koot*, food, victuals, aliment, nourishment.

سیر ملکوت 3000. the heavenly court, the hall of Angels, the invisible world.

حکایت ٣٣ TALE XXXIII.

P. 123. l. 474.

یکی از متعبدان شام در بیشه سالها عبادت کردی وبرگ درختان خوردی پادشاه آن طرف بحکم زیارت بنزدیک او رفت وگفت اگر مصلحت بینی در شهر از برای تو مقامی سازم که فراغت عبادت ازین به میسر شود و دیگران ببرکات انفاس شما مستفید شوند وبر اعمال صالح شما اقتدا کنند

برکات 3001. blessings, benedictions. S. برکت

انفاس 3002. spirits. S. نفس

مستفید 3003. profitable, advantageous.

اعمال 3004. works, actions. S. عمل

اقتدا کردن 3005. to imitate.

P. 123. l. 478.

زاهد این سخن قبول نکرد ارکان دولت گفتند پاس خاطر ملک را مصلحت آنست که چندی بشهر درآیی وکیفیت مقام معلوم کنی پس اگر صفای وقت عزیزان از صحبت اغیار کدورتی بپذیرد اختیار باقیست

اغیار 3006. others (other men) strangers, rivals, foreigners. S. غیر

کدورت 3007. affliction, perturbation, oppression of spirits.

P. 123. l. 482.

آورده اند عابد بشهر درآمد بستان سرای خاص ملک را از برای او پرداختند مقامی دلگشای وروان آسای

بستان 3008. garden, orchard, (contraction of بوستان)

دلگشا 3009. rejoicing the heart, exhilarating.

روان آسا 3010. refreshing the spirit or soul.

P. 123. l. 484.

مثنوی

گل سرخش چو عارض خوبان
سنبلش همچو زلف محبوبان
همچنان از نهیب برد عجوز
شیر ناخورده طفل دایه هنوز

زلف 3011. a ringlet.

نهیب 3012. terror, fear, anxiety, grief.

عجوز 3013. for برد عجوز five, or according to others, seven days of the winter solstice.

ARABICK.

P. 124. l. 487.

بیت

وَاَفانین علیها جلّنار
علقت بالشجر الاخضر نار

و 3014. and.

افانين 3015. the branches.

عليها 3016. upon them.

جلنار 3017. the pomegranate flowers.

علقت 3018. hung.

بالشجر الاخضر 3019. on the green trees.

نار 3020. (like) fire.

P. 124. l. 489.

ملك در حال كنيزكي خوب روي پيشش فرستاد

نظم

ازين مه پارهٔ عابد فريبي
ملايك صورتي طاوس زيبي
كه بعد از ديدنش صورت نه بندد
وجود پارسايان را شكيبي

مه پاره 3021. a chip of the moon.

ملايك 3022. Angels. S. ملك

زيب 3023. an ornament, ornamenting; elegance, beauty.

صورت بستن 3024. to assume a form, to agree, depend upon, consist, to be practicable صورت نه بستن to be impossible, impracticable.

شكيبيدن 3025. to be patient.

P. 124. l. 493.

همچنان در عقبش غلامي بديع الجمال لطيف الاعتدال

قطعه

هلك الناس حوله عطشا
وهو ساق يري ولا يسقي
ديده از ديدنش نگشتي سير
همچنان كز فرات مستسقي

اعتدال 3026. moderation, temperature, equality, equity, rectitude.

ARABICK.

هلك 3027. ruined.

الناس 3028. mankind.

حوله 3029. around him.

عطشا 3030. thirsting.

وهو 3031. and he.

ساق 3032. a cup bearer.

يري 3033. in appearance.

ولا يسقي 3034. without bestowing drink.

فرات 3035. the river Euphrates.

مستسقي 3036. a dropsical person.

P. 124. l. 497.

عابد لقمهاي لذيذ خوردن گرفت وكسوت لطيف پوشيدن واز فواكه ومشموم حلاوت وتمتع يافتن ودر جمال غلام وكنيزك نظر كردن و خرد مندان گفته اند زلف خوبان زنجير پاي عقلست ودام مرغ زيرك

بيت

درسروكار توكردم دل ودين با همه دانش

مرغ زيرك بحقيقت منم امروز تو دامي

لذيذ 3037. delicious, ſweet, full of juice.

كسوت 3038. robe, habit, mode of dreſſing; figure, form, manner.

فواكه 3039 fruits. S. فاكه

مشموم 3040. odoriferous, fragrant.

حلاوت 3041. ſweetneſs.

دام 3042. a ſnare, net, toil.

زيرك 3043. intelligent, ſagacious, penetrating.

سروكار 3044. ſervice, diſcharge of duty.

P. 125. l. 504.

في الجمله دولت وقت مجموعش بزوال آمد

چنانكه گفته اند

قطعه

هركه هست از فقيه وپير ومريد

وز زبان آوران پاك نفس

چون بدنياي دون فرود آمد

بعسل در بماند پاي مگس

فقيه 3045. a Mahommedan lawyer, a theologian, juriſconſult, civilian.

مريد 3046. a diſciple, ſcholar.

زبان آور 3047. an eloquent ſpeaker, an orator, a rhetorician.

عسل 3048. honey.

مگس 3049. a fly.

P. 125. l. 508.

باري ملك بديدن او رغبت كرد عابد را ديد

از هيات نخستين بگرديده وسرخ وسفيد گشته

وفربه شده وبر بالش ديبا تكيه زده وغلام پري

پيكر بامروحهٔ طاوسي بالاي سرش ايستاده بر

سلامت حالش شادماني كرد واز هر دري سخن

گفتند تا ملك بانجام سخن گفت من اين دو طايفه

را در جهان دوست ميدارم علما وزهاد را

بالش 3050. a pillow, cuſhion.

ديبا 3051. brocade, cloth of gold.

پري پيكر 3052. fairy-faced, fairy-form.

مروحه 3053. a fan, ventilator.

زهاد 3054. monks, religious, abſtinent men. S. زاهد

P. 125. l. 513.

وزير فيلسوف جهانديده حاضر بود گفت اي

ملك شرط دوستي آنست كه با هر دو طايفه نيكوئي

كني علما را زر بده تا ديگر بخوانند وزهاد

را چيزي مده تا زاهد بمانند

بيت

نه زاهد را درم بايد نه دينار

چو بستند زاهدي ديگر بدست آر

قطعه

آنرا که سیرت خوش و سرّیست با خداي
بي نان وقف و لقمهٔ دریوزه زاهد ست
انگشت خوبروي و بناگوش دلفریب
بي گوشوار وخاتم فیروزه شاهد ست

فیلسوف 3055. a philosopher.

بناگوش 3056. the tip of the ear.

دلفریب 3057. heart-deceiving, fascinating.

گوشواره 3058. an ear-ring.

فیروزه 3059. a turkois.

P. 126. l. 524.

قطعه

درویش نیک سیرت فرخنده راي را
نان رباط ولقمهٔ دریوزه گومباش
خاتون خوبصورت پاکیزه روي را
نقش ونگار وخاتم فیروزه گومباش

بیت

تا مرا هست ودیگرم باید
گر نخوانند زاهدم شاید

فرخنده 3060. happy, fortunate, prosperous.

رباط 3061. a caravansera, an inn.

نان رباط 3062. bread bestowed on travellers and mendicants.

خاتون 3063. a lady, matron.

حکایت ۳۴ TALE XXXIV.

P. 127. l. 531.

مطابق این سخن پادشاهي را مهمي پیش آمد گفت اگر انجام این حالت بر مراد من باشد چندین درم زاهدان را بدهم چون حاجتش بر آمد وفاي نذرش بموجب شرط لازم آمد یکي را از بندگان خاص کیسهٔ درم داد که بزاهدان تفرقه کند

مطابق 3064 conformably, agreeably to.

مهم 3065. a weighty business, an affair of moment.

نذر 3066. a vow, any thing offered or dedicated; a gift to a superior, an offering.

کیسه 3067. a purse, a money bag.

تفرقه کردن 3068. to distribute, to divide, to separate.

P. 127. l. 536

گویند غلامي عاقل و هشیار بود همه روز بگردید وشبانگه باز آمد و درمها را بوسه داد وپیش ملک نهاد و گفت زاهدان را نیافتم گفت این چه حکایتست آنچه من دانم درین شهر چهارصد زاهد ند گفت اي خداوند جهان آنکه زاهد ست نمي ستاند وآنکه مي ستاند زاهد نیست ملک بخندید وندیمان را گفت چندانکه مرا در حق این طایفهٔ خدا پرستان ارادتست واقرار این شوخ دیدهٔ را عداوتست وانکار وحق بجانب او

بيت

زاهد كه درم گرفت ودينار

زاهد ترازو كسي بدست آر

هشيار 3069. prudent, wise, sober.

خدا پرست 3070. a worshipper of God.

شوخ ديده 3071. impudent, saucy fellow.

عداوت 3072. enmity, hatred, animosity, rancour, hostility.

انكار 3073. denial, disavowal, disapprobation.

حكايت ٣٥ TALE XXXV.

P. 128. l. 546.

يكي از علماي راسخ را پرسيدند كه چه گوئي در نان وقف گفت اگر از بهر جمعيت خاطر و فراغ عبادت مي ستانند حلالست واگر مجموع از بهر نان نشينند حرام

بيت

نان از براي كنج عبادت گرفته اند

صاحبدلان نه كنج عبادت براي نان

راسخ 3074. learned, well founded, also confirmed, solid.

نان وقف 3075. bread distributed in charity.

حلال 3076. lawful, legitimate, a lawful thing.

حكايت ٣٦ TALE XXXVI.

P. 128. l. 552.

درويشي بمقامي رسيد كه صاحب بقعه كريم النفس بود طايفه فضل و بلاغت در صحبت او هريكي بذله ولطيفه چنان كه رسم ظريفان باشد همي گفتند درويش راه بيابان قطع كرده بود و مانده شده وچيزي نخورده يكي ازان ميان بطريق انبساط گفت ترا هم چيزي ببايد گفت درويش گفت كه مرا چون ديگران فضل و بلاغت نيست وچيزي نخوانده ام بيك بيت از من قناعت كنيد همگنان برغبت گفتند بگوي گفت

بيت

من گرسنه در برابرم سفره نان

همچون عزبم بر در حمام زنان

بذله 3077. a joke, pleasantry, jest.

ظريف 3078. ingenious, witty, acute; also beautiful, elegant.

مانده شدن 3079. to remain or stand still; to be fatigued, tired.

عزب 3080. a bachelor, an unmarried person.

P. 129. l. 562.

همه پسنديدند وسفره پيش آوردند صاحب دعوت گفت اي يار زماني توقف كن كه پرستارانم كوفته بريان مي سازند درويش سر برآورد و گفت

بيت

كوفته در سفره من گو مباش

كوفته را نان تهي كوفته است

توقف کردن 3081. to delay, hesitate.

پرستار 3082. a servant, male or female.

کوفته 3083. pounded, minced, bruised.

بریان ساختن 3084. to fry.

نان تهی 3085. bread without meat.

حکایت ۳۷ TALE XXXVII.

P. 130. l. 567.

مریدی گفت پیری را چه کنم که از خلایق برنجت اندرم از بسیاری که بزیارتم همی آیند و اوقات عزیز مرا از تردد ایشان تشویش حاصل میشود گفت هرچه درویشانند ایشانرا وامی بده و هرچه توانگرانند از ایشان چیزی بخواه که دیگر گرد تو نگردند

بیت

گر گدا پیشرو لشکر اسلام بود
کافر از بیم توقع برود تا در چین

خلایق 3086. people, creatures, S. خلق

اوقات 3087. times, seasons, S. وقت

تردد 3088. irresolution, hesitation, suspension of judgment.

وام 3089. debt, loan, وام دادن to lend.

پیشرو 3090. leader, chief.

کافر 3091. an infidel, pagan.

چین 3092. China.

حکایت ۳۸ TALE XXXVIII.

P. 130. l. 574.

فقیهی پدر را گفت هیچ ازین سخنان دلاویز متکلمان در من اثر نمیکند بعلت آن که نمی بینم ایشانرا کرداری موافق گفتار

مثنوی

ترک دنیا بمردم آموزند
خویشتن سیم وغله اندوزند
عالمی را که گفت باشد وبس
چون بگوید نگیرد اندر کس
عالم آن کس بود که بد نکند
نه بگوید بخلق وخود بکند

بیت

عالم که کامرانی وتن پروری کند
او خویشتن گمست کرا رهبری کند

کردار 3093. action, act, deed.

غله 3094. grain, corn.

کامرانی 3095. enjoyment, gratification, government, sway.

تن پروری 3096. luxury, voluptuousness.

P. 131. l. 582.

پدر گفت ای پسر بمجرد این خیال باطل نشاید روی از تربیت ناصحان برتافتن وراه بطالت گرفتن

وعلمـــا را بضلالتي منسوب کردن ود طلب عالم
معصوم از فواید علم محروم ماندن همچو آن
نا بینا مي که شبي در وحل افتاد وگفت اي مسلمانان
چراغي فرا راه من دارید زني فاجره بشنید وگفت
تو که چراغ نه بیني بچراغ چه بیني همچنین مجلس
وعظ کلبه بزاز انست انجا نقدي ندهي بضاعتي نستاني
وا ینجا تا ارادتي نیاري سعادتي نبري

قطعه

گفت عـــالم بگوش جان بشنو
ور نماند بگفتنش کردار
باطلست آن که مدعي گوید
خفته را خفته کي کند بیدار
مرد باید که گیرد اندر گوش
ور نوشتست پند بر دیوار

بطالت 3097. vanity, falsehood, idleness.

ضلالت 3098. error, ruin.

معصوم 3099. innocent, an infant.

وحل 3100. mud, dirt,

مسلمان 3101. a moslem, a true believer.

فاجره 3102. a lewd woman, a vulgar woman.

بزاز 3103. a linen draper.

حکایت ۳۹ TALE XXXIX.

P. 132. l. 594.

صاحبدلي بمدرسه آمد زخانقاه
بشکست عهد صحبت اهل طریق را
گفتم میان عالم وعابد چه فرق بود
تا اختیار کردي از ان این فریق را
گفت آن گلیم خویش بدر میبرد زموج
وین سعي میکند که بگیرد غریق را

مدرسه 3104. a college.

خانقاه 3105. a monastery, a religious structure.

اهل طریق 3106. religious men, devotees.

فریق 3107. corps, troop, squadron, class.

غریق 3108. drowned, immersed.

حکایت ۴۰ TALE XL.

P. 132. l. 601.

یکي بر سر راهي مست خفته بود وزمام اختیار
از دست رفته عابدي برسر او گذر کرد ودر
حالت مستقبح اونظر کرد جوان سر بر آورد
وگفت واذا مرّوا باللغو مرّوا کراما

زمام 3109. rein, bridle, halter, cable.

مستقبح 3110. hateful, detestable.

ARABICK.

واذا 3111. and when.

مروا 3112. thou passest.

باللغو 3113. by an inconsiderate person.

مروا 3114. pass thou.

كراما 3115. with kindnefs, benevolence.

P. 132. l. 605.

نظم:

اذا رايت اثيما

كن ساترا وحليما

يا مي تقبح لغوي

لم لا تمر كريما

اذا 3116. when.

رايت 3117. thou feeft.

اثيما 3118. a finner.

كن 3119. be thou.

ساترا 3120. covering, concealing.

وحليما 3121. and compaffionating.

يامي 3122. o thou who.

تقبح 3123. deteftest.

لغوي 3124. my inconfiderateness.

لم 3125. wherefore.

لاتمر 3126. doft thou not pafs.

كريما 3127. kindly, with kindnefs.

P. 133. l. 608.

قطعه

متاب اي پارسا روي از گنه گار

ببخشايندگي در وي نظر کن

اگر من ناجوانمردم بکردار

تو بر من چون جوانمردان گذر کن

متاب 3128. turn not away.

جوانمرد 3129. generous, brave, humane, manly.

حکايت ۴۱ TALE XLI.

P. 133. l. 611.

طايفهٔ رندان با نکار درويشي بدر آمدند وسخنان ناسزا گفتند و بر نجا نيدند شکايت پيش پير طريقت برد وگفت چنين حالتي رفت گفت اي فرزند خرقهٔ درويشان جامهٔ رضا است هرکه درين کسوت تحمل نامرادي نکند مدعيست وخرقه بروي حرام

بيت

دريای فراوان نشود تيره بسنگ

عارف که برنجد تنک آبست هنوز

قطعه

گر گزندت رسد تحمل کن

که بعفو از گناه پاک شوي

اي برادر چو عاقبت خاکست

خاک شو پيش ازانکه خاک شوي

رند 3130. a debauchee, a man of diffolute manners, a wanderer.

نامرادي 3131. difappointment.

تنک 3132. fhallow.

حکایت ۴۲ TALE XLII.

P. 134. l. 621.

این حکایت شنو که در بغداد
رایت و پرده را خلاف افتاد
رایت از گرد راه و رنج رکاب
گفت با پرده از طریق عتاب
من و تو هردو خواجه تاشانیم
بندهٔ بارگاه سلطانیم
من ز خدمت دمی نیاسودم
گاه و بیگاه در سفر بودم
تو نه رنج آزمودهٔ نه حصار
نه بیابان و بادگرد و غبار
قدم من بسعی پیشتر ست
پس چرا عزت تو بیشتر ست
تو بر بندگان مه روئی
با کنیزان یاسمین بوئی
من فتاده بدست شاگردان
بسفر پای بند و سرگردان
گفت من سر بر آستان دارم
نه چو تو سر بر آسمان دارم
هر که بیهوده گردن افرازد
خویشتن را بگردن اندازد

رایت 3133. a flag, ftandard.

گرد 3134. duft.

رکاب 3135. a ftirrup.

خواجه تاش 3136. a fchool fellow, fervants of the fame mafter.

گاه و بیگاه 3137. timely and untimely, at all feafons.

باد گرد 3138. a whirlwind.

غبار 3139. duft, vapour.

کنیز 3140. a female flave, a maid fervant, handmaid.

یاسمن 3141. Jafmin.

سرگردان 3142. wandering, ftraying, confounded, amazed, aftonifhed.

حکایت ۴۳ TALE XLIII.

P. 134. l. 632.

یکی از صاحبدلان زور آزمائی را دید که بهم بر آمده و در خشم شده و کف بر دهان آورده گفت این را چه حالتست کسی گفت فلان دشنام داده است گفت این فرومایه هزار من سنگ بر میدارد و طاقت سخنی نمی آرد

زور آزما 3143. an athletic.

P. 135. l. 637.

قطعه

لاف سرپنجگی و دعوی مردی بگذار
عاجز نفس فرومایه چه مردی چه زنی
گرت از دست براید دهنی شیرین کن
مردی آن نیست که مشتی بزنی بر دهنی

قطعه

اگر خود بردرد پیشانی پیل
نه مرد است آن که دروی مردمی نیست
بنی آدم سرشت از خاک دارد
اگر خاکی نباشد آدمی نیست

سرپنجگی 3144. ſtrength, power.

مشت 3145. the fiſt, a blow with the clenched fiſt; alſo a handful.

پیشانی 3146. forehead, front.

مردمی 3147. manlineſs, humanity, politeneſs.

سرشت 3148 nature, temperament, conſtitution,

سرشتی to mix, form into ſhape, to knead leaven.

حکایت ۴۴ TALE XLIV.

P. 135. l. 647.

بزرگی را پرسیدند از سیرت اخوان صفا گفت
کمینه آن که مراد خاطر یاران بر مصالح خود
مقدم دارد و حکما گفته اند برادر که در بند
خویشست نه برادر است و نه خویشست

بیت

همره اگر شتاب کند همره تو نیست
دل در کسی مبند که دلبستهٔ تو نیست

بیت

چون نبود خویش را دیانت و تقوی
قطع رحم بهتر از مودت قربی

کمینه 3149. inferior, low, mean, humble.

مقدم 3150. anterior, prior, preceding, antecedent.

شتاب 3151. haſte, ſpeed.

تقوی 3152. piety, the fear of God.

قطع رحم کردن 3153. to break off.

قربی 3154. affinity, relationſhip.

P. 136. l. 656.

یاد دارم که مدعی درین بیت بر قول اعتراض
کرد و گفت حق جلّ و علا در کتاب مجید از قطع
رحم نهی کرده است و بمودت ذوی القربی فرموده
وانچه تو گفتی مناقض آنست گفتم غلط کردی
موافق قرانست

اعتراض 3155. oppoſition, objection, obſtacle, reſiſtance.

کتاب مجید 3156. the glorious book. i: e. the Koran.

ذوی القربی 3157. relations.

مناقض 3158. contrary, contradictory, oppoſite, repugnant.

غلط 3169. error, blunder, ſoleciſm, barbariſm.

قران 3160. the Koran.

P. 136. l. 659.

قال الله تعالی و ان جاهداک علی ان تشرک
بی ما لیس لک به علم فلا تطعهما

قال الله تعالى 3161. the most high God said.

ARABICK.

وان 3162. and if.

جاهداك 3163. they insist, (your father and mother.)

على 3164. on.

ان 3165. this.

تشرك 3166. that thou join partners.

بي 3167. with me.

ماليس 3168. in the things which are not.

لك 3169. for you.

به 3170. with that thing.

علم 3171. knowledge.

فلا تطعهما 3172. then dont obey them.

P. 136. l. 661.

بيت

هزار خويش كه بيگانه از خدا باشد
فداي يک تن بيگانه كآشنا باشد

فدا 3173. sacrifice, consecration, devoting one for another.

حكايت ٤٥ TALE XLV.

P. 137. l. 664.

منظومه

پير مردي لطيف در بغداد
دخترش را بكفش دوزي داد
مردک سنگدل چنان بگزيد
كه ز دختر كه خون ازو بچكيد
بامدادان پدر چنان ديدش
پيش داماد رفت وپرسيدش
كاي فرومايه اين چه دندانست
چند خائي لبش نه انبانست
بمزاحت نگفتم اين گفتار
هزل بگذار وجد ازو بردار
خوي بد در طبيعتي كه نشست
نرود جز بروز مرگ از دست

لطيف 3174. facetious, also elegant, graceful, subtile.

كفش دوز 3175. a shoemaker.

مردک 3176. a little fellow.

سنگدل 3177. stone-hearted.

چكيدن 3178. to drop, distil, trickle.

داماد 3179. a son in law.

خائيدن 3180. to gnaw, to chew.

انبان 3181. soft skins (of goats) of the finest kind.

مزاحت 3182. a jest بمزاحت in jest.

هزل 3183. a jest, joke, pleasantry.

وجد 3184. extacy, rapture.

حکایت ۴٦ TALE XLVI.

P. 137. l. 671.

فقیهي دختري داشت بغایت زشت روي وبجاي زنان رسیده باوجود جهاز ونعمت کسي بمناکحت او رغبت نمي نمود

بیت

زشت باشد دیبقي و دیبا
که بود بر عروس نازیبا

باوجود 3185. at the same time, whilst that, notwithstanding.

جهاز 3186. marriage portion, paraphernalia.

مناکحت 3187. marriage, matrimony.

دیبقي 3188. brocade.

P. 137. l. 676.

في الجمله بحکم ضرورت باضریري عقد نکاحش بستند آورده اند که دران تاریخ حکیمي از سراندیپ برسید که دیدهٔ نابینایان روشن کردي فقیه را گفتند چرا دامادت را علاج نکني گفت ترسم که بینا شود ودخترم را طلاق دهد

مصراع

شوي زن زشت روي نابینا به

ضریر 3189. blind.

سراندیپ 3190. The island of Ceylon.

علاج 3191. remedy, medicine.

بینا 3192. seeing, clear sighted.

طلاق 3193. divorce.

شوي 3194. for شوهر a husband.

حکایت ۴۷ TALE XLVII.

P. 138. l, 682.

پادشاهي بچشم حقارت درطایفهٔ درویشان نظر کردي یکي ازایشان بفراست دریافت وگفت اي ملک مادرین دنیا بجیش ازتوکمتریم و بعیش از توخوشترو بمرگ برابر وبقیامت بهتر

مثنوي

اگر کشورکشاي کامرانست
وگر درویش حاجتمند نانست
دران ساعت که خواهد این وآن مرد
نخواهد ازجهان بیش ازکفن برد
چو رخت ازمملکت بربست خواهي
گدائي خوشتراست ازپادشاهي

جیش 3195. an agreeable life, recreation; also army, soldiery.

کشورکشا 3196. a conqueror of kingdoms, or countries, a king.

حاجتمند 3197. necessitous, indigent, wanting.

کفن 3198. a winding sheet.

P. 139. l. 693.

ظاهر درویش جامهٔ ژندهٔ است وموي سترده وحقیقت آن دل زندهٔ است ونفس مرده

قطعه

نه آن که بر در دعوي نشيند از خلقي
وگر خلاف کنندش بجنگ برخيزد
اگر ز کوه فرو غلطد آسيا سنگي
نه عارفست که از راه سنگ برخيزد

ژنده 3199. a patched garment.

ستردن 3200. to shave موي سترده shaved hair.

غلطيدن 3201. to roll, tumble.

آسياسنگ 3202. a mill stone.

P. 139. l. 708.

طريق درويشان ذکراست وشکر وخدمت و طاعت وايثار وقناعت وتوحيد وتوکل و تسليم وتحمل هرکه بدين صفتها موصوفست بحقيقت درويشست اگرچه درقباست امّا هرزه گوي بي نماز وهواپرست هوس باز که روزها بشب آرد دربند شهوت وشبها بروز کند در خواب غفلت بخورد هرچه درميان آيد وبگويد هرچه برزبان آيد رندست اگرچه درعباست

قطعه

اي درونت برهنه از تقوي
وزبرون جامهٔ ريا داري
پردهٔ هفت رنگ دربگذار
توکه درخانه بوريا داري

ايثار 3203. presenting, offering.

توحيد 3204. unity.

توکل 3205. resignation, confidence in God.

هرزه گو 3206. an idle talker.

هواپرست 3207. a sensualist.

هوس باز 3208. sensualist, luxurious.

عبا 3209. a black striped cloak or habit made of hair, and worne by Durvaishes.

ريا 3210. hypocrisy, dissimulation.

پردهٔ هفت رنگ 3211. a veil of seven colours, worldly vanities.

حکايت ۴۸ TALE XLVIII.

P. 140. l. 710.

ديدم گل تازه چند دسته
بر گنبدي از گياه بسته
گفتم چه بود گياه ناچيز
تا در صف گل نشيند او نيز
بگريست گياه گفت خاموش
صحبت نکند کرم فراموش
گر نيست جمال ورنگ وبويم
آخر نه گياه باغ اويم
من بندهٔ حضرت کريمم
پروردهٔ نعمت قديمم
گر بي هنرم وگر هنرمند
لطفست اميدم از خداوند

باآن که بضاعتي ندارم
سرمایهٔ طاعتي ندارم
او چارهٔ کار بندهٔ داند
چون هیچ وسیلتش نماند
رسمیست که مالکان تحریر
آزاد کنند بندهٔ پیر
اي بارخداي گیتي آراي
بر بندهٔ پیر خود ببخشاي
سعدي رهٔ کعبهٔ رضا گیر
اي مرد خدا رهٔ خدا گیر
بد بخت کسي که سر بتابد
زین درکه در دگر نیابد

دسته 3212. a handful, a bundle, alfo a handle.

نیز 3213. alfo, likewife.

اویم 3214. for اوهستم I am of his.

سرمایه 3215. ftock in trade, capital.

تحریر 3216. manumiffion, alfo writing correctly. مالکان تحریر the perfon who buys a flave, and who poffeffes the deed of fale.

بارخدا 3217. great God.

گیتي آرا 3218. ornamenting the world, ornament of the world.

حکایت ۴۹ TALE XLIX.

P. 141. l. 723.

حکیمي را پرسیدند از شجاعت و سخاوت کدام بهتراست گفت انراکه سخاوت هست بشجاعت حاجت نیست

بیت

نوشتست برگور بهرام گور
که دست کرم به زبازوي زور

قطعه

نماند حاتم طائي ولیک تا بابد
بماند نام بلندش به نیکوئي مشهور
زکوة مال بدرکن که فضلهٔ رزرا
چو باغبان ببرد بیشتر دهد انگور

شجاعت 3219. courage, valour.

بهرام گور 3220. Bahram Gour, King of Perfia.

حاتم طائي 3221. Hatim Taï, an Arabian chief, proverbial for his liberality. He lived a fhort time before Mahommed.

ابد 3222. eternity without end, (eternity without beginning, being expreffed by ازل)

زکوة 3223. alms; 2½ per cent out of an eftate.

رز 224. the vine grape.

باغبان 3225. a gardner.

انگور 3226. grapes.

باب سیوم در فضیلت قناعت

P. 142. l. 1.

CHAPTER III.

حکایت ۱ TALE I.

خواهندهٔ مغربی در صف بزازان حلب میگفت

ای خداوندان نعمت اگر شما را انصاف بودی

وما را قناعت رسم سوال از جهان برخاستی

قطعه

ای قناعت توانگرم گردان

که ورای تو هیچ نعمت نیست

کنج صبر اختیار لقمانست

هرکرا صبر نیست حکمت نیست

خواهندهٔ 3227. wishing, asking, one who asks; a mendicant.

مغربی 3228. western, African.

ورای 3229. besides, without; after, behind, beyond.

حکایت ۲ TALE II.

P. 142. l. 9.

دو امیر زاده در مصر بودند یکی علم آموخت

و دیگری مال اندوخت آن علّامهٔ عصر شد و

این عزیز مصر گشت پس این توانگر بچشم

حقارت در فقیه نظر کردی و گفتی من بسلطنت

رسیدم وتو همچنان در مسکنت بماندی گفت

ای برادر شکر نعمت باریتعالی برمنست که میراث

پیغمبران یافتم یعنی علم و تو میراث فرعون و

هامان یعنی ملک مصر

قطعه

من آن مورم که در پایم بمالند

نه زنبورم که از نیشم بنالند

کجا خود شکر این نعمت گذارم

که زور مردم آزاری ندارم

علّامه 2330. learned.

عصر 3231. age, time, علامهٔ عصر the light of his age.

عزیز مصر 3232. Prince of Egypt.

مسکنت 3233. poverty.

باریتعالی 3234. the most high God.

فرعون 3235. Pharoah, King of Egypt.

هامان 3237. Haman, Pharoah's prime minister.

زنبور 3237. a wasp, hornet.

حکایت ۳ TALE III.

P. 143. l. 19.

درویشی را شنیدم که در آتش فاقه میسوخت

وخرقه بر خرقه میدوخت و تسلّی خاطر خود

بدین بیت کرد

بیت

بنان خشک قناعت کنیم وجامهٔ دلق

که بار محنت خود به که بار منت خلق

کسي گفتش چه نشيني که فلان در اين شهر طبع کريم
دارد و کرم عميم ميان بخدمت آزادگان
بسته و بر در دلها نشسته اگر بر صورت حال تو
مطلع گردد پاس خاطر عزيزان منت دارد گفت
خاموش که در نيستي مردن به که حاجت پيش
کسي بردن که گفته اند

قطعه

هم رقعه دوختن به و الزام کنج صبر
کز بهر جامه رقعه بر خواجگان نوشت
حقا که با عقوبت دوزخ برابر است
رفتن بپاي مردي همسايه در بهشت

تسلي 3238. consolation, comfort.

خشک 3239. dry.

عميم 3240. universal, general.

الزام 3241. convincing, compelling, necessitating.

حقا 3242. by God, really, truly.

همسايه 3243. under the same shade, i. e. neighbouring, neighbour.

حکايت ۴ TALE IV.

P. 144. l. 33.

يکي از ملوک عجم طبيبي حاذق بخدمت مصطفي
عليه السلام فرستاد سالي چند در ديار عرب بود کسي
بتجربتي پيش او نيامد و معالجتي ازوي درنخواست
روزي پيش سيد الانبيا عليه السلام آمد و گله
کرد که مرا براي معالجت اصحاب فرستاده اند
ودر اين مدت هيچکس بهين التفات نکرد تا خدمتي
که بر اين بنده معين است بجاي آرم

حاذق 3244. acute, intelligent, ingenious, penetrating: the same as. حاذق

تجربت 3245. experience, experiment, proof, trial.

معالجه 3246. remedy.

سيد الانبيا 3247. the prince of prophets (Mahommed.)

P. 144. l. 39.

رسول عليه السلام فرمود که اين طايفه را طريقست
که تا اشتها غالب نشود چيزي نخورند وهنوز که
اشتها باقي باشد دست از طعام باز دارند حکيم گفت
اينست موجب تندرستي پس زمين خدمت ببوسيد
وبرفت

مثنوي

سخن آنگه کند حکيم آغاز
يا سر انگشت سوي لقمه دراز
که زنا گفتنش خلل زايد
يا زنا خوردنش بجان آيد
لاجرم حکمتش بود گفتار
خوردنش تندرستي آرد بار

اشتها 3248. appetite, desire, hunger, thirsting after.

باقي 3249. remaining, left, remainder; alſo durable, eternal.

حکایت ٥ TALE V.

P. 145. l. 49.

يکي توبه بسيار کردي وباز بشکستي تا يکي از مشايخ بدو گفت چنين ميدانم که بسيار خوردن عادت داري وقيد نفس از موي باريکتر است يعني توبه ونفس را چنين که تو ميپروري زنجير بگسلانه وآيد روزي که ترا بدرد

بيت

يکي بچهٔ گرگ مي پروريد

چو پرورده شد خواجه را بردريد

قيد 3250. reſtraint, reſtriction, confinement, rule, modification.

باريک 3251. ſlender, thin, fine, ſubtile, penetrating.

حکايت ٦ TALE VI.

P. 146. l. 54.

در سيرت اردشير بابکان آمده است که حکيم عرب را پرسيد که روزي چه مايه طعام بايد خورد گفت صد درم سنگ کفايت ميکند گفت اينقدر چه قوت دهد حکيم گفت

اردشير بابکان 3252. Ardſheer Babekan, king of Perſia.

درم 3253. derhem, a coin, a dram weight; money, ſpecie.

سنگ 3254. weight; a ſtone.

ARABICK.

P. 146. l. 57.

هذا المقدار يحملک وما زاد علي ذلک فانت حامله

هذا 3255. this.

المقدار 3256. quantity.

يحملک 3257. will ſupport you.

وما 3258. and whatever is.

زاد 3259. increaſed.

علي ذلک 3260. on this quantity.

فانت 3261. then thou.

حامله 3262. art its carrier.

P. 146. l. 58.

يعني اينقدر ترا برپاي همي دارد وهرچه براين زياده کني تو حمّال آني

بيت

خوردن براي زيستن وذکر کردنست

تو معتقد که زيستن از بهر خوردنست

برپاداشتن 3263. to ſupport, ſuſtain, to eſtabliſh, to fix, to erect.

حمّال 3264. a carrier of burthens, a porter.

معتقد 3265. truſting, relying on: ſome copies have معتقد believing.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 146. l. 62.

دو درویش خراسانی ملازم صحبت یکدگر سیاحت کردندی یکی ضعیف بود که بهر دو شب افطار کردی وآن دگر قوی که روزی سه بار خوردی قضا را بر در شهری بتهمت جاسوسی گرفتار آمدند وهر دو را بخانه کردند ودرش بگل بر آوردند بعد از دو هفته معلوم شد که بیگناهند در بگشادند قوی را دیدند مرده وضعیف جان بسلامت برده درین عجب بماندند

افطار کردن 3266. to break a fast.

تهمت 3267. suspicion, impeachment, false accusation.

جاسوسی 3268. spying, جاسوس a spy.

P. 147. l. 69.

حکیمی گفت خلاف این عجب بودی که آن یکی بسیار خوار بود طاقت بی نوائی نداشت هلاک شد وآن دیگر خویشتن دار بود بر عادت خود صبر کرد وبسلامت بماند

قطعه

چو کم خوردن طبیعت شد کسی را
چو سختی پیشش آید سهل گیرد
وگر تن پرورست اندر فراخی
چو تنگی بیند از سختی بمیرد

خوار 3269. eater, eating, also contemptible, abject.

بینوا 3270. without sustenance, unsupported, indigent.

فراخی 3271. abundance, plenty, amplitude.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 147. l. 75.

یکی از حکما پسرش را نهی کرد از بسیار خوردن که سیری مرد را رنجور دارد گفت ای پدر گرسنگی بکشد نشنیده که ظریفان گفته اند بسیری مردن به که گرسنگی بردن گفت اندازه نگه دار که

سیری 3272. satiety, repletion.

گرسنگی 3273. hunger.

اندازه 3274. quantity, dimension, measure, proportion, symmetry.

ARABICK.

P. 147. l. 79.

قال الله تعالی کلوا واشربوا ولا تسرفوا

کلوا 3275. eat ye.

واشربوا 3276. and drink ye.

ولا تسرفوا 3277. but not to excess.

P. 147. l. 80.

بیت

نه چندان بخور کز دهانت بر آید
نه چندان که از ضعف جانت بر آید

قطعه

با آنکه درو جود طعامست حظ نفس

رنج آورد طعام که بیش از قدر بوده

گر گلشکر خوري بتکلف زیان کند

ور نان خشك دیر خوري گلشکر بوده

گلشکر 3278. conserve of roses.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 148. l. 87.

رنجوري را گفتند دلت چه میخواهد گفت

انچه دلم هیچ نخواهد

بیت

معده چو پر گشت وشکم درد خاست

سود ندارد همه اسباب راست

معده 3279. the stomach.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 148. l. 92.

قصابي را در شهر واسط بر صوفیان درمي چند

گرد آمده بود هر روز مطالبت کردي وسخنهاي

با خشونت گفتي اصحاب از تعنت او خسته خاطر

بودند وجز از تحمل چاره نبود صاحبدلي

ازان میان گفت نفس را وعده دادن بطعام

آسانتراست که قصاب را بدرم

قصاب 3280. a butcher.

واسط 3281. the city of Wasit, situated on the river Tigris, between Cufah and Basrah.

صوفي 3282. a Soofee, a religious man.

مطالبه کردن 3283. to demand.

خشونت 3284. asperity, severity; fierceness, indignation, disdain.

وعده 3285. promise, vow, any determined, appointed, or certain time or term وعده دادن to promise.

آسان 3286. easy آسانتر easier.

P. 149. l. 97.

قطعه

ترك احسان خواجه اولتر

کاحتمال جفاي بوابان

بتمناي گوشت مردن به

که تقاضاي زشت قصابان

احسان 3287. benefit, favor, gift, courtesy, beneficence.

احتمال 3288. bearing patiently; patience, possibility, probability; danger, suspicion.

بواب 3289. a door keeper, porter. P. بوابان

تمنا 3290. wishing, praying, asking; wish, desire, petition.

گوشت 3291. meat, flesh.

تقاضا 3292. forcing, compelling, urging, exacting; exigence, necessity, exaction.

حکایت ۱۱ TALE XI.

P. 149. l. 100.

جوانمردي را در جنگ تاتار جراحتي هولناک رسيد کسي گفتش فلان بازرگان نوشدارو داره اگر بخواهي شايد که قدري بدهد وگويند آن بازرگان به بخل معروف بود

بيت

گر بجاي نانش اندر سفره بودي آفتاب
تا قيامت روز روشن کس نديدي در جهان

تاتار 3293. The Tartars; Târtary.

جراحت 3294. a wound.

نوشدارو 3295. a medicine, an unguent.

قدري 3296. somewhat, a small quantity, a little.

بخل 3297. parsimony, stinginess, avarice.

P. 149 l. 107.

جوانمرد گفت اگر نوشدارو خواهم دهد يا نه دهد واگر دهد منفعت کند يا نکند بهرحال ازو خواستن زهر قاتلست

بيت

هرچه از دونان بمنت خواستي
در تن افزودي و از جان کاستي

وحکيمان گفته اند اگر آب حيات في المثل باب روي فروشند دانا نخرد که مردن بعزت به از زندگاني بمذلت

منفعت 3298. advantage, benefit, profit, gain, منفعت کردن to benefit.

زهر قاتل 3299. deadly poison.

دونان 3300. mean people.

کاستن 3301. to lessen, to damage.

في المثل 3302. for example.

P. 150. l. 113.

بيت

اگر حنظل خوري از دست خوشخوي
به از شيريني از دست ترش روي

حنظل 3303. the wild gourd, the colocynth.

خوشخو 3304. benevolent.

ترشرو 3305. austere countenance.

حکایت ۱۲ TALE XII.

P. 150. l. 116.

يکي از علما خورنده بسيار داشت وکفاف اندک با يکي از بزرگان که حسن ظني بليغ در حق او داشت بگفت روي از توقع وي درهم کشيد وتعرض سوال از اهل ادب در نظرش ناپسند آمد

قطعه

ز بخت روي ترش كرده پيش يار عزيز
مرو كه عيش برو نيز تلخ گرداني
بحاجتي كه روي تازه روي وخندان رو
فرو نه بندد كار كشاده پيشاني

خورنده 3306. eater, eating.

كشاده پيشاني 3307. a joyful front, a cheerful countenance.

P. 151. l. 125.

آورده اند كه اندكي در وظيفه او زيادت كرد و بسياري ارادت كم پس از چند روز چون محبت معهود برقرار نديد گفت

معهود 3308. established, fixed, agreed, accustomary.

A R A B I C K.

P. 151. l. 127.

بيت

بئس الطاعم حين الذل تكسبها
القدر منتصب و القدر مخفوض

بئس 3309. bad is.

الطاعم 3310. the victuals.

حين 3311. in the time.

الذل 3312. of distress.

تكسبها 3313. you may acquire.

القدر 3314. the kettle.

منتصب 3315. is placed on (the stove.)

والقدر 3316. and reputation.

مخفوض 3317. is lessened.

P. 151. l. 129.

بيت

نانم افزود و آبرويم كاست
بينوائي به از مذلت خواست

بينوائي 3318. indigence.

حكايت ١٣ TALE XIII.

P. 151. l. 131.

درويشي را ضرورتي پيش آمد كسي گفتش فلان نعمت بي قياس دارد اگر بر حاجت تو واقف گردد همانا در قضاي آن توقف روا ندارد گفت من اورا ندانم گفت منت رهبري كنم دستش بگرفت تا بمنزل آنكس در آورد درويش يكي را ديد لب فروهشته وتند نشسته سخن نگفت و باز گشت گفتش چه كردي گفت عطاي اورا بلقاي او بخشيدم

قطعه

مبر حاجت بنزديك ترش روي
كه از خوي بدش فرسوده گردي
اگر گوئي غم دل با كسي گوي
كه از رويش بنقد آسوده گردي

همانا 3319. immediately, like, resembling, in the same manner.

مَنت 3320. I to you.

تُند 3321. austere, stern, also swift, rapid, active, violent, strong, sharp, furious.

تحفه 3322. present, gift, donation, favor.

لقا 3323. meeting, encountering.

حکایت ۱۴ TALE XIV.

P. 152. l. 141.

خشک سالی در اسکندریه پدید آمد چنانکه
عنان طاقت خلق از دست رفته ودرهای آسمان
بر زمین بسته وفریاد اهل زمین بر آسمان پیوسته

قطعه

نماند جانور از وحش وطیر وماهی ومور
که بر فلک نشد از بینوائی افغانش
عجب که دُود دل خلق جمع می نشود
که ابر گردد و سیلاب دیدهٔ بارانش

اسکندریه 3324. Alexandria.

عنان 3325. reins, bridle.

وحش 3326. beasts, brute, a wild beast.

افغان 3327. lamentation, groaning, alas!

سیلاب 3328. an inundation.

P. 152. l. 150.

در چنین سالی مخنّثی دُور از دوستان که سخن
در وصف او ترک ادبست خاصه در حضرت بزرگان
و بطریق اهمال از سر آن درگذشتن هم نشاید
که طایفهٔ بر عجز گوینده حمل کنند پس بدین دو بیت
اختصار کنیم که اندکی دلیل بسیاری بود و مُشتی
نمونهٔ خرواری

قطعه

تتری گر کُشد مخنّث را
تتری را دگر نباید کُشت
چند باشد چو جسر بغدادش
آب در زیر و آدمی بر پُشت

خاصه 3329. especially.

اهمال 3330. delay, hesitation, negligence, carelessness.

گوینده 3331. speaker, orator, singer.

مُشتی 3332. a handful, also a blow with the fist.

نمونه 3333. sample, pattern.

خروار 3334. load of an ass or camel.

تتری 3335. a Tartar.

جسر 3336. a bridge.

P. 153. l. 158.

چنین شخصی که طرفی از نعت او شنیدی درآن
سال نعمت بیکران داشت تنگدستانرا سیم و زر
دادی و مسافرانرا سفره نهادی گروهی درویشان
از جور فاقه بجان آمده بودند آهنگ دعوت او
کردند و مشورت بمن آوردند سر از موافقت باز
زدم و گفتم

قطعه

نخورد شير نيم خوردهٔ سگ

ور بسختي بميرد اندر غار

تن به بيچارگي و گرسنگي

بنه و دست پيش سفله مدار

گر فريدون شود بنعمت و مال

بي هنر را بهيچ كس مشمار

پرنيان و نسيج بر نا اهل

لاجورد و طلاست بر ديوار

نعت 3337. deſcription, epithet, praiſe, eulogium, encomium.

مسافر 3338. a traveller.

سفره نهادن 3339. to ſpread a table.

باززدن 3340. to reſtrain, hinder, prevent, to reclaim.

بيچارگي 3341. hopeleſſneſs.

پرنيان 3342. a kind of fine painted China ſilk, alſo garments made of it.

نسيج 3343. fine linen.

لاجورد 3344. lapis lazuli.

طلا 3345. gold.

حكايت ١٥ TALE XV.

P. 154. l. 168.

حاتم طائي را گفتند از خود بزرگتر همت درجهان ديدهٔ يا شنيدهٔ گفت روزي چهل شتر قربان كرده بودم و با امراي عرب بگوشهٔ صحرا بيرون رفتم خاركني را ديدم كه پشتهٔ خار فراهم آورده گفتم بمهماني حاتم چرا نروي كه خلقي بر سماط او گرد آمده اند گفت

بيت

هر كه نان از عمل خويش خورد

منت حاتم طائي نبرد

من اورا بهمت و جوانمردي برتر از خود ديدم

قربان 3346. ſacrifice.

خاركن 3347. a gatherer of thiſtles or brambles.

پشته 3348. a bundle, load.

مهماني 3349. a feaſt, entertainment, hoſpitality.

سماط 3350. a table covered with victuals.

حكايت ١٦ TALE XVI.

P. 154. l. 177.

موسي پيغمبر عليه السلام درويشي را ديد كه از برهنگي بريگ اندر نهان شده بود گفت يا موسي دعائي بكن تا خداي تعالي مرا كفافي دهد كه از بيطاقتي بجان آمده ام موسي عليه السلام دعا كرد تا حق تعالي اورا دستگاهي داد پس از چند روز كه از مناجات باز آمد ديدش گرفتار و خلقي انبوه بر و گرد آمده گفت اين را چه حالتست گفتند خمر خورده و عربده كرده و يكي را كشته اكنون قصاص ميكنند

موسي 3351. Moses.

برهنگي 3352. nakedness.

ريگ 3353. sand.

بيطاقتي 3354. weakness, want of strength, insupportableness.

دستگاه 3355. help, relief, assistance, support.

انبوه 3356. a crowd, mob.

خمر 3357. wine.

عربده 3358. conflict, dispute, quarrel.

P. 155. l. 185.

نظم

گربهٔ مسکين اگر پر داشتي

تخم گنجشک از جهان برداشتي

عاجز باشد که دست قدرت يابد

برخيزد و دست عاجزان برتابد

پر 3359 feather, wing.

گنجشک 3360. a sparrow.

P. 155. l. 188.

موسي عليه السلام بحکمت جهان آفرين اقرار کرد واز تجاسر خويش استغفار و آيت ولو بسط الله الرزق لعباده لبغوا في الارض بر خواند

تجاسر 3361. boldness, presumption.

آيت 3362. a verse of the Koran; a sign, miracle.

ARABICK.

ولو 3363. and if.

بسط 3364. open.

الله 3365. God.

الرزق 3366. daily subsistence.

لعباده 3367. for his own servants.

لبغوا 3368. in truth, they will rebel.

في 3369. in.

الارض 3370. the earth.

P. 155. l. 191.

بيت

ماذا اخاضک يا مغرور في الخطر

حتي هلکت فليت النمل لم يطر

ماذا 3371. what is the thing.

اخاضک 3372. that has thrown you.

يامغرور 3373. O proud one.

في الخطر 3374. into distress, danger.

حتي 3375. until.

هلکت 3376. you suffer death.

فليت 3377. O that.

النمل 3378. the ant, The Lion ant is here meant.

لم يطر 3379. could not fly.

P. 156. l. 193.

نظم

سفله چوجاه آمد وسیم و زرش

سیلي خواهد بضرورت سرش

این مثل آخرنه حکیمي زدست

مور همان به که نباشد پرش

حکایت

پدررا عسل بسیار است ولیکن پسرگرمي دار است

بیت

آنکس که توانگرت نمیگرداند

او مصلحت تو از تو بهتر داند

سیلي 3380. a blow, box, cuff, flap.

گرمي دار 3381. feverish, hot.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 156, l. 200.

اعرابي را دیدم در حلقهٔ جوهریان بصره حکایت

همي کرد که وقتي در بیابان راه گم کرده بودم و از زاد

راحله با من هیچ نمانده بود و دل بر هلاک نهاده

بودم که ناگاه کیسهٔ یافتم پر از مروارید هرگز آن

ذوق و شادي فراموش نکنم که پنداشتم که گندم

بریانست و باز آن تلخي و ناامیدي که معلوم کردم

که مروارید است

زاد راه 3382. provisions for a journey, travelling charges.

مروارید 3383. pearl.

گندم 3384. wheat.

P. 157. l. 207.

قطعه

در بیابان خشک و ریگ روان

تشنه را در دهان چه دُر چه صدف

مرد بي توشه کاوفتاد از پاي

در کمربند او چه زر چه خزف

صدف 3385. a shell.

بي توشه 3386. without provisions, unprovided.

کمربند 3387. a girdle, belt.

خزف 3388. a fragment of any earthen vessel, a potsherd.

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

P. 157. l. 210.

ARABICK.

یکي از عرب از غایت تشنگي همي گفت

نظم

یا لیت قبل میتتي

یوما افوز بمنیتي

نهر تلاطم رکبتي

فاظل املا قربتي

يا ليت 3389. I wish.

قبل 3390. before.

ميتي 3391. my death.

يوما 3392. a day.

افوز 3393. may happen to me.

بهنيتي 3394. according to my desire.

نهرا 3395. a river.

تلاطم 3396. dashing.

رکبتي 3397. my knees.

فاظل 3398. then I may strive.

املا 3399. to fill up.

قربتي 3400. my leather water bag.

P. 151. l. 215.

همچنين در قاع بسيط مسافري گم شده بود و قوت وقوتش نمانده ودرمي چند برمياني داشت بسيار بگرديد راه بجايي نبرد و بسختي هلاک شد طايفه برسيدند درمها پيش رويش نهاده ديدند و بر خاک نبشته

قطعه

گر همه زر جعفري دارد
مرد بي توشه برنگيرد کام
در بيابان فقير سوخته را
شلغم پخته به که نقره خام

قاع 3401. plain level ground قاع بسيط the vast desert.

نبشتن 3402. to write, the same as نوشتن

زر جعفري 3403. the finest kind of gold; pure gold.

شلغم 3404. a turnip.

نقره خام 3405. uncoined silver, virgin silver.

حکايت ١٩ TALE XIX.

P. 158. l. 222.

هرگز از دور زمان نناليده بودم و روي از گردش آسمان در هم نکشيده مگر وقتي که پايم برهنه بود واستطاعت پاي پوشي نداشتم بجامع کوفه در آمدم دلتنگ يکي را ديدم که پاي نداشت سپاس وشکر نعمت حق بجاي آوردم و بر بي کفشي صبر کردم

استطاعت 3406. power, capability, capacity.

پاي پوش 3407. a shoe, slipper, covering for the feet.

P. 158. l. 227.

قطعه

مرغ بريان بچشم مردم سير
کمتر از برگ تره برخوانيست
وانکه را دستگاه وقدرت نيست
شلغم پخته مرغ بريانست

مرغ بریان 3408. a broiled fowl.

تره 3409. greens, pot-herb.

حکایت ۲۰ TALE XX.

P. 158. l. 230.

یکي از ملوک با تني چند از خاصان در شکار گاهي بزمستان از عمارت دور افتاد شب در آمد خانه دهقاني دیدند ملک گفت شب آنجا رویم تا از جهت سرما نباشد یکي از وزرا گفت لایق قدر پادشاهان نیست التجا بخانه دهقاني رکیک بردن اینجا خیمه زنیم و آتش افروزیم دهقان را خبر شد ما حضري از طعام ترتیب کرد و پیش سلطان برد و زمین خدمت ببوسید و گفت قدر بلند سلطان بدین قدر نازل نشدي ولیکن نخواستند که قدر دهقان بلند شود ملک را سخن گفتن او مطبوع آمد شبانگاه بمنزل او نقل کردند بامدادان خلعت و نعمتش بخشید شنیدم که در رکاب ملک قدمي چند میرفت و میگفت

لایق 3410. worthy, suitable, fit for; able, qualified.

التجا بردن 3411. to seek refuge.

رکیک 3412. thin, slender, vile, mean.

خیمه زدن 3413. to pitch a tent.

ما حضر 3414. whatever is ready at hand, or prepared in haste.

نازل شدن 3415. to descend, alight.

مطبوع 3416. impressed, struck, stamped; agreeable, acceptable.

نقل کردن 3417. to remove; to relate; to copy.

P. 159. l. 241.

قطعه

ز قدر و شوکت سلطان نگشت چیزي کم
ز التفات بمهمان سراي دهقاني
کلاه گوشهٔ دهقان بآفتاب رسید
که سایه بر سرش افگند چون تو سلطاني

شوکت 3418. splendor, pomp.

مهمان سراي 3419. inn, caravansera, any place where travellers are lodged and entertained.

حکایت ۲۱ TALE XXI.

P. 160. l. 246.

گدایي هول را حکایت کنند که نعمت وافر داشت یکي از ملوک گفت مي نماید که مال بیکران داري و ما را مهمي هست اگر برخي ازان دستگیري کني بحکم عاریت چون ارتفاع ولایت رسد وفا کرده شود گفت لایق قدر بلند خداوند جهان نباشد دست همت بمال چون من گدایي آلودن که جو جو فراهم آورده ام گفت غم نیست که بتا تار میدهم که الخبیثات للخبیثین

وافر 3420. abundant, plenteous.

دستگیری 3421. help, assistance, support.

عاریت 3422. a loan.

ARABICK.

الخبیثات 3423. those who are filthy.

للخبیثین 3424. for the same.

P. 160. l. 254.

بیت

قالوا عجین الکلس لیس بطاهر

قلنا نسد به شقوق المبرز

بیت

گر آب چاه نصرانی نه پاکست

جهود مرده میشویم چه باکست

قالوا 3425. they said.

عجین 3426. plaster.

الکلس 3427. of dung.

لیس 3428. is not.

بطاهر 3429. clean.

قلنا 3430. we say (or answer.)

نسد 3431. we shut.

به 3432. with it.

شقوق 3433. holes.

المبرز 3434. of impurity.

P. 160. l. 258.

خندیدم که سر از فرمان ملک باز زد و حجت
آوردن گرفت و شوخ چشمی کردن ملک فرمود
تا مضمون خطاب ازو بزجر و توبیخ مستخلص
کردند.

مثنوی

بلطافت چو بر نیاید کار

سر به بی حرمتی کشد ناچار

هرکه بر خویشتن نه بخشاید

گر نه بخشد بر و کسی شاید

حجت 3435. argument, proof, reason,

حجت آوردن to dispute, to argue.

شوخ چشمی 3436. imprudence, presumption.

توبیخ 3437. threatening, reproach, reprehension.

حرمت 3438. reputation, good name بیحرمتی disgrace.

حکایت ۲۲ TALE XXII.

P. 191. l. 264.

بازرگانی را دیدم که صد و پنجاه شتر بار
داشت و چهل بنده و خدمتکار شبی در جزیرهٔ
کیش مرا بحجرهٔ خویش برد و همه شب نیارامید
از سخنهای پریشان گفتن که فلان انبارم بترکستانست
و فلان بضاعت به هندوستان و این قباله
فلان زمین است و فلان چیز را فلان ضمین گاه
گفتی که خاطر اسکندریه دارم که هوای خوشست
و گاه گفتی نه که دریای مغرب مشوشست سعدیا
سفری دیگر در پیش است اگر آن کرده شود بقیت
عمر خود بگوشه بنشینم و ترک تجارت کنم

جزيره 3439. an iſland.

كيش 3440. Kiſh, a ſmall iſland at the entrance of the Perſian gulph.

انباز 3441. a partner in trade, an aſſociate, accomplice.

هندوستان 3442. Hindooſtan.

قباله 3443. any written contract, eſpecially of bargain and ſale.

ضمين 3444. ſurety, ſponſor.

مشوش 3445. diſturbed, confuſed, intricate, embroiled.

سعديا 3446. O Sâdy.

P. 161. l. 272.

گفتم آن كدام سفراست گفت گوگرد پارسي بچين
خواهم بردن شنيدم آنجاكه عظيم قيمت دارد
وازانجا كاسهٔ چيني بروم وديباي رومي بهند
وپولاد هندي بحلب وآبگينه حلبي بيمن و
برد يماني بپارس وازان پس ترك تجارت كنم
وبدكاني بنشينم چندين ازين ماليخوليا
فروخواندكه پيش طاقت گفتنش نماند گفت اي
سعدي تو نيز سخني بگوي ازانها كه ديدهٔ و
شنيدهٔ گفتم

گوگرد 3447. ſulphur.

پارسي 3448. Perſian.

كاسهٔ چيني 3449. Chinaware.

روم 3450. Room, Natolia.

آبگينه 3451. glaſs.

يمن 3452. Yemen, Arabia felix.

برد يماني 3453. ſtriped cloths of Yemen.

دكان 3454. a ſhop.

ماليخوليا 3455. melancholy, fooliſhneſs, madneſs.

P. 162. l. 280.

نظم

آن شنيدستي كه در صحراي غور
بارسالاري بيفتاد از ستور
گفت چشم تنگ دنيادار را
يا قناعت پر كند يا خاك گور

شنيدستي 3456. did you hear.

غور 3457. Ghoar, a territory ſituated between Khoraſan and Herat.

سالار 3458. a chief, leader, general.

تنگ چشم 3459. devouring all with the eyes, inſatiable, covetous.

دنيادار 3460. a worldling.

حكايت ٢٣ TALE XXIII.

P. 162. l. 283.

مالداري را شنيدم كه به بخل چنان مشهور بود كه
حاتم طايي بسخا ظاهر حالش بنعمت آراسته

وخسّت نفس جبلّي در نهادش همچنان متمكّن

كه نانی بجانی از دست ندادی وگربه ابوهریره

را بلقمه ننواختی وسگ اصحاب کهف را استخوانی

نینداختی في الجمله خانه اورا کسی ندیدی

در گشاده وسفره اورا سر کشاده

بیت

درویش بجز بوی طعامش نشنیدی

مرغ از پس نان خوردن اوریزه نچیدی

مالدار 3461. a rich man.

سخا 3462. liberality, generosity, munificence.

خسّت 3463. vileness, baseness, depravity.

جبلّي 3464. essential, original, natural, inherent, innate.

جاني 3465. *Jânai*, a single soul.

شنیدن 3466. *Shuneedun*, to smell. *Shûneedun*. to hear.

ریزه 3467. crumb, fragment, particle.

P. 163. l. 293.

شنیدم که در دریای مغرب راه مصر بر گرفته

بود وخیالی فرعونی در سر قوله تعالى حتى اذا

ادركه الغرق ناگاه باد مخالف گرد کشتی

بر آمد چنانکه گفته اند

بیت

با طبع ملولت چه کند دل که نسازد

شرطه همه وقتی نبود لایق کشتی

دست دعا بر آورد وفریاد بی فایده کردن گرفت

قال الله تعالى فاذا ركبوا في الفلك دعوا الله

قوله تعالى 3468. saying of God.

حتى 3469. until.

اذا 3470. when.

ادركه الغرق 3471. he was drowned, drowning overwhelmed him.

باد مخالف 3472. a contrary wind.

شرطه 3473. the north, or the north east wind. a favourable wind.

ARABICK.

قال الله تعالى 3474. the high God said.

فاذا 3475. when.

ركبوا 3476. you embark.

في الفلك 3477. on ships.

دعوا 3478. pray ye.

الله 3479. God.

P. 164. l. 301.

بیت

دست تضرع چه سود بنده محتاج را

وقت دعا بر خدا وقت کرم در بغل

قطعه

از زر و سیم راحتی برسان

خویشتن هم تمتعی برگیر

زان که این خانه از تو خواهد ماند
خشتی از سیم و خشتی از زر گیر

خشت 3480. a brick خشت سیم an ingot of silver, خشت زر an ingot of gold.

P. 164. l. 307.

آورده اند که در مصر اقاربِ درویش داشت
ببقیّت مال او توانگر شدند و جامهای کُهن
بمرگ او بدریدند و خز و دمیاطی ببُریدند
هم دران هفته یکی را دیدم از ایشان بر باد
پای روان و غلامی پری پیکر در پای او دوان
با خود گفتم

اقارب 3481. the nearest kindred, kinsman, relation.

خز 3482. silk.

دمیاطی 3483. a species of fine linen; dimity made at Damieta in Egypt.

بادپا 3484. a fleet horse, swift, wind-footed.

P. 164. l. 319.

قطعه

وه که گر مرده باز گردیدی
بمیان قبیله و پیوند
ردّ میراث سخت تر بودی
وارثان را ز مرگ خویشاوند

بسابقهٔ معرفتی که میان ما بود آستینش
بکشیدم و گفتم

بیت

بخور ای نیک سیرت سره مرد
کان نگون بخت گرد کرد و نخورد

وه 3485. Ah! alas!

قبیله 3486. a tribe, family, race, stock, generation, progeny.

پیوند 3487. kindred, relation, connection; conjunction, joint, tendon, ligament, chain.

ردّ 3488. restitution, resistance, refutation.

خویشاوند 3489. a kinsman.

آستین 3490. a sleeve.

سره 3491. current (as coin &c.) worthy man.

نگون بخت 3492. of reversed fortune.

حکایت ۲۴ TALE XXIV.

P. 165. l. 317.

صیادی ضعیف را ماهی قوی در دام افتاد طاقت
ضبط آن نداشت ماهی برو غالب آمد و دام
از دستش در ربود و برفت

قطعه

شد غلامی که آب جوی آرد
آب جوی آمد و غلام ببُرد
دام هر بار ماهی آوردی
ماهی این بار رفت و دام ببرد

صیاد 3493. a fiſherman, hunter, ſportſman.

ضبط 3494. government, management, poſſeſſion, diſcipline.

آبچو 3495. the flood tide.

P. 165. l. 323.

دیگر صیادان دریغ خوردند وملامتش کردند
که چنین صیدی در دامت افتاد و نتوانستی
نگاه داشتی گفت ای برادران چه توان کرد
که ما را روزی نبود و ماهی را همچنان روزی
مانده بود

حکمت

صیاد بی روزی در دجله ماهی نگیرد و ماهی
بی اجل بر خشکی نه میرد

دجله 3496. the river Tigris.

خشکی 3497. dry land; alſo dryneſs, drought.

حکایت ۲۵ TALE XXV.

P. 166. l. 330.

دست وپا بریده هزار پایی را بکشت صاحب دلی
برو بگذشت و گفت سبحان الله باهزار پای که
داشت چون اجلش فرا رسید از بی دست وپای
نتوانست گریخت

مثنوی

چو آید ز پی دشمن جان ستان
ببندد اجل پای مرد دوان
در آن دم که دشمن پیاپی رسید
کمان کیانی نشاید کشید

هزار پا 3498. a milleped, a centiped.

جان ستان 3499. ſeizing the ſoul, mortal.

پیاپی 3500. ſtep by ſtep, progreſſively, alſo behind.

کمان کیانی 3501. The Kâianian or ſtrong bow. Archery was brought to the greateſt perfection during the reign of the Kaianian or firſt dynaſty of Kings of Perſia.

حکایت ۲۶ TALE XXVI.

P. 166. l. 337.

ابلهی را دیدم سمین و خلعتی در بر ثمین و مرکب
تازی در زیر و قصب مصری بر سر کسی گفت
ای سعدی چگونه می بینی این دیبای معلم بر این
حیوان لا یعلم گفتم خطی زشت است که به آب
زر نوشتست

سمین 3502. ſleek, plump, fat.

ثمین 3503. coſtly.

مرکب 3504. a horſe, any thing on which a perſon rides.

قصب مصری 3505. a fine linen made in Egypt.

معلم 3506. notable.

لا یعلم 3507. ſtupid, ignorant, illiterate.

خط 3508. a line, ſtripe, character, letter, writing, the muſtaches, the beard; the boundary line of a building.

آب زر 3509. water gold.

ARABICK.

P. 166. l. 342.

بيت

قد شابه باوري حمار
عجلا جسدا له خوار

قد شابه 3510. in truth it reſembles.

باوري 3511. in the creation.

حمار 3512. the aſs.

عجلا 3513. reſembling a calf.

جسدا 3514. his body.

له خوار 3515. with his own voice.

P. 167. l. 344.

قطعه

بآدمي نتوان گفت ماند اين حيوان
مگر دراعه و دستار و نقش بيرونش

بگرد در همه اسباب و ملك هستي او
كه هيچ چيز نيابي حلال جز خونش

قطعه

شريف اگر متضعف شود خيال مپز
كه پايگاه بلندش ضعيف خواهد شد

ور آستانه سيمين بميخ زر بزنند
گمان مبر كه يهودي شريف خواهد شد

دراعه 3516. an upper garment.

شريف 3517. noble, eminent, holy; a nobleman, a gentleman.

متضعف 3518. weak.

آستانه 3519. a threſhold

يهودي 3520. a Jew.

حكايت ٢٧ TALE XXVII.

P. 167. l. 354.

درويشي گدا آدمي را گفت شرم نداري كه از براي جوي سيم دست پيش هر لئيم دراز ميكني گفت

بيت

دست دراز از پي يك حبه سيم
به كه ببرند بدانگي و نيم

لئيم 3521. mean, vile, ſordid.

حبه 3522. a grain, ſeed, berry.

دانگ 3323. the fourth part of a Direm or Dram.

حكايت ٢٨ TALE XXVIII.

P. 168. l. 1.

مخنثي را حكايت كنند كه از دست مخالف بجان آمده بود و از حلق فراخ و دست تنگي بفغان و شكايت پيش پدر برد و اجازت خواست كه عزم سفر دارم تا مگر بقوت بازو دامن كامي بكف آرم

بيت

فضل وهنر ضايعست تا ننمايند

عود بر آتش نهند ومشك بسايند

مشت زن 3524. a boxer, wreſtler.

مخالف 3525. contrary, different.

فراخ 3526. large, broad, capacious, abundant, a voracious appetite.

سائيدن 3527. to grind, to rub, to wear, to ſmooth, to poliſh.

P. 168. l. 367.

پدر گفت اي پسر خيال محال از سر بدر كن وپاي

قناعت در دامن سلامت كش كه بزرگان گفته اند

دولت نه بكوشيدن ست چاره كم جوشيدن ست

بيت

كس نتواند گرفت دامن دولت بزور

كوشش بي فايده است وسمه برابروي كور

بيت

اگر بهر سرمويت هنر دوصد باشد

هنر بكار نيايد چو بخت بد باشد

بيت

چه كند زورمند وازون بخت

بازوي بخت به كه بازوي سخت

جوشيدن 3528. to boil, to effervefce, to ſtrive, to contend.

كوشش 3529. endeavour, effort.

وسمه 3530. indigo leaves, or juice uſed in dying hairs black.

ابرو 3531. an eyebrow.

زورمند 3532. ſtrong, powerful.

وازون 3533. for وازگون inverted.

P. 169. l. 379.

پسر گفت اي پدر فوايد سفر بسيارست از نزهت

خاطر وجذب فوايد و ديدن عجايب وشنيدن غرايب

وتفرج بلدان ومجاورت خلان وتحصيل جاه

وادب ومزيد مال ومكسب ومعرفت ياران وتجربت

روزگاران چنانكه سالكان طريقت گفته اند

قطعه

تا بدوكان وخانه در گروي

هرگز اي خام آدمي نشوي

برو اندر جهان تفرج كن

پيش از ان روز كز جهان بروي

عجايب 3534. wonders.

غرايب 3535. ſtrange things. S. غريب

مجاورت 3536. neighbourhood, keeping up a good correſpondence with neighbours.

خلان 3597. intimate friends.

تحصيل 3538. collection, gain, acquiſition.

مكسب 3539. gain, alſo art, a way of getting a livelihood.

سالكان 3540. travellers. S. سالك

گرويدن 3541. to follow, admire, adore, to believe, to place confidence in, to imitate.

P. 170. l. 387.

پدر گفت اي پسر منافع سفر برين نمط که گفتي بسيار است ولیکن پنج طايفه را مسلّمست اوّل بازرگاني که با وجود نعمت و مکنت و غلامان و کنیزکان دلاويز و شاگردان چابک دارد هر روز بشهري و هر شب بمقامي و هر دم تفرّج گاهي از نعيم دُنيا متمتّع شود

قطعه

منعم بکوه و دشت و بيابان غريب نيست
هرجا که رفت خيمه زد و خوابگاه ساخت
وانرا که بر مراد جهان نيست دسترس
در زاد و بوم خويش غريبست و ناشناخت

نمط 3542. mode, manner.

مکنت 3543. power, force, ftrength, virtue.

چابک 3544. active, expert, quick, alert.

تفرّج گاه 3545. a delightful fpot, a place of recreation.

نعيم 3546. any thing good which we enjoy, affluence, benefit, bleffing, favor.

متمتّع 3547. enjoying, poffeffed of, delighting in.

منعم 3548. rich, affluent.

خوابگاه 3549. a bed chamber, fleeping place, a place of reft.

دسترس 3550. means of fubfiftence, livelihood.

زاد بوم 3551. native country.

P. 170. l. 397.

دوم عالمي که بمنطق شيرين و قوّت فصاحت و مايهٔ بلاغت هرجا که رود بخدمتش اقدام نمايند و اکرام کنند

قطعه

وجود مردم دانا مثال زر طلا است
که هرکجا که رود قدر و قيمتش دانند
بزرگ زادهٔ نادان بشهروا ماند
که در ديار غريبش بهيچ نستانند

منطق 3552. logic, reafoning, oration, elegance.

اقدام نمودن 3553. to approach.

شهروا 3554. leather money.

P. 171. l. 402.

سيوم خوبروي که درون صاحبدلان بمخالطت او ميل کنند و صحبتش را غنيمت شناسند و خدمتش منّت دانند که گفته اند اندکي جمال به از بسياري مال روي زيبا مرهم دلهاي خسته است و کليد درهاي بسته

قطعه

شاهد آنجا که رود عزّت و حرمت بينند
ور برانند بقهرش پدر و مادر خويش
پر طاوُس در اوراق مصاحف ديدم

گفتم این منزلت از قدر تو مي بينم بيش
گفت خاموش که هرکس که جمالي دارد
هرکجا پاي نهد دست ندارندش پيش

نظم

چون در پسر موافقت ودلبري بود
اندیشه نیست گرپدر از وي بري بود
او گوهرست گو صدفش در میان مباش
در یتیم را همه کس مشتري بود

مرهم 3555. ointment, salve, plaster.

قهر 3556. anger, wrath.

دلبري 3557. captivation of the heart.

بري 3558. free, exempted, innocent, guiltless, blameless.

دریتیم 3559. an orphan pearl, i. e. an unique.

مشتري 3560. a purchaser, buyer,

P. 172. l. 418.

چهارم خوش آوازي که بحنجرهٔ داودي آب از جريان ومرغ از طيران باز دارد پس بوسيلت اين فضيلت دل مردمان صيد کند وارباب معني بمنادمت و رغبت نمايند

جریان 3561. flowing, running.

طیران 3562. flying.

ارباب معني 3563. men of sense.

منادمت 3564. society, company, association.

ARABICK.

P. 172. l. 421.

بيت

سمعي الى حسن الاغاني
من ذي الذي حسن المثاني

سمعي 3565. my hearing.

الى 3566. towards.

حسن 3567. beautiful.

الاغاني 3568. singing.

من 3569. who.

ذي الذي 3570. is he that.

حسن 3571. a handsome.

المثاني 3572. form.

P. 172. l. 423.

قطعه

چه خوش باشد آواز نرم وحزين
بگوش حريفان مست صبوح
به از روي خوبست آواز خوش
که آن حظ نفسست واين قوت روح

حزين 3573. sad, afflicted, melancholy, pensive.

صبوح 3574. the dawn, aurora.

روح 3575. soul, spirit.

P. 172. l. 428.

پنجم پيشه وري که بسعي بازو کفافي حاصل کند تا آبروي از بهر نان ريخته نشود چنانکه خردمندان گفته اند

P. 173. l. 430.

قطعه

گر بغریبي رود از شهر خویش

سختي و محنت نبرد پنبه دوز

ور بخرابي فتد از مملکت

گرسنه خسپد ملک نیم روز

چنین صفتها که بیان کردم در سفر موجب جمعیت خاطر است و داعیه طیب عیش اما آنکه ازین جمله بي بهره است بخیال باطل در جهان برود و دیگر کس نام ونشانش نشنود

قطعه

هر آنکه گردش گیتي بکین او برخاست

بغیر مصلحتش رهبري کند ایام

کبوتري که دگر آشیان نخواهد دید

قضا همي بردش تا بسوي دانه و دام

پیشه ور 3576. an artifan, artificer, mechanic.

پنبه دوز 3577. a patcher of cloaths.

خرابي 3578. a ruin, defolated fpot.

ملک نیمروز 3579. the monarch of Neemroze, a territory, comprehending the provinces of Sejeftan or Seiftan, and Mahran; of which Sam Neriman, the father of Zal, and grandfather of Ruftam, was governor for Manucheher, king of Perfia, of the firft or Paifhdadiàn Dynafty. The king of Neemroze, or the meridian, means alfo the fun.

داعیه 3580. one who invites, or ftimulates others to any thing; author, caufe.

طیب 3581. good, fweet, agreeable; alfo odour, perfume.

بي بهره 3582. unprofitable, vain, empty.

نام ونشان 3583. name and veftige.

گیتي 3584. the world.

کین 3585. and کینه hatred, rancour, enmity, revenge.

کبوتر 3586. a pigeon.

آشیان 3587. a neft.

P. 173. l. 441.

پسر گفت اي پدر قول حکما را چه گونه مخالفت کنم که گفته اند رزق اگرچه مقسومست باسباب حصول آن تعلق شرطست و بلا اگرچه مقدراست از ابواب دخول آن احترا زواجب

P. 174. l. 445.

قطعه

رزق هر چند بي گمان برسد

شرط عقلست جستن از درها

گرچه کس بي اجل نخواهد مرد

تو مرو در دهان اژدرها

رزق 3588. riches, good fortune, penfion, ftipend, fubfiftence, money.

مقسوم 3589. diftributed, divided.

حصول 3590. acquifition, اسباب حصول the means of acquiring.

تعلق 3591. attachment, dependence, also relationship, commerce.

مقدر 3592. decreed, predestinated.

دخول 3593. entrance, access, arrival.

احتراز 3594. abstaining from; displeasure, disgust.

اژدرها 3595. a large snake; a dragon.

P. 174. l. 449.

درین صورت که منم با پیل دمان بزنم و با شیر ژیان پنجه در افکنم مصلحت آنست که سفر کنم که ازین بیش طاقت بی نوائی ندارم

قطعه

چون مرد در فتاد ز جای و مقام خویش
دیگر چه غم خورد همه آفاق جای اوست
شب هر توانگری بسرائی همی برد
درویش هر کجا که شب آمد سرای اوست

این بگفت و همت خواست و پدر را وداع کرد و روان شد و در هنگام رفتن شنیدندش که می گفت

P. 175. l. 460.

بیت

هنرور که بختش نباشد بکام
بجائی رود کس نداند نام

ژیان 3596. fierce.

همت خواستن 3597. to ask a blessing.

روان شدن 3598. to go, set out, flow, pass.

هنرور 3599. skilful, virtuous.

P. 175. l. 461.

تا برسید بکنار آبی که سنگ از صلابت او بر سنگ همی آمد و آوازش بفرسنگ همی رفت

بیت

سهمگین آب که مرغ آبی درو ایمن نبود
کمترین موج آسیا سنگ از کنارش در ربود

صلابت 3600. hardness, severity, strength, force; also majesty, dignity, firmness.

سهمگین 3601. formidable, terrible.

مرغ آبی 3602. water-fowl.

P. 175. l. 466.

گروهی مردمان را دید که هر یک بقراضه در معبر نشسته و رخت سفر بسته جوان را دست عطا بسته بود زبان ثنا بر گشود چندانکه زاری کرد یاری نکردند

بیت

بی زر نتوانی که کنی با کس زور
ور زر داری بزور محتاج نهٔ

معبر 3603. a ferry, pass, ford.

ثنا 3604. praise.

نهٔ 3605. thou art not.

ملاح بی مروت ازو بخنده برگردید و گفت

P. 176. l. 473.

بيت

زر نداري نتوان رفت بزور از دريا

زورِ ده مرد چه باشد زر يکمرد بيار

برگرديدن 3606. to turn away from.

جوان را ازين طعنه دل بهم برآمد خواست که ازو انتقام کشد کشتي رفته بود آواز داد که اگر بدين جامه که من پوشيده ام قانع شوي دريغ نيست ملاح طمع کرد کشتي را بازگردانيد

بيت

بدوزد شره ديدهٔ هوشمند

درآرد طمع مرغ و ماهي به بند

قانع 3607. contented, ſatisfied; ſatisfying.

طمع 3608. avarice, covetouſneſs, deſire, concupiſcence.

بازگردانيدن 3609. to cauſe to turn.

شره 3610. avidity, deſire, appetite.

P. 176. l. 481.

چندان که دست جوان بريش و گريبان ملاح رسيد اورا بخود درکشيد و بي محابا فروکوفت يارش از کشتي بدر آمد که پشتي کند همچنان درشتي ديد پشت بگردانيد مصلحت آن ديدند که با او مصالحت کنند و باجرت کشتي مسامحت نمايند

مثنوي

چو پرخاش بيني تحمل بيار

که سهلي ببندد در کارزار

لطافت کن آنجا که بيني ستيز

نبرد قز نرم را تيغ تيز

بشيرين زباني و لطف و خوشي

تواني که پيلي بموئي کشي

بي محابا 3611. without reſpect.

فروکوفتن 3612. to knock down.

پشتي 3613. aſſiſtance, help.

مصالحت 3614. peace, reconciliation.

اجرت 3615. hire, rent, wages.

مسامحت 3616. remiſſion, negligence;

مسامحت نمودن to compromiſe.

پرخاش 3617. conflict, contention, war.

کارزار 3618. battle, ſtrife, quarrel.

قز 3619. raw-ſilk.

P. 177. l. 489.

بعذر ماضي بقدمش افتادند و بوسه چند بنفاق بر سر و رويش دادند و بکشتي در آوردند و روان شدند تا برسيدند بستوني که از عمارت يونان در آب ايستاده بود ملاح گفت کشتي را خللي هست يکي از شما که دلاور تراست و مردانه تر و زورمند تر بايد که برين ستون برود و ريسمان کشتي بگيرد تا عمارت کنيم جوان بغرور دلاوري که در سر داشت از خصم دل آزرده نينديشيد و قول حکما را کار نفرمود

كه گفته اند هر كرا رنجي بدل رسانيدي اگر
در عقب آن صد راحت برساني از پاداش آن
يك رنج ايمن مباش كه پيكان از جراحت
بدر آيد و آزار در دل بماند.

نظم

چه خوش گفت بكتاش با خيلتاش

چو دشمن خراشيدي ايمن مباش

مشو ايمن كه تنگ دل گردي

چون ز دستت دلي بتنگ آيد

سنگ بر بارهٔ حصار مزن

كه بود كز حصار سنگ آيد

نفاق 3620. hypocrisy.

ستون 3621. pillar, column.

مردانه 3622. manly, bravely.

ريسمان 3623. a rope.

رسانيدن 3624. to cause to arrive.

پاداش 3925. retribution.

پيكان 3626. an arrow, javelin, dart, the point of a spear.

بكتاش 3627. Buktash. } two famous athletics.

خيلتاش 3628. Khieltash. }

P. 178. l. 506.

چندان كه مقود كشتي بر ساعد پيچيد و بر بالاي
ستون رفت ملاح زمام از كفش در گسلانيد و
كشتي براند بيچاره در آنجا حيران بماند روزي

دو بلا و محنت ديد و سختي كشيد سيوم روز
خوابش گريبان گرفت و بآب انداخت بعد از
شبانروزي بكنار افتاد از حياتش رمقي مانده
بود برگ درختان خوردن گرفت و بيخ گياهان
برآوردن تا اندكي قوت يافت سر در بيابان
نهاد و برفت تا تشنه و گرسنه و بي طاقت بر سر
چاهي رسيد قومي را ديد برو گرد آمده بودند
و شربتي آب بپشيزي مي آشاميدند جوان را
پشيز نبود آب طلب كرد اباكردند دست تعدي
دراز كرد ميسر نشد تني چند را فرو كوفت
مردان غلبه كردند و بي محابا بزدندش
و مجروح كردند

P. 179. l. 517.

قطعه

پشه چو پر شد بزند پيل را

با همهٔ تندي و صلابت كه اوست

مورچگان را چو بود اتفاق

شير ژيان را بدرانند پوست

مقود 3629. a rope, cable, halter, reins, bridle.

شبانروز 3630. a night and a day.

رمق 3631. the last breath, the departing spirit.

شربت 3632. a draught.

پشيز 3633. any small piece of money.

آشاميدن 3634. to drink, cause to drink, give to drink.

اباکردن 3635. to refuſe, reject.

تعدی 3636. violence, force, oppreſſion, cruelty, tyranny.

مجروح 3637. wounded.

پشه 3638. a gnat.

مورچک 3639. a little ant.

P. 179. l. 520.

بحکم ضرورت خسته ومجروح درپی کاروان
افتاد وبرفت شبانگاه برسیدند بمقامیکه از
دزدان درخطر بود کاروانیان را دید لرزه
براندام افتاده ودل برهلاک نهاده گفت
اندیشه مدارید که یکی منم درین میان که
پنجاه مرد را جواب دهم ودیگر جوانان هم
یاری دهند مردمان را بلاف او دل قوی شد وبصحبت
او شادمان گشتند وبزاد وآبش دستگیری کردند
جوانرا آتش معده بالا گرفته بود لقمهٔ چند از
سر اشتها تناول کرد ودمی چند آب آشامید
تا دیو درونش بیارامید وخوابش درربود و
بخفت

دیو 3640. a demon, ſpirit.

پیرمردی پخته وجهان دیده درکاروان بود
گفت ای یاران من ازین بدرقهٔ شما اندیشناکم
نه چنان که از دزدان چنانکه حکایت کنند
که عربی را درمی چند گرد آمده بود شب از
تشویش لوریان در خانه تنها خوابش نبردی
یکی را از دوستان بنزد خود برد تا وحشت تنهایی
بدیدار او منصرف گرداند شبی چند در صحبت
او بود چندانکه بر درمهاش وقوف یافت ببرد
وسفر کرد بامدادان عرب را دیدند عریان و
گریان گفتند حال چیست مگر آن درمهای ترا
دزد برد گفت لا والله بدرقه برد

P. 180. l. 588.

قطعه

هرگز ایمن زمار ننشستم
تا بدانستم انچه خصلت اوست
زخم دندان دشمنی بتراست
که نماید بچشم مردم دوست

پخته 3641. experienced, mature, ripe; alſo boiled, cooked, dreſſed.

بدرقه 3642, an eſcort, guard.

لوریان 3643. the people of Laur, a territory between Khuſiſtan and Kerman.

نزد 3644. near, towards.

وحشت 3645. fear, dread, terror.

منصرف کردن 3646. to depart, to convert, to recede.

عریان 3647. naked, robbed, deſpoiled.

گریان 3648. crying, weeping.

لا والله 3649. no by God.

خصلت 3650. quality, property, disposition.

بتر 3651. for ابتر worse.

P. 180. l. 543.

چه دانید اي یاران من که این جوان هم از
جمله دزدان باشد وبعیاري درمیان ما تعبیه
شده تا بوقت فرصت یاران را خبر کند پس
مصلحت آن مي بینم که مر او را خفته بگذاریم
وبرانیم جوانانرا تدبیر پیر استوار آمد ومهابتي
از مشت زن در دل گرفتند رخت بر داشتند و
جوان را خفته بگذاشتند انگاه خبر یافت که
آفتاب بر کتفش تافت سر بر آورد کاروانرا
رفته دید بسي بگردید وراه بجایي نبرد
تشنه و بینوا روي برخاک ودل برهلاک نهاده
میگفت

عیاري 3652. *Iyâree*, artifice, cunning, deceit.

تعبیه 3653. preparing, arranging, exercising, inlaying, inserting, introducing.

ARABICK.

P. 181. l. 551.

بیت

من ذا یحدثني وزم العیس
ما للغریب سوی الغریب انیس

بیت

درشتي کند با غریبان کسي
که نا بوده باشد بغربت بسي

من 3654. who is he.

ذا 3655. that.

یحدثني 3656. was conversing with me.

وزم 3657. and whilst proceeded.

العیس 3658. the yellow camels.

ما للغریب 3659. there is not for the traveller.

سوی 3660. besides.

الغریب 3661. the traveller.

انیس 3662. any friend.

P. 181. l. 555.

و دربین سخن بود که پادشاهزاده درپي
صیدي از لشکریان دور افتاده بود وبالاي
سرش ایستاده این سخن شنید ودر هیاتش
نظر کرد صورت ظاهرش پاکیزه دید وحالش
پریشان پرسیدش که از کجائي وبدین جایگه
چگونه افتادي برخي از انچه بر سرش گذشته
بود اعادت کرد ملکزاده را برو رحم آمد
خلعت ونعمت داد ومعتمدي همراه اوکرد تا
بشهر خویش باز آمد

پاکیزه 3663. pure, chaste.

کجائي 3664. whence are you.

جایگه 3665. a place.

اعادت 3666. repetition, revisal, review.

P. 182. l. 561.

پدرش بدین معنی اوشادمان شد وبر سلامت
حالش شکر گفت شبانگه از انچه برسر او رفته
بود از حالت کشتي وجور ملاح و روستایان
وغدر کاروانیان با پدر میگفت پدر گفت
اي پسر نگفتمت در وقت رفتن که تهي دستان
را دست دلیري بسته است و پنجه شیري شکسته

بیت

چه خوش گفت آن تهیدست سلحشور
جوي زر بهتر از هفتاد من زور

نگفتمت 3667. did not I say to you.

سلحشور 3668. for سلاح شور one expert in the use of all kinds of weapons.

P. 182. l. 569.

پسر گفت اي پدر هر آینه تا رنج نبري گنج
برنداري وتا جان در خطر ننهي بر دشمن ظفر
نیابي وتا دانه پریشان نکني خرمن برنداري
نه بیني که باندک مایه رنجي که بردم چه مایه
گنج آوردم و نیش که خوردم چه مایه نوش
حاصل کردم

P. 183. l. 573.

بیت

گرچه بیرون زرزق نتوان خورد
در طلب کاهلي نشاید کرد

بیت

غواص گر اندیشه کند کام نهنگ
هرگز نکند در گرانمایه بچنگ

حکمت

آسیا سنگ زیرین متحرک نیست لاجرم تحمل
بار گران میکند

قطعه

چه خورد شیر شرزه در بن غار
باز افتاده را چه قوت بود
گر تو در خانه صید خواهي کرد
دست و پایت چو عنکبوت بود

نوش 3669. honey; a drink, draught, drinking.

کاهلي 3670. indolence, langour, carelessness.

غواص 3671. a diver.

نهنگ 3672. a crocodile, an alligator.

متحرک 3673. moveable, moved.

شرزه 3674. fierce, enraged, roaring.

عنکبوت 3675. a spider.

پدر گفت اي پسر درین نوبت فلک ترا یاوري
کرد واقبال رهبري تا گلت از خار و خار از
پاي بدر آمد و صاحبدولتي بتو رسید و
برتو بخشید و ترحم کرد و کسر حالت را بتفقدي
جبر کرد و چنین اتفاق نادر افتاد و بر نادر
حکم نتوان کرد

P. 184. l. 586.

بيت

صيادنه هر بار شكاري ببرد

افتدكه يكي روز پلنگش بدرد

صاحبدولت 3676. a rich man, opulent, wealthy.

ترحم 3677. pity, compassion.

كسر 3678. affliction, anguish.

تفقد 3679. searching, inquiring diligently.

جبر 3680. restoring, consolidating, setting a bone.

نادر 3681. rare, choice, wonderful, scarce.

چنانكه يكي از ملوك پارس نگيني گرانمايه در انگشتري داشت باري بحكم تفرج با تني چند از خاصان بمصلاي شيراز بيرون رفت و فرمود تا انگشتري را بر گنبد عضد نصب كردند تا هركه تير از حلقه انگشتري بگذراند خاتم اورا باشد اتفاقا چهارصد حكم انداز كه در خدمت او بودند بينداختند جمله خطا كردند مگر كودكي كه بر بام رباطي بازيچه از هر طرف تير انداختي باد صبا تير اورا از حلقه انگشتري بگذرانيد انگشتري را بوي ارزاني داشتند ونعمت بي قياس دادندش پسر بعد از ان تير و كمان را بسوخت گفتند چرا چنين كردي گفت تا رونق اولين برجاي بماند

قطعه

كه بود كز حكيم روشن راي

بر نيايد درست تدبيري

گاه باشد كه كودكي نادان

بغلط بر هدف زند تيري

نگين 3682. a ring, especially the seal ring of a prince. The stone or bezel of a ring.

انگشتري 3683. a ring for the finger.

مصلاي شيراز 3684. Mosla, in the territory of Shiraz.

گنبد عضد 3685. a famous dome.

حلقه 3686. a ring, circle; a company, assembly.

حكم انداز 3687. any one subject to order: here it means an archer.

خطا كردن 3688. to miss, to err, to mistake.

بام 3689. the terrace or flat roof of a house.

رونق 3690. splendor, grace, elegance, beauty.

اولين 3691. the first.

هدف 3692. a mark for archers, a butt.

حكايت ٢٩ TALE XXIX.

P. 185. l. 601.

درويشي را ديدم در غاري نشسته و در بروي خود از جهان بسته و ملوك و اغنيا را در چشم همت او شوكت نمانده

قطعه

هرکه برخورد در سوال کشود

تا بمیرد نیازمند بود

آز بگذار و پادشاهی کن

گردن بی طمع بلند بود

کشودن 3693. to open.

نیازمند 3694. indigent, supplicating, suppliant

آز 3695. avarice, covetousness.

یکی از ملوک آن طرف اشارت کرد که توقع بکرم و اخلاق عزیزان آنست که با نان و نمک با ما موافقت کنند شیخ رضا داد که اجابت دعوت سنّتست دیگر روز ملک بعذر خدمتش رفت عابد برخاست و ملک را در کنار گرفت و تلطّف کرد چون ملک غایب شد یکی از اصحاب شیخ را پرسید که چندین ملاطفت با پادشاه خلاف عادت بود درین چه حکمتست گفت نشنیده که گفته اند

P. 186. l. 614.

بیت

هرکرا بر سماط بنشستی

واجب آمد بخدمتش برخاست

سنّت 3696. the law, and the traditions of Mahommed; also custom, rule.

مثنوی

گوش تواند که همه عمر وی

نشنود آواز دف و چنگ و نی

دیده شکیبد ز تماشای باغ

بی گل و نسرین بسر آرد دماغ

گر نبود بالش آگنده پر

خواب توان کرد حجر زیر سر

ور نبود دلبر همخوابه پیش

دست توان کرد در آغوش خویش

وین شکم بی هنر پیچ پیچ

صبر ندارد که بسازد بهیچ

تماشا 3697. a show, entertainment.

نسرین 3698. the wild rose.

آگندن 3699. to fill, stuff, cram.

همخوابه 3700. a bed fellow.

آغوش 3701. an embrace, the bosom.

پیچ 3702. curvature, twisting, a screw, a curl, ringlet, plait, fold, roll.

باب چهارم در فواید خاموشی

P. 187. l. 1.

CHAPTER IV.

حکایت ۱ TALE I.

یکی را از دوستان گفتم امتناع سخن گفتنم بعلت آن اختیار افتاده است که در غالب اوقات در سخن

نیک و بد اتفاق می افتد و دیدهٔ دشمنان جز بر
بدی نمی آید گفت ای برادر دشمن آن به که نیکی
نه بیند

بیت

هنر بچشم عداوت بزرگتر عیبست
گلست سعدی و درچشم دشمنان خاراست

امتناع 3703. prohibition, refusal, امتناع
سخن گفتن refraining from speech, taciturnity.
گفتنم 3704. for me to speak.

ARABICK.

بیت

واخو العداوت لایمر بصالح
الا ویلمزه بکذاب اشر

واخو 3705. and a brother.
العداوة 3706. of enmity.
لایمر 3707. he passeth not; considereth not, observeth not.
بصالح 3708. as virtuous.
الا 3709. but.
ویلمزه 3710 at the same time accounts him.
بکذاب 3711. as a liar.
اشر 3712. the most wicked.

بیت

نور گیتی فروز چشمهٔ هور
زشت باشد بچشم موشک کور

گیتی فروز 3713. illuminating the world.
چشمهٔ هور 3714. the fountain of light.
موشک کور 3715. the blind mouse, the mole.

حکایت ۲ TALE II.

P. 188. l. 14.

بازرگانی را هزار دینار خسارت افتاد پسر ش را
گفت نباید که این سخن را با کسی در میان نهی
گفت ای پدر فرمان تراست نگویم ولیکن مرا بر
فایدهٔ این مطلع گردان که مصلحت درنهان داشتن
چیست گفت تا مصیبت دو نشود یکی نقصان مایه
ودیگر شماتت همسایه

بیت

مگوی اندوه خویش با دشمنان
که لاحول گویند شادی کنان

خسارت 3716. damage, injury, loss.
اندوه 3717. anxiety, grief, solicitude.
لاحول 3718. God avert (the evil.)

حکایت ۳ TALE III.

P. 188. l. 22.

جوانی خردمند که از فنون فضایل حظی وافر داشت
وطبعی نافر چندان که در محافل دانشمندان

نشستي هيچ سخن نگفتي باري پدرش گفت اي پسر
تو نيز از انچه داني چرا نگويي گفت ترسم كه پرسندم
از انچه ندانم وشرمساري برم

قطعه

آن شنيدي كه صوفي ميكوفت
زير نعلين خويش ميخي چند
آستينش گرفت سرهنگي
كه بيا نعل برستورم بند

بيت

نگفته ندارد كسي با تو كار
وليكن چو گفتي دليلش بيار

فنون 3719. sciences. S. فن

فضايل 3720. virtues, excellencies. S. فضل

دانشمند 3721. a wise man. P. دانشمندان

پرسندم 3722. they might ask me.

شرمساري 3723. shame, bashfulness.

نعلين 3724. sandals.

نعل 3725. a horse-shoe.

حكايت ۴ TALE IV.

P. 189. l. 33.

يكي را از علماي معتبر مناظره افتاد با يكي از ملاحده
وبا او بحجّت برنيامد سپر بينداخت وبرگشت كسي
گفتش تو با چندين علم و ادب و فضل و حكمت
با بي ديني برنيامدي گفت علم من قرآنست وحديث
وگفتار مشايخ واو بدينها معتقد نيست ونهي شنود
ومرا شنيدن كفر او بچه كار آيد

بيت

آنكس كه بقرآن وخبر زو نرهي
آنست جوابش كه جوابش ندهي

مناظره 3726. controversy, disputation; also contrast.

ملاحده 3727. unbelievers. S. ملحد an atheist, free thinker.

سپر انداختن 3728. to throw down the shield, to give up the contest, to yield.

معتقد 3729. a believer.

كفر 3730. blasphemy, impiety, incredulity.

حكايت ٥ TALE V.

P. 190. l. 42.

جالينوس ابلهي را ديد كه دست در گريبان دانشمندي
زده وبي حرمتي كرده بگفت اگر اين دانا بودي كار
او با نادان بدين جايگه نرسيدي

مثنوي

دو عاقل را نباشد كين وپيكار
نه دانايي ستيزد با سبكسار
اگر نادان بوحشت سخت گويد
خردمندش بنرمي دل بجويد

دوصاحبدل نگه دارند مويي

همیدون سرکشي وآزرم جويي

وگرازهردوجانب جاهلانند

اگرزنجير باشد بگسلانند

جالينوس 3731. Galen, the Physician.

ستيزيدن 3732. to contend, to go to law, to be obstinate.

سبكسار 3733. light headed, of weak understanding.

هميدون 3734. In like manner, such, always; also care, attention, assistance.

سركش 3735. obstinate, disobedient.

آزرم جو 3736. litigious, quarrelsome.

جاهل 3737. an ignorant man, an idiot.

٦ حكايت TALE VI.

P. 190. l. 53.

سحبان وايل رادر فصاحت بي نظير نهاده اند

سالي برسر جمعي سخن گفتي ولفظي را مكرر نكردي

واگر همان معني اتفاق افتادي بعبارت ديگر گفتي

وازجمله آداب ندماي ملوك يكي اينست

مثنوي

سخن گرچه دلبند وشيريں بود

سزاوار تصديق وتحسين بود

چويكبار گفتي مگو بازپس

که حلوا چويكبار خوردند بس

سحبان وايل 3738. Subhan Wayil, a famous Arabian poet.

بي نظير 3739. incomparable, nonpareil.

لفظ 3740. a word.

مكرر 3741. repeated.

دلبند 3742. agreeable, attractive, lovely.

تصديق 4743. verifying, attesting, approving; attestation.

حلوا 3744. sweetmeat, confectionary.

٧ حكايت TALE VII.

P. 191. l. 61.

يكي را ازحكما شنيدم كه ميگفت هرگز كسي

بجهل خود اقرار نكند مگرآن كس كه چون

ديگري درسخن باشد هنوزتمام ناكرده او

سخن آغاز كند

مثنوي

سخن را سراست اي خردمند وبن

مياور سخن درميان سخن

خداوند فرهنگ وتدبير وهوش

نگويد سخن تا نه بيند خموش

بن 3745. bottom, end, root, foundation.

فرهنگ 3746. virtue, generosity, understanding, science.

خموش 3747. silence, silent.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 192. l. 70.

تني چند از بندگان سلطان محمود حسن میمندي را گفتند که سلطان امروز ترا چه گفت در فلان مصلحت گفت بر شما هم پوشیده نماند گفتند تو دستور مملکتي انچه با تو گوید با مثال ما گفتن روا ندارد گفت باعتماد آنکه داند که بکس نگویم پس چرا مي پرسید

بیت

نه هر سخن که بداند بگوید اهل شناخت
بسرّ شاه سر خویشتن نشاید باخت

حسن میمندي 3748. Husn Meimundee, the Vizier of Sultan Mahmood.

دستور 3749. prime minister, Vizier; also custom, rule, manner, formula, law; permission.

اهل شناخت 3750. an intelligent man, one who is in the secret.

باختن 3751. to play.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 192. l. 89.

در عقد بیع سراي متردد بودم جهودي گفت من از کدخدایان قدیم این محلّتم وصفت این خانه چنانکه هست از من بپرس وبخر که هیچ عیب ندارد گفتم بجز آن که تو همسایهٔ اویي

قطعه

خانهٔ راکه چون تو همسایش
ده درم سیم کم عیار ارزد
لیکن امیدوار باید بود
که پس از مرگ تو هزار ارزد

بَیع 3752. buying, selling, commerce, عقد بیع a contract of sale.

متردد 3753. hesitating, perplexed, irresolute.

کم عیار 3754. below the standard or touch.

ارزیدن 3755. to be worth.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 193. l. 87.

یکي از شُعرا پیش امیر دزدان رفت وثنا گفت فرمود تا جامهاش بستدند واز ده بدر کردند سگان در قفاي او افتادند خواست تا سنگي بردارد زمین یخ بسته بود عاجز شد گفت این چه حرامزاده مردمانند که سگ راکشاده اند وسنگ را بسته امیر از غرفه بشنید وبخندید وگفت اي حکیم از من چیزي بخواه گفت جامهٔ خود میخواهم اگر انعام فرمایي

بیت

امیدوار بود آدمي بخیر کسان
مرا زخیر تو امید نیست شر مرسان

مصراع

رضينا من نوالك بالرحيل

شعرا 3756. Poets, S. شاعر

ستدن 3757. to seize, take, carry off.

بدر كردن 3758. to expel, banish.

يخ 3759. Ice.

ARABICK.

رضينا 3760. we are satisfied.

من نوالك 3761. with your benevolence.

بالرحيل 3772. in suffering us to depart.

سالار زندان را ابرو رحمت آمد جامه اش بفرموده
و قباي پوستيني

قباي پوستيني 3763. a coat of fur.

حكايت ١١ TALE XI.

P. 194. l. 101.

منجمي بخانه خود در آمد مرد بيگانه را
ديد بازن اوبهم نشسته دشنام داد وسقط گفت
فتنه و آشوب برخاست صاحبدلي برين واقف شد
و گفت

بيت

تو براوج فلك چه داني چيست
چون نداني كه در سراي تو كيست

منجم 3764 an astrologer, astronomer.

TALE XII حكايت ١٢

P. 194. l. 108.

خطيبي كريه الصوت خود را خوش آواز پنداشتي
وفرياد بي فايده برداشتي گفتي نعيب غراب البين
در پرده الحان اوست يا آيت انّ انكر الاصوات
لصوت الحمير در شان او

خطيب 3765. a preacher.

كريه الصوت 3766. a detestable voice.

نعيب 3767. croaking.

غراب البين 3768. the crow of the desert; a crow with a black body, and red feet and beak.

پرده الحان 3769. the musical scale.

انّ انكر الاصوات 3770. of a truth, the most horrid of sounds.

لصوت الحمير 3771. is the braying of an ass.

شان 3772. nature, disposition, state, condition, pomp, splendor.

ARABICK.

P. 195. l. 112.

بيت

اذا نهق الخطيب ابو الفوارس
له صوت يهد اصطخر فارس

اذا 3773. when.

نهق 3774. brayeth.

الخطيب 3775. the preacher.

ابو الفوارس 3776. the ass.

له صوت 3777. at his sound, for him the sound.

يهد 3778. trembleth.

اصطخر 3779. Istukhur, Persepolis.

فارس 3780. Fâris, Persia proper.

مردمان ده بعلّت جاهي كه داشت بليّتش ميكشيدند و اذيّتش مصلحت نميديدند تا يكي از خطباي آن اقليم كه با وي عداوت نهاني داشت باري به پرسيدن او آمده بود گفت خوابي ديده ام خير باد گفت چه ديدهٔ گفت چنان ديدم كه ترا آواز خوش بود و مردمان از نفست در راحت بودند خطيب اندرين لختي بينديشيد وگفت چه مبارك خوابست كه ديدي كه مرا بر عيب خويش مطّلع گردانيدي معلوم شد آواز ناخوش دارم وخلق از نفسم در رنجند توبه كردم ازين پس كه نخوانم مگر بآهستگي

قطعه

از صحبت دوستان برنجم
كاخلاق بدم حسن نمايند
عيبم هنر و كمال بينند
خارم گل و ياسمن نمايند
كو دشمن شوخ چشم چالاك
تا عيب مرا بمن نمايند

بليت 3781. misfortune, temptation.

خطبا 3782. preachers. S. خطيب

لخت 3783. somewhat, some, a little, piece, part, portion.

مبارك 3784. happy, fortunate, blessed, holy, sacred.

آهستگي 3785. slowness, hesitation, delay; a low tone of voice.

حسن 3786. beautiful, excellent.

حكايت ١٣ TALE XIII.

P. 196. l. 128.

يكي در مسجد سنجار به تطوع بانگ نماز گفتي بآوازي كه مستمعان را ازو نفرت بودي و صاحب مسجد اميري بود عادل ونيكوسيرت نخواستش كه دل آزرده گردد گفت اي جوانمرد اين مسجد را موذنانِ قديمند كه هريكي را پنج دينار ادرار است وترا ده دينار ميدهم تا بجاي ديگر روي برين اتّفاق افتاد و برفت بعد از مدّتي پيش امير باز آمد وگفت اي خداوند بر من حيف كردي كه بده دينارم ازين بقعه روان كردي آنجا كه رفته ام بيست دينارم ميدهند كه جاي ديگر روم قبول نميكنم امير بخنديد وگفت زنهار تا نستاني كه به پنجاه دينار هم راضي شوند

بيت

به تيشه كس نتراشد زروي خارا گل

چنان كه بانگ درشت توميخراشد دل

مسجد 3787. a mofque.

سنجاريه 3788. Sunjariyeh, founded by Sultan Sunjar Suljookee.

تطوع 3789. doing a good action to which one not obliged; gratis.

بانگ نماز 3790. the proclamation for prayers.

نفرت 3791. abomination, hatred, difgust.

بست 3792. twenty.

تيشه 3793. an axe.

خارا 3794. a hard ftone.

حكايت ١٤ TALE XIV.

P. 197. l. 142.

ناخوش آوازي ببانگ بلند قران همي خواند صاحبدلي بروبگذشت وگفت ترامشاهره چند است گفت هيچ گفت پس اين زحمت بخود چرا ميدهي گفت از بهر خدا ميخوانم گفت از بهر خدا مخوان

بيت

گر تو قران بدين نمط خواني

ببري رونق مسلماني

ناخوش آواز 3795. a difagreeable voice.

مشاهره 3796. monthly pay.

مسلماني 3797. of Iflamifm.

باب پنجم درعشق وجواني

P. 198. l. 1.

CHAPTER V.

حكايت ١ TALE I.

حسن ميمندي را گفتند سلطان محمود چندين بندهٔ صاحب جمال دارد كه هريكي بديع جهان وممتاز زمانند چه گونه است كه باهيچ يك از ايشان ميلي ومحبتي ندارد چنانكه با اياز كه او را زيادة حسني نيست گفت هرچه در دل فرود آيد در ديدة نكو نمايد

مثنوي

هركه سلطان مريد او باشد

گرهمه بد كند نكو باشد

وانكه را پادشه بيندازد

كسش از خيل خانه ننوازد

قطعه

كسي به ديدهٔ انكار اگر نگاه كند

نشان صورت يوسف دهد بناخوبي

وگر بچشم ارادت نگه كند در ديو

فرشته ايش نمايد بچشم كروبي

ممتاز 3798. chofen, felected, diftinguifhed, eminent, illuftrious.

اياز 3799. *Iyaz*, a proper name.

خیل 3800. a tribe, servants of the family or household.

فرشته 3801. an angel.

کروبی 3802. a cherub.

حکایت ۲ TALE II.

P. 199. l. 1.

گویند خواجه را بنده نادر الحسن بود و با او بر سبیل مودت و دیانت نظری داشت با یکی از دوستان گفت دریغ اگر این بنده با چندین حسن و شمایلی که دارد زبان دراز و بی ادب نبودی گفت ای برادر چون اقرار دوستی کردی توقع خدمت مدار که چون عاشقی و معشوقی در میان آمد مالکی و مملوکی برخاست

قطعه

خواجه با بندهٔ پری رخسار
چون درآید ببازی و خنده
چه عجب گر چو خواجه ناز کند
وین کشد بار ناز چون بنده

بیت

غلام آبکش باید و خشت زن
بود بندهٔ نازنین مشت زن

مملوک 3803. a purchased slave, or a captive; possessed, property.

آبکش 3804. a drawer of water.

خشت زن 3805. a brick-maker.

حکایت ۳ TALE III.

P. 200. l. 29.

پارسائی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و رازش از پرده برملا افتاده چندانکه ملامت دیدی و غرامت کشیدی ترک تصابی نکردی و گفتی

قطعه

کوته نکنم ز دامنت دست
گر خود بزنی بتیغ تیزم
بعد از تو ملاذ و ملجائی نیست
هم از تو گریزم ار گریزم

باری ملامتش کردم و گفتم عقل نفیست را چه شد که نفس خسیس بر وی غالب آمد زمانی بفکرت فرو رفت و گفت

قطعه

هر کجا سلطان عشق آمد نماند
قوت بازوی تقوی را محل
پاک دامن چون زید بیچارهٔ
اوفتاده تا گریبان در وحل

راز 3806. secret, mystery; also a bricklayer, plasterer.

ملا 3807. assembly, meeting, crowd of people; برملا افتادن to become public.

غرامت 3808. mulct, fine; sorrow.

نصاب 3809. difficulty, love. It also signifies an estate for which a tax is paid (as 200 direms for 5 camels.)

نفیس 3810. precious, delicate, exquisite.

خسیس 3811. low, base, sordid.

فکرت 3812. any thing which is the subject of reflection, or worthy of consideration; thought.

حکایت ۴ TALE IV.

P. 201. l. 42.

یکی را دل از دست رفته بود و ترک جان گفته مطمح نظرش جای خطرناک و ورطه هلاک نه لقمه که متصور شدی که بکام آید و نه مرغی که بدام افتد

بیت

چو در چشم شاهد نیاید زرت
زر و خاک یکسان نماید برت

یاران بنصیحتش گفتند که ازین خیال محال تجنب کن که خلقی هم بدین هوس که تو داری اسیرند و پای در زنجیر بنالید و گفت

قطعه

دوستان گو نصیحتم مکنید
که مرا دیده بر ارادت اوست
جنگجویان بزور پنجه و کتف
دشمنان را کشند و خوبان دوست

مُطمح 3813. a butt for archers; object of desire.

وِرطه 3814. a labyrinth, a whirlpool; any danger in which one is embarrassed.

متصور 3815. imagined, considered.

یکسان 3816. the same, all one, equal; also plain, level; in the same series, or manner, equally.

برت 3817. for برتو to you, on you.

تجنب کردن 3818. to refrain, abstain, to desist.

شرط مودت نباشد باندیشه جان دل از مهر جانان برگرفتن

P. 202. l. 55.

مثنوی

تو که در بند خویشتن باشی
عشق بازی دروغ زن باشی
گر نشاید بدوست ره بردن
شرط یاریست در طلب مردن

رباعی

خیزم چو نماند بیش ازین تدبیرم
خصم ار همه شمشیر زند یا تیرم
گر دست رسد که آستینش گیرم
ورنه بروم بر آستانش میرم

برگرفتن 3819. to turn aside, to relinquish.

دروغ زن 3820. a liar.

رَه بُردن 3821. to obtain, to gain the road, to get accefs.

خيزيدن 3822. to rife, get up, to leap, fpring.

متعلقانش را كه نظر دركار وي بودند وشفقّت بروزگار او بُردند پندش دادند وبندش نهادند سُودي نداشت

بيت

دردا كه طبيب صِبر ميفرمايد
وين نفس حريص راشكرمي بايد

شعر

آن شنيدي كه شاهدي بنهفت
باد لِ ازدست رفته رامي گفت
تا ترا قدر خويشتن باشد
پيش چشمت چه قدر من باشد

شفقّت 3823. compaffion, pity, clemency, indulgence.

دردا 3824. O torment; alas!

صِبر 3825. aloes.

حرِيص 3826. covetous, gluttonous, greedy.

P. 203. l. 70.

پادشاه زاده را كه مطمح او بود خبر كردند كه جواني برسراين ميدان مداومت ميُنمايد خوش طبع وشيرين زبان سخنهاي لطيف و نُكتهاي غريب ازو مي شنوم چنين معلوم ميشود كه شوري درسر وسوزي در دل دارد كه شيدا صِفت ميُنمايد پسر دانست كه دل آويخته اوست واين گرد بلا انگيخته او مركب بجانب او راند جوان چون ديد كه شاهزاده بنزديك اوعزم آمدن دارد بگريست وگفت

بيت

آنكس كه مرا بكُشت وباز آمد پيش
مانا كه دلش بسوخت بركُشتهٔ خويش

نُكته 3827. a fubtile or quaint conceit, a nice or metaphyfical fignification; a point.

سوزيدن 3828. to burn, to be burnt, to be inflamed.

شيدا 3829. diftracted, in love, infane.

مداومت نمودن 3830. to frequent.

مانا 3831. the fame as مانند alike, equal, refembling.

چندانكه ملاطفت كرد وپرسيد كه ازكجائي وچه نام داري وچه صنعت داني جوان در قعر بحر مودّت وعشق چنان غريق بود كه مجال دم زدن اصلا نداشت

P. 204. l. 83.

شعر

اگرخود هفت سبق ازبر بخواني
چو آشُفتي الف با تا نداني

شاهزاده گفت چرا با من سخن نگویي که از حلقهٔ
درویشانم بلکه حلقه بگوش ایشانم انگه بقوت
استیناس محبوب از میان تلاطم امواج محبت
سر بر آورد وگفت

بیت

عجبست با وجودت که وجود من بماند
تو بگفتني اندر آیي و مرا سخن بماند
این بگفت و نعره بزد و جان بحق تسلیم کرد

بیت

عجب از کشته نباشد بدر خیمه دوست
عجب از زنده که چون جان بدر آورد سلیم

قعر 3832. abyss, gulph, the bottom or depth of water.

اصلا 3833. not at all, by no means, never.

سبق 3834. lecture, lesson, task, one day's reading, هفت سبق seven portions of the Koran.

آشفتن 3835. to disturb, or to be disturbed, to become foolish, weak, distracted, astonished, miserable.

الف با تا 3836. the alphabet.

استیناس 3837. familiarity, intimacy, sympathy.

جان بحق تسلیم کردن 3838. to surrender the soul to God, to give up the ghost, to die.

حکایت ٥ TALE V.

P. 205. l. 96.

یکي از متعلمان کمال بهجتي داشت و معلم را
از انجا که حس بشریتست با حسن بشرهٔ او میلي
بود تا بمثابتي که غالب اوقاتش درین سخن
بودي

قطعه

نه آنچنان بتو مشغولم اي بهشتي روي
که یاد خویشتنم در ضمیر مي آید
ز دیدنت نتوانم که دیده بر بندم
وگر مقابله بینم که تیر مي آید

بهجت 3839. gladness, joy, cheerfulness.

حس 3840. feeling, sensation.

بشریت 3841. humanity, human nature.

بشره 3842. the skin, the cuticle or outward skin (the interior being called آدمه) the outside, external part, surface; countenance.

مثابت 3843. degree بمثابتي to that degree.

بهشتي 3844. belonging to paradise, paradisiacal.

ضمیر 3845. the mind, heart, thought, sense, conscience, conception, comprehension.

مقابله 3846. opposition, the opposite quarter, over against; contrast, collation.

باري پسر گفت آنچنان که در آداب ورسم اجتهاد میکني در آداب نفسم هم نظري فرماي که اگر در اخلاقم ناپسندي بیني که مرا آن پسندیده نماید برانم مطّلع گردان تا بتبدیل آن مشغول شوم گفت اي پسر این از دیگري پُرس که آن نظر که مرا باتست جز هنر نمي بینم

قطعه

چشم بداندیش که برکنده باد
عیب نماید هنرش در نظر
ور هنري داري و هفتاد عیب
دوست نه بیند بجز آن یک هنر

اجتهاد 3847. diligence, effort, endeavour, ſtudy, labour.

تبدیل 3848. change, alteration, ſubſtitution, tranſpoſition.

هفتاد 3849. ſeventy.

حکایت ۶ TALE VI.

P. 206. l. 115.

شبي یاد دارم که یار عزیزم از در درآمد چنان بي اختیار از جاي برآمدم که چراغم بآستین کُشته شد

ARABICK.

بیت

سري طیف من یجلوا بطلعته الدجی
شگفت آمد از بختم که این دولت ازکجا

بنشست وعتاب آغاز کرد که چرا در حال که مرا دیدي چراغ را بکُشتي گفتم گمان بردم که آفتاب برآمد ونیز ظریفان گفته اند

قطعه

گر گراني به پیش شمع آید
خیزش اندر میان جمع بکش
ور شکر خنده ایست شیرین لب
آستینش بگیر و شمع بکش

سري 3850. came in the night.

طیف 3851. a form, imagination.

من یجلوا 3852. of that one who enlightens.

بطلعته الدجی 3853. with his brightneſs, the darkneſs of the night.

شگفت آمدن 3854. to be aſtoniſhed, to wonder.

گراني 3855. a fooliſh perſon, ſilly fellow.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 207. l. 133.

یکي دوستي را مدّتها ندیده بود گفت کجایي که مشتاقیم گفت مشتاقي به که ملولي

بیت

دیر آمدي اي نگار سرمست
زودت ندهیم دامن از دست

شعر

معشوق که دير دير بينند

آخر کم از آنکه سير بينند

حکمت

شاهد که با رفيقان آيد بجفا کردن آمده است

بحکم آنکه از غيرت اغيار و مضادت خالي نباشد

مشتاق 3856. full of desire, wishing to see an absent friend.

ملولي 3857. loathing; sorrow, grief.

نگار 3858. effigy, idol, picture; a beautiful woman, mistress, a sweetheart.

سرمست 3859. very drunk, intoxicated to the greatest degree.

غيرت 3860. jealousy, envy, enmity, ambition, a nice sense of honor, generosity of mind, zeal.

مضادت 3861. opposition, contest.

بيت

اذا جئتني في رفقه لتزورني

وان جيت في صلح فانت محارب

قطعه

بيک نفس که بر آميخت يار با اغيار

بسي نماند که غيرت وجود من بکشد

بخنده گفت که من شمع جمعم اي سعدي

مرا ازان چه که پروانه خويشتن بکشد

ARABICK.

اذا 3862. when.

جيتني 3863. thou comest to me.

في رفقه 3864. with companions.

لتزورني 3865. to visit me.

جيت 3866. although you come.

في صلح 3867. in peace.

فانت محارب 3868. yet you come with hostility.

حکايت ٨ TALE VIII.

P. 208. l. 144.

ياد دارم که در ايام پيشين من و دوستي چون دو مغز بادام در پوستي صحبت داشتيم ناگاه اتفاق سفر افتاد پس از مدتي که باز آمدم عتاب آغاز کرد که درين مدت قاصدي نفرستادي گفتم دريغ آمدم که ديده قاصد بجمال تو روشن گردد و من محروم باشم

قطعه

يار ديرينه مرا گو بزبان توبه مده

که مرا توبه بشمشير نخواهد بودن

رشکم آيد که کسي سير نظر در تو کند

باز گويم که کسي سير نخواهد ديدن

بادام 3869. an almond. دو مغز بادام a double almond.

رشک 3870. emulation, zeal, ardor, jealousy, envy.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 209. l. 154.

دانشمندی را دیدم بمحبت شخصی گرفتار و راضی از و بگفتار جور فراوان بردی و تحمل بیکران کردی باری بطریق نصیحتش گفتم دانم که ترا در محبت این منظور علتی نیست و بنای مودت بر زلتی نه با وجود اینمعنی لایق قدر علما نباشد خود را متهم کردن و جور بی ادبان بردن گفت ای یار دست عتاب از دامن روزگارم بدار که بارها درین مصلحت که تو گوئی اندیشه کردم صبر بر جفای او سهلتر نماید که صبر از و و حکیمان گفته اند که دل بر مجاهده نهادن آسانتر است که چشم از مشاهده برگرفتن

مثنوی

هرکه دل پیش دلبری دارد
ریش در دست دیگری دارد
آنکه بی او بسر نشاید برد
گر جفائی کند بباید برد
آهوی پالهنگ در گردن
نتواند بخویشتن رفتن
روزی از دوست گفتمش زنهار
چند ازان روز کردم استغفار
نکند دوست زینهار از دوست
دل نهادم بر آنچه خاطر اوست
گر بلطفم بنزد خود خواند
ور بقهرم براند او داند

آهو 3871. a deer, also a defect, fault.

پالهنگ 3872. a noose, bridle, halter.

حکایت ۱۰ TALE X.

P. 210. l. 171.

در عنفوان جوانی چنانکه افتد و دانی با خوش پسری سری و سری داشتم بحکم آنکه حلقی داشت طیب الاداء و خلقی کالبدر اذا بداء

بیت

آنکه نبات عارضش آب حیات میخورد
در شکرش نگه کند هرکه نبات میخورد

اتفاقا بخلاف طبع ازو حرکتی دیدم که نه پسندیدم دامن ازو درکشیدم و مهره مهرش درچیدم و گفتم

P. 211. l. 180.

بیت

برو هرچه میبایدت پیش گیر
سر ما نداری سر خویش گیر

شنیدمش که میرفت و میگفت

بیت

شپره گر وصل آفتاب نخواهد
رونق بازار آفتاب نکاهد

ايي بگفت و سفر كرد و پريشاني او درمن اثر كرد

طيب الادا 3873. a sweet melodious voice.

كالبدر 3874. like the full moon.

اذا بدء 3875. when it begins to shine.

مهره 3876. any piece in the game of chess.

كاهيدن 3877. to diminish, to waste.

ARABICK.

بيت

فقدت زمان الوصل والمرء جاهل

بقدر لذيذ العيش قبل المصايب

بيت

باز آي و مرا بكش كه پيشت مردن

خوشتر كه پس از تو زندگاني بردن

فقدت 3878. is lost.

زمان الوصل 3879. the time of visiting.

والمرء جاهل 3880. and man is ignorant.

بقدر لذيذ العيش 3881. of the degree of sweetness of pleasure.

قبل المصايب 3882. before misery.

امّا بشكر و منّت باري پس از مدتي باز آمد آن حلق داودي متغير شده و جمال يوسفي بزيان آمده و برسيب زنخدانش چو به گردي نشسته و رونق بازار حسنش شكسته متوقع كه دركنارش گيرم كناره رفتم وگفتم

زنخدان 3883. the chin, or pit of the chin.

به 3884. a quince, written also بهي

P. 212. l. 195.

قطعه

آن روز كه خط شاهدت بود

صاحب نظر از نظر براندي

امروز بيامدي بصلحش

كش فتحه و ضمه برنشاندي

مثنوي

تازه بهارا ورقت زرد شد

ديگ منه كاتش ما سرد شد

چند خرامي و تكبر كني

دولت پارينه تصور كني

پيش كسي رو كه طلبكار تست

ناز بران كن كه خريدار تست

قطعه

سبزه در باغ گفته اند خوشست

داند آنكس كه اين سخن گويد

يعني از روي دلبران خط سبز

دل عشاق بيشتر جويد

بيت

بوستان تو گندنا زاريست

بس كه برميكني و مي رويد

فتحه 3885. the Arabick vowel mark Futheh, meaning here the beard.

ضمه 3886. the Arabick vowel mark zumm, meaning here the whiſkers.

تازه 3887. freſh, tender, young, green, new.

زرده 3888. yellow, pale, wan.

تكبر 3889. arrogance, pride, preſumption.

پارينه 3890. elapſed, paſt.

تصوّر كردن 3891. to contemplate, reflect, imagine, fancy, ſuppoſe.

طلبكار 3892. an inquirer; one who wants any thing.

خريدار 3893. purchaſer, buyer.

خطسبز 3894. the ſprouting beard.

عشاق 3895. lovers S. عاشق

گندنا 3896. a leek گندنازار a bed of leeks.

بركندن 3897. to eradicate, to pluck up, dig up.

P. 213. l. 209.

قطعه

تو پار برفتهٔ چو آهو
امسال بيامدي چو يوزي
سعدي خطسبز دوست دارد
نه هر الف چوالدوزي

قطعه

گر صبر كني ور نكني موي بناگوش
اين دولت ايّام نكوئي بسر آيد
گر دست بجان داشتيي همچو تو برريش
نگذاشتيي تا بقيامت كه بر آيد

قطعه

سوال كردم و گفتم جمال روي ترا
چه شد كه مورچه بر گرد ماه جوشيد است
بخنده گفت ندانم چه بود رويم را
مگر بماتم حسنم سياه پوشيد است

پار 3898. laſt (for پارسال laſt year.)

يوز 3899. a leopard.

چوالدوزي 3900. a packing needle, alſo packer's work چوال a ſack or bag.

مورچه 3901. a little ant; alſo ruſt.

ماتم 3902. mourning.

حكايت ۱۱ TALE. XI.

P. 214. l. 222.

يكي را از مستعربان بغداد پرسيدند كه ما تقول في المرد گفت لاخير فيهم مادام احدهم لطيفا يتخاشن فاذا خشن يتلاطف يعني تا خوب و لطيفند درشتي كنند و چون درشت شوند تلطف كنند و دوستي نمايند.

نظم

امرد انگه كه خوب روي بود
تلخ گفتار و تند خوي بود
چون بريش آمد و بلاغت شد
مردم آميز و مهر جوي بود

مستعربان بغداد 3903. inhabitants of Arabian Bughdad.

ARABICK.

ما تقول 3904. what thou sayest.

في الهرد 3905. of a youth.

لا خير 3906. is no good.

فيهم 3907. amongst them.

مادام 3908. until.

احدهم 3909. one of them.

لطيفا 3910. beautiful.

يتحاشى 3911. disdaining.

فاذا 2912. and when.

خشن 3913. becomes rough.

يتلاطف 3914. shews benignity.

تلطف كردن 3915. to favor.

امرد 3916. beardless.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 214. l. 238.

يكيرا از علماي پرسيدند كه كسي با ماه روي خير

خلوت نشسته و درها بسته و رقيبان خفته و نفس

طالب و شهوت غالب چنان كه عرب گويد التمر بالغ

والناظور غير مانع هيچ دا نيكه بعلت پرهيز گاري

از و بسلامت بماند گفت اگرا زماه روي بماند ازبد

گويان نماند

بيت

وان سلم الانسان من سوء نفسه

فمن سوء ظن المدعي ليس يسلم

بيت

شايد پس كار خويشتن بنشستن

ليكن نتوان زبان مردم بستن

رقيب 3917. rival, competitor.

ARABICK.

التمر 3918. the date.

بالغ 3919. ripe.

والناظور 3920. and the watchman.

غير 3921. not.

مانع 3922. hindering.

وان 3923. and if.

سلم 3924. remains safe.

الانسان 3925. the man.

من 3926. from.

سوء 3927. the evil.

نفسه 3928. of his own affections.

فمن 3929. then from.

سوء 3930. the evil.

ظن 3931. thought.

المدعي 3932. of the enemy.

لا يسلم 3933. he will not remain safe.

حکایت ۱۳ TALE. XIII.

P. 219. l. 240.

طوطي را با زاغي در قفص کردند طوطي از قبح
مشاهدهٔ او مجاهده مي برد و ميگفت اين چه
طلعت مکروهست و هيأت ممقوت و منظر ملعون
و شمايل ناموزون يا غراب البين ليت بيني و بينك
بعد المشرقين

طوطي 3934. parrot.

قفس 3935. cage.

قبح 3936. deformity, uglineſs.

ممقوت 3937. hated.

ملعون 3938. accurſed, curſed, execrable.

ناموزون 3939. diſcordant, diſſonant, harſh.

ARABICK.

يا 3940. O!

غراب 3941. crow,

البين 3942. of the deſert.

ليت 3943. would to God.

بيني 3944. between me.

و بينك 3945. and between thee.

بعد 3946. the diſtance.

المشرقين 3947. of the eaſt and weſt.

قطعه

علی الصباح بروي تو هرکه برخيزد
صباح روز سلامت برو مسا باشد
بد اختري چو تو در صحبت تو بايستي
ولي چنانکه تو يي در جهان کجا باشد

علي الصباح 3948. in the morning.

مسا 3949. evening.

اختر 3950. a ſtar بد اختر an ill fated perſon; alſo an evil ſtar.

P. 216. l. 250.

عجبتر آن که غراب از مجاورت طوطي بجان
آمده بود و لاحول کنان از گردش گيتي همي
ناليد و دستهاي تغابن بر يکديگر همي ماليد و
ميگفت اين چه بخت نگونست و طالع دون و ايام
بوقلمون لايق قدر من آنستي که با زاغي بر ديوار
باغي خرامان همي رفتمي

بيت

پارسا را بس اينقدر زندان
که بود در طويلهٔ رندان

تا چه گناه کرده ام که روزگارم بعقوبت آن
در سلک صحبت چنين ابلهي خودراي و نا جنس
خيره درايي بچنين بند و بلا مبتلا کرده است

قطعه

کس نيايد بپاي ديواري
که بران صورتت نگار کنند

گرترا دربهشت باشدجاي

ديگران دوزخ اختيار كنند

تغابن 3951. defrauding one another.

نگون 3952. inverted, turned up side down.

خودراي 3953. self conceited, vain.

ناجنس 3954. ignoble, worthless.

مبتلا 3955. afflicted, unfortunate, tried or inured to distress.

P. 216. l. 263.

اين مثل بدان آوردم تابداني كه چندانكه دانارا از نادان نفرتست صد چندان نادان را از دانا وحشت

قطعه

زاهدي درسماع رندان بود
زان ميان گفت شاهدي بلخي
گر ملولي زما ترش منشين
كه توهم درميان ما تلخي

رباعي

جمعي چوگل ولاله بهم پيوسته
توهيزم خشك درميان شان رسته
چون باد مخالف وچو سرما ناخوش
چون برف نشسته وچون يخ بسته

بلخ 3956. Bulkh شاهد بلخي a beauty of the city of Bulkh.

درميان شان 3957 for درميان ايشان amongst them.

حكايت ١٤ TALE XIV.

P. 217. l. 271.

رفيقي داشتم كه سالها باهم سفر كرده بوديم ونان ونمك خورده وبيكران حقوق صحبت ثابت شده آخر بسبب نفعي اندك آزار خاطر من روا داشت ودوستي سپري شد وبا اين همه از هردو طرف دلبستگي حاصل بود بحكم آنكه شنيدم كه روزي دو بيت از سخنان من در مجمعي همي گفت

قطعه

نگار من چو درآيد بخندهٔ نمكين
نمك زياده كند بر جراحت ريشان
چه بودي ار سر زلفش بدستم افتادي
چو آستين كريمان بدست درويشان

ثابت شدن 3958. to be confirmed, established, to be proved by witnesses.

نفع 3959. advantage, gain, profit.

نمكين 3960. salted, seasoned; smart, witty.

P. 218. l. 277.

طايفهٔ دوستان نه بر لطف اين سخن بل كه بر حسن سيرت خويش گواهي دادند اوهم دران ميان مبالغه كرده وبر فوت صحبت قديم تاسف

خورده و بخطاي خويش اعتراف كرده معلوم كردم كه از طرف اوهم رغبت هست ايي بيتها فرستادم و صلح كردم

قطعه

كه مارا درميان عهد وفا بود
جفا كردي وبد مهري نمودي
بيكبار از جهان دل درتو بستم
ندانستم كه بر كردي بزودي
هنوزت كر سر صلحست بازآي
كزان محبوبتر باشي كه بودي

فوت 3961. death, passing away, elapsing; interruption, neglect فوت صحبت lost or interrupted society.

١٥ حكايت TALE XV.

P. 219. l. 291.

يكيرا زني صاحب جمال بود درگذشت وماد رزن پير فرتوتي بعلت صداق درخانه متمكن بمانده مرد از محاورت اوبجان رنجيدي وبحكم صداق از مجاورت او چاره نديدي يكي ازين طايفه كفت چگونه در فراق يار عزيز كفت ناديدن زن برمن چنان دشوار نمي آيد كه ديدن مادر زن

فرتوت 3962. a decrepid, old person, in a state of dotage.

صداق 3963. a marriage settlement, a portion which a husband engages to pay his future wife.

دشوار 3964. difficult, troublesome, arduous.

مثنوي

گل بتاراج رفت وخار بماند
گنج برداشتند ومار بماند
ديده برتارك سنان ديدن
خوشتر از روي دشمنان ديدن
واجبست از هزار دوست بريد
تا يكي دشمنت نبايد ديد

تاراج 3965. spoil, plunder, destruction; the sacking of a city.

تارك 3966. the top, the crown of the head.

سنان 3967. a spear تارك سنان the point of a spear.

١٦ حكايت TALE XVI.

P. 219. l. 301.

ياد دارم كه درجواني گذر داشتم بكويي ونظر داشتم بماه رويي درايام تموزي كه حرورش آب دهان را بخوشانيدي وسمومش مغز استخوان را بجوشانيدي از ضعف بشريت تاب آفتاب نياوردم لاجرم التجا بسايه ديواري كردم مترقب كه كسي زحمت حر تموز ازمن ببرد وبآبي آتش مي فرونشاند ناگاه از

تا پیکی دهلیز خانه روشنا یی دیدم جهانی که
زبان فصاحت از بیان صباحت او عاجز بهانه
چنانکه در شب تاریک صبح برآید یا آب حیات
از ظلمت بدر آید قدحی برف آب بر دست
وشکری دران ریخته و بعرق برآمیخته ندانم
بگلابش مطیّب کرده یا قطرهٔ چند از گل رویش
دران چکیده فی الجمله شراب از دست
نگارینش برگرفتم و بخوردم وعمر گذشته
از سر گرفتم

کوی 3968. a ſtreet, lane.

حرور 3969. heat, warmth.

خوشانیدن 3970. to parch up, to dry.

سموم 3971. a ſultry wind, which deſtroys travellers.

تاب 3972. heat, warmth, power, ſtrength, brightneſs.

مترقب 3973. contemplating, obſerving, expecting, deſiring.

حرّ 3974. heat, warmth, favor, ardor.

دهليز 3975. a portico, gallery, veſtibule.

صباحت 3976. beauty, elegance.

ظلمت 3977. darkneſs, obſcurity.

برف آب 3978. ſnow water.

عرق 3979. roſe water, the juice of any fruit, gravy of meat; alſo ſweat.

مطيّب 3980. perfumed, ſcented.

قطرهٔ 3981. a drop.

نگارين 3982. elegant.

ARABICK.

P. 220. l. 313.

ظماء بقلبي لا يكاد يسيغه رشف الزلال ولو شربت بحورا

ظماء 3983. the thirſt.

بقلبي 3984. of my heart.

لا يكاد 3985. is not ſuch.

يسيغه 3986. to be quenched with.

رشف 3987. a drop.

الزلال 3988. of pure water.

ولو 3989. for even although.

شربت 3990. I ſhould drink.

بحورا 3991. rivers.

قطعه

خرّم آن فرخنده طالع را که چشم
بر چنین روی اوفتد هر بامداد
مست می بیدار گردد نیم شب
مست ساقی روز محشر بامداد

خرّم 3992. pleaſant, delightful, cheerful.

ساقي 3993. a cup bearer.

محشر 3994. a place of aſſembly. The laſt judgment.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 221. l. 317.

سالي سلطان محمود خوارزم شاه باختاي براي مصلحتي صلح اختيار كرده بود بجامع كاشغر در آمدم پسري ديدم درخوبي بغايت اعتدال و نهايت جمال چنانكه درامثال اوگفته اند

رباعي

معلّمت همه شوخي و دلبري آموخت
جفا وناز و عتاب وستمگري آموخت
من آدمي بچنين شكل وخوي وقد وروش
نديده ام مگر اين شيوه از پري آموخت

سلطان محمود خوارزم شاه 3995. Sultan Mahmood Khovarezm Shah.

ختاي 3996. Khutâi, a large country in Tartary, beyond mount Imaus.

كاشغر 3997. Kashghur.

معلم 3998. teacher, tutor, preceptor, schoolmaster.

شكل 3999. figure, form, appearance.

روش 4000. motion, going, manner of proceeding; custom, rule, law.

شيوه 4001. amorous looks, gestures, blandishments, coquetry; habit, custom, manner of living.

مقدمه نحو زمخشري در دست وهمي خواند ضرب زيد عمراً وكان المتعدي عمرا گفتم اي پسر خوارزم وختاي صلح كردند وزيد وعمرو را خصومت همچنان باقيست بخنديد ومولدم پرسيد گفتم خاك شيراز گفت از سخنان سعدي چه داري گفتم

مقدمه نحو زمخشري 4002. Zumukshery's introduction to grammar.

ضرب 4003. struck.

زيد 4004. Zied, proper name.

عمراً 4005. Omar, proper name.

كان 4006, and he became.

المتعدي 4007. the injurer of.

عمراً 4008. Omar.

خصومت 4009. contention, strife, litigation, law suit.

مولد 4010. native country, birth-place.

ARABICK.

P. 222. l. 331.

قطعه

بليت بنحوي يصول مغاضبا
علي كزيد في مقابلة العمرو
علي جرّ زيد ليس يرفع راسه
وهل يستقيم الرفع من عمل الجر

بليت 4011. I am captivated.

بمخوي 4012. with the reader of syntax.

يصول 4013. who attacks.

غضبا 4014. furiously.

علي 4015. on me.

كزيد 4016. in the manner that Zied.

في مقابلة 4017. opposes.

العمر 4018. Omar.

وعلى 4019. and upon.

جر 4020. repeating, also the orthographical mark *Zair*.

زيد 4021. Zeid.

ليس يرفع 4022. lifts not up, also the orthographical point *Zum*.

راسه 4023. his head.

وهل 4024. but take care.

يستقيم 4025. it remains.

الرفع 4026. (Zummeh) and rising up.

من عمل 4027. from the performance.

الجر 4028. (of Zair) and also repeating.

گفته غالب اشعار وي زين زمين بزبان پارسيست

اگر بگوئي بفهم نزديكتر باشد

ARABICK.

تكلموا الناس على قدر عقولهم

مثنوي

طبع ترا تا هوس نحو شد

صورت عقل از دل ما محو شد

اي دل عشاق بدام توصيد

ما بتو مشغول وتو با عمرو زيد

تكلموا 4029. the speech.

الناس 4030. of men.

على قدر 4031. is according to.

عقولهم 4032. their understanding.

محو شدن 4033. to be erased, cancelled, obliterated, annulled, defaced.

بامدادان كه عزم سفر مصمم شد مگر كسي از كاروانيان گفته بودش كه فلان سعد يست ديدم كه دوان آمد وتلطف كرد وبرود اع تاسف خورد كه چندين روز چرا نگفتي كه منم تا شكر قدوم بزرگان را بخدمت ميان بستمي گفتم

مصراع

با وجودت زمن آواز نيايد كه منم

مصمم 4034. fixed, concluded, determined.

بستمي 4035. for مي بستم I had been ready.

P. 223. l. 345.

گفتا چه شود كه درين بقعه چند روز بر آسايي تا از خدمت مستفيد شويم گفتم نتوانم بحكم اين حكايت كه ديدم

مثنوي

بزرگي ديدم اندر كوهساري

قناعت كرده از دنيا بغاري

چرا گفتم بشهر اندر نيائي

كه باري بند از دل بر كشائي

بگفت آنجا پريرويان نغزند

چو گل بسيار شد پيلان بلغزند

كوهسار 4036. mountains, hilly country.

غار 4037. a cave, den.

نغز 4038. beautiful, good, pure, excellent, clear.

پيلان 4039. elephants.

اين كلام گفتم و بوسه بر سر و روي همديگر داديم وداع كرديم

مثنوي

بوسه دادن بروي دوست چه سود

هم در آن لحظه كردنش پدرود

سيب گوئي وداع ياران كرد

روي زين سوي سرخ ازان سو زرد

لحظه 4040. moment, instant.

پدرود كردن 4041. to bid adieu, to say farewell.

A R A B I C K.

ان لم امت يوم الوداع تاسفا

لاتحسبوني في المودّت منصفا

ان لم 4042. If not,

امت 4043. I do die.

يوم 4044. in the day.

الوداع 4045. of bidding adieu.

تاسّفا 4046. of grief.

لاتحسبوني 4047. account me not.

في المودة 4048. in friendship.

منصفا 4049. equitable, just.

حكايت ١٨ TALE XVIII.

P. 224. l. 358.

خرقه پوشي در كاروان حجاز همراه ما بود يكي از امراء عرب مر او را صد دينار بخشيده بود تا نفقه عيال كند ناگاه دزد خفاجه بر كاروان زدند و پاك ببردند بازرگانان گريه و زاري كردن گرفتند و فرياد بي فايده خواندن

بيت

گر تضرع كني وگر فرياد

دزد زر باز پس نخواهد داد

دزد خفاجه 4050. a predatory attack.

پاك بردن 4051. to carry away any thing.

باز پس 4052. restitution.

مگر آن درويش خرقه پوش برقرار خود مانده بود و تغير در وي نيامده گفتم مگر آن معلوم ترا

ايى بگفت و سفر كرد و پريشاني او درمن اثر كرد

طيب الادا 3873. a sweet melodious voice.

كالبدر 3874. like the full moon.

اذا بدء 3875. when it begins to shine.

مهره 3876. any piece in the game of chess.

كاهيدن 3877. to diminish, to waste.

ARABICK.

بيت

فقدت زمان الوصل والمرء جاهل

بقدر لذيذ العيش قبل المصايب

بيت

باز آي و مرا بكش كه پيشت مردن

خوشتر كه پس از تو زندگاني بردن

فقدت 3878. is lost.

زمان الوصل 3879. the time of visiting.

والمرء جاهل 3880. and man is ignorant.

بقدر لذيذ العيش 3881. of the degree of sweetness of pleasure.

قبل المصايب 3882. before misery.

اما بشكر و منّت باري پس از مدتي باز آمد آن حلق داودي متغيرشده و جمال يوسفي بزيان آمده و برسيب زنخدانش چو به گردي نشسته و رونق بازار حسنش شكسته متوقع كه دركنارش گيرم كناره رفتم وگفتم

زنخدان 3883. the chin, or pit of the chin.

به 3884. a quince, written also بهي

P. 212. l. 195.

قطعه

آن روز كه خط شاهدت بود

صاحب نظر از نظر براندي

امروز بيامدي بصلحش

كش فتحه و ضمّه برنشاندي

مثنوي

تازه بهارا ورقت زرد شد

ديگ منه كاتش ما سرد شد

چند خرامي و تكبر كني

دولت پارينه تصوّر كني

پيش كسي روكه طلبكارتست

ناز بران كن كه خريدارتست

قطعه

سبزه در باغ گفته اند خوشست

داند آنكس كه اين سخن گويد

يعني از روي دلبران خط سبز

دل عشاق بيشتر جويد

بيت

بوستان تو گندنا زاريست

بس كه برميكني و مي رويد

فتحه 3885. the Arabick vowel mark Futheh, meaning here the beard.

ضمه 3886. the Arabick vowel mark zumm, meaning here the whiſkers.

تازه 3887. freſh, tender, young, green, new.

زرد 3888. yellow, pale, wan.

تکبر 3889. arrogance, pride, preſumption.

پارینه 3890. elapſed, paſt.

تصور کردن 3891. to contemplate, reflect, imagine, fancy, ſuppoſe.

طلبکار 3892. an inquirer; one who wants any thing.

خریدار 3893. purchaſer, buyer.

خطسبز 3894. the ſprouting beard.

عشاق 3895. lovers S. عاشق

گندنا 3896. a leek گندنازار a bed of leeks.

برکندن 3897. to eradicate, to pluck up, dig up.

P. 213. l. 209.

قطعه

توبهار برفته چو آهو

امسال بیامدی چو یوزی

سعدی خطسبز دوست دارد

نه هر الف چوالدوزی

قطعه

گر صبر کنی ورنکنی موی بناگوش

این دولت ایام نکوئی بسر آید

گر دست بجان داشتمی همچو تو بر ریش

نگذاشتمی تا بقیامت که بر آید

قطعه

سوال کردم و گفتم جمال روی ترا

چه شد که مورچه بر گرد ماه جوشیده است

بخنده گفت ندانم چه بود رویم را

مگر بماتم حسنم سیاه پوشیده است

پار 3898. laſt (for پارسال laſt year.)

یوز 3899. a leopard.

چوالدوزی 3900. a packing needle, alſo packer's work چوال a ſack or bag.

مورچه 3901. a little ant; alſo ruſt.

ماتم 3902. mourning.

حکایت ۱۱ TALE. XI.

P. 214. l. 222.

یکی را از مستعربان بغداد پرسیدند که ما تقول فی المرد گفت لاخیر فیهم مادام احدهم لطیفا یتخاشن فاذا خشن یتلاطف یعنی تا خوب و لطیفند درشتی کنند و چون درشت شوند تلطف کنند و دوستی نمایند

نظم

امرد آنگه که خوب روی بود

تلخ گفتار و تند خوی بود

چون بریش آمد و بلاغت شد

مردم آمیز و مهر جوی بود

مستعربان بغداد 3903. inhabitants of Arabian Bughdad.

ARABICK.

ما تقول 3904. what thou fayeft.

في الهرد 3905. of a youth.

لا خير 3906. is no good.

فيهم 3907. amongft them.

مادام 3908. until.

احدهم 3909. one of them.

لطيفا 3910. beautiful.

يتحاشي 3911. difdaining.

فاذا 2912. and when.

خشي 3913. becomes rough.

يتلاطف 3914. fhews benignity.

تلطف كردن 3915. to favor.

امرد 3916. beardlefs.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 214. l. 238.

يكي را از علماي پرسيدند كه كسي با ماه روي در خلوت نشسته و درها بسته و رقيبان خفته و نفس طالب و شهوت غالب چنان كه عرب گويد التمر بالغ والناظر غير مانع هيچ داني كه بعلت پرهيزگاري ازو بسلامت بماند گفت اگر از ماه روي بماند از بد گويان نماند

بيت

وان سلم الانسان من سوء نفسه
فمن سوء ظن المدعي ليس يسلم

بيت

شايد پس كار خويشتن بنشستن
ليكن نتوان زبان مردم بستن

رقيب 3917. rival, competitor.

ARABICK.

التمر 3918. the date.

بالغ 3919. ripe.

والناظر 3920. and the watchman.

غير 3921. not.

مانع 3922. hindering.

وان 3923. and if.

سلم 3924. remains fafe.

الانسان 3925. the man.

من 3926. from.

سوء 3927. the evil.

نفسه 3928. of his own affections.

فمن 3929. then from.

سوء 3930. the evil.

ظن 3931. thought.

المدعي 3932. of the enemy.

لا يسلم 3933. he will not remain fafe.

حكايت ۱۳ TALE. XIII.

P. 219. l. 240.

طوطي را با زاغي در قفص كردند طوطي از قبح مشاهدهٔ او مجاهده مي برد و ميگفت اين چه طلعت مكروهست وهيأت ممقوت ومنظر ملعون وشمايل ناموزون يا غراب البين ليت بيني وبينك بعد المشرقين

طوطي 3934. parrot.

قفس 3985. cage.

قبح 3986. deformity, uglinefs.

ممقوت 3937. hated.

ملعون 3938. accurfed, curfed, execrable.

ناموزون 3939. difcordant, diffonant, harfh.

ARABICK.

يا 3940. O!

غراب 3941. crow,

البين 3942. of the defert.

ليت 3943. would to God.

بيني 3944. between me.

وبينك 3945. and between thee.

بعد 3946. the diftance.

المشرقين 3947. of the eaft and weft.

قطعه

علی الصباح بروي تو هركه برخيزد
صباح روز سلامت بر و مسا باشد
بد اختري چو تو در صحبت تو بايستي
ولي چنانكه تو نيز در جهان كجا باشد

على الصباح 3948. in the morning.

مسا 3949. evening.

اختر 3950. a ftar بداختر an ill fated perfon; alfo an evil ftar.

P. 216. l. 250.

عجبتر آن كه غراب از مجاورت طوطي بجان آمده بود ولاحول كنان از گردش گيتي همي ناليد ودستهاي تغابن بر يكديگر همي ماليد و ميگفت اين چه بخت نگونست وطالع دون وايام بو قلمون لايق قدر من آنستي كه با زاغي بر ديوار باغي خرامان همي رفتمي

بيت

پارسا را بس اينقدر زندان
كه بود در طويلهٔ رندان

تا چه گناه كرده ام كه روزگارم بعقوبت آن در سلك صحبت چنين ابلهي خود راي وناجنس خيره درائي بچنين بند وبلا مبتلا كرده است

قطعه

كس نيايد بپاي ديواري
كه بران صورتت نگار كنند

گرترا دربهشت باشد جاي
ديگران دوزخ اختيار كنند

تغابن 3951. defrauding one another.

نگون 3952. inverted, turned up side down.

خودراي 3953. self conceited, vain.

ناجنس 3954. ignoble, worthless.

مُبتلا 3955. afflicted, unfortunate, tried or inured to distress.

P. 216. l. 263.

اين مثل بدان آوردم تا بداني كه چندانكه دانا را از نادان نفرتست صد چندان نادان را از دانا وحشت

قطعه

زاهدي در سماع رندان بود
زان ميان گفت شاهدِ بلخي
گر ملولي ز ما تُرش منشين
كه تو هم درميان ما تلخي

رباعي

جمعي چو گل و لاله بهم پيوسته
تو هيزم خشك درميان شان رسته
چون باد مخالف و چو سرما ناخوش
چون برف نشسته و چون يخ بسته

بلخ 3956. Bulkh شاهد بلخي a beauty of the city of Bulkh.

درميان ايشان 3957. for درميان شان amongst them.

حكايت ۱۴ TALE XIV.

P. 217. l. 271.

رفيقي داشتم كه سالها باهم سفر كرده بوديم و نان و نمك خورده و بيكران حقوق صحبت ثابت شده آخر بسبب نفعي اندك آزار خاطر من روا داشت و دوستي سپري شد و با اين همه از هر دو طرف دلبستگي حاصل بود بحكم آنكه شنيدم كه روزي دو بيت از سخنان من در مجمعي همي گفت

قطعه

نگار من چو درآيد بخندهٔ نمكين
نمك زياده كند بر جراحتِ ريشان
چه بودي ار سر زلفش بدستم افتادي
چو آستين كريمان بدست درويشان

ثابت شدن 3958. to be confirmed, established, to be proved by witnesses.

نفع 3959. advantage, gain, profit.

نمكين 3960. salted, seasoned; smart, witty.

P. 218. l. 277.

طايفهٔ دوستان نه بر لطف اين سخن بل كه بر حسنِ سيرت خويش گواهي دادند و هم دران ميان مبالغه كرده و بر فوت صحبت تاسف

خورده و بخطاي خويش اعتراف كرده معلوم
كردم كه از طرف او هم رغبت هست اين بيتها
فرستادم و صلح كردم

قطعه

كه ما را در ميان عهد وفا بود
جفا كردي و بد مهري نمودي
بيكبار از جهان دل در تو بستم
ندانستم كه بر گردي بزودي
هنوزت گر سر صلحست باز آي
كزان محبوبتر باشي كه بودي

فوت 3961. death, passing away, elapsing; interruption, neglect فوت صحبت lost or interrupted society.

حكايت ١٥ TALE XV.

P. 219. l. 291.

يكيرا زني صاحب جمال بود در گذشت و مادر زن
پير فرتوتي بعلت صداق در خانه متمكن بماند
مرد از مجاورت او بجان رنجيدي و بحكم
صداق از مجاورت او چاره نديدي يكي از
طايفه گفت چگونه در فراق يار عزيز گفت
نا ديدن زن برمن چنان دشوار نمي آيد كه
ديدن مادر زن

فرتوت 3962. a decrepid, old person, in a state of dotage.

صداق 3963. a marriage settlement, a portion which a husband engages to pay his future wife.

دشوار 3964. difficult, troublesome, arduous.

مثنوي

گل بتاراج رفت و خار بماند
گنج برداشتند و مار بماند
ديده بر تارك سنان ديدن
خوشتر از روي دشمنان ديدن
واجبست از هزار دوست بريد
تا يكي دشمنت نبايد ديد

تاراج 3965. spoil, plunder, destruction; the sacking of a city.

تارك 3966. the top, the crown of the head.

سنان 3967. a spear تارك سنان the point of a spear.

حكايت ١٦ TALE XVI.

P. 219. l. 301.

ياد دارم كه در جواني گذر داشتم بكويي و نظر
داشتم بماه روئي در ايام تموزي كه حرورش
آب دهان را بخوشانيدي و سمومش مغز
استخوان را بجوشانيدي از ضعف بشريت
تاب آفتاب نياوردم لاجرم التجا بسايه
ديواري كردم مترقب كه كسي زحمت حر تموز
از من ببرد و بآبي آتش مي فرونشاند ناگاه از

شحنه 4140. superintendent of the police.

تنعم 4141. happiness, enjoyment.

ترنم 4142. singing, modulation.

غزل 4143. an ode; properly on the subjects of love and wine.

کنار و بوس 4144. hugging and kissing; embracing and saluting.

تابدار 4145. bright, shining.

چوگان 4146. the bat or mall in the game of Chowgong.

آبنوس 4147. ebony.

فسوس 4148. for افسوس ah! alas!

آدينه 4149. friday, مسجد آدينه the great mosque, the same as مسجد جامع

بانگ صبح 4150. the proclamation from the mosque for morning prayer.

P. 234. l. 502.

قاضي درين حالت بود يكي از متعلقان در آمد و
گفت چه نشيني خيز و تا پاي داري گريز كه
حسودان بر تو دقي گرفته اند بلكه حقي گفته اند
تا مگر اين آتش فتنه كه هنوز اندك است باب
تدبيري فرو نشانيم مبادا كه فردا چون بالا گيرد
عالمي را فرا گيرد قاضي بتبسم فرو نگه كرد و گفت

P. 234. l. 507.

قطعه

پنجه در صيد كرده ضيغم را
چه تفاوت كند كه سگ آيد
روي در روي دوست كن بگذار
تا عدو پشت دست مي خايد

دق 4151. calumny, slander.

مبادا 4152. let it not be.

ضيغم 4153. a lion.

ملك را دران شب آگهي دادند كه در ملك تو چنين
منكري حادث شده است چه فرمائي گفت من او را
از جمله فضلاء عصر و يگانه دهر ميدانم باشد
كه معاندان در حق او بغرض خوض كرده باشند
اين سخن در سمع قبول من نيايد مگر آنگه كه
معاينه گردد كه حكما گفته اند

P. 235. l. 515.

بيت

به تندي سبك دست بردن به تيغ
بدندان برد پشت دست دريغ

يگانه 4154. one, sole; singular, incomparable, a person unequalled in any thing.

معاندان 4155. opposers, conspirators.

خوض 4156. taking counsel together, confederating.

معاينه كردن 4157. to behold, to contemplate, to see face to face.

سبك 4158. light, inconsiderate, also swift: سبك دست a rash inconsiderate person.

P. 235. l. 518.

شنيد مكه سحر فكاهي ملك باتني چند از خاصان بر بالين قاضي رسيد شمع را ديد ايستاده و شاهد نشسته و مي ريخته و قدح شكسته وقاضي در خواب مستي بيخبر از ملك هستي ملك بلطفش بيدار كرد وكفت برخيز كه آفتاب برآمد قاضي دريافت و كفت از كدام جانب برآمد كفت از جانب مشرق كفت الحمد لله كه در توبة باز است بحكم اين حديث كه لا يغلق باب التوبة على العباد حتى تطلع الشمس من مغربها وكفت استغفر الله واتوب اليه

لا يغلق 4159. will not be shut.

باب التوبة 4160. the gate of repentance.

على العباد 4161. against servants.

حتى 4162. until.

تطلع الشمس 4163. the rising of sun.

من مغربها 4164. from the west.

استغفر الله 4165. I ask pardon of God.

واتوب اليه 4166. and vow to him repentance.

قطعه

اين دو چيزم بر كناه انكيختند
بخت نافرجام وعقل ناتمام

كر كرفتارم كني مستوجبم
ور ببخشي عفو بهتر از انتقام

ناتمام 4167. incomplete, imperfect.

ملك كفت توبه درين حالت كه بر هلاك خود اطلاع يافتي سودي ندارد

P. 236. l. 581.

قطعه

چه سود از دزدي انكه توبه كردن
كه نتواني كمند انداخت بر كاخ
بلند از ميوه كو كوتاه كن دست
كه كوته خود ندارد دست بر شاخ

كاخ 4168. an apartment at the top of the house; a palace, a villa, a summer house.

ترا با وجود چندين منكري كه ظاهر شد سبيل خلاصي صورت نه بندد اين بكفت وموكلان عقوبت بروي در آويختند كفت مرا در خدمت سلطان يك سخن باقيست ملك پرسيد كه آن چيست

قطعه

بآستين ملالي كه بر من افشاني
طمع مدار كه از دامنت بدارم دست
اكر خلاص محالست ازين كنه كه مراست
بدان كرم كه تو داري اميدوارى هست

خلاص 4169. liberation, enlargement.

P. 237. l. 545.

ملك گفت اين لطيفه بديع آوردي واين نكته غريب گفتي وليكن محال عقلست وخلاف شرع كه ترا فضل و بلاغت امروز از چنگ عقوبت من برهاند مصلحت آن مي بينم كه ترا از قلعه بنشيب بيندازم تا ديگران عبرت گيرند گفت اي خداوند جهان پروردهٔ نعمت اين خاندانم ونه تنها من اين گنه كردهام ديگري را بيفكن تا من عبرت گيرم ملك را ازين سخن خنده آمد و بعفو از سر خطاي او در گذشت و متعنتان اورا كه اشارت بكشتن او كرده بودند گفت

بيت

همه حمال عيب خويشتنيد
طعنه بر عيب ديگران مزنيد
هر كه او عيب خويشتن بيند
طعنه بر عيب ديگران نكند

نشيب 4170. descent, declivity.

عبرت 4171. exemplary punishment عبرت گرفتن to take warning.

متعنتان 4172. enemies. S. متعنت

حكايت منظومه ٢١ TALE XXI.

P. 238. l. 556.

جواني پاك باز و پاك رو بود
كه با پاكيزه روئي در گرو بود
چنين خواندم كه در درياي اعظم
بگردابي در افتادند باهم
چو ملاح آمدش تا دست گيرد
مبادا كاندران سختي بميرد
همي گفت از ميان موج تشوير
مرا بگذار و دست يار من گير
درين گفتن جهان بروي در آشفت
شنيدندش كه جان ميداد وميگفت
حديث عشق ازان بطال منيوش
كه در سختي كند ياري فراموش
چنين كردند ياران زندگاني
زكار افتاده بشنو تا بداني
كه سعدي راه و رسم عشق بازي
چنان داند كه در بغداد تازي
دلارامي كه داري دل درو بند
دگر چشم از همه عالم فرو بند
اگر ليلي ومجنون زنده گشتي
حديث عشق ازين دفتر نوشتي

پاك باز 4173 sporting harmlessly; an honorable lover.

پاك رو 4174. of upright conduct.

پاكيزه رو 4175. a chaste countenance.

در گرو بودن 4176. to be pledged, betrothed.

باهم 4177. together, along with.

تشویر 4178. anguish, distress of mind.

بطال 4179. idle, vain, faithless, false.

مشنوش 4180. listen not, hearken not to.

نیوشیدن 4181. to give ear.

باب ششم در ضعف و پیری

P. 239. l. 1.

CHAPTER VI.

حکایت ۱ TALE I.

با طایفهٔ دانشمندان در جامع دمشق بحثی
همیکردم ناگاه جوانی از در در آمد وگفت
درین میان کسی هست که زبان فارسی داند اشارت
بمن کردند گفتم خیر است گفت پیری صد و پنجاه
ساله در حالت نزعست و بزبان فارسی چیزی
میگوید و مفهوم ما نمیگردد اگر بکرم قدم رنجه
شوی مزد یابی باشد که وصیتی کند چون ببالینش
فرا رسیدم این میگفت

قطعه

دمی چند گفتم بر آرم بکام
دریغا که بگرفت راه نفس
دریغا که بر خوان الوان عمر
دمی چند خوردیم وگفتند بس

ساله 4182. age, years, the age of animals when added to numerals as پیر صد و پنجاه ساله an old man of 150 years.

نزع 4183. the agonies of death, the last breath.

مفهوم 4184. understood, perceived; intelligible; the contents, sense or tenor of a letter.

قدم رنجه شدن 4185. to be at the trouble, to step to.

مزد 4186. reward, recompense.

دریغا 4187. Ah! alas!

لون الوان 4188. various colours, various sorts. S.

معنای این سخن با شامیان بعربی گفتم تعجب
کردند از عمر دراز و تاسف خوردن او بر حیات
دنیا گفتمش چه گونهٔ درین حالت گفت چه گویم

P. 240. l. 15.

قطعه

ندیدهٔ که چه سختی همی رسد بکسی
که از دهانش بدر میکنند دندانی
قیاس کن که چه حالش بود در آن ساعت
که از وجود عزیزش بدر رود جانی

معنای 4189. the meaning, signification.

شامیان 4190. the inhabitants of Sham or the territory of Damascus.

عربی 4191. the Arabick language, an Arabian.

گفتم تصور مرگ از خیال بدر کن و وهم را بر طبیعت
مستولی مگردان که فیلسوفان گفته اند مزاج
اگرچه مستقیم بود اعتماد بقا را نشاید و مرض

اگرچه هایل بود دلالت کلي بر هلاک نکند اگر
فرمائي طبيبي را بخوانيم تا معالجه کند که
به شوي گفت هيهات

طبیعت 4192. temperament, constitution, nature, essence, quality.

مستولي 4193. overcoming, subduing, surmounting.

فیلسوفان 4194. philosophers. S. فیلسوف

مزاج 4195. temperament, constitution, habit of body, disposition of mind.

هیهات 4196. be gone, away, it is in vain.

مثنوي

خواجه دربند نقش ايوانست
خانه از پاي بست ويرانست
دست برهم زند طبيب ظريف
چون خرف بيند اوفتاده حريف
پير مردي ز نزع مي ناليد
پيرزن صندلش همي ماليد
چون مخبط شد اعتدال مزاج
نه عزيمت اثر کند نه علاج

خرف 4197. a decrepid old man.

صندل 4198. sandal wood.

مخبط 4199. insane, delirious, from خبط madness.

حکايت ٢ TALE II.

P. 241. l. 34.

پيري حکايت کرده بود که دختري خواسته
بودم و حجره بگل آراسته و بخلوت با و
نشسته و ديده و دل در و بسته شبهاي دراز
نخفتمي و بذلها و لطيفها گفتمي تا باشد که وحشت
نگيرد و موانست پذيرد از ان جمله شبي ميگفتم
که بخت بلندت يار بود و چشم دولت بيدار
که بصحبت پيري افتادي پخته و جهانديده و گرم
و سرد روزگار چشيده و نيک و بد آزموده
حق صحبت بداند و شرط مودت بجاي آرد
و مشفق و مهربان خوش طبع و شيرين زبان

دختر خواستن 4200. to seek a virgin in marriage.

نخفتمي 4201. I was not sleeping.

گفتمي 4202. I was speaking.

موانست 4203. familiarity, intimacy.

P. 242. l. 43.

مثنوي

تا توانم دلت بدست آرم
ور بيازاريم نيازارم
ور چو طوطي شکر بود خورشت
جان شيرين فداي پرورشت

خورشت 4204. thy food, thy fare.

نه گرفتار آمدي بدست جواني معجب وخيره راي سرتيز وسبکپاي که هردم هوائي پزد و هرلحظه رائي زند و هرشب جائي خسپد و هر روز ياري گيرد

قطعه

جوانان خورم اند وخوب رخسار
وليکن در وفا باکس نپايند
وفا داري مدار از بلبلان چشم
که هردم برگلي ديگر سرايند

معجب 4205. pleasing, admiring one's self; vain.

خيره راي 4206. mean understanding.

سرتيز 4207. headstrong.

سبک پا 4208. light footed, gadding abroad.

اما طايفه پيران بعقل وادب زندگاني کنند نه بر مقتضاي جهل جواني

بيت

ز خود بهتري جوي و فرصت شمار
که با چون خودي کم کني روزگار

مقتضي 4209. exigency, necessity, exacted, required.

P. 243. l. 57.

گفت چندان بريں نمط بگفتم وگمان بردم که دلش در قيد من آمد و صيد من شد ناگاه نفسي سرد از دل پردرد برآورد وگفت چندين سخن که گفتي در ترازوي عقل من وزن آن يک سخن ندارد که از قابله خويش شنيده ام که زن جوان را اگر تيري در پهلو نشيند به که پيري في الجمله امکان موافقت نبود و مفارقت انجاميد مدت عدت برآمد عقد نکاحش با جواني بستند تند ترش روي تهي دست بدخوي جور وجفا ميديد و رنج و عنا ميکشيد و شکر نعمت حق همچنان ميگفت که الحمد لله که ازان عذاب اليم برهيدم وبدين نعمت مقيم برسيدم

وزن 4210. weight.

قابله 4211. a midwife, a nurse.

پهلو 4212. the side of the breast, the hypochondria, or back and ribs, under the short ribs; the hip.

مفارقت 4213. separation.

عدت 4214. the state of a woman when it is unlawful to have intercourse with her, or when divorced, when mourning the death of her husband, or when menstruous.

عنا 4215. adversity, distress.

اليم 4216. painful, excruciating. عذاب اليم an infernal torment.

مقيم 4217. fixed, constant, persevering.

بیت

با این همه جور و تندخویی
نازت بکشم که خوبرویی

قطعه

با تو مرا سوختن اندر عذاب
به که شدن با دگری در بهشت
بوی پیاز از دهن خوبروی
نغزتر آید که گل از دست زشت

نغزتر 4218. more excellent.

حکایت ۳ TALE. III.

P. 244. l. 72.

مهمان پیری بودم در دیاربکر مال فراوان و فرزند خوبروی داشت شبی حکایت کرد مرا در عمر خویش بجز این فرزند نبوداست درختی درین وادی زیارتگاهست که مردمان بحاجت خواستن آنجا روند شبها در پای آن درخت بحق نالیده ام تا مرا این فرزند بخشیده است شنیدم که پسر با رفیقان آهسته میگفت چه بودی که من آن درخت را بدانستمی که کجا است تا دعا کردمی که پدرم بمیرد

حکمت

خواجه شادی کنان که فرزند عاقلست و پسر طعنه زنان که پدرم فرتوت

قطعه

سالها بر تو بگذرد که گذر
نکنی سوی تربت پدرت
تو بجای پدر چه کردی خیر
تا همان چشم داری از پسرت

دیاربکر 4219. Diarbekr, Mesopotamia.

وادی 4220. a valley, desert.

زیارتگاه 4221. a place of devotion or pilgrimage.

آهسته 4222. whispering in a low voice; slowly, by degrees.

حکایت ۴ TALE IV.

P. 245. l. 86.

روزی بغرور جوانی سخت رانده بودم و شبانگه بپای کوهی سست مانده پیر مردی ضعیف از پس کاروان همی آمد و گفت چه خسپی خیز نه جای خفتنست گفتم چون روم که نه پای رفتنست گفت نشنیده که گفته اند رفتن و نشستن به که دویدن و گسستن

قطعه

ای که مشتاق منزلی مشتاب
پند من کار بند و صبر آموز
اسپ تازی دو تگ رود بشتاب
اشتر آهسته میرود شب و روز

گسستن 4223. to break off.

تگ 4224. the quick pace of a horse, a gallop.

دو تگ two gallops, two stretches.

حکایت ٥ TALE V.

P. 245. l. 95.

جواني چست ولطيف وخندان وشيرين زبان در حلقهٔ عشرت ما بود که در دلش از هيچ نوعي غم نيامدي ولب از خنده فراهم نياوردي روزگاري برآمد که اتفاق ملاقات نيفتاد بعد از آن ديدمش زن خواسته وفرزندان خاسته وبيخ نشاط بريده وگل هوسش پژمرده پرسيدمش که اين چه حالتست گفت تا کودکان بياوردم دگر کودکي نکردم

P. 246. l. 102.

بيت

چون پير شدي زکودکي دست بدار

بازي وظرافت بجوانان بگذار

چست 4225. quick, brisk, active, ingenious, skilful.

زن خوستن 4226. to take a wife, to marry.

خاستن 4227. to rise, to get up, فرزندان خاستن to rear children.

پژمردن 4228. to wither, to fade.

پرسيدمش 4229. I asked him.

مثنوي

طرب نوجوان زپير مجوي

که دگر نايد آب رفته بجوي

زرع را چون رسيد وقت درو

نخرامد چنانکه سبزهٔ نو

قطعه

روز جواني بشد از دست من

آه دريغ آن زمن دلفروز

قوت سرپنجهٔ شيري برفت

راضيم اکنون به پنيري چو يوز

پيرزني موي سيه کرده بود

گفتمش اي مامک ديرينه روز

موي به تلبيس سيه کرده گير

راست نخواهد شد اين پشت کوز

نوجوان 4230. a young man.

درويدن 4231. to reap, to mow, to cut, وقت درو the time of harvest.

دلفروز 4232. for دل افروز inflaming or illuminating the heart.

پنير 4233. cheese.

مامک 4234. a little mother.

تلبيس 4235. fraud, fallacy, deceit.

حکایت ۶ TALE VI.

P. 247. l. 114.

روزي بجهل جواني بانگ برمادر زدم دل آزرده
بكنجي نشسته گريان همي گفت مگر خردي
فراموش كردي كه درشتي ميكني

قطعه

چه خوش گفت زالي بفرزند خويش
چو ديدش پلنگ افگن و پيل تن
گر از عهد خرديت ياد آمدي
كه بيچاره بودي در آغوش من
نكردي درين روز بر من جفا
كه تو شير مردي و من پير زن

پلنگ افگن 4236. subduing the tiger.

پيلتن 4237. with the body of an elephant.

حکایت ۷ TALE VII.

P. 247. l. 124.

توانگري بخيل را پسري رنجور بود نيك خواهانش
گفتند مصلحت آنست كه از بهر او ختم قرآن
كني و يا بذل قربان باشد كه خدا يتعالي شفا دهد
لختي باندیشه فرو رفت و گفت ختم مصحف
بحضور اوليتر كه گله دور است صاحبدلي
بشنيد و گفت ختمش بعلت آن اختيار افتاد كه
قرآن بر سر زبانست و زر در ميان جان

مثنوي

دريغا گردن طاعت نهادن
گرش همراه بودي دست دادن
بديناري چو خر در گل بمانند
ور الحمدي بخواهي صد بخوانند

بخيل 4238. avaricious, covetous, parsimonious, a miser.

بحضور 4239. as being present, at hand, ready.

گله 4240. a flock, herd, drove.

الحمد 4241. praise, (to God.) The first chapter of the Koran.

حکایت ۸ TALE VIII.

P. 248. l. 134.

پيرمردي را گفتند چرا زن نكني گفت با پير
زنانم الفتي نباشد گفتند زن جوان بخواه
چون مكنت داري گفت مرا كه پيرم با پير زنانم
الفتي نباشد او را كه جوان باشد با من كه پيرم
چون دوستي صورت بندد

الفت 4242. attachment, friendship, familiarity, intimacy.

حکایت ۹ TALE IX.

P. 249. l. 140.

منظومه

شنيده ام كه درين روزها كهن پيري
خيال بست به پيرانه سر كه گيرد جفت

بخواستند دختري خوبروي گوهر نام
چو درج گوهر از چشم مردمان بنهفت
چنانکه رسم عروسي بود تماشا بود
ولي بحملهٔ اول عصاي شيخ بخفت
کمان کشيد و نزد بر هدف که نتوان دوخت
مگر بسوزن فولاد جامهٔ هنگفت

جفت 4243. pair, couple, fellow, brace

جفت گرفتن to marry, to take a partner.

دخترک 4244. a little girl, a young virgin.

سوزن 4245. a needle.

فولاد 4246. steel.

هنگفت 4247. sackcloth, canvas.

بدوستان گله آغاز کرد و حجت ساخت
که خانمان من اين شوخ ديده پاک برفت
ميان شوهر و زن جنگ و فتنه خاست چنان
که سر بشحنه و قاضي کشيد و سعدي گفت
پس از خلافت و شنعت گناه دختر نيست
ترا که دست بلرزد گهر چه داني سفت

خانمان 4248. house, family.

شوهر 4249. a husband.

خلافت 4250. discord, contrariety, contention.

شنعت 4251. baseness, a horrid crime.

باب هفتم در تاثير تربيت

CHAPTER VII.

حکايت ۱ TALE I.

يکي از وزرا پسري کودن داشت پيش يکي از دانشمندان فرستاد که مر اين را تربيتي کن مگر عاقل شود مدتي تعليمش کرد مؤثر نبود پيش پدرش کسي فرستاد که اين عاقل نميشود و مرا ديوانه کرد

مؤثر 4252. penetrating, making an impression; impressive.

ديوانه 4253. foolish, insane, mad, furious.

قطعه

چون بود اصل جوهر قابل
تربيت را درو اثر باشد
هيچ صيقل نکو نداند کرد
آهني را که بدگهر باشد
سگ بدرياي هفتگانه مشو
که چو تر شد پليد تر باشد
خر عيسي گرش بمکه برند
چون بيايد هنوز خر باشد

اصل 4254. root, origin, original, principle; also lineage, race.

قابل 4255. capable, skilful, possible.

گهر 4256. nature بدگهر bad temper.

دریای هفتگانه 4257. the seven seas.

پلید 4258. impure, defiled, polluted.

عیسی 4259 Jesus Christ.

حکایت ۲ TALE II.

P. 250. l. 13.

حکیمی پسران را پند همی داد که جانان پدر هنر آموزید که ملک و دولت دنیا اعتماد را نشاید وجاه از در دروازه بدر برود وسیم وزر در سفر محل خطر است یا دزد بیکبار ببرد و یا خواجه بتفاریق بخورد اما هنر چشمهٔ زاینده است و دولت پاینده واگر هنرمند از دولت بیفتد غم نباشد که هنر در نفس خود دولتست هنرمند هرجاکه رود قدر بیند و در صدر نشیند وبی هنر هرجا که رود لقمه چیند وسختی بیند

P. 251. l. 21.

بیت

سختست پس از جاه تحکم بردن
خوکرده بناز جور مردم بردن

جانان 4260. souls, dears.

دروازه 4261. door, gate.

بیکبار 4262. all at once.

زاینده 4263. productive.

پاینده 4264. stable, permanent, durable, lasting.

هنرمند 4265. skilful, learned, an artist, artificer, workman, mechanic.

صدر 4266. the first seat of precedency.

تحکم 4267. commanding, ruling, تحکم بردن to obey, to suffer command.

خوکرده 4268. habituated.

قطعه

وقتی افتاد فتنهٔ در شام
هرکس ازگوشهٔ فرا رفتند
روستازادگان دانشمند
بوزیری پادشاه رفتند
پسران وزیر ناقص عقل
بگدائی بروستا رفتند

بیت

میراث پدر خواهی علم پدر آموز
کین مال پدر خرج توان کرد بده روز

زادگان 4269. sons, children. S. زاده

ناقص عقل 4270. deficient in understanding, foolish.

گدائی 4271. beggary, poverty.

حکایت ۳ TALE III.

P. 252. l. 30.

یکی از فضلا تعلیم ملک زاده کردی وضرب بی محابا زدی وزجر بیقیاس کردی پسر از بیطاقتی شکایت پیش پدر برد وجامه از تن دردمند برداشت پدر را دل بهم برآمد استاد را بخواند

وگفت بر پسران احاد رعیت چندین جفا و توبیخ
روا نمی داری که پسر مرا سبب چیست گفت سخن
بانه یشه باید گفتن وحرکت پسندیده باید کردن
همه خلق را خاصه پادشاهان را که هرچه بردست
وزبان ملوک رفته شود هرآینه بافواه گفته شود
وقول وفعل عوام را چندان اعتبار نباشد

قطعه

اگر صد ناپسند آید زدرویش
رفیقانش یکی از صد ندانند
وگر یک ناپسند آید زسلطان
ز اقلیمی باقلیمی رسانند

ضرب 4272. a blow, a stroke.

دردمند 4273. afflicted, miserable.

احاد 4274. ones, S. احد

پس هرتهذیب اخلاق خداوند زادگان
اجتهاد بیش ازان باید کرد که درحق عوام

P. 523. l. 45.

قطعه

هرکه درخوردیش ادب نکنند
در بزرگی فلاح ازو برخاست
چوب تر را چنانکه خواهی پیچ
نشود خشک جز بآتش راست

تهذیب 4275. purifying, adjusting, adorning.

فلاح 4276. victory, superiority, prosperity, happiness.

ARABICK.

بیت

ان الغصون اذا قومتها اعتدلت
ولیس ینفعک التقویم بالخشب

ان الغصون 4277. of a truth the young branches.

اذا قومتها 4278. when you correct them.

اعتدلت 4279. may be made straight.

ولیس 4280. but not.

ینفعک 4281. will you succeed.

التقویم 4282. in correcting.

بالخشب 4283. dry wood.

ملک را حسن تدبیر ادیب وتقریر سخن او
موافق رای آمد خلعت ونعمت بخشید و
پایگاه از انچه بود برتر گردانید

حسن تدبیر 4284. wholesome discipline.

حکایت ۴ TALE IV.

P. 253. l. 53.

معلم کتابی را دیدم در دیار مغرب ترش روی
وتلخ گفتار وبدخوی ومردم آزار وگدا طبع
وناپرهیزگار که عیش مسلمانان بدیدن او تبه
گشتی وخواندن قرآنش دل مردم سیه کردی
جمعی پسران پاکیزه ودختران دوشیزه بدست

جفاي او گرفتار نه زهره خنده ونه يا راي گفتار
كه عارض سيمين يكي را طبانچه زدي و گاه
ساق بلورين ديگري را شكنجه كردي

معلم كتابي 4285. schoolmaster, pedagogue.

گدا طبع 4286. a beggarly, mean disposition.

تبه 4287. for تباه ruin, perdition, injury.

دوشيزه 4288. a virgin.

ياراي 4289. boldness, spirit, vigour, strength.

عارض 4290. the side of the face, the cheek; accident, misfortune.

طبانچه 4291. a slap.

ساق 4292. the leg, also trunk of a tree, the stalk of a flower, or fruit.

بلور 4293. chrystal.

P. 254. l. 60.

القصه شنيدم كه طرفي از خيانت او معلوم كردند
بزدندش وبراندند ومكتب او را بمصلحي
دادند پارسائي سليم نيك مردي حليم كه سخن
جز بحكم ضرورت نگفتي وموجب آزار
كس بزبانش نرفتي كودكانرا هيبت
استاد نخستين از سر بدر رفت ومعلم
دومين را اخلاق ملكي ديدند ديو يكديگر
شدند و باعتماد حلم او ترك علم كردند ودر
اغلب اوقات ببازيچه فراهم نشستند ولوح درست
ناكرده برسر يكديگر شكستندي

بيت

اوستاد ومعلم چو بود كم آزار
خرسك بازند كودكان در بازار

القصه 4294. in short, summarily.

مكتب 4295. a school.

مصلح 4296. a corrector, censor, rectifier.

حليم 4297. mild, gentle, affable, humane.

دومين 4298. the second.

ملكي 4299. angelic.

حلم 4300. mildness, clemency.

اغلب 4301. generally, for the most part; stronger, superior, prevalent.

لوح 4302. tablet, a plank, used for writing, as we use a slate.

خرسك 4303. a boys game.

بعد از دو هفته بر در آن مسجد گذر كردم معلم
اولين را ديدم كه دلخوش كرده بودند وبمقام خويش
باز آورده انصاف برنجيدم ولا حول گفتم
كه ابليس را دگربار معلم ملايكه چرا كردند پيرمردي
جهانديده بشنيد وگفت نشنيده كه گفته اند

مثنوي

پادشاهي پسر بمكتب داد

لوح سپیدش درکنار نهاد

بر سر لوح او نوشته بزر

جور استاد به که مهر پدر

ابلیس 4304. the devil, the deceiver.

حکایت ٥ TALE V.

P. 255. l. 78.

پارسا زاده را نعمت بی قیاس از ترکه عمان بدست افتاد فسق و فجور آغاز کرد و مبذری پیشه گرفت فی الجمله چیزی نماند از سایر معاصی و منکری که نکرد و مسکری که نخورد باری به نصیحتش گفتم ای فرزند دخل آب روانست و عیش آسیای گردان یعنی خرج فراوان مسلم کسی را باشد که دخل معین دارد

P. 256. l. 85.

قطعه

چو دخلت نیست خرج آهسته ترکن

که میگویند ملاحان سرودی

اگر باران بکوهستان نبارد

بسالی دجله گردد خشک رودی

ترکه 4305. any thing left after death, bequest, inheritance, legacy.

عمان 4306. uncle by the fathers side.

فسق 4307. adultery, obscenity, iniquity, sin, villainy.

فجور 4308. wickedness, lust, debauchery, depravity.

مبذری 4309. prodigality, extravagance, luxury.

معاصی 4310. sins, crimes. S. معصیت

مسکر 4311. inebriating, any intoxicating liquor or drug.

دخل 4312. income, receipt.

آسیا 4313. a mill.

گردان 4314. revolving.

ملاحان 4315. mariners, seamen. S. ملاح

سرود 4316. a song.

کوهستان 4317. mountainous, hilly country, the mountains.

رود 4318. a river.

عقل و ادب پیش گیر و لهو و لعب بگذار که چون نعمت سپری شود سختی بری و پشیمانی خوری پسر از لذت نای و نوش این سخن در گوش نیاورد و بر قول من اعتراض کرد و گفت راحت عاجل را بتشویش محنت آجل منغص کردن خلاف رای خردمندانست

مثنوی

خداوندان کام و نیکبختی

چرا سختی برند از بیم سختی

برو شادی کن ای یار دل افروز

غم فردا نشاید خوردن امروز

پشیمان 4319. a penitent.

عاجل 4320. tranfitory, fragile, fleeting, haftening.

آجل 4321. futurity.

فکیف مرا که در صدر مروت نشسته ام و عقد فتوت بسته وذکر انعام من در افواه عوام افتاده

P. 257. l. 99.

مثنوي

هرکه علم شد بسخا وکرم
بند نشاید که نهد بر درم
نام نکوئي چو برون شد بکوي
در نتواني که ببندي بروي

دیدم که نصیحت نمي پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او اثر نمیکند ترک مناصحت کردم و روي از مصاحبت او بگردانیدم و بکنج سلامت بنشستم و قول حکما را کار بستم که گفته اند بلغ ما علیک فان لم یقبلوا فما علیک

قطعه

گرچه داني که نشنوند بگوي
هرچه میداني از نصیحت و پند
زود باشد که خیره سر بیني
بدو پاي اوفتاده اندر بند
دست بر دست میزند که دریغ
نشنیدم حدیث دانشمند

فتوت 4322. liberality.

مناصحت 4323. advice, admonition.

ARABICK.

بلغ 4324. give thou.

ما علیک 4325. of what thou haft.

فان 4326. and if.

لم یقبلوا 4327. they do not accept.

فما علیک 4328. then nothing is on you.

پس از مدتي آنچه اندیشه کرده بودم از نکبت حالش بصورت بدیدم که پاره پاره برهم میدوخت ولقمه لقمه همي اندوخت دلم از ضعف حالش بهم بر آمد مروت ندیدم در چنین حالت ریش درویش را بملامت خراشیدن و نمک پاشیدن با دل خود گفتم

P. [illegible] l. 118.

مثنوي

حریف سفله در پایان مستي
نیندیشد ز روز تنگدستي
درخت اندر بهاران بر فشاند
زمستان لاجرم بي برگ ماند

نکبت 4329. ignominy, contempt, adverfity, misfortune.

پاشیدن 4330. to fprinkle, fcatter.

بهاران 4331. the fpring, the fame as بهار

حکایت ٦ TALE VI.

P. 258. l. 121.

پادشاهی پسری بادیبی داد وگفت این فرزند تست تربیتش چنان کن که یکی از فرزندان خود سالی بر وسعی کرد و بجایی نرسید وفرزندان ادیب در فضل و بلاغت منتهی شدند ملک دانشمند را مواخذه کرد وگفت وعده را خلاف کردی و شرط وفا بجای نیاوردی گفت ای ملک تربیت یکسانست ولیکن استعداد مختلف

قطعه

گرچه سیم و زر زسنگ آید همی
در همه سنگی نباشد زر و سیم
بر همه عالم همی تابد سهیل
جای انبان میکند جائی ادیم

منتهی 4332. finished, terminated, ending.

مواخذه کردن 4333. to reprehend, blame; to reproach, to chastize.

استعداد 4334. capacity, genius, aptitude, skill, disposition, merit.

مختلف 4335. different, various, contrary, discordant.

سهیل 4336. the star Canopus.

ادیم 4337. goat's leather perfumed, which they bring from Arabia.

حکایت ٧ TALE VII.

P. 259. l. 131.

یکی را شنیدم از پیران مربی که مریدیرا میگفت چند انکه تعلق خاطر آدمی زاده بروزیست اگر بروزی ده بودی بمقام از ملایکه درگذشتی

قطعه

فراموشت نکرد ایزد دران حال
که بودی نطفهٔ مدفون و مدهوش
روانت داد و عقل وطبع و ادراک
جمال و نطق و رای و فکرت و هوش
ده انگشت مرتب کرد بر دست
دو بازویت مرکب ساخت بر دوش
کنون پنداری ای ناچیز همت
که خواهد کرد نت روزی فراموش

مربی 4338. a patron, teacher, tutor.

روزی ده 4339. providence.

مدفون 4340. buried, concealed, hidden.

ادراک 4341. intellect, comprehension, perception, understanding, capacity, genius.

مرتب کردن 4342. to regulate, to put in order, to arrange, to dispose.

مرکب 4343. compounded, composed.

حکایت ٨ TALE VIII.

P. 260. l. 144.

ARABICK.

اعرابي را ديدم كه پسر خود را ميگفت يا بنيّ انك مسؤل يوم القيمة ماذا اكتسبت لا يقال بمن انتسبت يعني ترا خواهند پرسيد كه عملت چيست ونگويند كه پدرت كيست

قطعه

جامهٔ كعبه را كه مي بوسند
او نه از كرم پيله نامي شد
با عزيزي نشست روزي چند
لاجرم همچو او گرامي شد

يا بنيّ 4344. O my son.

انك 4345. certainly thou.

مسؤل 4346. wilt be asked.

يوم القيمة 4347. in the day of resurrection.

ماذا اكتسبت 4348. what have you performed.

لا يقال 4349. he will not be asked.

بمن 4350. with whom.

انتسبت 4351. are you related.

كرم پيله 4352. the silk worm.

نامي 4353. famed, renowned.

گرامي شدن 4354. to be venerable, respectable.

حكايت ٩ TALE IX.

P. 260. l. 151.

در تصانيف حكما آورده اند كه كژدم را ولادت معهود نيست چنانكه ساير حيوانات را بل كه احشاي مادر را بخورند وشكمش بدرّند وراه صحرا گيرند وآن پوستها كه در خانه كژدم بينند اثر آنست اين نكته را پيش بزرگي هيگفتم گفت دلمن بصدق اين حديث گواهي ميدهد وجز چنين نشايد بود كه در حالت خردي با مادر و پدر چنين معامله كرده اند لاجرم در بزرگي چنين مقبول اند ومحبوب

P. 261. l. 159.

قطعه

پسري را پدر وصيّت كرد
كاي جوانمرد ياد گير اين پند
هركه با اهل خود وفا نكند
نشود دوست روي دولتمند

لطيفه

كژدم را گفتند چرا بزمستان بيرون نمي آئي گفت بتابستانم چه حرمتست كه بزمستان نيز بيايم

تصانيف 4355. literary compositions, works, books, S. تصنيف

ولادت 4356. nativity, birth; also procreation.

احشا 4357. bowels, intestines, intrails.

تابستان 4358. the summer.

حكايت ۱۰ TALE X.

P. 261. l. 165.

فقيرهٔ درويشي حامله بود مدت حملش بسر آمده درويش را درهمه عمر فرزند نيامده بود گفت اگر خداي عزوجل مرا پسري دهد جز اين خرقه كه پوشيده ام هرچه ملك منست ايثار درويشان كنم اتفاقاً زنش پسري آورد شادماني كرد و سفرهٔ ياران بموجب شرط بنهاد

فقيره 4359. a female mendicant.

حامله 4360. pregnant.

ملك 4361. property, eſtate, poſſeſſions.

پس از چند سال كه از سفر شام باز آمدم بمحلّهٔ آن درويش برگذشتم و از كيفيّت حالتش پرسيدم گفتند بزندان شحنه در است گفتم سبب چيست گفتند پسرش خمر خورده است و عربده كرده و خون يكي ريخته و از شهر گريخته پدر را بعلّت آن سلسله در ناي و بند گران بر پاي نهاده اند گفتم اين بلا بدعا از خدا خواسته است

P. 262. l. 176.

قطعه

زنان باردار اي مرد هشيار
اگر وقت ولادت مار زايند
ازان بهتر بنزديك خردمند
كه فرزندان ناهموار زايند

ناي 4362. neck, throat, windpipe.

زن باردار 4363. a pregnant woman.

هشيار 4364. for هوشيار prudent, ſafe, ſober.

ناهموار 4365. unſuitable, diſproportioned, indecent, abſurd, unworthy; alſo uneven, rough, not level.

حكايت ۱۱ TALE XI.

P. 262. l. 179.

طفل بودم كه بزرگي را پرسيدم از بلوغ گفت در كتب مسطور است كه سه نشان دارد يكي پانزده سالگي و دوم احتلام سيوم برآمدن موي زهار امّا در حقيقت يك نشان دارد آن كه در بند رضاي حق جل و علا بيش از آن باشد كه در بند حظ نفس خويش هركه درو اين صفت موجود نيست محقّقان بالغ نشمارندش

بلوغ 4366. arriving at the age of puberty, puberty.

كتب 4367. books. S. كتاب

مسطور 4368. written, deſcribed, ſpecified, expreſſed, aforeſaid.

سه 4369. three.

پانزده 4370. fifteen.

سالگي 4371. years of age.

احتلام 4372. pollutio nocturna.

زهار 4373. the pubes.

محققان 4374. assertors of truth, verifiers, inquirers. S. محقق

بالغ 4375. an adult.

P. 263. l. 184.

قطعه

بصورت آدمي شد قطرهٔ آب
كه چل روزش قرار اندر رحم ماند
وگر چل ساله را عقل و ادب نيست
بتحقيقش نشايد آدمي خواند

قطره 4376. a drop. قطرهٔ آب a drop of water.

چل 4377. for چهل forty.

رحم 4378. the womb, matrix, uterus.

قطعه

جوانمردي و لطفست آدميت
همين نقش هيولاني مپندار
هنر بايد كه صورت مي توان ساخت
بايوانها در از شنگرف و زنگار
چو انسان را نباشد فضل و احسان
چه فرق از آدمي با نقش ديوار
بدست آوردن دنيا هنر نيست
يكي را گر تواني دل بدست آر

آدميت 4379. humanity.

هيولاني 4380. material, material form.

شنگرف 4381. vermillion, cinnabar.

زنگار 4382. verdigrise.

حكايت ١٢ TALE XII.

P. 264. l. 200.

سالي نزاع درميان پيادگان حجاج افتاد و داعي هم دران سفر پياده بود انصاف در سر و روي يكديگر افتاديم و داد فسق وجدال بداديم كجاوه نشيني را ديدم كه با عديل خود ميگفت ياللعجب پيادهٔ عاج چون عرصهٔ شطرنج بسر مي برد فرزين مي شود يعني به ازان مي شود كه بود و پيادگان حجاج باديه را بسر بردند و بتر شدند

داعي 4383. orator, author, claimant, pretender.

جدال 4384. a warm altercation, contest, quarrel.

كجاوه نشين 4385. one seated on a camel litter.

عديل 4386. a companion in a camel litter; of the same quantity or weight, alike, just.

ياللعجب 4387. O wonderful!

عرصه 4388. a chess board, a field of battle, a court, sqare, area.

عاج 4389. ivory. پيادهٔ عاج an ivory pawn, or foot soldier.

شطرنج 4390. the game of chess.

فرزين 4391. the vizier (or queen) in the game of chess.

تا چند 4420. how far? to what length.

ارسلان 4421. Arsulan, a proper name.

آغوش 4422. Aghoash, a proper name.

فرماندە 4423. issuing mandates, a king, reigning prince.

در خبر است از پیغمبر علیه السّلام که بزرگتر حسرتی در روز قیامت آن باشد که بندهٔ صالح را ببهشت برند و خداوند فاسق را بدوزخ

قطعه

بر غلامی که طوع خدمت نیست
خشم بی حد مران و طیره مگیر
که فضیحت بود بروز شمار
بندهٔ آزاد و خواجه در زنجیر

حسرت 4424. grief, regret, also envy, jealousy, strong desire, emulation, ambition.

طوع 4425. obedience, voluntary submission.

فضیحت 4426. ignominy, disgrace.

روز شمار 4427. the day of account, the last judgment.

حکایت ۱۷ TALE XVII.

P. 268. l. 159.

سالی از بلخ با شامیانم سفر بود راه از حرامیان پرخطر جوانی بدرقه همراه ما شد سپرباز و چرخ انداز و سلحشور و بیش زور که ده مرد توانا کمان او را زه کردندی و زورآوران روی زمین پشت او را بر زمین نیاوردندی امّا متنعم بود و سایه پرورده نه جهان دیده و نه سفر کرده رعد کوس دلاوران بگوش او نرسیده و برق شمشیر سواران ندیده

بیت

نیفتاده در دست دشمن اسیر
بگردش نباریده باران تیر

سپر 4428. a shield سپرباز a player with the shield, a skilful swordsman.

چرخ انداز 4429. a strong archer, a bowman.

زه 4430. a bow string.

متنعم 4431. enjoying the comforts and delights of life.

سایه پرورده 4432. educated in the shade, tenderly brought up, used to indulgence.

رعد 4433. thunder.

اتفاقاً من و این جوان در پی هم دوان هر آن دیوار قدیم که پیش آمدی بقوت بازو بیفکندی و هر درخت عظیم که دیدی بزور سرپنجه برکندی و تفاخر کنان گفتی

P. 269. l. 172.

بیت

پیل کو تا کتف و بازوی گردان بیند
شیر کو تا کف و سرپنجهٔ مردان بیند

تفاخر 4434. boasting.

کو 4435. for. کجاست او where is he.

مادرین حالت بودیم که دو هندو از پس سنگ سر بر آوردند و قصد قتل ما کردند در دست یکی چوبی و در بغل دیگری کلوخ کوبی جوانرا گفتم چه پائی

بیت

بیا رانچه داری ز مردی و زور
که دشمن بپائی خود آمد بگور

کلوخ کوب 4436. a mallet for breaking clods.

چه پائی 4437. why do you stand still.

تیر و کمان را دیدم از دست جوان افتاده و لرزه بر استخوان

بیت

نه هرکه موی شکافد به تیر جوشن خای
بروز حمله جنگ آوران بدارد پای

شکافتن 4438. to split, break, tear, destroy.

موشکاف splitting a hair.

جوشن 4439. armour جوشن خای (an arrow) that will penetrate armour.

P. 270. l. 185.

چاره جز آن ندیدم که رخت و سلاح و جامه رها کردیم و جان بسلامت بدر بردیم

قطعه

بکارهای گران مرد کاردیده فرست
که شیر شرزه در آرد بزیر خم کمند
جوان اگرچه قوی بال و پیلتن باشد
بجنگ دشمنش از هول بگسلد پیوند
نبرد پیش مصاف آزموده معلوم است
چنانکه مسئله شرع پیش دانشمند

خم کمند 4440. the eye or ring through which noose runs to draw it tight.

قوی بال 4441. strong arm; also strong pinion.

حکایت ۱۸ TALE XVIII.

P. 270. l. 194.

توانگر زاده را دیدم بر سر گور پدرش نشسته و با درویش بچه مناظره در پیوسته که صندوق تربت پدرم سنگین است و کتابه رنگین و فرش رخام انداخته و خشت پیروزه در و ساخته بگور پدرت چه ماند خشتی دو فراهم آورده و مشتی دو خاک بران پاشیده درویش پسر این بشنید و گفت خاموش که تا پدرت زیر این سنگ گران برخود بجنبیده باشد پدرم به بهشت رسیده باشد در خبر است موت الفقراء راحة

P. 271. l. 202.

بیت

خر که کمتر نهند بروی بار
بره آسوده تر کند رفتار

قطعه

از من بگوي حاجي مردم گزاي را
کو پوستين خلق بآزار ميدرد
حاجي تو نيستي شتراست از براي آنکه
بيچاره خار ميخورد و بار ميبرد

مردم گزا 4392. an injurer of mankind, literally a biter of mankind.

حکايت ۱۳ TALE XIII.

P. 264. l. 212.

هندوي نفط اندازي همي آموخت حکيمي گفتش
ترا که خانه نيينست بازي نه اينست

بيت

تا نداني که سخن عين صوابست مگوي
وانچه داني که نه نيکوش جوابست مگوي

هنود 4393. a Hindoo.

نفط اندازي 4394. fireworks.

نيين 4395. of reeds.

نه اين 4396. not this.

نه نيکوش 4397. it hath not or will not produce good.

حکايت ۱۴ TALE XIV.

P. 265. l. 118.

مردکي را درد چشم خاست پيش بيطاري رفت که
مرا دوا کن بيطار از انچه درچشم چهارپايان
کردي در ديدهٔ او کشيد کور شد خصومت پيش
داور بردند گفت برو هيچ تاوان نيست اگر اين
خر نبودي پيش بيطار نرفتي مقصود ازين سخن
آنست که هرکه ناآزموده را کار بزرگ فرمايد
با آنکه ندامت برد بنزديک خردمندان بخفت
راي منسوب گرده

مردکي 4398. a little man.

خاستن 4399. to rise, to get up درد چشم خاست a pain got up; we should say, was struck with a pain in the eyes.

بيطار 4400. a horse doctor.

چارپايه 4401. a quadruped.

داور 4402. a judge, ruler, governor, chief, prince; also GOD.

تاوان 4403. a mulct, fine.

مقصود 4404. intention, design, purpose, desire, want, object.

ناآزموده 4405 inexperienced, unskilful.

ندامت 4406. repentance, contrition, penitence.

خفت راي 4407. weak understanding.

قطعه

ندهد هوشمند روشن راي
بفرومايه کارهاي خطير
بورياباف اگرچه بافنده ست
نبرندش بکارگاه حرير

خطیر 4408. great, important, honorable, dignified.

بوریاباف 4409. a mat-maker.

بافندست 4410. for بافنده است is a weaver.

کارگاه 4411. a workshop, manufactory.

حریر 4412. silk.

۱۵ حکایت TALE XV.

P. 266. l. 128.

یکی از بزرگان پسری شایسته داشت وفات یافت
پرسیدندش که بر صندوق تربتش چه نویسم
گفت آیات کتاب مجید را عزت و شرف بیش
از آنست که بر چنین جایها نویسند که بروزگار
سوده گردد و خلایق برو بگذرند و سگان برو
شاشند اگر بضرورت چیزی نویسید این دو بیت
کفایت میکند

قطعه

وه که هرگه که سبزه در بستان
بدمیدی چه خوش شدی دل من
بگذر ای دوست تا بوقت بهار
سبزه بینی دمیده از گل من

شایسته 4413. worthy, suitable, useful.

وفات یافتن 4414. to die, to find death.

صندوق 4415. a chest.

صندوق تربت 4416. a sepulchre, tomb.

آیات 4417. verses of the Koran, signs, marks S. آیت

سودن 4418. to wear, rub, deface, consume; also to anoint, bedawb, incrust.

شاشیدن 4419. to piss.

۱۶ حکایت TALE XVI.

P. 266. l. 139.

پارسائی بر یکی از خداوندان نعمت گذر کرد دیده
که بنده را دست و پای استوار بسته عقوبت همی
کرد گفت ای پسر همچو تو مخلوقی را خدای عز و جل
اسیر حکم تو گردانیده است و ترا بر وی فضیلت
نهاده شکر نعمت حق تعالی بجا آر و چندین جفا
بر وی روا مدار نباید که فردا در قیامت این بنده
از تو به باشد و شرمساری بری

P. 267. l. 146.

مثنوی

بر بنده مگیر خشم بسیار
جورش مکن و دلش میازار
او را تو بده درم خریدی
آخر نه بقدرت آفریدی
این حکم و غرور و خشم تا چند
هست از تو بزرگتر خداوند
ای خواجه ارسلان و آغوش
فرمان ده خود مکن فراموش

قطعه

مرا درویش که بارستم فاقه کشید
بدوش مرگ همانا که سبکبار آید
وانکه در نعمت و در راحت و آسایش زیست
مردنش زین همه شک نیست که دشوار آید
بهمه حال اسیري که ز بندي برهد
بهترش دان ز امیري که گرفتار آید

دربیوستن 4442. to be engaged in, to join.

سنگین 4443. of stone; also heavy.

کتابه 4444. inscription; the title page of a book, also the manumission of a slave.

رنگین 4445. coloured, painted, tinctured; also allegorical, figurative, elegant.

رخام 4446. marble, hard stone.

خشت فیروزه 4447. Turquoise coloured bricks.

A R A B I C K.

موت 4448. death.

الفقراء 4449. of the poor, or to the poor.

راحة 4450. is rest.

سبکبار 4451. of a light weight, ready to rise and travel, being without baggage.

آسایش 4452. tranquillity, ease, rest, repose.

حکایت ۱۹ TALE XIX.

P. 271. l. 211.

A R A B I C K.

بزرگي را پرسیدم از معني این حدیث که اعدي عدوک نفسک التي بین جنبیک

اعدي 4453. the greatest enemy.

عدوک 4454. of *all* your enemies.

نفسک 4455. is your affection.

التي 4456. is that one.

بین 4457. within.

جنبیک 4458. your two sides.

گفت بحکم آنکه هران دشمن که باوي احسان کني دوست گردد مگر نفس که چندانکه مدارا بیش کني مخالفت زیادت کند

P. 272. l. 216.

قطعه

فرشته خوي شود آدمي زکم خوردن
وگر خوري چو بهایم بیوفتي چو جماد
مراد هرکه برآري مطیع امر تو شد
خلاف نفس که گردن کشد چو یافت مراد

مدارا 4459. civility, politeness, affability, also dissimulation.

مخالفت 4460. contradiction, opposition, repugnancy, disagreement, enmity.

جماد 4461. any thing not growing or increasing, as a stock, or a stone; inanimate fossil.

حکایت ۲۰ TALE XX.

P. 272. l. 221.

یکی در صورت درویشان نه بر سیرت ایشان
در محفلی دیدم نشسته و شنعتی در پیوسته
و دفتر شکایت باز کرده و ذم توانگران آغاز
سخن بدینجا رسانیده که درویشان را دست
قدرت بسته است و توانگران را پای ارادت
شکسته

بیت

کریمان را بدست اندر درم نیست
درم داران عالم را کرم نیست

ذم 4462. detraction, reproach, accusation.

درمدار 4463. one who possesses wealth.

درمدار عالم the wealthy of this world.

P. 273. l. 229.

مرا که پرورده نعمت بزرگانم این سخن
ناپسند آمد گفتم ای یار توانگران دخل
مسکینانند و ذخیره گوشه نشینان و مقصد زایران
و کهف مسافران و متحمل بار گران از بهر راحت
دیگران دست تناول بطعام انگه برند که متعلقان
و زیردستان بخورند و فضله مکارم ایشان
با رامل و پیران و اقارب و جیران رسیده

نظم

توانگران را وقفست و نذر و مهمانی
زکوة و فطره و اعتاق و هدی و قربانی
تو کی بدولت ایشان رسی که نتوانی
جزاین دو رکعت وآن هم بصد پریشانی

مقصد 4464. intention, design, drift, enterprize.

زایر 4465. a pilgrim. P. زایران

متحمل 4466. bearing (a burthen) suffering patiently, supporting.

ارامل 4467. widows, indigent people.

جیران 4468. neighbours.

فطرة 4469. alms given at the festival of breaking the fast at the expiration of Ramzan; also nature, creation, form.

اعتاق 4470. setting at liberty, manumitting, liberation.

هدی 4471. an offering, oblation.

قربانی 4472. a sacrifice, oblation, offering.

رکعت 4473. a devout inclination of the body during prayer, also a genuflexion.

اگر قدرت جود است واگر قوت سجود توانگران را
به میسر میشود که مال مزکی دارند وجامه پاک
وعرض مصون ودل فارغ وقوت طاعت در لقمه
نظیفست وصحت عبادت در کسوت نظیف پیداست

كه از معدهٔ خالي چه قوّت آيد و از دست خالي چه
مروّت و از پاي بسته چه سير آيد و از شكم گرسنه
چه خير

قطعه

شب پراگنده خسپد آنكه پديد
نبود وجه بامدادانش
مور گرد آورد بتابستان
تا فراغت بود زمستانش

جود 4474. liberality, benevolence.

سجود 4475. adoration, prostration.

زكي 4476. the money out of which is given in alms 2½ per cent yearly; clean, pure.

عرض 4477. *Irz*, reputation.

مضمون 4478. preserved; defended, kept, guarded.

فارغ 4479. free, ceasing from labour, at leisure, contented.

نظيف 4480. pure, clean, chaste.

سير 4481. walking, amusing one's self, perusing (a book.)

فراغت 4482. Cessation from labour, rest, leisure, repose.

P. 274. l. 248.

فراغت با فاقه نه پيوندد و جمعيّت در تنگدستي
صورت نه بندد يكي تحريمه عشا بسته و ديگري
منتظر عشا نشسته هرگز اين بدان كي ماند

بيت

خداوند روزي بحق مشتغل
پراگنده روزي پراگنده دل

تحريمه 4483. rendering venerable, or sacred.

تحريمه عشا بستن to stand up to night prayer.

عشا 4484 is from the time that the sun begins to go down till the morning twilight.

عشا 4485. supper.

مشتغل 4486. employed, occupied, busied.

پس عبادت اينان بقبول نزديكتر است كه
جمعند و حاضر نه پريشان و پراگنده خاطر كه اسباب
معيشت ساخته و باوراد و عبادت پرداخته

جمعند 4487. for جمع اند are collected in mind.

معيشت 4488. maintenance, food, or any thing necessary to support life; subsistence.

اوراد 4489. continual praises or commemorations; also certain portions of the Koran recited at different times, especially at morning and evening service. S. ورد

ARABICK.

عرب گويد اعوذ بالله من الفقر المكب و مجاورت
من لا احب و در خبر است الفقر سواد الوجه في الدارين
گفت نشنيدهٔ كه پيغمبر عليه السلام گفت الفقر فخري

اعوذ 4490. I take refuge.

بالله 4491. with God.

من 4492. from.

فقر 4493. poverty.

المكب 4494. that looketh upon the ground.

ومجاورة 4495. and the neighbourhood.

من 4496. of him, whom.

لا احب 4497. I do not love.

الفقر 4498. poverty.

سواد الوجه 4499. blackneſs of face, diſgrace.

في 4500. in.

الدارين 4501. both worlds.

الفقر 4502. poverty.

فخري 4503. is my glory.

P. 275. l. 257.

گفتم خاموش که اشارت خواجهٔ عالم بفقر طایفه ایست که مردان میدان رضااند و تسلیم تیر قضا نه اینان که خرقهٔ ابرار پوشند و لقمهٔ ادرار فروشند

رباعي

اي طبل بلند بانگ در باطن هيچ
بي توشه چه تدبير كني وقت پسيچ
روي طمع از خلق به پيچ ار مردي
تسبيح هزار دانه بر دست مپيچ

فقر 4504. poverty.

ابرار 4505. juſt men, the juſt.

طبل 4506. a drum.

توشه 4507. proviſions.

پسيچ 4508. preparation for battle, enterpriſe.

درويشي بي معرفت نيارامد تا فقرش بكفر انجامد كه كاد الفقر ان يكون كفرا نشايد جز بوجود نعمت برهنه را پوشيدن يا در استخلاص گرفتاري كوشيدن ابناي جنس ما را بمرتبهٔ ايشان كه رساند و يد عليا بيد سفلي چه ماند نه بيني كه حق جل وعلا در محكم تنزيل از نعيم اهل بهشت خبر ميدهد كه

كاد الفقر ان يكون كفرا 4509. poverty is near to be turned into blaſphemy.

يد عليا 4510. the ſuperior hand, or the hand that beſtows.

يد سفلي 4511. the inferior hand, or the hand that receives.

محكم 4512. ſtrong, firm, confirmed, incontrovertible.

تنزيل 4513. revelations from heaven, the Koran.

ARABICK.

اولئك لهم رزق معلوم فواكه وهم مكرمون في جنات النعيم

اولئك 4514. thoſe (inhabitants of paradiſe.)

لهم 4515. for them.

رزق معلوم 4516. food is appointed.

فواكه 4517. fruits.

وهم مكرمون 4518. and they are honored.

في جنات 4519. in paradises.

النعيم 4520. of delights.

تا بداني مشغول كفاف از دولت عفاف محرومست

و ملك فراغت زير نگين رزق معلوم

P. 276. l. 272.

بيت

تشنگان را نمايد اندر خواب

همه عالم بچشم چشمه آب

عفاف 4521. chaſtity, continence, abſtinence, modeſty.

هر كجا سختي كشيده و تلخي چشيده را بيني خود

را بشره در كارهاي مخوف اندازد و از توابع

آن نپرهيزد و از عقوبت ايزد نهراسد و حلال

از حرام نشناسد

قطعه

سگي را گر كلوخي بر سر آيد

ز شادي بر جهد كين استخوانست

وگر نعشي دو كس بر دوش گيرند

لئيم الطبع پندارد كه خوانست

مخوف 4522. dreadful, horrible, tremendous.

توابع 4523. followers, dependants S. تابع

هراسيدن 4524. to fear, dread.

نعش 4525. a bier, coffin with a dead body; a funeral.

لئيم الطبع 4526. one of a ſordid diſpoſition.

امّا صاحب دنيا بعين عنايت ملحوظست و

بحلال از حرام محفوظ من همانا كه تقرير

اين سخن نكردم و برهان بيان نياوردم انصاف

از تو توقع دارم هرگز ديده كه دست دعائي

بر كتف بسته يا بي نوائي در زندان نشسته يا

پرده معصومي دريده يا كفي از معصم بريده

الّا بعلت درويشي شيرمردان را بحكم ضرورت

در نقبها گرفته اند و كعبها سفته و محتملست

كه درويش را نفس امّاره مطالبت كند چون

قوت احصانش نباشد بعصيان مبتلا گردد كه بطن

و فرج توامانند يعني دو فرزند يك شكمند مادام

كه اين برجاست آن برپاست شنيده ام كه درويشي

را با حدثي خبيثي بگرفتند با آنكه شرمساري

بود بيم سنگساري بود گفت اي مسلمانان

زر ندارم كه زن كنم و قوّت ندارم كه صبر كنم

چه كنم لا رهبانية في الاسلام و از جمله مواجب

سكون و جمعيت درون كه خداوندان نعمت راست

يكي آنست كه هر شب صنمي در بر گيرند و هر

روز جواني از سر كه صبح تابانرا دست از صباحت

او بر دلست و سرو خرامان را پاي خجالت در گل

P. 277. l. 295.

بيت

بخونِ عزيزان فرو برده چنگ

سرانگشتها كرده عناب رنگ

ملحوظ 4527. looking at kindly, obſerving with love, regard or reſpect.

محفوظ 4528. guarded, preſerved; alſo committed to memory.

برهان 4529. demonſtration, proof.

معصم 4530. the wriſt.

نقب 4531. digging through a wall; making a mine.

كعب 4532. the heel.

متحمل 4533. bearing (a burthen) ſuffering patiently, ſupporting.

نفس امّاره 4534. concupiſcence, deſire.

احصان 4535. circumſcribing, reſtraining.

عصيان 4536. rebellion, ſin.

بطن 4537. the belly, the paunch.

فرج 4538. the privy parts of a woman.

توام 4539. a twin.

مادام 4540. as long as, until, whilſt.

حدث 4541. a novelty, recent accident, event, contingency, emergency.

سنگساري 4542. ſtoning to death.

لا رهبانية في الاسلام 4543. there is no monaſtic diſcipline in Iſlamiſm.

سكون 4544. tranquillity, reſt, quiet.

صنم 4545. an image, idol; a miſtreſs, ſweetheart.

تابان 4546. bright, ſhining, light, brilliant, luminous.

سرانگشت 4547. the tip of the finger.

عنّاب 4548. the jujub tree and fruit.

محالست كه با وجود حسنِ طلعت اوگُره مناهي گردند ويا قصد تباهي كنند

بيت

دلي كه حور بهشتي ربود ويغما كرد

كي التفات كند بر بتان يغمائي

يغما 4549. prey, plunder, ſpoil; alſo the name of a city in Turkiſtan, the inhabitants of which are proverbially called the beauties of Yughmâ.

بُت 4550. an idol. بتان Idols.

ARABICK.

بيت

من كان بين يديه ما اشتهى رطب

يغنيه ذلك عن رجم العناقيد

من كان 4551. he who hath.

بين يديه 4552. in his hands.

ما اشتهى 4553. which he likes.

رطب 4554. a date.

يغنيه ذلك 4555. is contented therewith.

عن رجم 4556. from throwing ftones.

العناقيد 4557. at clufters of dates.

اغلب تهيدستان دامن عصمت بمعصيت آلايند
وگرسنگان نان ربايند

P. 278. l. 307.

بيت

چون سگ درنده گوشت يافت
نترسد كين شتر صالح است يا خر دجال

عصمت 4558. chaftity, continence.

شتر صالح 4559. the camel which the prophet Saleh brought out of a block of ftone, as related in the Koran.

خر دجال 4560. the afs of Dujjal or Anti-Chrift.

بسيار مستوران بعلت درويشي در عين فساد افتاده اند وعرض گرامي بباد زشت نامي داده اند

بيت

با گرسنگي قوت پرهيز نماند
افلاس عنان از كف تقوى بستاند

مستور 4561. covered, concealed, hidden, veiled, chafte, modeft.

فساد 4562. depravity, wickednefs, violence.

افلاس 4563. penury, want, bankruptcy.

حالي كه من اين سخن بگفتم عنان طاقت درويش از دست تحمل برفت وتيغ زبان بركشيد واسپ فصاحت در ميدان وقاحت جهانيد وبرمن دوانيد وگفت چندان مبالغه در وصف ايشان كردي وسخنهاي پريشان گفتي كه وهم تصور كند كه زهر فاقه را ترياقند ويا كليد خزينهٔ ارزاق مشتي اند متكبر ومغرور ومعجب ونفور ومشتغل مال ونعمت مفتتن جاه وثروت سخن نگويند الا بسفاهت ونظر نكنند الا بكراهت علما را بگدائي منسوب كنند وفقرا را به بي سروپائي معيوب گردانند بغرور مالي كه دارند وعزت جاهي كه پندارند برتر از همه نشينند وخود را بهتر از همه بينند نه آن در سر دارند كه بكسي سر بر دارند بيخبر از قول حكما كه گفته اند هركه بطاعت از ديگران كمست وبنعمت بيش بصورت توانگر است وبمعني درويش

P. 279. l. 326.

بيت

گر بي هنر بمال كند كبر بر حكيم
كون خرش شمار اگر گاو عنبر است

ارزاق 4564. provisions, riches. S. رزق

متكبر 4565. proud, arrogant.

نفور 4566. abhorring, hating, nauseating, averse.

مفتن 4567. seduced to evil, drawn into sedition; mad, insane.

ثروت 4568. opulence.

سفاهت 4569. stupidity, folly.

گدائي 4570. beggary, mendicity, poverty.

بي سروپا 4571. destitute, helpless: without head and feet.

معيوب 4572. stigmatized, dishonored, opprobrious, vicious, defective.

كبر 4573. pride, haughtiness; also nobility, eminence, pomp.

كون 4574. podex.

گاو عنبر 4575. the ambergris ox.

گفتم مذمت ايشان روا مدار كه خداوندان كرمند گفت خطا گفتي كه بندهٔ درمند چه فايده كه ابر آذرند وبر كسي نمي بارند وچشمهٔ آفتابند و بر كسي نمي تابند و بر مركب استطاعت سوارند و نمي رانند قدمي بهر خدا نه نهند و درمي بي من و اذي ندهند و مالي بمشقت فراهم آورند وبخست نگه دارند و بحسرت بگذارند وحكما گفته اند سيم بخيل وقتي از خاك بر آيد كه وي بخاك در آيد

P. 280. l. 334.

بيت

برنج و سعي كسي نعمتي بچنگ آرد

دگر كس آيد و بي رنج و سعي بردارد

مذمت 4576. blame, scorn, contempt.

ابر آذر 4577. a cloud without rain.

من و اذي 4578. obligation and trouble.

گفتم بر بخل خداوندان نعمت وقوف نيافته الا بعلت گدائي و رنه هر كه طمع يكسو نهد كريم و بخيلش يكسان نمايد محك داند كه زر چيست و گدا داند كه ممسك كيست گفتا بتجربه آن ميگويم كه متعلقان بر در بدارند و غليظان شداد را بر گمارند تا بار عزيزان نه هند و دست برسينهٔ صاحب تميزان نهند و گويند كه كس در سراي نيست و بحقيقت راست گفته باشند

بيت

آنراكه عقل و همت و تدبير و راي نيست

خوش گفت پرده دار كه كس در سراي نيست

يكسو 4569. one side, one way. يكسو نهادن to abstain from any thing.

محك 4580. the touchstone.

ممسك 4581. stingy, sparing, parsimonious.

غليظ 4582. gross, rude, rough, sordid, rustic, thick, tenacious.

شداد 4583. vehement, violent people.

بار دادن 4584. to admit, to give audience.

تميز 4585. judgment, difcernment, prudence, difcretion, difcrimination.

پردهٔ دار 4586. a chamberlain.

گفتم بعذر آن که از دست متوقّعان بجان آمده اند و از رقعهٔ گدایان بفغان و محال عقلست که اگر ریگ بیابان در شود چشم گدایان پر نشود

P. 281. l. 349.

بيت

ديدهٔ اهل طمع بنعمت دنيا

پر نشود همچنان که چاه بشبنم

متوقّعان 4587. thofe expecting favor. S. متوقع

شبنم 4588. dew.

حاتم طائي که بيابان نشين بود اگر در شهر بودي از جوش گدايان بيچاره گشتي و جامه برتن او پاره گفتا که من بر حال ايشان رحمت ميبرم گفتم نه که بر مال ايشان حسرت ميخوري مادرين گفتار وهردو بهم گرفتار بيدقي که براندي بدفع آن بکوشيدمي وهر شاهي که بخواندي بفرزين بپوشيدمي تا نقد کيسهٔ همت همه درباخت وتير جعبهٔ حجت همه بينداخت

قطعه

هان تا سپر نيفگني از حملهٔ فصيح

کورا جز آن مبالغهٔ مستعار نيست

دين ورز و معرفت که سخندان سجع گوي

بر در سلاح دارد وکس در حصار نيست

بيدق 4589. a pawn at chefs, a foot foldier.

جعبه 4590. a quiver.

هان 4591. have a care! let it not be!

مستعار 4592. borrowed.

سجع گوي 4593. an eloquent fpeaker, an orator.

عاقبة الامر دليلش نماند ذليلش کردم دست تعدّي دراز کرد و بيهوده گفتن آغاز و سنّت جاهلانست که چون بدليل از خصم فرو مانند سلسلهٔ خصومت بجنبانند چون آزر بت تراش که بحجّت با پسر برنيامد بجنگش برخاست که قال الله تعالى لئن لم تنته لارجمنّك دشنامم داد سقطش گفتم گريبانم دريد زنخدانش گرفتم

P. 282. l. 368.

قطعه

او در من و من در و فتاده

خلق از پي ما دوان و خندان

انگشت تعجّب جهاني

از گفت و شنيد ما بدندان

عاقبة الامر 4594. at length.

ذليل 4595. abject, mean, contemptible, vile, base.

آزر 4596. *Azur*, Abraham's father.

بت تراش 4597. a maker of idols.

برنیامدن 4598. not to happen, to fail, not to succeed, not to overcome.

لئن لم تنته لار جمنک 4599. of a truth if you will not give up this point.

فتادن 4600. the same as افتادن to fall down &c.

القصه مرافعه این سخن پیش قاضی بردیم وبحکومت عدل راضی شدیم تا حاکم مسلمانان مصلحتی بجوید ودر میان توانگران ودرویشان فرقی بگوید قاضی چون هیات ما بدید ومنطق ما بشنید سر بجیب تفکر فروبرد وبعد از تامل بسیار سر برآورد وگفت ای آنکه توانگران را ثنا گفتی وبر درویشان جفا روا داشتی بدانکه هرجا که گلست خارست وبا خمر خمارست وبر سر گنج مارو آنجا که در شهوار است نهنگ مردم خوار است لذت عیش دنیارا لدغه اجل در پس است ونعیم بهشت را دیوار مکاره در پیش

P. 283. l. 380.

بیت

جور دشمن چه کند گر نکشد طالب دوست

گنج ومار وگل وخار وغم وشادی بهمند

نظر نکنی در بستان که بید مشکست وچوب خشک همچنان در زمرهٔ توانگران شاکرند وکفور ودر حلقهٔ درویشان صابرند وضجور

بیت

اگر ژاله هر قطرهٔ در شدی

چو خرمهره بازار ازو پر شدی

مرافعه 4601. an action, a lawsuit.

خمار 4602. the head-ach, or sickness after drinking.

سرگنج 4603. the place where treasure is buried; the head of the treasure.

شهوار 4604. royal درشهوار a royal pearl.

لذت 4605. state, flavour, relish, favour, pleasure, delight.

لدغه 4606. stinging, biting, detractor, slanderer.

بید مشک 4607. *baid mooshk*, an odoriferous plant.

چوب 4608. wood, timber, stick, staff.

شاکر 4609. thanking, praising, celebrating.

کفور 4610. an infidel, impious.

صابر 4611. patient.

ضجور 4612. impatient.

ژاله 4613. hail, hail stones.

خرمهره 4614. a small shell, a cowree.

مقربان حضرت حق جل وعلا توانگرانند درویش سیرت ودرویشانند توانگر همت مهین توانگران آنست که غم درویشان بخورد وبهین درویشان آنکه کم توانگران نگیرد قال الله تعالی ومن یتوکل علی الله

فهو حسبه بشن روي عتاب از من بدرويش كرد وكفت
اي كه كفتي توانكران مشتغل مناهي اند و مست
ملاهي نعم طايفه چنين كه كفتي هستند قاصر همت
وكافر نعمت ببرند و بنهند وبخورند و ندهند
اكر بمثل باران نبارد ويا جهان طوفان برآرد باعتماد
مكنت خويش از محنت درويش نپرسند واز
خداي تعالى نترسند

P. 284 l. 397.

بيت

كر از نيستي ديكري شد هلاك
مرا هست بط را ز طوفان چه باك

مهين 4615. greatest, noblest, also eldest.

بهين 4616. better, best.

ومن يتوكل على الله فهو حسبه 4617. and he that trusteth in God, he (God) is sufficient for *him*.

مناهي 4618. all kinds of wanton pastimes, prohibited by law. S. منهي

نعم 4619. yes.

قاصر 4620. defective, deficient.

كافرنعمت 4621. ungrateful, unthankful for benefits.

بمثل 4622. for example.

بط 4623. a goose, duck.

ARABICK.

بيت

وراكبات نياقا في هوادجها
لم يلتفتن الى من غاص في الكثب

بيت

دونان چو كليم خويش بيرون بردند
كويند چه غم كر همه عالم مردند

وراكبات 4624. and women mounted.

نياق 4625. on camels.

في هوادجها 4626. in their litters.

لم يلتفتن 4627. have not compassion.

الى من 4628. towards him who.

غاص 4629. sinked.

في الكثب 4630. into the sand.

قومي برين صفت كه بيان كردم وطايفه ديكر خوان
نعم نهاده و صلاي كرم درداده وابرو بتواضع
كشاده طالب نامند ومغفرت وصاحب دنيا وآخرت
چون بندكان حضرت پادشاه عالم مويد من
عند الله مظفر ومنصور على الاعداء مالك
ازمة الانام حامي ثغور الاسلام وارث ملك سليمان
اعدل ملوك الزمان مظفر الدين ابو بكر سعد
ادام الله ايامه ونصر اعلامه

P. 285. l. 4.

قطعه

پدر بجاي پسر هرگز اين کرم نکند

که دست جود تو با خاندان آدم کرد

خداي خواست که بر عالم به بخشايد

ترا برحمت خود پادشاه عالم کرد

صلاي کرم 4631. proclamation, publication. صلاي reputation for generosity.

مغفرت 4632. pardon, forgivenefs, abfolution.

مويد 4633. affifted, aided, confirmed.

من عند الله 4634. by God, through the grace of God.

مظفر و منصور 4635. aided (by God) victorious.

علي الاعداء 4636. on enemies.

مالک ازمنة الانام 4637. lord of nations.

حامي 4638. defender.

ثغور الاسلام 4639. the paffes, ftraits, or fortifications of Iflamifm.

ادام الله ايامه 4640. may God prolong his days.

و نصر اعلامه 4641. and affift his ftandards.

قاضي چون سخن بدين پايه رسانيد و از حد قياس ما اسپ مبالغه درگذرانيد بمقتضاي حکم قضا رضا داديم و از ما مضي درگذشتيم و بعد از ماجري طريقه مدارا گرفتيم و سر بتدارک بر قدم يکديگر نهاديم و بوسه بر سر و روي هم دگر داديم و ختم سخن بدين دو بيت بود

قطعه

مکن ز گردش گيتي شکايت اي درويش

که تيره بختي اگر هم برين نسق مردي

توانگرا چو دل و دست کامرانت هست

بخور به بخش که دنيا و آخرت بردي

ما مضي 4642. what is paft.

ماجري 4643. what is executed.

تدارک 4644. precaution, preparation, provifion, alfo reparation.

P. 286. l. 1.

باب هشتم در آداب صحبت

CHAPTER. VIII.

No. 1.

حکمت

مال از بهر آسايش عمر است نه عمر از بهر گرد کردن مال عاقلي را پرسيدم که نيکبخت کيست و بدبخت چيست گفت نيکبخت آنکه خورد و کشت و بدبخت آنکه مرد و هشت

بيت

مکن نماز بران هيچکس که هيچ نکرد

که عمر در سر تحصيل مال کرد و نخورد

هشتن 4645. to leave, quit, abandon.

No. 2.

ARABICK.

حکایت ۲

حضرت موسی علیه السلام قارون را نصیحت کرد که احسن کما احسن الله الیک نشنید و عاقبتش شنیدی

احسن 4646. do thou good.

کما 4647. as.

احسن الله 4648. God did good.

الیک 4649. towards you.

قطعه

آنکس که بدینار و درم خیر نیندوخت
سر عاقبت اندر سر دینار و درم کرد
خواهی متمتع شوی از نعمت دنیا
با خلق کرم کن چو خدا با تو کرم کرد

عرب گوید جد ولا تمنن فان الفایدة الیک عایدة یعنی به بخش و عطا ده و منت منه که فایده آن بتو باز گردد

جد 4650. bestow.

ولا تمنن 4651. and dont value it.

فان الفایدة 4652. then of a truth the advantage.

الیک 4653. towards you.

عایدة 4654. will return.

قطعه

درخت کرم هر کجا بیخ کرد
گذشت از فلک شاخ و بالای او
گر امید داری کزو بر خوری
بمنت منه اره بر پای او

قطعه

شکر خدای کن که موفق شدی بخیر
ز انعام فضل او نه معطل گذاشتست
منت منه که خدمت سلطان همی کنی
منت شناس ازو که بخدمت بداشتست

اره 4655. a saw.

موفق 4656. assisted with divine grace.

معطل 4657. neglected, deserted, abandoned, unemployed, vacant.

منت شناس 4658. grateful.

No. 3.

P. 287. l. 27.

حکایت ۳

دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی فایده کردند یکی آنکه مال اندوخت و نخورد و دیگر آنکه علم آموخت و عمل نکرد

مثنوی

علم چندانکه بیشتر خوانی
چون عمل در تو نیست نادانی

نه محقق بود نه دانشمند

چارپایی بروکتابی چند

آن تهی مغز را چه علم خبر

که بروهیزمست یا دفتر

محقق 4659. verifying, affirming, an afferter of truth.

No 4.

P. 288. l. 34.

حکمت ۴

علم از بهر دین پروردنست نه از بهر دنیا خوردن

بیت

هر که پرهیز وعلم وزهد فروخت

خرمنی گرد کرد و پاک بسوخت

پاک سوختن 4660. to burn entirely, to confume.

No. 5.

حکمت ۵

عالم ناپرهیزکار کوراست مشعله دار یهدی ولا یهتدی

بیت

بی فایده هر که عمر در باخت

چیزی نخرید و زر بینداخت

مشعل 4661. a torch, link, flambeau.

مشعله دار 4662. torch bearer.

یهدی ولا یهتدی 4663. he fheweth others but doth not guide himfelf.

No. 6.

حکمت ۶

ملک از خردمندان جمال گیرد ودین از پرهیزکاران کمال یابد پادشاهان بصحبت خردمندان محتاجترند که خردمندان بقربت پادشاهان

قطعه

پندم اگر بشنوی ای پادشاه

در همه دفتر به ازین پند نیست

جز بخردمند مفرما عمل

گرچه عمل کار خردمند نیست

مفرما 4664. command not, do not give orders.

No. 7.

P. 289. l. 49.

حکمت ۷

سه چیز پای دار نماند مال بی تجارت وعلم بی بحث وملک بی سیاست

سیاست 4665. government, adminiftration of juftice, public punifhment.

No. 8.

حکمت ۸

ترحم آوردن بر بدان ستمست بر نیکان وعفو کردن از ظالمان جورست بر مظلومان

[illegible]

خبيث را چو تعهد كني و بنوازي

بدولت تو گنه ميكند بانبازي

مظلوم 4666. oppressed, injured.

خبيث 4667. impure, wicked, base, malignant.

تعهد 4668. agreement, promise, engagement.

انبازي 4669. participation, partnership, association.

No. 9.

P. 290. l. 58.

حكمت ٩

بر دوستي پادشاهان اعتماد نتوان كرد و بر آواز خوش كودكان غره نبايد بود كه آن بخيالي متبدل شود واين بخوابي متغير گردد

بيت

معشوق هزار دوست را دل ندهي

ور ميدهي آن دل بجدائي بنهي

غره 4670. flattering with vain hopes.

متبدل 4671. changed, altered.

No. 10.

حكمت ١٠

هر آن سري كه داري با دوست در ميان منه چه داني كه وقتي دشمن گردد وهر بدي كه تواني گزندي بدشمن مرسان باشد كه روزي دوست گردد رازي كه خواهي نهان ماند با كسي در ميان منه اگرچه معتمد بود كه هيچكس بر سر تو مشفقتر نباشد

قطعه

خاموشي به كه ضمير دل خويش

با كسي گفتن و گفتن كه مگوي

اي سليم آب ز سر چشمه ببند

كه چو پر شد نتوان بستن جوي

سخني در نهان نبايد گفت

كه بهر انجمن نشايد گفت

مشفق 4672. compassionate, merciful. مشفقتر more compassionate.

انجمن 4673. assembly, society.

No. 11.

P. 291. l. 78.

حكمت ١١

دشمني ضعيف كه در طاعت آيد ودوستي نمايد مقصود وي جز آن نيست كه دشمني قوي گردد وگفته اند بر دوستي دوستان اعتماد نيست تا بتملق دشمنان چه رسد هر كه دشمن كوچك را حقير شمارد بدان ماند كه آتش اندك را مهمل گذارد

قطعه

امروز بكش كه ميتوان كشت

كآتش چو بلند شد جهان سوخت

مگذار که زه کند کمان را
دشمن چو بتیر میتوان دوخت

تملق 4674. flattery, adulation, endearment, cajoling, blandishment.

کوچک 4675. small, little, diminutive.

مهمل 4676. negligent, careless; also out of use, of no signification, obsolete.

No. 12.

P. 292. l. 86.

حکمت ۱۲

سخن در میان دو دشمن چنان گوي که اگر دوست شوند شرم زده نباشي

مثنوي

میان دو کس جنگ چون آتشست
سخن چین بد بخت هیزم کشست
کنند این و آن خوش دگر باره دل
وي اندر میان کوربخت و خجل
میان دو تن آتش افروختن
نه عقلست خود در میان سوختن

قطعه

در سخن با دوستان آهسته باش
تا ندارد دشمن خونخوار گوش
پیش دیوار آنچه گوئي هوشدار
تا نباشد در پس دیوار گوش

شرم زده 4677. put to the blush, abashed.

بار 4678. once, time, another time, once more; also leave, permission; wall, fortification.

کوربخت 4679. of blind fortune.

خونخوار 4680. blood thirsty.

No. 13.

حکمت ۱۳

هرکه با دشمنان دوستان خود صلح کند سر آزار دوستان دارد

بیت

بشوي اي خردمند ازان دوست دست
که با دشمنانت بود هم نشست

همنشست 4681. intimacy.

No. 14.

P. 293. l. 74.

حکمت ۱۴

چون در امضاي کاري متردد باشي آن طرف اختیار کن که بي آزار تر برآید

بیت

با مردم سهل گوي دشوار مگوي
با آنکه در صلح زند جنگ مجوي

امضاي 4682. dispatching, transmitting, executing, transacting.

سهل گوي 4683. a soft speaker.

No. 15.

حکمت ۱۵

تا کار بزر مي آيد جان در خطر افکندن نشايد

بيت

چو دست از همه حيلتي در گسست
حلالست بردن بشمشير دست

حيلت 4684. machination, artifice.

No. 16.

P. 294. l. 84.

حکمت ۱۶

بر عجز دشمن رحمت مکن که اگر قادر شود بر تو نبخشايد و ترحم نکند

بيت

دشمن چو بيني ناتوان لاف از بروت خود مزن
مغزاست در هر استخوان مرديست در هر پيرهن

هر که بدي را بکشد خلق را از بلاي او برهاند واو را از عذاب خداي

قطعه

پسنديده است بخشايش وليکن
منه بر ريش خلق آزار مرهم
ندانست آنکه رحمت کرد بر مار
که آن ظلمست بر فرزند آدم

قادر 4685. potent, powerful, capable, able.

بروت 4686. whiskers, mustaches.

No. 17.

حکمت ۱۷

نصيحت از دشمن پذيرفتن خطا است وليکن شنيدن رواست تا بخلاف آن کار کني که آن عين صوابست

مثنوي

حذر کن زانچه دشمن گويد آن کن
که بر زانو زني دست تغابن
گرت راهي نمايد راست چون تير
ازو بر گرد وراه دست چپ گير

چپ 4687. the left side.

No. 18.

P. 294. l. 100.

حکمت ۱۸

خشم بيش از حد وحشت آرد ولطف بي وقت هيبت ببرد نه چندان درشتي کن که از تو سير گردند ونه چندان نرمي که بر تو دلير شوند

مثنوي

درشتي ونرمي بهم در بهست
چو رگ زن که جراح ومرهم نهست
درشتي نگيرد خردمند بيش
نه سستي که ناقص کند قدر خويش
نه مر خويشتن را فزوني نهد
نه يکبارگي در زبوني دهد

مثنوي

شباني باپدر گفت اي خردمند

مرا تعليم ده پيرانه يک پند

بگفتا نيک مردي کن نه چندان

که گردد چيره گرگ تيزدندان

نرمي 4688. softness, gentleness, mildness.

بهم در 4689. together.

رگ زن 4690. a phlebotomist, surgeon, bleeder.

Some copies have فصّاد a bleeder.

جرّاح 4691. a surgeon.

مرهم نه 4692. one who applies a plaster.

فزوني 4693. for افزوني increase, augmentation.

زبوني 4694. badness, meanness, contemptibleness, vice, wickedness.

شُبان 4695. a shepherd.

پيرانه 4696. like an old man.

چيره 4697. bold, impudent, audacious.

No. 19.

حکمت ١٩

دو کس دشمن ملک ودينند پادشاه بي حلم وزاهد بي علم

بيت

بر سر ملک مباد آن ملک فرمان ده

که خدا را نبود بندهٔ فرمان بردار

فرمان ده 4698. a king, ruler, commander.

No. 20.

P. 296. l. 115.

حکمت ٢٠

پادشاه بايد که تا بحدّي بر دشمنان خشم نراند که دوستان را اعتماد نماند که آتش خشم اوّل در خداوند خشم افتد انگه زبانه بخصم رسد يا نرسد

مثنوي

نشايد بني آدم خاک زاد

که در سر کند کبر وتندي و باد

ترا با چنين گرمي و سرکشي

نپندارم از خاک از آتشي

قطعه

در خاک بيلقان برسيدم بعابدي

گفتم مرا بتربيت از جهل پاک کن

گفتا برو چو خاک تحمل کن اي فقيه

يا هرچه خواندهٔ همه در زير خاک کن

زبانه 4699. flame, blaze.

خاک زاد 4700. earth born, son of the earth.

بيلقان 4701. Bielkan, a city in Armenia major.

No. 21.

مطايبه ٢١

بدخوي در دست دشمني گرفتار است که هرکجا که رود از چنگ عقوبت او خلاص نيابد

بيت

اگر ز دست بلا بر فلک رود بد خوي

ز دست خوي بد خويش در بلا باشد

گرفتار 4702. captive, ſeized.

No. 22.

P. 297. l. 133.

پند ۲۲

چو بيني که در سپاه دشمن تفرقه افتاد تو جمع باش
واگر جمع شوند از پريشاني انديشه کن

قطعه

برو با دوستان آسوده بنشين

چو بيني در ميان دشمنان جنگ

وگر بيني که باهم يک زبانند

کمان را زه کن و بر باره بر سنگ

تفرقه 4703. diviſion, ſeparation, diſcord.

No. 23.

تنبيه ۲۳

دشمن چو از همه حيلتي در ماند سلسله دوستي
بجنباند پس آنگه بدوستي کارها کند که دشمن
نتواند کرد

تنبيه 4704. admonition, caution, warning; alſo puniſhment.

No. 24.

پند ۲۴

سر مار بدست دشمن بکوب که از احدي الحسنيين
خالي نباشد اگر اين غالب آمد مار کشتي واگر آن
از دشمن رستي

بيت

بروز معرکه ايمن مشو ز خصم ضعيف

که مغز شير بر آرد چو دل ز جان برداشت

احدي الحسنيين 4705. one of two advantages.

معرکه 4706. field of battle.

No. 25.

P. 298. l. 148.

پند ۲۵

خبري که داني که دلي بيازارد تو خاموش باش تا
ديگري بيارد

بيت

بلبلا مژده بهار بيار

خبر بد ببوم باز گذار

بلبلا 4707. O nightingale!

No. 26.

تحذير ۲۶

بادشاه را بر خيانت کسي واقف مگردان مگر آنکه
که بر قبول کلي واثق باشي وگرنه در هلاک خود
همي کوشي

بيت

بهيچ سخن گفتن انشاء كن

كه داني كه در كار گيرد سخن

تهديد 4708. threatening, cautioning, putting in fear.

واثق 4709. confiding, aſſured, ſecure, depending upon.

No. 27.

مطايبه ۲۷

هركه نصيحت خود رائي ميكند او خود بنصيحت ديگري محتاجست

خود راي 4710. ſelf conceited, vain.

No. 28.

P. 299. l. 160.

ملاطفه ۲۸

فريب دشمن مخور وغرور مدّاح مخر كه آن دام زرق نهاده است واين كام طمع كشاده احمق را ستايش خوش آيد چون لاشه كه در كعبش دمي فربه نمايد

قطعه

الا تا نشنوي مدح سخن گوي

كه اندك مايه نفعي از تو دارد

اگر روزي مرادش بر نياري

دو صد چندان عيوبت برشمارد

ملاطفه 4711. civility, politeneſs, kindneſs, humanity.

مخور 4712. eat not.

مدّاح 4713. praiſer, commender.

مخر 4714. buy not.

زرق 4715. ſhining, clear, limpid, thin.

احمق 4716. ſtupid, fooliſh, blockhead.

دمي 4717. inflated.

الا 4718. the interjection, holla ho, take care!

عيوب 4719. defects.

No. 29.

تربيت ۲۹

متكلم را تا كسي عيب نگيرد سخنش صلاح نپذيره

بيت

مشو غرّه بر حسن گفتار خويش

بتحسين نادان و پندار خويش

پندار 4720. thought, opinion, conceit, vanity.

No. 30.

ملاطفه ۳۰

هركس را عقل خود بكمال نمايد وفرزند خويش بجمال

قطعه

یکي جهود و مسلمان نزاع میکردند
چنانکه خنده گرفت از حدیث ایشانم
بطیره گفت مسلمان گر این قباله من
درست نیست خدا یا جهود میرانم
جهود گفت بتوریت میخورم سوگند
اگر خلاف کنم همچو تو مسلمانم
گر از بسیط زمین عقل منعدم گردد
بخود گمان نبرد هیچکس که نادانم

قباله 4721. any contract, especially of bargain and sale.

میرانم 4722. cause me to die.

توریت 4723. the Pentateuch.

سوگند خوردن 4724. to swear, to take an oath.

منعدم 4725. defaced, annihilated, ruined, destroyed.

No. 31.

P. 300. l. 182.

مطایبه ۳۱

ده آدمي بر سفره بخورند و دو سگ بر جیفه بسر نبرند حریص با جهاني گرسنه است و قانع بنانی سیر

بیت

رودهٔ تنگ بیک نان تهي پر گردد
نعمت روي زمین پر نکند دیدهٔ تنگ

مثنوي

پدر چون دور عمرش منقضي گشت
مرا این یک وصیّت کرد و بگذشت
که شهوت آتشست ازوي بپرهیز
بخود بر آتش دوزخ مکن تیز
دران آتش نداري طاقت سوز
بصبر آبي براین آتش زن امروز

قانع 4726. content, satisfied.

رودهٔ 4727. bowels, guts, entrails, intestines.

No. 32.

نصیحت ۳۲

هرکه در حال توانائي نیکوئي نکند در وقت ناتواني سختي بیند

بیت

بد اختر تر از مردم آزار نیست
که روز مصیبت کسش یار نیست

بد اختر 4728. ill-fated.

No. 33.

حکمت ۳۳

جان درحمایت یکدمست ودنیا وجودي میان دو عدم دین بدنیا فروشان خرند یوسف بفروشند تاچه خرند الم اعهد الیکم یا بني آدم ان لاتعبدوا الشیطان

بيت

بقول دشمن پيمان دوست بشكستي

به بين كه از كه بُريدي و باكه پيوستي

A R A B I C K.

الم اعهد 4729. did not I bargain.

اليكم 4730. with you.

يا بني آدم 4731. O ſons of Adam.

الا تعبدوا 4732. that you ſhould not obey.

الشيطان 4733. Satan.

پيمان 4734. promiſe, agreement, treaty, compact.

No. 34.

تنبيه ٣۴

شيطان با مخلصان برنمي آيد وسلطان با مُفلسان

مثنوي

وامش مده آنكه بي نماز است

ورخود دهنش زفاقه باز است

كو فرض خدا نمي گذارد

از قرض تو نيز غم ندارد

قطعه

خاک مشرق شنيده ام كه كنند

بچهل سال كاسهٔ چيني

صد بروزي كنند در بغداد

لاجرم قيمتش همي بيني

قطعه

مُرغک از بيضه برون آيد و روزي طلبد

وآدمي بچه ندارد خبر از عقل و تميز

آن كه ناگاه كسي گشت بچيزي نرسد

وين بتمكين وفضيلت بگذشت از همه چيز

آبگينه همه جا هست ازان قدرش نيست

لعل دشوار بدست آيد ازانست عزيز

فرض 4735. a divine precept.

قرض 4736. debt; alſo cutting.

مُرغک 4737. a little bird.

تمكين 4738. power, authority, majeſty, dignity.

لعل 4739. a ruby.

No. 35.

P. 333. l. 223.

حكمت ٣٥

كارها بصبر برآيد ومستعجل بسر درآيد

مثنوي

بچشم خويش ديدم در بيابان

كه مرد آهسته بگذشت ازشتابان

سمند بادپا از تک فروماند

شتربان همچنان آهسته ميراند

مستعجل 4740. haſtily, haſte.

سمند 4741. a horſe of noble breed.

No. 36.

ملاطفه ٣٦

نادان را به ازخاموشي نيست واگراين مصلحت بدانستي نادان نبودي

قطعه

چون نداري كمال وفضل آن به
كه زبان در دهان نگه داري
آدمي را زبان فضيحه كند
جوز بي مغز را سبكساري

قطعه

خري را ابلهي تعليم ميداد
برو برصرف كرده عمر دايم
حكيمي گفتش اي نادان چه كوشي
درين سودا بترس از لوم لايم
نياموزد بهايم از تو گفتار
تو خاموشي بياموز از بهايم

مثنوي

هركه تامّل نكند درجواب
بيشتر آيد سخنش ناصواب
يا سخن آراي چو مردم بهوش
يا بنشين همچو بهايم خموش

جوز 4742. a nut.

دايم 4743. always, continually.

سودا 4744. melancholy, infanity.

لوم 4745. blame, reproach, accufation, fault, error.

لايم 4746. a flanderer, accufer.

ناصواب 4747. vain, foolifh, idle.

No. 37.

P. 304. l. 242.

مطايبه ٣٧

هركه بادانا تراز خود بحث كند تا بدانند كه داناست بدانند كه نادانست

بيت

چون درآيد به از توئي بسخن
گرچه به داني اعتراض مكن

بحث كردن 4748. to argue, to difpute.

No. 38.

لطيفه ٣٨

هركه به بدان نشيند نيكي نه بيند

مثنوي

گر نشيند فرشتهٔ با ديو
وحشت آموزد وخيانت وريو
ز بدان نيكوئي نياموزي
نكند گرگ پوستين دوزي

ريو 4749. fraud, deceit, ftratagem.

پوستين دوزي 4750. the bufinefs of one who makes garments, or other things of fkins; alfo the tanner's art. پوستين دوز a farrier or tanner.

No. 39.

P. 305. l. 253.

لطیفه ۳۹

مرد مان را عیب نهاني آشکارا مکن که مرایشان را رسوا کني و خود را بي اعتبار کني

رسوا 4751. disgrace, dishonor, ignominy.

بي اعتبار 4752. without estimation, disregarded.

No. 40.

تشبیه ۴۰

هر که علم خواند و عمل نکرد بدان ماند که گاو راند و تخم نیفشاند

گاو راندن 4753. to plough.

No. 41.

عبرت ۴۱

از تن بیدل طاعت نیاید و پوست بي مغز بضاعت را نشاید

عبرت 4754. example, warning.

No. 42.

تشبیه ۴۲

نه هر که در مجادله چُست در معامله درست

بیت

بس قامت خوش که زیر چادر باشد

چون باز کني مادر مادر باشد

تشبیه 4755. a simile.

مجادله 4756. contention, dispute, litigation.

چادر 4757. a sheet, veil.

مادر مادر 4758. mother's mother, grandmother.

No. 43.

حکمت ۴۳

اگر شبها همه قدر بودي پس شب قدر بي قدر بودي

بیت

گر سنگ همه لعل بدخشان بودي

پس قیمت لعل و سنگ یکسان بودي

شب قدر 4759. the night of power, i. e. the 27th. of the month of Ramzan.

بدخشان 4760. Budukhshan. لعل بدخشان a ruby from that country.

No. 44.

P. 306. l. 270.

حکمت ۴۴

نه هر که بصورت نیکو است سیرت زیبا در واست که کار اندرون دارد نه پوست

قطعه

توان شناخت بیک روز در شمایل مرد

که تا کجاش رسیدست پایگاه علوم

ولي ز باطنش ایمن مباش و غرّه مشو

که خبث نفس نگردد بسالها معلوم

علوم 4761. sciences. S.

No. 45.

تحذير ٤٥

هركه با بزرگان ستيزد خون خود ريزد

قطعه

خويشتن را بزرگ مي بينند

راست گفتند يك دو بيند لوچ

زود بيني شكسته پيشاني

تو كه بازي بسر كني باغوچ

لوچ 4762. squint eyed.

غوچ 4763. a ram.

No. 46.

P. 307. l. 283.

پند ٤٦

پنجه با شير ومشت با شمشير كار خردمندان نيست

بيت

جنگ وزورآوري مكن بامست

پيش سرپنجه در بغل نه دست

زورآوري 4764. strength.

No. 47.

تحذير ٤٧

ضعيفي كه با قوي دلاوري كند يار دشمنست در هلاك خويش

قطعه

سايه پرورده را چه طاقت آن

كه رود با مبارزان بقتال

سست بازو بجهل مي فكند

پنجه با مرد آهني چنگال

مبارز 4765. a warrior, combatant, hero.

قتال 4766. slaughter, carnage, war, battle.

No. 48.

توبيخ ٤٨

هركه نصيحت نشنود سر ملامت شنيدن دارد

بيت

چون نيايد نصيحتت در گوش

اگرت سرزنش كنم خاموش

سرزنش 4767. threat, reprehension.

No. 49.

P. 308. l. 296.

لطيفه ٤٩

بي هنران هنرمندان را نتوانند ديدن همچون سگان بازاري سگ شكاري را بينند ومشغله برآرند وپيش آمدن نيارند

سگ بازاري 4768. a dog of the market.

سگ شكاري 4769. a hunting dog.

مشغله 4770. a howling, a tumult, crowd, a place of business.

No. 50.

تحذير ٥٠

سفله چون بهنر با كسي بر نيايد بخبثش در پوستين افتد

بيت

كند هرآينه غيبت حسود كوته دست

كه در مقابله گنگش بود زبان مقال

گنگ 4771. dumb گنگش بود زبان the same as بود زبان او گنگ his tongue would be dumb.

No. 51.

شكايت ٥١

اگر جور شكم نيستي هيچ مرغي در دام نيفتادي بل كه صياد دام نه نهادي

بيت

شكم بند دست است و زنجير پاي

شكم بنده كمتر پرستد خداي

شكايت 4772. complaint.

No. 52.

P. 309. l. 311.

عبرت ٥٢

حكيمان دير خورند وعابدان نيم سير وزاهدان تا سد رمق و جوانان تا طبق بر گيرند وپيران تا عرق كنند امّا قلندران چندانكه در معده جاي نفس نماند وبر سفره روزي كس

بيت

اسير بند شكم را دو شب نگيرد خواب

شبي زمعده سنگي شبي ز دل تنگي

سد 4773. an obstruction, impediment, hindrance; mound, bank, wall, fortification, rampart سد رمق sufficient to preserve life.

قلندر 4774. a kalender, a kind of wandering Mahommedan monk.

سنگي 4775. heaviness معده سنگي loaded stomach, repletion, indigestion.

No. 53.

وعظ ٥٣

مشورت با زنان تباهست وسخاوت با مفسدان گناه

شعر

خبيث را چو تعهد كني وبنوازي

بدولت تو گنه ميكند بانبازي

وعظ 4776. admonition.

تباه 4777. ruin, perdition, corruption, putrefaction.

مفسد 4778. seditious, wicked.

No. 54.

حكمت ٥٤

هركرا دشمني پيش است اگر نكشد دشمن خويش است

بيت

سنگ در دست ومار سر بر سنگ

نكند مرد هوشيار درنگ

ترحم بر پلنگ تيز دندان

ستمكاري بود بر گوسفندان

وگروهي بخلاف اين مصلحت ديده اند وگفته
اند که در کشتن بنديان تامّل اولیتراست بحکم
آنکه اختيار باقيست توان کشت وتوان هشت
واگر بي تامّل کشته شود محتملست که مصلحتي
فوت شود که تدارک آن ممتنع باشد

بيت

نيک سهلست زنده بيجان کرد
کشته را باز زنده نتوان کرد
شرط عقلست صبر تير انداز
آنکه رفت از کمان نيايد باز

بنديان 4779. prisoners; S. بندي Gentius has بندگان servants.

هشتن 4780. to release توان هشت able to release Gentius has. توان کشت able to kill.

فوت شدن 4781. to be lost, also to die.

بيجان کردن 4782. to deprive of life.

تيرانداز 4783. an archer.

No. 55.

P. 310. l. 334.

حکمت ٥٥

حکيمي که با جهّال درافتد بايد که توقع عزت
ندارد واگر جاهل بزبان آوري برحکيمي غالب
آيد عجب نيست سنگيست که جوهررا شکند

بيت

چه عجب گر فرو رود نفسش
عندليبي غراب هم قفسش

بيت

گر هنرمند زاوباش جفائي بيند
تا دل خويش نيازارد ودرهم نشود
سنگ بدگوهر اگر کاسهٔ زرين شکند
قيمت سنگ نيفزايد وزر کم نشود

جهّال 4784. ignorant men; S. جاهل

زبان آوري 4785. eloquence, oratory.

عندليب and عندليب 4786. the nightingale.

No. 56.

P. 311. l. 342.

حکمت ٥٦

خردمندي را که در زمرهٔ اجلاف سخن صورت
نه بندد شگفت مدار که آواز بربط از غلبهٔ دهل
برنيايد وبوي عنبر از بوي گنده سير فرو ماند

شعر

بلند آواز نادان گردن افراخت
که دانارا به بي شرمي بيند اخت
نمي داني که آهنگ حجازي
فرو ماند زبانگ طبل غازي

جوهر اگر در خلاب افتد همچنان نفیس است . وغبار گر بفلك رسد همچنان خسیس استعداد . بي تربیت دریغست وتربیت نامستعد ضایع . خاکستر اگرچه نسبتي عالي دارد که آتش جوهر علویست ولیکن چون بنفس خود هنري ندارد با خاك برابراست وقیمت شکر نه از ني است بلکه آن خود از خاصیّت ویست مُشك آنست که خود ببوید نه آنست که عطّار بگوید دانا چون طبلهٔ عطّار است خاموش وهنرنماي ونادان چون طبل غازي بلند آواز ومیان تهي ویافه دراي

نظم

عالم اندرمیان بیخبران
مثلي گفته اند صدّیقان
شاهدي درمیان کورانست
مصحفي درسراي زندیقان
چوکنعان راطبیعت بي هنر بود
پیمبر زادگي قدرش نیفزود
هنربنُماي اگرداري نه گوهر
گُل ازخارست وابراهیم آزر

اجلاف 4787. more ignoble wretches, tyrants.

گنده 4788. fetid, stinking.

سیر 4789. garlic.

آهنگ حجازي 4790. a musical mode.

غازي 4791. a champion of the faith, hero, gallant soldier طبل غازي the warrior's drum.

خلاب 4792. clay, filth.

مُستعد 4793. able, capable, fit, proper, arranged, put in order, prepared, ready.

نسبت 4794. relation, reference.

خاصیّت 4795. property, innate quality, natural disposition.

عطار 4796. a druggist, perfumer.

یافه دراي 4797. idle prattler.

زندیق 4798. an infidel, a worshipper of fire. P. زندیقان

پیمبر 4799. messenger, prophet.

زادگي 4800. birth, parentage.

ابراهیم 4801. Abraham.

No. 57.

P. 312. l. 361.

حکمت ٥٧

دوستي را که بعمري فراچنگ آرند نشاید که بیکدم بیازارند

بیت

سنگي بچند سال شود لعل پاره
زنهار تا بیکنفسش نشکني بسنگ

فراچنگ آوردن 4802. to get hold of, to acquire.

No. 58.

حکمت ۵۸

عقل در دست نفس چنان گرفتار است که مرد عاجز در دست زن گربز

بیت

در خرمی بر سرائی ببند

که بانگ زن از وی برآید بلند

گربز 4803. a deceiver, feducer.

No. 59.

P. 313. l. 370.

حکمت ۵۹

رای بی قوت مکر و فسونست و قوت بی رای جهل و جنون

بیت

تمیز باید و تدبیر و عقل وانگه ملک

که ملک و دولت نادان سلاح جنگ خود است

فسون 4804. for افسون incantation, fafcination, deceit, fraud.

جنون 4805. infanity, fury, phrenzy.

تمیز 4806. judgment, difcernment, prudence, difcretion.

No. 60.

حکمت ۶۰

جوانمردی که بخورد و بدهد به از عابدی که روزه دارد و بنهد هرکه ترک شهوت از بهر قبول خلق کرده است از شهوت حلال در شهوت حرام افتاده است

بیت

عابد که نه از بهر خدا گوشه نشیند

بیچاره در آینهٔ تاریک چه بیند

بیت

اندک اندک بهم شود بسیار

دانه دانه است غله در انبار

اندک اندک خیلی شود و قطره قطره سیلی گردد

روزه 4807. fafting.

No. 61.

P. 314. l. 384.

حکمت ۶۱

عالمی را نشاید که بسفاهت از عامی بحلم بگذرد که هر دو طرف را زیانی دارد هیبت این کم شود وجهل آن مستحکم

بیت

چو با سفله گوئی بلطف و خوشی

فزون گرددش کبر و گردن کشی

سفاهت 4808. ftupidity, folly, infolence.

زیان 4809. damage, detriment, injury.

مستحکم 4810. firm, ftrong, eftablifhed.

گردن کشی 48011. obftinacy, difobedience.

No. 62.

حکمت ۶۲

معصیت از هرکه صادر شود ناپسندیده است و از

علما نا پسندیده و ترک علم سلاح جنگ شیطان است
وخداوند سلاح را چون باسیری برند شرمساری
او بیشتر خواهد بود

بیت

عامی نادان پریشان روزگار
به ز دانشمند ناپرهیزگار
کان بنابینائی از راه اوفتاد
وین دو چشمش بود و در چاه اوفتاد

اسیری 4812. captivity.

No. 63.

P. 315. l. 398.

حکمت ۶۳

هر که در زندگی نانش نخورند چون بمیرد نامش
نبرند یوسف صدیق علیه السلام در خشک سال
مصر سیر نخوردی تا گرسنگان را فراموش نکند
لذت انگور بیوه داند نه صاحب میوه

بیت

آنکه در راحت وتنعم زیست
او چه داند که حال گرسنه چیست
حال درماندگان کسی داند
که باحوال خویش درماند

قطعه

ای که بر مرکب تازنده سواری هشدار
که خر خارکش مسکین در آب و گل است
آتش از خانه همسایه درویش مخواه
کانچه بر روزن او میگذرد دود دل است

زندگی 4813. life, life time, also livelyhood.

تازیدن 4814. to run تازنده swift.

هشدار 4815. for هوشدار reflect, consider.

خارکش 4816. one who carries burdens of thorns.

No. 64.

P. 316. l. 412.

پند ۶۴

درویش ضعیف حال را در تنگی وخشکسال مپرس
که چونی مگر بشرط آنکه مرهم بریش او بنهی
ومعلومی در پیش

قطعه

خری که بینی وباری بگل در افتاده
بدل بروشفقت کن ولی مرو بسرش
کنون چون رفتی وپرسیدیش که چون افتاد
میان به بند چو مردان بگیر ذنب خرش

ضعیف حال 4817. distressed condition.

ذنب 4818. a tail.

No. 65.

حکمت ۶۵

دو چیز محال عقلست خوردن بیش از رزق مقسوم
ومردن پیش از وقت معلوم

قطعه

قضا دگر نشود ور هزار ناله و آه

بشکر و یا بشکایت بر آید از دهني

فرشته که وکیل است بر خزاین باد

چه غم خورد که بمیرد چراغ بیوه زني

مقسوم 4819. whatever providence has allotted.

No. 66.

P. 317. l. 427.

پند ۶۶

اي طالب روزي بنشین تا بخوري و اي مطلوب

اجل مرو که جان نبري

قطعه

جهد رزق ور کني و گر نکني

برساند خداي عزّوجل

ور شوي در دهان شیر و پلنگ

نخورندت مگر بروز اجل

مطلوب 4820. demanded, exacted, required.

No. 67.

حکمت ۶۷

بنانهاده دست نرسد و نهاده بهر جا که هست برسد

بیت

شنیده ام که سکندر برفت تا ظلمات

بچند محنت و انکه نخورد آب حیات

نانهاده 4821. not allotted.

No. 68.

حکمت ۶۸

صیادي بي روزي در دجله ماهي نگیرد و ماهي

بي اجل در خشکي نمیرد

بیت

مسکین حریص در همه عالم همي دود

او در قفاي رزق و اجل در قفاي او

بي روزي 4822. unassisted by destiny.

در قفا 4823. behind, at the heels.

No. 69.

P. 318. l. 446.

پند ۶۹

توانگر فاسق کلوخ زر اندوده است و درویش

صالح شاهدي خاک آلود این دلق موسي است

مرقع و آن ریش فرعون مرصّع شدّت نیکان

روي در فرج دارد و دولت بدان سر در نشیب

قطعه

هر کرا جاه و دولتست بدان

خاطر خسته در نخواهد یافت

خبرش ده که هیچ دولت و جاه

بسراي دگر نخواهد رفت

مرصّع 4824. covered with jewels, set with jewels.

بدان 4825. wicked men, S. بد

سراي دگر 4826. the next mansion i. e. The next world.

N. 70.

حکمت ۷۰

حسود از نعمت حق بخیل است و مردم بي گناه را دشمن

قطعه

مردکي خشک مغز را دیدم
رفته در پوستین صاحب جاه
گفتم اي خواجه گر تو بد بختي
مردم نیک بخت را چه گناه
الا تا نخواهي بلا بر حسود
که آن بخت برگشته خود در بلا است
چه حاجت که بروي کني دشمني
که او را چنین دشمني در قفا است

خشک مغز 4827. dry brains, a simpleton.

برگشتن 4828. to recede, to retire, to return

بخت برگشته retrograde fortune.

No. 71.

P. 319. l. 464.

حکمت ۷۱

تلمیذ بي ارادت عاشق بي زر است و رونده بي معرفت مرغي بي پر و عالم بي عمل درخت بي بر و زاهد بي علم خانه بي در

تلمیذ 4829. a scholar, student.

No. 72.

پند ۷۲

مراد از نزول قران تحصیل سیرت خوبست نه ترتیل سورهٔ مکتوب عامي متعبد پیاده رفته است و عالم متهاون سوار خفته عاصي که دست بردارد به از عابدي که سر بردارد

بیت

سرهنگ لطیف خوي دلدار
بهتر ز فقیه مردم آزار

نزول 4830. alighting, descent.

ترتیل 4831. reciting with a clear voice.

سوره 4832. a section or chapter of the Koran. There are 114 *Soorehs*. سورهٔ مکتوب the written law.

عامي 4833. untaught, unlettered, ignorant, blind.

No. 73.

P. 320. l. 474.

حکمت ۷۳

عالم بي عمل زنبوري بي عسل است

بیت

زنبور درشت بي مروّت را گو
باري چو عسل نميدهي نیش مزن

نیش زدن 4834. to sting.

No. 74.

حکمت ۷۴

مرد بي مروت زن است و عابد با طمع رهزن

بيت

اي بناموس کرده جامه سفيد

بهر پندار خلق نامه سياه

دست کوتاه بايد از دنيا

آستين خواه دراز و خواه کوتاه

رهزن 4835. an infester of the roads, an highway robber, the same as راهزن

خواه 4836. whether; also desire, wish.

No. 75.

حکمت ۷۵

دوکس را حسرت از دل نرود و پاي تغابن از گل برنيايد تاجري کشتي شکسته و وارثي با قلندران نشسته چنانکه گفته اند خلعت سلطان اگرچه عزيز است جامه خلقان خود بعزت تر و خوان بزرگان اگرچه لذيذ است خرده انبان خود بلذت تر

بيت

سرکه از دست رنج خويش و تره

بهتر از نان ده خداء بره

تاجر 4837. a merchant.

خلقان 4838. tattered old garments, coarse cloaths.

خرده انبان 4839. crumbs or fragments from the table.

سرکه 4840. vinegar.

ده خدا 4841. the head man of a village.

بره 4842. a lamb, fawn, kid.

No. 76.

P. 321. l. 491.

حکمت ۷۶

خلاف راي صوابست ونقض عهد اولوالالباب دارو بگمان خوردن و راه ناديده بي کاروان رفتن

نقض 4843. dissolution, violation, rupture.

ناديده 4844. unknown, unseen.

No. 77.

حکمت ۷۷

از امام مرشد محمد بن محمد غزالي رحمة الله عليه پرسيدند که بدين پايگاه چگونه رسيدي در علوم گفت بدانکه هرچه ندانستم از پرسيدن آن ننگ وعار نداشتم.

قطعه

اميد عافيت آنگه بود موافق عقل

که نبض را بطبيعت شناس بنمائي

بپرس هرچه نداني که ذل پرسيدن

دليل راه تو باشد بعز دانائي

امام 4845. *Imam*, a leader, chief, prelate, priest.

مرشد 4846. a ſpiritual guide.

محمد بن محمد غزالي 4847. Mahommed ben Mahommed Ghuzâlee, famous for his piety and learning: died at Thous, A. H. 504.

بدانکه 4848. after that manner; alſo know thou that.

عار 4849. ſhame, baſhfulneſs; alſo reproach.

نبض 4850. the pulſe.

طبيعت شناس 4851. a phyſician.

ذل 4852. baſeneſs, meanneſs, diſgrace.

No. 78.

P. 322. l. 503.

پند ۷۸

هرچه داني که هرآينه معلوم توخواهد شدن بپرسيدن آن تعجيل مکن که هيبت ودهشت را زيان دارد

شعر

چولقمان ديدکاندر دست داود

همي آهن بمعجز موم گردد

نپرسيدش چه ميسازي چودانست

که بي پرسيدنش معلوم گردد

دهشت 4853. fear, awe.

معجز 4854. a miracle.

موم 4855. wax.

No. 79.

پند ۷۹

ازلوازم صحبت يکي آنست که ياخانه بپردازي يا باخانه خداي درسازي

قطعه

حکايت برمزاج مستمع گوي

اگر داني که دارد با تو ميلي

هران عاقل که با مجنون نشيند

نگويد جز حديث روي ليلي

لوازمه 4856. neceſſary things. S. لازمه

خانه پردازي 4877. houſehold economy, ornamenting the houſe.

No. 80.

P. 323. l. 317.

حکايت ۸۰

هرکه بابدان نشيند اگرچه طبيعت ايشان درو اثر نکند بطريقت ايشان متهم گردد چنانکه اگر شخصي بخرابات رود بنماز کردن منسوب نشود الا بخمر خوردن

مثنوي

رقم برخود بناداني کشيدي

که نادان را بصحبت برگزيدي

طلب کردم زداناني يکي پند

مرا گفتا که بانادان مپيوند

که گرصاحب تميزي خر بباشي

وگر ناداني ابلهتر بباشي

خرابات 4858. a tavern.

رقم 4859. writing, description, mark, character.

No. 81.

حکمت ۸۱

حلم شتر چنانکه معلومست که اگر طفلي مهارش بگیرد وصد فرسنگ ببرد گردن از متابعت او نه پیچاند امّا اگر راهي هولناك پیش آید که موجب هلاك باشد وطفل بناداني آنجا خواهد رفتن زمام از کفش در گسلاند ودیگر متابعت نکند که هنگام درشتي ملاطفت مذمومست وگفته اند که دشمن بملاطفت دوست نگردد بلکه طمع زیادت کند

قطعه

کسي که لطف کند با تو خاکپایش باش
وگر خلاف کند در دو چشمش آگن خاک
سخن بلطف وکرم با درشت روي مگوي
که زنگ خورده نگردد بنرم سوهان پاک

مُهار 4860. reins, bridle; a camel's bridle.

مُتابعت 4861. obedience.

مذموم 4862. blameable, reprehensible.

سُوهان 4863. a file.

No. 82.

P. 324. l. 537.

حکمت ۸۲

هرکه در پیش سخن دیگران افتاد تا مایهٔ فضلش بدانند بیشک پایهٔ جهلش معلوم کنند وبزرگان گفته اند

قطعه

ندهد مرد هوشمند جواب
مگر انگه کزو سوال کنند
گرچه برحق بود مزاج سخن
حمل دعویش بر محال کنند

برحق 4864. true, just.

No. 83.

P. 325. l. 343.

حکمت ۸۳

ریشي درون جامه داشتم شیخ رحمة الله علیه هر روز پرسیدي که چوني ونپرسیدي که جراحت تو برکجا است احتراز ازانکه ذکر هر عضوي روا نباشد وخردمندان گفته اند هرکه سخن نسنجد از جوابش برنجد

قطعه

تا نیک نداني که سخن عین صوابست
باید که بگفتن دهن از هم نگشائي
گر راست سخن گوئي ودر بند بماني
به زانکه دروغت دهد از بند رهائي

رحمة الله علیه 4865. the mercy of God be upon him.

سنجیدن 4866. to weigh.

No. 84.

حکایت ۸۴

دروغ گفتن بضربت لازب ماند اگر نیز جراحت درست شود نشان بماند چون برادران یوسف علیه السلام بدروغ منسوب شدند بر راست گفت ایشان اعتماد نماند قال الله تعالی بل سوّلت لکم انفسکم

قطعه

یکی را که عادت بود راستی
خطائی کند درگذاری رواست
وگر نامور شد بقول دروغ
دگر راست گوید تو گوئی خطا است

ضربت 4867. a blow, a ſtroke.

لازب 4868. violent, hard, ſevere, firm, ſolid.

ARABICK.

قال الله تعالی 4869. the high God ſaid.

بل 4870. but.

سوّلت 4871. ſhall be aſked, required.

لکم 4872. of you.

انفسکم 4873. (concerning) your ſpirits.

No. 85.

P. 326. l. 560.

مطایبه ۸۵

اجلّ کاینات از روی ظاهر آدمیست واذلّ موجودات سگ وباتفاق خردمندان سگ حق شناس به از آدمی ناسپاس

قطعه

سگی را لقمهٔ هرگز فراموش
نگردد گر زنی صد نوبتش سنگ
وگر عمری نوازی سفلهٔ را
بکمتر چیزی آید باتو در جنگ

اجلّ 4874. moſt excellent, worthy, glorious.

اذلّ 4875. abject, vile, baſe.

حق شناس 4876. grateful.

ناسپاس 4877. ungrateful, unthankful.

No. 86.

لطیفه ۸۶

ز نفس پرور هنروری نیاید وبی هنر سروری را نشاید

مثنوی

مکن رحم بر گاو بسیار خوار
که بسیار خسپست بسیار خوار
چو گاو ار همی بایدت فربهی
چو خر تن بجور کسان درده‌ی

هنروری 4878. ſkill.

فربهی 4879. plumpneſs.

No. 87.

P. 327. l. 371.

تربيت ٨٧

در انجيل آمده است كه اي فرزند آدم اگر توانگري دهمت ازمن مشتغل شوي بمال وگر درويش كنمت تنگدل نشيني پس حلاوت ذكر من كجا يابي و بعبادت من كي شتابي

قطعه

گه اندر نعمتي مغرور غافل
گه اندر تنگدستي خسته وريش
چو در سرا و ضرا حالت اينست
ندانم كي بحق پردازي ازخويش

انجيل 4880. the Gospel.

دهمت 4881. I should bestow on you.

كنمت 4882. I should make you.

ARABICK.

سرا 4883. happineſs.

ضرا 4884. in miſery.

No. 88.

عبرت ٨٨

ارادت بيچون يكي را از تخت شاهي فرود آره وديگري را در شكم ماهي نگه دارد

بيت

وقتست خوش آنراكه بود ذكر تو مونس
ور خود بود اندر شكم حوت چو يونس

بيچون 4885. incomparable, unparallelled, inſcrutable, inexplicable (God)

مونس 4886. a companion, an intimate friend.

حوت 4887. a fiſh.

No. 89.

P. 328. l. 584.

حكمت ٨٩

اگر تيغ قهر بر كشد نبي وولي سر در كشد واگر غمزه لطف بجنباند بدان را بنيكان در رساند

قطعه

گر بمحشر خطاب قهر كند
انبيارا چه جاي معذرتست
پرده ازروي لطف گو بردار
كاشقيارا اميد مغفرتست

بركشيدن 4888. to extract, to draw.

ولي 4889. a holy man, ſaint; alſo a king, prince, governor.

غمزه 4890. an amorous glance.

انبيا 4891. prophets. S. نبي

معذرت 4892. excuſe, apology.

اشقیا 4893. criminals S. شقي

No. 90.

وعظ ۹۰

هرکه بتادیب دنیا راه صواب نگیرد بتعذیب عقبیٰ گرفتار آید قال الله تعالیٰ ولنذیقنهم من العذاب الادنی دون العذاب الاکبر

تادیب 4894. erudition, inſtruction, correction, chaſtiſement.

تعذیب 4895. puniſhment, torment.

عقبیٰ 4896. the end, accompliſhment; the life to come, the next world, futurity.

ARABICK.

قال الله تعالیٰ 4897. the high God ſaid.

ولنذیقنهم 4898. and certainly I will cauſe you to taſte.

من العذاب الادنیٰ 4899. of lighter puniſhment.

دون العذاب الاکبر 4900. not of the greateſt puniſhment.

بیت

پند است خطاب مهتران آنگه بند
چون پند دهند ونشنوي بند نهند

نیکبختان بحکایات وامثال پیشینیان پند گیرند پیش از انکه پسینیان بواقعه ایشان مثل زنند

قطعه

نرود مرغ سوي دانه فراز
چون دگر مرغ بیند اندر بند
پند گیر از مصایبِ دگران
تا نگیرند دیگران بتو پند

پیشینیان 4901. the ancients, thoſe of former times.

پسینیان 4902. thoſe of latter times, the moderns.

مثل زدن 4903. to give an example, to ſpeak a parable or proverb.

مصایب 4904. P. of مصیبت misfortune, adverſity.

No. 91.

P. 329. l. 601.

حکمت ۹۱

آن راکه گوش ارادت گران آفریده اند چون کند که بشنود وآنراکه بکمند سعادت کشیده اند چون کند که نرود

قطعه

شب تاریک دوستان خداي
مي بتابد چوروز رخشنده
وین سعادت بزور بازو نیست
تا نبخشد خداي بخشنده

رباعي

از تو بکه نالم که دگر داور نیست

وز دست تو هیچ دست بالاتر نیست

آن را که تو رهبري کني گم نشود

وآن را که تو گم کني کسش رهبر نیست

رخشیدن 4905. to shine, flash. روز رخشنده a bright day.

بخشنده 4906. munificent, giver, also pardoner.

رهبر 4907. a guide, contraction of راهبر

No. 92.

P. 330. l. 612.

عبرت ۹۲

که اي نیک انجام به از پادشاه بد فرجام

بیت

غمي کز پیش شادماني بري

به از شادي کز پیش غم خوري

بد فرجام 4908. bad end.

No. 93.

لطیفه ۹۳

زمین را از آسمان نثار است وآسمان را از زمین

غبار کل اناء یترشح بما فیه

بیت

گرت خوي مي آمد ناسزاوار

تو خوي نیک خویش از دست مگذار

حق تعالی مي بیند و مي پوشد و همسایه نمي بیند

ومي خروشد

بیت

نعوذ بالله اگر خلق غیب دان بودي

کسي بحال خود از دست کس نیاسودي

نثار 4909. money, or any thing which is thrown amongst the populace on festive occasions.

کل 4910. every.

اناء 4911. jar.

یترشح 4912. will exsude.

بما فیه 4913. of whatever thing is in it.

خروشیدن 4914. to make a loud noise, to attack, assault.

No. 94.

P. 331. l. 627.

مطایبه ۹۴

زر از معدن بکان کندن بدر آید و از دست بخیل بجان کندن

قطعه

دونان نخورند و گوش دارند

گویند امید به که خورده

روزي بیني بکام دشمن

زر مانده و خاکسار مرده

معدن 4915. a mine.

کان 4916. a quarry.

جان کندن 4917. to dig the ſoul, to expire.

خاکسار 4918. humble, mixed with duſt, earthy.

No 95.

ادب ۹۵

هرکه بزیردستان نبخشاید بجور زبردستان گرفتار آید

مثنوي

نه هر بازو که در وي قوتي هست
بمردي عاجزان را بشکند دست
ضعیفان را مکن بر دل گزندي
که درماني بجور زورمندي

ادب 4919. warning, caution.

No. 96.

حکمت ۹۶

عاقل چون خلاف درمیان بیند بجهد و چون صلح بیند لنگر نهد که آنجا سلامت برکرانست و اینجا حلاوت درمیان .

لنگر نهادن 4920. to caſt anchor.

کران 4921. a ſhore, coaſt, margin, bank, ſide, boundary.

No. 97.

P. 332. l. 643.

حکمت ۹۷

مقامررا سه شش باید ولیکن سه یک مي آید

بیت

هزار بار چراگاه خوشتر از میدان
ولیکن اسپ ندارد بدست خویش عنان

مقامر 4922. a dicer, gambler.

سه شش 4923. three ſixes.

سه یک 4924. three aces.

No. 98.

تضرّع ۹۸

درویشي در مناجات میگفت یا رب بر بدان رحمت کن که بر نیکان خود رحمت کردهٔ که ایشان را نیک آفریدهٔ

یا رب 4925. O God!

No. 99.

حکمت ۹۹

اوّل کسي که علم بر جامه و انگشتري در دست نهاد جمشید بود گفتندش چرا همه زینت و آرایش بچپ داري و فضیلت راست راست گفت راست را زینت راستي تمامست

قطعه

فریدون گفت نقّاشان چین را
که پیرامُون خرگاهش بدوزند
بدان را نیک دار اي مرد هشیار
که نیکان خود بزرگ و نیک روزند

جمشید 4926. Jumſhaid, King of Perſia.

گفتندش 4927. they said to him.

آرایش 4928. decoration.

راست راست 4929. for راست راهست belongs to the right hand.

نقاش 4930. embroiderer, painter, limner, sculptor, gilder.

پیرامون 4931. environs, borders, adjacent parts, circuit; also skirt of a garment, lappet, flap.

خرگاه 4932. the royal tent, court, palace.

No. 100.

P. 333. l. 659.

حکایت ۱۰۰

بزرگی را گفتند با چندین فضیلت که دست راست دارد خاتم چرا در دست چپ میکنند گفت ندانی که همیشه اهل فضل محروم باشد

بیت

آن که حظ آفرید و روزی بخت
یا فضیلت همیدهد یا بخت

حظ 4933. good fortune, happiness, pleasure, delight.

No. 101.

ملاطفه ۱۰۱

نصیحت پادشاهان مسلم کسی راست که بیم سر ندارد وامید زر

مثنوی

موحّد چه در پای ریزی زرش
چه شمشیر هندی نهی بر سرش
امید و هراسش نباشد ز کس
بر اینست بنیاد توحید و بس

موحّد 4934. professing that there is only one God, unitarian.

هندی 4935. Hindy, Indian.

هراس 4936. fear, dread.

No. 102.

لطیفه ۱۰۲

پادشاه از بهر دفع ستمکاراست و شحنه برای خونخواران وقاضی مصلحت جوی طرّاران هرگز دوخصم بحق راضی پیش قاضی نروند

قطعه

چو حق معاینه دانی که می بباید داد
بلطف به که بجنگ آوری ودلتنگی
خراج اگر نگذارد کسی بطیبت نفس
بقهر ازو بستانند مرد سرهنگی

طرّار 4937. a cut purse.

معاینه 4938. the sight.

طیبت 4939. goodness, delicacy: also odour, perfume طیبت نفس good will, a willing mind.

No. 103.

P. 334. l. 679.

مطايبه ۱۰۳

همه کس را دندان بترشي کند گردد مگر قاضي را بشيريني

بيت

قاضي که برشوت بخورد پنج خيار

ثابت کند از بهر توده خربزه زار

کند گرديدن 4940. to become blunt, also to be set on edge. (the teeth)

رشوت خوردن 4941. to take a bribe.

خيار 4942. a cucumber.

ثابت کردن 4943. to establish, prove by witnesses.

خربزه 4944. a melon, خربزه زار a bed or plantation of melons.

No. 104.

لطيفه ۱۰۴

قحبه پير از نا بکاري چه کند که توبه نکند وشحنه معزول از مردم آزاري

بيت

جوان گوشه نشيني شير مرد راه خداست

که پير خود نتواند زگوشه برخاست

قحبه 4945. a whore, courtesan.

نابکاري 4946. uselessness.

No. 105.

P. 335. l. 688.

حکمت ۱۰۵

حکيمي را پرسيدند که چندين درخت نامور که خداي تعالي آفريده است بلند و برومند هيچ يکي را آزاد نخوانند مگر سرو را که ثمره ندارد درين چه حکمت است گفت هريکي را دخلي معينست و وقتي معلوم که گاهي بوجود آن تازه است وگاهي بعدم آن پژمرده وسرو را هيچ ازين چيزي نيست و درهمه وقت تازه است واين صفت آزادگانست

قطعه

برانچه ميگذرد دل منه که دجله بسي

پس از خليفه بخواهد گذشت در بغداد

گرت زدست برآيد چو نخل باش کريم

ورت زدست نيايد چو سرو باش آزاد

برومند 4947. fruitful.

آزاد 4948. free درخت آزاد the free tree, i. e. The cypress.

سرو 4949. the cypress.

ثمره 4950. fruit.

پژمرده 4951. withered.

خليفه 4952. Khalif, the title given to the successor of Mahommed: it was assumed by Abûbukr.

No. 106.

وعظ ۱۰۶

دوکس مردند وحسرت بردند آن که داشت ونخورد
وآن که دانست ونکرد

قطعه

کس نه بیند بخیل فاضل ﺭﺍ
که نه در عیب گفتنش کوشد
ور کریمی دوصد گنه دارد
کرمش عیبها فرو پوشد

فرو پوشیدن 4953. to cover, conceal: the particle فرو is redundant.

CONCLUSION OF THE BOOK.

خاتمة الكتاب

تمام شد کتاب گلستان والله المستعان درین جمله چنان که رسم مولفان از شعر متقدمان بطریق استعاره تلفیقي نرفت

بیت

کهن خرقهٔ خویش پیراستن
به از جامهٔ عاریت خواستن

غالب گفتار سعدي طرب انگیز است وطیبت آمیز وکوته نظران را بدین علت زبان طعن دراز گردد که مغز دماغ بیهوده بردن ودود چراغ بي فایده خوردن کار خردمندان نیست ولیکن بر راي روشن صاحبدلان که روي سخن در ایشانست پوشیده نماند که در موعظهاي شافي در سلک عبارت کشیده است وداروي تلخ نصیحت بشهد ظرافت بر آمیخته تا طبع مخاطب ملول نشود واز دولت قبول محروم نماند

خاتمة 4954. conclusion خاتمة الكتاب conclusion of the book.

المستعان 4955. aided.

مولف 4956. compiler, editor, author.

متقدمان 4957. the ancients, former writers.

استعاره 4958. borrowing.

تلفیق 4959. collecting, inserting, sewing together.

پیراستن 4960. to ornament, bedeck.

طرب انگیز 4961. exciting cheerfulness; pleasant.

طیبت آمیز 4962. mixed with pleasantry.

کوته نظر 4963. short sighted.

طعن 4964. blame, disapprobation, reproach, chiding.

موعظهاي 4965. advices, admonitions, S. موعظت

شافي 4966. healing, salutary.

مخاطب 4967. *Mokhatub*, one who listens to the discourse of another, a reader, *Mokhatib*, a speaker, speaking.

مثنوي

ما نصيحت بجاي خود كرديم

روزگاري درين بسر برديم

گر نيايد بگوش رغبت كس

بر رسولان بلاغ باشد وبس

رغبت 4968. strong desire, avidity, curiosity; also esteem, favor.

رسولان 4969. messengers, ambassadors. S. رسول

پيام 4970. message.

ARABICK.

قطعه

يا ناظراً فيه سل بالله مرحمة

علي المصنف واستغفر لكاتبه

واطلب لنفسك من خير تريد به

من بعد ذلك غفرانا لصاحبه

تم الكتاب بعون الملك الوهاب

يا ناظرا 4871. O inspector.

فيه 4972. of this.

سل 4973. ask thou.

بالله 4974. of God.

مرحمة 4975. his mercy.

علي المصنف 4976. on the author.

واستغفر 4977. and ask thou forgiveness.

لكاتبه 4978. for the writer thereof (copier.)

واطلب 4979. and ask thou.

لنفسك 4980. for your ownself.

من خير 4981. such good.

تريد به 4982. which you desire.

ذلك 4983. after this.

غفرانا 4984. pardon.

لصاحبه 4985. for its possessor.

تم 4986. finished.

الكتاب 4987. the book.

بعون 4988. with the aid.

الملك 4989. of the king.

الوهاب 4990. the bestower of all good.

FINIS.

A VERBAL INDEX TO THE GULISTAN.

	No.		No.		No.		No.
آب	1494	ابوبكر	387	احتمال	3288	آداب	898
ابادان	2158	ابونصر	959	احد الحسنيين	4705	ادام الله ايامه	4640
اباكردن	3635	ابوهريره	2963	احدهم	3909	ادام	936
آبجو	3495	ابي بكر	957	احسان	3287	ادب	774
ابد	3222	اتابك	384	احسن	2262	ادرار	2076
آبديده	586	آتش	1488	احسن	4646	ادراك	4341
ابر	118	اتفاق	823	احسن الله	4648	ادركه الغرق	3471
ابرام	4505	اتفاقاً	1465	احشاء	4357	آدم	1533
ابرآذري	4577	آثار	415	احصان	4535	آدميان	176
ابراهيم	4801	اثر	446	احمق	4716	آدميت	4379
آبزر	3509	اثيها	3118	احوال	2707	آدمي	1085
آبرو	3531	اجابت	225	احياي عرب	4078	آدمي زاده	521
ابريق	2599	اجازت	2235	اخاضك	3372	اديب	1546
آب زلال	2517	اجتهاد	3847	اخا البلية	2037	اديم	4337
آبكش	3804	اجرت	3615	اختر	3950	اديته	4149
آبگينه	3451	اُجره	1003	اختصار	1155	اذا	891
ابله	1323	اجل	715	اختيار	1057	اذا بدا	3875
ابليس	4304	آجل	4321	اخراجات	2998	اذا قومتها	4278
ابناي جنس	1244	اجلّ	4874	آخر	342	آذر	4596
آبنوس	4147	اجلاف	4787	اخگر	1490	اذن	4875
ابواء	1524	احاد	4274	اخلاق	1009	اذيت	1626
ابواب	1177	احتراز	3594	اخوان	1863	ار	1641
ابو الفوارس	3776	احتلام	4372	ادا	1014	آرام	1591

	No.		No.		No.		No.
آرام گرفتن	1692	آری	159	اسب	1325	اسکندریه	3324
ارادت	401	آز	3695	استاد	1545	اسکندر رومی	2522
آراستن	946	از	40	آستان	561	اسلام	850
ارامل	4467	آزاد	4948	آستانه	3519	آسمان	2216
آرایش	4928	آزادشدن	1118	استحبیت	243	آسمانی	2470
ارباب معنی	3563	آزادکردن	2223	استخفاف	1300	آسودن	537
ارباب همت	1878	آزادگان	1839	استخلاص	2403	آسیا	4313
ارتفاع	1632	ازانجا	1772	استخوان	1283	آسیاسنگ	3202
ارجمند	2472	ازان	1730	استر	2780	آسیب	551
اردبهشت	809	آزار	1816	استطاعت	3406	اسیر	1212
اردشیر بابکان	3252	ازپای درآمدن	1786	استظهار	2540	اسیری	4812
ارزاق	4564	ازبهر	162	استعاره	4958	اشارت	1213
ارزانی داشتن	2462	ازبهرخدا	1813	استعداد	4334	آشامیدن	3634
آرزمجو	3736	ازدحام	1851	استغفار	2543	اشاهد	2688
ارزنگ	950	ازدرها	3595	استغفرالله	4165	اشتر	2425
آرزو	1617	آزردن	748	استقصا	2048	اشتها	3248
ارزیدن	3755	ازکه	1124	استقبال	2045	اشر	3712
ارسلان	4421	آزمودن	1132	استقرار	2505	اشعار	1158
ارض	394	ازوی	792	آستین	3490	آشفتن	3835
ارضه	393	ازهردری	2098	استیناس	3837	اشقیا	4893
ارکان	1331	اسا	2434	استوار	2359	آشکارا	2893
ارکان دولت	2942	آسان	3286	سراری	1830	آشنا	2962
آرمیدن	07	آسایش	4452	اسراف	4875	آشوب	544
اره	46558	اسباب	2105	اسعی	2583	آشیان	3587

	No.		No.		No.		No.
اصحاب	301	اعدايه	466	افتتان	1986	اقدام نمودن	3553
اصحاب كهف	1534	اعراض	235	افتخار	990	اقرب	2723
اصطخر	3779	اعراف	1712	افراختن	1115	اقل	1311
اصلا	3833	اعرابي	2621	افروختن	1940	اقليم	549
اصل	4254	اعضا	1799	آفرينش	1800	اكابر	1005
اصنع	2548	اعظم	385	آفرين	560	آگاهي	1384
اضل	2695	اعلى	2712	افزودن	904	اكرام	2090
اطال الله عمره	997	اعلام	2274	افسانه	4098	اگرچه	773
اطبا	2452	اعمال	304	افسردن	2716	اگر	1095
اطراف	1388	اعملوا	47	افشا	1150	اگندن	3699
اطفال	132	اعوذ	4490	افشاندن	2132	اگن	2580
اطلاع	1953	اعيان حضرت	2943	افضلتر	1824	اكنون	1422
اطلس	2593	اعيان	1089	افطار كردن	3266	ال	3
اطماع	1880	آغاز	1627	افعي	1492	آل	48
اعادت	3666	اغلب	4301	افغان	3327	الا	1519
اعاده	2201	اغلمش	1579	افكا	4135	الاتقيا	989
اعتدال	326	آغوش	3701	افلاس	4563	الا تعبدوا	4734
اعتدالات	4279	اغيار	306	افواه	355	الارض	491
اعتراض	3155	آفاق	1006	افون	3393	الاغاني	3568
اعتراف	1937	افتين	3015	اقارب	3481	الامم	927
اعتاق	4470	آفت	1988	اقاليم	510	الا	2035
اعتقاد	2790	آفتاب	416	اقبال	1607	الابرار	2683
اعتماد	1145	افتادن	357	اقبالهم	938	الانسان	1221
اعدا	977	افتادگان	1785	اقتدا كردن	3005	البان	2937

	No.		No.		No.		No.
الباهرت	923	الرفع	4026	القاهرت	920	الموجعي	4096
البذر	494	الزام	3241	القدر	3314	المولى	481
البين	3942	الزلال	3988	القدر	3316	المويد	916
التجابرون	3411	الشاة	1307	القصد	4294	المريرها	4072
التجلي	2685	الشكور	55	الكتاب	4987	النار	2989
التفات	945	الشيطان	4733	الكريم	890	الناس	409
التقويم	4282	الطاف	2039	الكلس	3427	الناشرات	2932
التهر	3918	العجم	931	الكهي	1914	النصر	483
التوفيق	1167	العداوت	3706	الماس	585	النعيم	4520
التي	4456	العرب	930	المثاني	3572	النهل	3378
الجر	4028	العسر	2951	المكب	4494	الوان	4188
الحبيب	4115	العلى	207	المعهد	4729	الوداع	4045
الحمى	4085	العهر	4018	المبرز	3434	آلودن	2610
الحمد	4241	العناقيد	4557	المتعدي	4007	الولوج	1129
الحمد لله	2750	العيس	3658	المحسنين	1238	الوند	1111
الحمي	2934	الغربا	986	المدعي	3932	الوهاب	4990
الخبيثات	3423	الغريب	3661	المستعان	4955	الي	2822
الخروج	1127	الغواشي	2586	المسلمين	453	الي من	4628
الخطيب	3775	الغيظ	1232	المشرقين	3947	الله	2
الدارين	4501	الف باتا	3836	المطاعم	3310	الله تعالى	937
الدجى	210	الفتق	4242	المقدار	3256	اللهم	451
الدولة	919	الفقرا	984	الملة	922	آلهي	2874
الذل	3312	الفقر	4498	الملك	4989	اليك	4649
الرزق	3366	الفقير	2760	المواشي	2582	اليكم	4730

	No		No:		No.		No.
الیم	4216	امیدوار	1507	انجام	2373	انکاریدن	2535
الیه	2724	امیر	958	انجامیدن	1188	انگاه	297
اما	1144	امیرکبیر	975	انجمن	4673	انکاشتن	2535
آماج	2244	إنّ	2949	انچه	1504	انک	4345
امام	4845	آن	298	انجیل	4880	آنکس	602
امان	506	اَن	3165	انداختن	1352	انگشت	2071
امت	196	إن	2578	اندازه	3274	انگشتري	3683
اَمت	4043	اناء	4911	اندام	1689	انگور	3226
امتناع	3703	انابت	223	اندر	687	انگه	1081
امثال	2119	ان انکر الاصوات	3770	اندرون	1609	انگیختن	1256
آمدن	328	آنانکه	1894	اندک	1362	إن لم	4042
امرد	3916	آنانی	1770	اندکي	651	آنم	2754
امروز	558	ان الغصون	4277	اندوختن	2135	انواع	2055
آمیختن	1255	انبان	3181	اندوه	3717	انوري	2394
امشب	2854	انبار	2316	اندیشناک	1776	انیس	690
امضاي	4682	انباز	3441	اندیشه	1074	آني	2418
امعان نظر	4175	انبازي	4669	اندیشیدن	1080	إني	2884
امکان	707	انبساط	303	آنرا	202	أو	263
املاء	3399	انبوه	3356	انس	2974	آواز	290
املاک	2311	انبیا	4891	آنست	1061	اوان	802
آمي	471	انت	2551	انصاف	167	اوباش	1559
آموختن	324	انتسبت	4351	انفاس	3002	أوج	2026
امور	1849	انتظار	2714	انفسکم	4873	اودایه	462
امیه	224	انتقام	2184	انکار	3073	اوراد	4489

	No.		No		No.		No.
آوردن	65	آهن	1566	ایوان	1259	بارخاطر	2577
اوست	1010	آهنگ	1263	آینه‌دار	2720	باردادن	4584
اوصاف	2639	آهنگ حجازي	4790	ب	18	پارسا	1822
اوفتادن	2471	آهو	3871	با	105	پارس	550
اوقات	3087	آهوی	2690	پا	966	پارسي	3448
اول	346	اي	93	پاب	1185	بارگاه	907
اولتر	1030	آیات	4417	باب التوبة	4160	بارها	1952
اولی الالباب	757	آیادي	2287	باختن	3751	باره	4678
اولین	3691	ایاز	3799	باد	110, 1608	باریتعالي	3234
اولیک	4514	ایام	548	پاداش	3625	باریدن	1495
آویختن	889	آیت	3362	بادام	3869	باریک	3251
ادیم	3214	ایثار	3203	بادپا	3484	بارینه	3890
آهسته	4222	ایجاز	1178	پادشاهي	1210	باز	233
آهستگي	2785	آیدت	880	پادشاه	349	بازار	656
آهک تفته	2440	آیدش	1891	پادشاهان	1191	بازآمدن	300
اهل	380	ایزد	229	بادگرد	3138	بازآوردن	2230
اهل خره	2579	ایستادن	2439	باد مخالف	3472	بازپس	4052
اهل دل	1091	ایشان	1027	بادیه	2747	بازخریدن	2991
اهل شناخت	3750	ایکه	595	بار	608, 1297	بازداشتن	612
اهل صفا	2568	ایمان	381	بار	3898	بازرگان	2544
اهل طریق	3106	ایمن	1655	باران	72	باززدن	3340
اهل فضل	1054	اینان	2361	باربر	2168	بازگردانیدن	3609
اهله	2552	اینک	2378	باربردار	2171	بازگردیدن	2783
اهمال	3330	این	329	بارخدا	3217	بازکردن	1881

	No.		No.		No.		No.
بازکشیدن	1379	پاک رو	4174	بانگ	1291	بجان رنجیدن	1332
بازنامه	333	پاک سوختن	4660	بانگ برداشتن	2837	بچاله	211
بازو	1750	پاکه	2728	بانگ صبح	2150	بچه	1493
بازوان	1779	پاکیزه	3663	بانگ نماز	3790	بحث	2451
بازیچه	2866	پاکیزه رو	4175	باوجود	3185	بحث کردن	2748
بازي	1348	بالا	1589	باور کردن	2514	بحر	201
پاس	1452	بالبنان	2029	باهم	4177	بحضور	4239
پاسبان	1975	بالخشب	4283	پایان	1829	بحکم آنکه	2084
پاسخاطر	566	بالرجل	3762	پاپوش	3407	بحل کردن	2755
پاسک	151	بالش	3050	باید	664	بحورا	3991
باش	670	بالشجر الاخضر	3019	پایدار	629	بخت	2467
باشد	197	بالغ	3919, 4375	پایگاه	4124	پخت	623
باشیدن	2069	باللغو	3113	پایمال	4127	پختن	1793
باطل	1794	بالهلام	4132	پاینده	4264	پخته	3641
باطن	2534	بالوری	3511	پایه	2948	بختیار	2191
باطني	2649	بالوية	482	بباید مرد	637	بختي	2745
باغ	1472	بالله	1166	ببر	882	بخش	2137
باغبان	3225	بالهنگ	3872	بت	4550	بخشایش	2873
بافندست	4410	بالین	1758	بتر	3651	بخشش	2509
باقي	3249	بام	3689	بُت تراش	4597	بخشندگي	2130
پاک	497	بامداد	610	بجا آوردن	71	بخشنده	4906
پاک	199	بامدادان	1463	بجان	1912	بخشیدن	1478
پاکباز	4173	بامنش	1896	بجان آمدن	1669	بخل	3297
پاک بردن	4051	پانزده	4370	بجان پروردن	1652	بخیل	4238

	No		No		No.		No.
بخيلي	1911	بذيرفتن	1509	برحق	4864	برف آب	3978
بد	635	برّ	932	برخاستن	3393	برفت	319
بداختر	4728	بر	36	برخاش	3617	برق	2708
بدان	4825	بُر	3359	برخي	4015	برقرار	214
بدانكه	4848	بُر	313	بُرد	641	برگ	642
بدانديش	4409	برابر	2333	بَرد	800	بركات	3001
بدخشان	4760	برادر	711	برداشتن	228	بركت	1919
بدر	1459	برادرانش	1295	برداختن	620	برگشتن	4828
بدر	1298	برادرخوانده‌گي	2014	بردن	92	برگرديدن	3606
بدرآمدن	46	براكنده	2902	برده	82	برگرفتن	3819
بدررفتن	1671	برآمدن	2005	برده‌دار	4586	برگماشتن	1434
بدرقه	3642	برانداختن	1858	برده‌بيني	2480	بركندن	3897
بدركردن	3758	برآوردن	252	بردهٔ عشاق	2860	بركه	2615
بدرودكردن	4041	برآيد	43	بردهٔ هفت رنگ	3211	بركشيدن	4888
بدستم	432	براي	868	بردهٔ الحان	3769	برما	568
بدفرجام	4908	برباداشتن	3236	برديباني	3453	برمي‌آيد	29
بدن	2849	بربط	2833	برستار	3082	برنج	2139
بدو	433	برت	3817	برستنده	2300	برند رم	743
بدي	1789	برتافتن	2382	برسرش	554	برنگرفتم	703
بديدآمدن	1809	برتر	334	برسندم	3722	برنيارم	741
بديع	2574	برتست	565	برسيدمش	4229	برنيامدن	4598
بدين	621	برتو	911	برسيدن	284	برنيان	3342
بذل	1299	برج	2603	برشه	2700	برو	1164
بذله	3077	برحذر	1847	برف	649	بروا	1842

	No.		No.		No.		No.
پرواری	1360	بزرجمهر	1064	بسم	1	بصالح	3708
پرونه	323	بزرگ	1558	پسندن	425	بصره	2388
پروت	4686	بزرگان	1026	پسندیدن	1252	بضاعت	1099
پرورده	1077	بزرگواری	2103	بسیار	1069	بط	4623
پروردن	125	بزرگی	1586	بسیاری	253	بطاهر	3429
پروردگار	912	پژمردن	4228	پسیچ	4508	بطالت	3097
پرورنده	2340	پژمرده	4951	بسیط	360	بطال	4179
برومند	4947	بزه	2365	بسیم	191	بطش	1939
برون	515	بس	1083	پسینیان	4902	بطلعته الدجی	3853
پروین	2379	پس	32	بسی	594	بطن	4537
بره	4842	بسا	2786	بشارت	1737	بطول	454
برهان	4529	بساط	698	پشت	965	بطی	1066
برهمزدن	1378	بست	1112	پشت دادن	1891	بعد	671
برهنگی	3352	بست	3792	پشته	3348	بعد	3946
برهنه	1831	بستان	3008	پشتی	3613	بعضی	2258
پرهیز	2632	بستر	2312	پشتیبان	198	بعلبک	2714
پرهیزکردن	2865	بستی	4035	بشر	4055	بعون	4988
بری	3558	بستن	768	بشره	3842	بعید	2116
بریان ساختن	3084	پسته	2792	بشریت	3841	بغداد	1808
بری پیکر	3052	پسر	1301	پشم	2465	بغل	2489
بری داشتن	2776	بسر آمدن	4321	پشه	3638	بغیر	2671
بریدن	682	بسر بردن	627	پشیز	3633	بغی	1511
پریشان	221	بسر شدن	1744	پشیمان	4319	بقا	578
بزازی	3103	بسط	3364	پشیمانی	2075	بقدر لذیذ العیش	3883

	No.		No.		No.		No.
بقعه	1438	بلکه	372	بنات	121	پنیر	4233
بقلبي	3984	بلند	1109	بناگوش	3056	بو	315
بقیتي	905	بلندي	1593	بناه	909	بواب	3289
بقیه	728	بلنگان	538	پنبه	1795	بودن	305
بکار آمدن	902	بلنگ افگن	4236	پنبه دوز	3577	بوریا	1500
بکتاش	3627	بلنگي	541	پنج	599	بوریاباف	4409
بکذاب	3711	بلور	4293	پنجاه	596	پوست	2767
بگفتا	440	بلوغ	4366	پنجم	1196	بوستان	304
بکهاله	208	بلیغ	400	پنجه	1782	پوست برپوست	2793
بکم	685	بلي	2768	پنحوي	4012	بوسه دادن	1470
بگو	710	بلیت	3781	پند	666	پوستین	2635
بل	4870	بلیت	4011	بند	1400	پوستین دوزي	4750
بلا	2239	بلید	4258	پندار	4720	بوسیدن	1353
بلاد	1389	بها تلي	468	پنداشتن	1357	پوشیدن	1149
بلاس	2592	بها فیه	4913	پندفرمودن	1665	بوقلمون	850
بلاغت	370	بهثل	4622	بندگان	84	پولاد	2195
بلبلا	4707	بهسبعي	4086	بندگي	2357	بوم	1381
بلبل	812	بهن	4350	بندن	2506	بوي	437
بلنج	3956	بهیتي	3394	بنده	57	بویدن	2129
بلدان	1405	بي	389	بندیان	4779	پویدن	4104
بلده	472	بي	3745	پنهان شدن	1444	به	59
بلغ	206	بینا	1253	بني آدم	1798	بِه	477
بلغم	4324	بیتاهر	1060	بنهاد	1481		

	No.		No.		No.		No.
بها	2545	بی انصافی	1765	بید	1497	پیش‌گیر	37
بهار	119	بی بصر	2737	پیدا	1588	پیشه‌ور	3576
بهاران	4331	بی بهره	3582	بیداری	1827	پیشه	1334
بهایم	2913	بیت	39	بیدق	4589	پیشین	1888
بهتر	1086	بیت المال	1859	بید مشک	4607	پیشینیان	4901
بهجت	3839	بی تحاشی	4111	پیر	1078	بیضه	2153
بهرام	2958	بی تدبیر	2134	پیراستن	4960	بیطار	4400
بهرام‌گور	3220	یتیم	2225	پیرامن	2087	بیطاقتی	3354
بهشت	1183	بی تمیز	2170	پیرانه	4696	بیع	3752
بهشتی	3844	بی توشه	3386	پیرامون	4931	بیعزتی	2261
پهلو	4212	پیتها	588	پیراهن	805	پیغام	2260
بهم	1340	پیچ	3702	پیرطریقت	2882	پیغمبر	1761
بهمدر	4689	بیچاره	1214	بی روزی	4822	بیقیاس	2124
بهمن	4616	بیچارگی	3341	پیروز	2798	پیک	714
بی	74	بیچارگان	567	بیرون	797	پیکار	2242
پی	2549	بیجان‌کردن	4782	پیری	1200	پیکان	3626
پیاپی	3500	پیچانیدن	2944	پیس	3309	پیکانه	1643
پیاده	613	بیحالی	962	بی سروپا	4571	بیکبار	4262
پیاز	2794	بیچون	4885	بیش	648	پیکران	2211
بیاض	895	بیحاصل	4097	پیش	2279	بیگناه	2222
بیابان	2424	بیخ	1427	پیشانی	3146	پیل	1431
بیابان قدس	2973	بیخبر	2159	بیشتر	1541	پیلان	4039
بی اعتبار	4752	بیخبرانند	332	پیشتر	1290	پیلبان	2226
پیام	4970	بیخوابی	2741	پیشرو	3090	پیلتن	4237

	No.		No.		No.		No.
بيلقان	4701	تابان	4546	تاكي	1818	تحسين كردن	2653
بيلوم	772	تابستان	4358	تاليف	575	تحصيل	3538
بيم	1723	تابهر	4145	تامل	579	تحفه	307
بيمان	4734	تاتار	3293	تاوان	4403	تحقيق	2416
بيمانه	2397	تاثير	1202	تاويل	1274	تحكم	4267
بيمار	2785	تاج	2316	تاوي	1072	تحمل	1850
بيمبر	4799	تاجدار	1716	تاُيد	2469	تحير	277
بي‌محابا	3611	تاجر	4837	تبار	1486	تخت	1264
بينا	3192	تاچند	4420	تباه	4777	تخليص	1994
بين	258	تاختن	1117	تبديل	3848	تخم	147
بَين	2684, 4457	تاخير	2422	تبرك	2840	تدارك	4644
بي نظير	3739	تاديب	4894	تبسم	1555	تدبير	982
بينوا	3270	تاراج	3965	تبه	4287	تدري	4094
بينوائي	3318	تارك	3966	تتري	2777	تذهيب	1176
بيني	3944	تاريخ	1204	تتمه	177	تر	2663
بيني	1343	تاريكي	2034	تجارت	2547	ترا	1656
بين يديه	4552	تازه	3887	تجاسر	3361	ترازو	4139
بيوستن	1561	تازيانه	2426	تجربت	3245	تراني	2702
بيوفائي	2283	تازيدن	4814	تجسس	1433	تربت	1759
بيوند	3487	تازي	1326	تجنب كردن	3818	تربيت	149
بيهده	1792	تاسفاً	4046	تحذير	4708	ترتيب	1169
تا	113	تاسف	582	تحرير	3216	ترتيل	4831
تاب	3972	تافتن	1591, 2576	تحريه	4483	ترحم	3677
		تاك	835	تحسين	399	تردد	3088

	No.		No.		No.		No.
ترسا	98	تشوير	4178	تعلق	3591	تقصير	61
ترسيدن	1722	تشويش	545	تعليم	2328	تقوى	3152
ترش	2041	تصانيف	4355	تعنت	2990	تقويت	1651
ترشرو	3305	تصديق	3743	تعهد	4668	تك	4224
ترقي	2025	تصرف	1670	تغابن	3951	تكاسل	1017
ترك	517	تصنع	1032	تغير	1902	تكبر	3889
ترك ادب	2334	تصنيف	873	تفاخر	4434	تكسبا	3313
تركستان	2622	تصور كردن	3891	تفاريق	1872	تكلف	1034
ترك كردن	2002	تصوف	2901	تفتيش	1995	تكلهوا	4029
تركه	4305	تضرع	236	تفحص	4138	تكيه	1262
ترنج	2519	تطاول	875	تفرج	795	تلاطم	2065
ترنم	4142	تطلع الشمس	4163	تفرجگاه	3545	تلبيس	4235
ترياق	1996	تطوع	3789	تفرقه	4703	تلخ	2048
تره	3409	تطيب	2830	تفرقه كردن	3068	تلخي	2367
تريديه	4982	تعالى	230	تفقد	3679	تلطف كردن	2915
تردد	2968	تعبد	702	تفكر	2665	تلف	581
تسبيح	2774	تعبيه	3653	تفويض	2941	تلقيف	4959
تسبيح خوان	2917	تعد	2644	تقاضا	3292	تلميذ	4829
تسليم	2192	تعدي	3636	تقاعد	1058	تلون	1942
تسلي	3238	تعذيب	4895	تقبيح	3123	تم	4986
تشبيه	4755	تعرض	2017	تقدس	495	تماشا	3697
تشريف قبولي	2280	تعزيت	2955	تقدير	2285	تمام	342
تشرك	3166	تعصب	1649	تقرب	2773	تمامتر	2266
تشنه	1882	تعطيل	2110	تقرير	1673	تمتع	1476

	No.		No.		No		No.
تهکین	4738	توام	4539	تیره	2799	جان	327
تهلق	4674	توانا	1780	تیز	526	جانان	4260
تنها	3290	توانستن	733	تیشه	3793	جانب	2264
تموز	650	توانگری	1596	تیغ	1893	جان بحق	3838
تمیز	4585, 4806	توبه	2541	ثابت شدن	3958	تسلیم کردن	
تمیل	2935	توبیخ	3437	ثابت کردن	4943	جانستان	3499
تی	1439	توحید	3204	ثروت	4568	جانکندن	4917
تن آسانی	1961	تودیع	1751	ثریا	834	جانور	1929
تناول	2623	توریت	4723	ثغور الاسلام	4639	جانی	3465
تن پروری	3069	توشه	4507	ثم	1523	جاودانی	2449
تنبیه	4704	توفیق	2598	ثمره	4950	جاوید	1048
تند	3321	توقع	1477	ثم یطفی	2699	جاه	2186
تندرست	2788	توقف کردن	3081	ثمین	3503	جاه	1620
تنزیل	4513	توکل	3205	ثنا	3604	جاهت	2188
تنشا	485	توکیل	2252	ثواب	457	جاهت	2189
تنعم	4141	تونی	555	جا	80	جاهداک	3163
تنگ	1982	تهاون	1016	جابک	3544	جاهل	3737
تُنگ	3132	تهذیب	4275	جادر	4757	جایگه	3665
تنگ چشم	3459	تهمت	3267	جارپایه	4401	چپ	4687
تنگی	546	تهنیت	2956	جاره	1694	جبال	1312
تنهایی	2904	تهور	1366	جاسوسی	3268	جبر	3680
تو	104	تهی	655	جالینوس	3731	جبریل	2678
توابع	4523	تیر	2243	جامع	1763	جبل	1443
تواضع	2093	تیرانداز	4783	جامه	806	جبلت	1554

	No.		No.		No.		No.
جبلي	3464	چشمهٔ حیوان	2033	جمع آمدن	2476	چو	523
جد	4650	چشمه هوی	3714	جمعند	4487	جو	1195
جدال	4384	چشیدن	1703	جمعیت	1920	جواب	700
جر	4020	جعبه	4590	جملگي	1739	جوالدوزي	3900
چرا	512	جعل	739	جمله	1269	جوانمرد	3129
جراح	4691	جفا	2083	جميع	213	جوانمردي	1639
جراحت	3294	جفت	4243	جميل	354	جواني	1197
چراغ	1107	جگربند	1968	جن	2485	چوب	4608
چرخ انداز	4429	چگونه	1647	چنان	542	چوپان	2353
جُرم	1151	چکیدن	3178	چنانکه	860	چوپاني	1660
جریان	3561	جلّ	11	جنبیدن	2502	جود	4474
جز	1065	جُل	2601	جنیبک	4458	جور	1625
جزا	570	چل	4377	چند	1154	جوربیشه	1658
جزم	727	جلاد	2215	چندانکه	572	جوز	4742
جزیره	3439	جلال	267	چند روز	894	جوسق	2507
جسارت	2113	جلالي	811	چندین	2207	جوش	2735
چست	4225	جلسا	2133	چنگ	789	جوشن	4439
جَستن	1460	جلنار	3016	جنگ آوردن	790	جوشیدن	3528
جستن	2176	جلیس	692	جنگ آزموده	1441	چوگان	4146
جسداً	4514	جماد	4461	چنگال	1729	چون	28
جسر	3336	جماعت	2715	چنگي	527	جوهر	769
جسیم	190	جمال	276	جنگي	535	جوهریان	1104
چشم	1271	چمچه	2398	جنون	4805	جُویدن	4105
چشمخانه	1272	جمشید	4926	چنین	547	جوبي	1708
چشمه	1421	جمع	2043				

	No.		No.		No.		No.
چه	193	چیست	764	حبه	3522	حرمان	2303
چهار	1973	جیش	3195	حق	3375	حرمت	2438
چهارم	1194	جیفة	1310	حج	2385	حرور	3969
جهاز	3186	چین	3092	حجاج	2058	حریر	4412
جهال	4784	چینی	948	حجاج یوسف	1810	حریص	3826
جهان	374	حاجات	2997	حجاز	1883	حریف	2820
جهان آفرین	1045	حاجت	251	حجت	3435	حزین	3573
جهانداری	1819	حاجتمند	3197	حجره	691	حس	3840
جهاندن	2709	حاتم طائي	3221	حد	2330	حساب	75
جهاندیده	2401	حاجي	2389	حدت	1845	حسب	721
جهانیدن	1342	حاذق	3244	حدث	4541	حسب واقعه	4106
چه پاي	4437	حاصل	2175	حدشرع	2756	حسد	1372
جهت	1965	حاضر	1464	حدیث	362, 1516	حسرت	4424
جهل	749	حاضران	872	حدیقه	1181	حسن	896
چهل	2143	حاکهان	500	حذر	1756	حسنت	212
جهود	2977	حال	590	حر	3974	حسن تدبیر	4284
جهول	2539	حالت	299	حراث	2463	حسن خطاب	1548
جیب	292	حالي	887	حراست	2001	حسن راي	1502
جُنتي	3863	حامل	2585	حرام	1852	حسن میهندي	3748
چیدن	665	حاملهٔ	3262	حرامزاده	2238	حسود	1605
جیران	4468	حامله	4360	حرامي	1974	حشم	1646
جیراني	2887	حامي	4638	حرف	2867	حصار	2597
چیره	4657	حبا	2969	حرف گیر	1920		
چیز	776	حبس	2275	حرکت	2077	حصبا	2560
چیزي	1964	حبل الورید	2726	حرم	2559	حصول	3590

	No.		No.		No.		No.
حصه	1390	حلاوت	3041	حوض	2660	خاک زاد	4700
حضرت	1101	حلب	2979	حوله	3029	خاکسار	4918
حضور	1031	حلق	2180	حي	2924	خاکستر	2314
حطام	2219	حلقه	3686	حيات	27	خاكم	449
حظ	2813	حلقه بگوش	1640	حيران	2466	خالي	1335
حفصه	2680	حلم	4300	حيف	1657	خام	2734
حفظ	4128	حلو	3744	حيلت	4684	خاموش	1695
حق	226	حليم	4297	حين	3311	خاموشي	731
حقا	3242	حليه	275	حيوان	2166	خانه	1543
حق شناس	4876	حمار	3512	حيوانه	455	خانه پردازي	4857
حق شناسي	2284	حمال	3264	خاتمه	4954	خاندان	1530
حق معرفتك	280	حمام	429	خاتون	3063	خانقاه	3105
حق ناشناس	1901	حمايت	1936	خار	2436	خانمان	4248
حقوق	1904	حمايد	2877	خارا	3794	خاوي البطن	1916
حقير	1294	حمل	371	خاربنان	4060	خايدن	3180
حقيقت	906	حمله	1368	خاركش	4816	خبث	1254
حكايت	1157	حميت	1960	خاركن	3347	خبر	169
حكم	688	حنجره	2862	خاستن	4227	خبرت	1844
حكما	864	حنظل	3303	خاص	1046	خبيث	4667
حكم انداز	3687	حوت	4887	خاصه	3329	ختم	2491
حكمت	1043	حواشي	1011	خاصيت	4795	ختمي	2870
حكيم	1123	حوالت	1209	خاطر	309	خجالت	967
حلال	3076	حور	1710	خاك	448	خجسته	2848

	No.		No.		No.		No.
خجل	601	خردمند	763	خزف	3388	خصومت	4009
خدا	557	خرده	830	خزينه	1635	خصيب	2461
خداپرست	3070	خردي	1585	خس	1572	خط	3508
خدام	4081	خرسنگ	4303	خسارت	3716	خطا	90
خداوند	373	خرف	4197	خسپيدن	1396	خطاب	1021
خداوندگار	260	خرفه	2349	خست	3463	خطاكردن	3688
خداوندي	68	خرگاه	4932	خسته	18,9	خطاي	3996
خدايا	1811	خرم	3992	خسيس	3811	خطبا	3782
خدمت	1012	خرما	148	خشت	3480	خطر	2270
خدمتگار	2295	خرمن	662	خشت پيروزه	4447	خطرناك	2064
خر	1329	خرمهره	4614	خشت زن	3805	خط سبز	3894
خرابات	4858	خرمي	1039	خشك	3239	خطه	496
خرابه	2474	خروار	3334	خشك مغز	4827	خطيب	3765
خرابي	3578	خروس	1136	خشكي	3497	خطير	4408
خراشيدن	2067	خروش	2733	خشم	2185	خفاچه	4050
خراميدن	2779	خروشيدن	4914	خشمناك	2412	خفت	2843
خرابه	2148	خريدار	3893	خشن	3913	خفت راي	4407
خراج	1966	خريدن	2306	خشنود	2212	خفتن	1337
خراسان	1266	خريف	878	خشونت	3284	خفيه	2040
خربزه	4944	خز	3482	خصاله	214	خلاب	4792
خرج	1165	خزان	874	خصلت	3650	خلاص	2060
خرد	1540	خزانه	95	خصم	1680	خلاصي	4169
خرده جاله	4560	خزاين	4525	خصمي	1603	خلاف	753

	No.		No.		No.		No.
خلافت	4250	خواجه تاش	3136	خوشخو	3304	خیلتاش	3628
خلان	3537	خوار	3269	خوش گریستن	2557	خیمه زدن	3413
خلایق	3086	خوارداشتن	2101	خوشه	663	داد	1796
خلد	351	خواستن	1618	خوشي	712	دادن	1385
خلعت	127	خواص	406	خوشیدن	2954	دارو	2789
خلق	1628	خوان	78	خوض	4156	داشتن	108
خلقان	4838	خواندن	234	خوکرده	4268	داعیه	3580
خلل	2150	خواه	4836	خون	1240	داعي	4383
خلوت	2808	خواهر	1375	خونخوار	4680	دام	478
خلوت نشین	2907	خواهنده	3227	خونخوارگي	525	دام	3042
خلیفه	4952	خوب	1296	خوي	540	داماد	3179
خمار	4602	خود	419	خوید	660	دام ملکه	1505
خمر	3357	خودراي	3953	خویشاوند	3489	دامن	312
خم کهنه	4440	خوردن	161	خویش	62	دامنم	318
خموش	3747	خورداري	99	خیار	4942	دانا	1322
خمیر	2441	خورده انبان	4839	خیال	335	دانستن	509
خندق	2508	خورشت	424	خیانت	1598	دانش	2371
خنده	2217	خورشید	154	خیر	941	دانشمند	3728
خندیدن	1330	خورم	827	خیره	2447	دانگ	3523
خنک	638	خورنده	3306	خیره راي	4206	دانه	2131
خواب	597	خوش	826	خیزان	1987	داني	861
خوابگاه	3549	خوشانیدن	3970	خیزیدن	3822	داود	49
خواجه	652	خوشبوي	428	خیل	3800	داور	4402

	No.		No.		No.		No.
دایره	376	درختان	126	درنده	2194	دریدن	87
دایه	117	درخت	310	درنگ	1068	دربی	1161
دایم	4743	درد	1804	درنگی	514	دریچه	1377
دجله	3496	دردا	3824	درنوردن	4062	دزد	1401
دختر	2477	دردمند	4273	دروازه	4261	دست	41
دخترخواستن	4200	دُرست	422	دروغ	1250	دستار	658
دخترک	4241	درست	2009	دروغ‌زن	3820	دست بدست	2318
دخل	4312	درربودن	2995	درون	528	دست برنشاندن	2814
دخول	359[illegible]	دررسد	716	دروی	231	دست برداشتن	2743
در	3[illegible]	درشت	2181	درویدن	4231	دست رس	3550
دراز	162[illegible]	درشتی	1356	درویزه	2546	دستگاه	3555
درازی	28[illegible]	درقفا	482[illegible]	درویشان	1025	دستگیری	3421
دراعه	3516	درکات	277[illegible]	درویش	1174	دستور	3749
درآمدن	695	درکاراند	156	درهم	519	دسته	3212
درآوردن	209	درگاه	64	دریا	1685	دست یافتن	2341
درآویختن	836	درگذشتن	1241	دریاب	2360	دشمن	106
درایت	2008	درگیر بودن	4176	دریافتن	600	دشنام	1617
دربان	2082	دَرم	1745	دریای هفتگانه	4257	دشوار	3964
درپیوستن	4442	دِرم	2845	دریای مغرب	2662	دعا	254
درج	1162	درماندن	2136	دُرّیتیم	3559	دعای خیر	1028
دُرج	2604	درماندگی	201[illegible]	دریغ	4187	دعوا	3478
درجات	2771	درم‌دار	446[illegible]	دریغ	79	دعوت	250
درجه	461	درمیان‌شان	3957	دریغ داشتن	2343	دعوی	1114

	No.		No.		No.		No.
دغل	2627	دلکش	828	دوحة	841	دویدن	2769
دف	2847	دلکشا	3009	دوختن	2410	ده	2147
دفتر	678	دلیری	1097	دود	2163	دَه	1394
دفع	1415	دلیل	2302	دودمان	4057	دهان	762
دفع انداختن	2329	دم	592	دور	1035	دهخدا	4841
دفع کردن	1279	دمار	2161	دَور	178	دهر	552
دق	4151	دماغ	1791	دور آخر	2732	دهشت	4853
دقیقه	2342	دمان	2415	دوران	2366	دهقان	2210
دکان	3454	دمبدم	2749	دوزخ	1711	دهلیز	3975
دکر	622	دم درکشیدن	2832	دوست	630	دهت	4881
دل	285	دمشق	1764	دوستان	100	دهن	2255
دلارام	1056	دمی	4717	دوستدار	1675	دیار	2115
دلاور	1457	دمیاطی	3483	دوستی	632	دیاربکر	4219
دلاویز	438	دمیدن	1469	دوش	2914	دیانت	1999
دلبری	3557	دنبال	1699	دوشیزه	4288	دیبا	3051
دلبستگی	867	دندان	1565	دوغ	2399	دیباجه	955
دلبند	3742	دنیا	729	دوکانه	2634	دیبق	3188
دلتنگ	2565	دنیادار	3460	دولت	803	دیدار	2117
دلتنگی	953	دو	34	دوم	1189	دیدمش	853
دلستان	4077	دوا	2205	دومین	4298	دیدن	518
دلفروز	4232	دواب	1087	دون	1898	دیده	963
دلغریب	3057	دوانیدن	2770	دونان	3300	دیر	865
دلق	2590	دوتا	1037	دون العذاب الاکبر	4900	دیرینه	2051

	No.		No.		No.		No.
دیگ	2406	ذوالنون	2361	ربنا	2987	رستن	1615
دیگر	619	را	8	ربیع	136	رسم	693
دینار	1836	راحت	2288	رحلت	606	رسوا	4751
دیو	3640	راز	3806	رحم	1239	رسولان	4969
دیوار	195	راست	1038	رحم	4378	رسول	2796
دیوان	2393	راست راست	4929	رحمت	73	رسیدن	77
دیوانه	4253	راستي	1246	رحمة الله علیه	4865	رشف	3987
ذا	3655	راسخ	3074	رحمن	4	رشک	3870
ذات	31	راسه	423	رحیل	611	رشوت خوردن	4941
ذالذي	3570	راضي	4604	رحیم	5	رضا	564
ذخر	913	راعي	1732	رخام	4446	رضینا	3760
ذره	1171	راکب	2581	رخت	2408	رطب	4554
ذکر	353	راندن	1437	رخشیدن	4905	رعایا	2350
ذل	4852	راه	735	رد	3488	رعایت	1889
ذلت	2099	راي	756	ردجواب	1549	رعایت خاطر کردن	2265
ذلک	4983	راي بلند	1480	رز	3224	رعد	4433
ذلیل	4595	راي زدن	2372	رزق	3588	رعنا	1180
ذم	4462	رایت	3117	رزق معلوم	4516	رعیت	1404
ذمایم	2173	رایت	3133	رزق مقسوم	4819	رغبت	4968
ذنب	4818	رب	247	رساله	2278	رفتن	2765
ذرق	2928	رباط	3061	رسانیدن	3624	رفتی	25
ذوالفقار	758	رباعي	411	رستم	1538	رفع	1981
ذوالقربی	3157	ربانیدن	2687	رستی	4061	رقت	2253

	No.		No.		No.		No.
رفیقه	1946	رنگین	4445	روش	4000	ریسمان	3623
رقاب	926	روا داشتن	1018	روشن	2512	ریش	2066
رقص	2925	روان	2994	روضه	837	ریعان	1475
رقعه	365	روان آسا	3010	روغن	1869	ریگ	3353
رقم	4859	روان شدن	3598	روم	3450	ریو	4749
رقیب	3917	روان کردن	2272	رونده	2572	ز	60
رگ	2817	روباه	1984	رونق	3690	زاد	3259
رکاب	3135	روح	3575	روییدن	1570	زادبوم	3551
رکبتی	3397	رود	4318	رویین	1137	زادراه	3382
رکبوا	3476	روده	4727	روی	783	زادگان	4269
رگ زن	4690	روز	430	ره	668	زادگی	4800
رکعت	4473	روزدام	1797	رهاکردن	539	زادن	1041
رکیک	3412	روزشمار	4427	رهبر	4907	زاده	1577
رمضان	2515	روزگاری	513	رهبردن	3821	زار	2752
رمه	3631	روزگار	222	رهبری	2857	زاری	237
رمیدن	2487	روزمهدان	1358	رهزن	3835	زاغ	1969
رنج	1610	روزن	1837	رهگذر	2566	زانکه	1681
رنجش	2006	روزه	4807	رهیدن	1611	زانگه	412
رنجور	1734	روزی	89	ریا	3210	زال	1537
رنجه	2197	روزی ده	4339	ریاست	2003	ژاله	4630
رنجیدن	704	روسا	2978	ریحان	854	زان	1289
رند	3130	روسپی	1978	ریختن	832	زانو	701
رنگارنگ	846	روستا	2146	ریزه	3467	زاهد	2618

	No.		No.		No.		No.
زايد الوصف	1583	زرني	2966	زندگاني	1473	زهر	1373
زاير	4465	زرين	2438	زندگي	4813	زهرقاتل	3299
زاييدن	2151	زشت	1709	زنده	3191	زهره	2206
زاييده	4263	زكوة	3923	زنده كردن	1053	زيادت	1367
زبان	42	زلف	3011	زنديق	4798	زيارت	1767
زبان آور	3047	زما	1170	زنگ	2803	زيارتگاه	4121
زبان آوري	4785	زمام	3109	زنگار	4382	زيان	4809
زبانه	4699	زمان	179	زن كردن	1133	زبان	3596
زباني	1216	زمان الوصل	3879	زنگي	390	زيب	3023
زبردست	1815	زمانه	2341	زوال	1606	زيبا	2368
زبرين	2479	زمردين	115	زود	1867	زيبق	2835
زبوني	4694	زمره	968	زور	1636	زيبيدن	2863
زبيب	4116	زمزمه	2920	زورآور	1677	زيد	4604
زجر	1876	زمستان	2971	زورآوري	4764	زير	1278
زحمت	1778	زمن	283	زورآزما	3143	زيربار شدن	2781
زخم	2748	زمين	424	زورق	2419	زيردست	1148
زخمه	2818	زن	1364	زورمند	3532	زيرك	3043
زدن	607	زن باردار	4363	زورمندي	2808	زيرين	2481
زر	1910	زنبور	3237	زوزن [?]	2045	زيستن	1051
زرجعفري	3403	زنجير	2981	زه	4430	زيك [?]	1801
زرد	3888	زنخدان	3883	زهاد	3054	زينب	2681
زرع	2906	زن خواستن	4226	زهار	4373	زينت	4082
زرق	4715	زندان	1666	زهدها [?]	2879	زينهار	2985

	No.		No.		No.		No
زيور	973	سپاه	3349	ستم	1674	سد	4773
سابق الانعام	2100	سيب	574	ستهيده	2177	سر	139
سابقه	2019	سبحانه	238	ستهكار	2155	سِر	2373
ساتر	3120	سبحان الله	2736	ستهگر	2805	سرا	4883
ساختن	604	سپر	4428	ستودن	1639	سرى	3859
ساز	2819	سپرانداختن	3728	ستور	2719	سراج	921
ساعت	2903	سپردن	1281	ستون	3621	سراچه	584
ساعد	1749	سپري شدن	2939	ستوه	2744	سرانديپ	3190
ساق	4292	سبز	130	ستيز	791	سرانگشت	4647
ساقي	3032	سبزه	1468	ستيزيدن	3732	سرائيدن	2834
سال	1168	سبق	3834	سجع	842	سراي	1578
سالار	3458	سبک	4158	سجع گوي	4593	سراي دگر	4826
سالكان	3540	سبكپا	4208	سجود	4475	سرپنجگي	3144
سالگي	4371	سبكبار	4451	سحبان وايل	3738	سرتيز	4207
ساله	4182	سبكسار	3733	سحرگه	2563	سرخ	716
سالي	1757	سپند	2162	سحري	2926	سرخويش	734
ساليان	1905	سپيل	614	سخا	3462	سرد	1741
سائيدن	3527	ست	16	سخاوت	2123	سردست	1781
سايه	556	ستاره	1592	سختي	1676	سرزنش	4767
سايه پرورده	4432	ستاندن	1812	سخره	1990	سرشت	3148
ساير	1273	ستايش	2054	سخن	359	سركش	3735
سايل	2556	ستدن	3757	سخندان	1076	سرگشته	163
سپاس	1899	ستردن	3200	سخن گوي	2739	سرگردان	3142

	No		No.		No		No.
سرگردن	2315	سعده	479	سلحشور	3668	سنجاب	3788
سرگنج	4603	سعدیا	3446	سلسال	840	سنجیدن	4866
سرکه	4840	سعي	1600	سلسله	2721	سنگ	583
سرگین	2518	سفاهت	4569	سلطان	424	سنگدل	3177
سرم	3231	سفتن	587	سلطان محمود خوارزم شاه	2995	سنگساري	4542
سرما	1832	سفر	1446			سنگي	4775
سرمایه	3215	سفره	2010	سلطاني	1659	سنگین	4443
سرمست	3859	سفره نهادن	3339	سلطنت	980	سوء	3930
سرو	4949	سفله	1900	سلك	1506	سوی	3660
سروه	4316	سفیه	1991	سلم	3924	سوابق	2250
سرور	170	سقط	1218	سلیم	2570	سواد الوجه	4499
سروکار	3044	سقیم	2454	سلیمان	378	سوار	1365
سروري	1653	سك	1533	سماحت	4118	سوال	1970
سره	3491	سکال	2896	سماط	3350	سوختن	326
سرهنگ	1576	سگبازاري	4768	سماع	2807	سود	2596
سریر	979	سکت	2829	سماعت	2831	سودا	4744
سزا	1247	سك شکاري	4769	سمعي	3565	سودمند	2063
سزوار	67	سکنج	2521	سمند	4741	سودن	4418
سستي	1890	سکون	4544	سموم	3971	سوراخ	2072
سطوت	2348	سل	497	سمیر	3502	سورت	1846
سعادت	2024	سلاح	1448	ستار	3967	سوره	4832
سعد	889	سلام	184	سنبا	855	سوز	4099
سعد الدنیا	476	سلامت	507	سنب	3696	سوزن	4245

	No.		No.		No		No
سوزيدن	3828	سيه عالم	2666	شان	2694	شتربان	2742
سوگندخورده	4724	سير	1159	شاه	908	شترصالح	4559
سولت	4871	سير	4481	شاهد	821	شجاعت	3219
سوهان	4863	سير	1707, 4789	شاهنامه	1644	شحنه	4140
سوي	1698	سيرت	1190	شاهنشاه	382	شخص	1354
سه	4369	سيري	3272	شاهي	2356	شداد	4583
سه شش	4923	سيلاب	3328	شايد	1336	شدن	146
سيصد	2322	سيلي	3380	شايستن	1245	شر	1935
سهل	752	سيم	2140	شايسته	4413	شراب	2730
سهل گوي	4673	سيما	2304	شب	578	شربت	3632
سهگين	3601	سيمين	2196	شباب	1467	شربت	3990
سهي	4108	سينه	2442	شبان	4695	شرزه	3674
سه يک	4924	سيوم	1192	شبانروز	3650	شرط	166
سهيل	4336	شاخ	133	شبانگاه	1445	شرطه	3473
سياحت	2673	شادماني	2032	شبخيز	2630	شرع	2232
سياست	4665	شاشيدن	4419	شپره	1621	شرف	1928
سياقت	1096	شاطر	1135	شبع	1913	شرم	255
سياهي	1454	شافي	4966	شب قدر	4759	شرم زده	4677
سياهي	2459	شاكر	4609	شبنم	4588	شرمسار	264
سياه گوش	1931	شاگرد	2325	شبه	1103	شرمساري	3723
سبب	2152	شام	2900	شتا	2446	شره	3610
سيخ	2154	شاميان	4190	شتاب	3151	شريف	3517
سيد الانبيا	3247	شان	3772	شتر	1542	شستي	680

	No.		No.		No		No.
شش	885	شگفت آمدن	3854	شوخ دیده	3071	شیرین	1886
ششم	1198	شکل	3999	شوخی	1098	شیوه	4001
شصت	2323	شکم	2182	شور	1571	صابر	4611
شطرنج	4390	شکنجه	2174	شوربخت	1616	صاحب جمال	969
شعب	1442	شکوفه	138	شورش	4067	صاحب دلان	291
شعر	2392	شکیبیدن	3025	شوریدن	2908	صاحب دیوان	2018
شعرا	3756	شلغم	3404	شوکت	3418	صاحب دولت	3676
شفا	2224	شما	1755	شوهر	4249	صاحب هنر	767
شفاعت	1471	شماتت	1955	شوی	3194	صاحت	4089
شفقت	3823	شمایل	1551	شهد	144	صادر شدن	2753
شفیع	185	شمردن	1288	شهر	859	صادق	402
شفیع آوردن	2797	شمشیر	1228	شهروا	3554	صالحا	2431
شقوق	3433	شمع	1865	شهریار	2782	صالح	1508
شکارگاه	2144	شمه	1552	شهوار	4604	صبا	111
شکافتن	4438	شناختن	2980	شهوت	2500	صباحت	3976
شکایت	4772	شنعت	4251	شیا	2762	صبح	2915
شکراً	50	شنیدن	3466	شیاد	2380	صبر	1840
شکر	364	شُنیدن	339	شیاطین	1864	صِبر	3825
شکر	17	شنگرف	4381	شیخ شمس الدین	2806	صبوح	3574
شکر نعمت	2112	شنیدستی	3456	ابو الفرج حوزی		صحبت	676
شکری	37	شنیع	4125	شیدا	3829	صحت	2220
شکستن	1784	شوخ	1856	شیر	1139	صحرا	321
شگفتن	2953	شوخ چشمی	3436	شیراز	498	صحن	4079

	No.		No.		No.		No.
صخره	2484	صلحا	2654	صیقل	2802	طاق	1258
صد	1206	صلوا	215	ضایع	1574	طاقت	1950
صداقت	3963	صلوة	183	ضبط	3494	طال	1222
صدر	4266	صلی الله علیه	2964	ضجور	4612	طالب	2810
صدره	1001	وآله وسلم		ضحاک	1645	طالع	2855
صدف	3385	صُم	684	ضد	1243	طاوُس	2651
صدق	1773	صمیم	2049	ضرا	4884	طایفه	1024
صدق الله العظیم	2428	صندل	4198	ضرب	4114, 4003	طبانچه	4291
صدقه	2237	صندوق	4415	ضربت	4867	طبع	1569
صدمت	2337	صندوق تربت	4416	ضرورت	717	طبق	881
صدیق	2363	صنع	2052	ضریر	3189	طبل	4506
صرف	2444	صنعت	2319	ضعف	1199	طبله	2126
صره	1835	صنم	4545	ضعیف	1327	طبیب	2453
صعب	1338	صواب	754	ضعیف حال	4817	طبیعت	4192
صف	2096	صوت	2823	ضلالت	3098	طبیعت شناس	4851
صفاهان	2861	صورت	1595	ضمه	3886	طرابلس	2976
صفائی	2905	صورت بستن	3024	ضمیر	3845	طرار	4937
صفت	2208	صورت حال	2021	ضمیران	856	طرب	2927
صفوت	175	صوفي	3282	ضمین	3444	طرب انگیز	4961
صلابت	3600	صولت	799	ضیغم	4153	طرح	1661
صلاح	2074	صیاد	3493	طارم	2711	طرف	1116
صلاحیت	2620	صیت	358	طاعت	13	طرفي	2172
صلاي	4631	صید	1934	طاعن	2878	طریق	302
صلح	1278	صیف	2445	طاغي	2457	طریقا	2696

	No.		No.		No.		No.
طعام	1374	طیبت آمیز	4962	عادل	501	عبادت	268
طعم	4119	طیر	843	عار	4849	عبادتک	273
طعمه	1862	طیران	3562	عارض	4290	عبادي	54
طعن	4964	طیره	777	عارف	2542	عبدالقادرگیلاني	2558
طعنه	1957	طیش	877	عاریت	3422	عبدناک	271
طفل	1510	طیف	3851	عاشق	287	عبرت	4171
طفلي	2427	ظالم	1025	عاصي	1564	عبیر	436
طفولیت	2628	ظاهر	2046	عاقیت	1705	عتاب	1023
طلا	3345	ظرافت	1944	عاقبت	1556	عجایب	2534
طلاق	3193	ظریف	378	عاقبة الامر	4594	عجب	2727
طلب	331	ظفر	1369	عاقل	1553	عجز	2562
طلبکار	3892	ظل	391	عاکفان	265	عجلا	3513
طلب کردن	2209	ظلم	1629	عالم	976	عجزي	1683
طلعت	2486	ظلمت	3977	عالم	2053	عجوز	3013
طمع	3608	ظلوم	2538	عالمان	503	عجین	3426
طور	1314	ظلماء	3983	عالم الغیب	2892	عداوت	372
طوطي	3934	ظن	2075	عالم صورت	2717	عدت	4214
طوع	4425	ظهر	2271	عالم معني	2718	عدل	1654
طوعاوکرها	1501	ظهیر	978	عالمیان	174	عدم	1959
طویله	1328	عابد	2533	عام	1047	عدو	2448
طهارت	2600	عاج	4389	عامل	504, 2157	عدوک	4454
طیب	3581	عاجز	1275	عامي	4833	عدول	4137, 4121
طیب الادا	3873	عاجل	4320	عایدة	4654	عدیل	4386
طیبت	4939	عادت	745	عبا	3209	عذاب	2881

	No.		No.		No.		No.
غدار	820	عشا	4485	عقوبته	2056	على ذلك	3260
عذر	63	عشا	4484	عقولهم	4032	على فطرة الاسلام	1522
عذري	4076	عشاق	3895	عكس	755	على الخصوص	954
عراق	1997	عشرت	1828	علا	227	على العباد	4161
عربده	3358	عشق	322	علاج	3191	عليه	182
عربي	4191	عصاره	141	علامه	3230	على	759
عرصه	4388	عصر	3231	علانيه	2646	علي	4015
عرض	4477	عصمت	4558	علت	2218	على الصباح	3948
عرق	819	عصيان	4536	علف زار	2609	على الاعداء	4636
عرق	3979	عضد	918	علقت	3018	عم	1667
عرقها	488	عضو	1803	علها	1093	عمارت	616
عروس	960	عضوها	1805	علم	1962	عمان	4306
عريان	3647	عطا	3322	قلم	2591	عمده	995
عز	9	عطار	4796	علو	2298	عمر	343
عزب	3080	عطشا	3030	علوم	4761	عمرا	4005
عزت	739	عظيم	740	علوي	2383	عمرليث	2228
عزلت	673	عفاف	4521	على	465	عمل	2430
عزم	725	عفو	2414	على المصنف	4976	عمل	1578
عزنصره	1090	عقب	1052	عليها	3016	عمل فرمودن	1921
عزيز	1102	عقبى	4896	عليه السلام	1762	عميم	3240
عزيزمصر	3232	عقد	833	على قدر	4031	عن	1234
عزيمت	858	عقده	4113	على دين ملوكهم	410	عنا	4215
عسل	348	عقل	778	على الدوام	2677	عناب	4543

	No.		No.		No.		No.
عناه	1512	عيد	807	غربال	1841	غليظ	4582
عنان	3325	عيد اضحى	2387	غربت	511	غم	194
عنايت	398	عيسى	4259	غرض	1172	غماز	1977
عنبر	2128	عيش	643	غرفه	1376	غمزه	4890
عند	1317	عين	397	غرق	1702	غنايم	1450
عندليب	4786	عين القط	2488	غرور	2458	غني	1769
عند الاعيان	2031	عيوب	4719	غره	653	غنيمت	1287
عن رجم	4556	غار	4037	غريب	2088	غواص	3671
عنفوان	1466	غارت	1447	غريبي	2395	غوج	4763
عنكبوت	3675	غازي	4791	غريق	3108	غور	3457
عنه	395	غاص	4629	غريو	2337	غوطه خوردند	1697
عوام	356	غافل	4110	غزل	4143	غوك	2912
عواقبه	2263	غالب	852	غصه	1967	غياث الاسلام	993
عوايب	1147	غايب	2602	غصون	2936	غيب	96
عوده	2127	غايت	1696	غضبان	822	غيب دان	2307
عون	2528	غبا	2967	غفران	4984	غيبت	1029
عهد	543	غبار	3139	غفلت	160	غير	3921
عهده	45	غدار	634	غفور	2537	غيرت	2860
عياري	3652	غدر	1895	غلام	1682	غيري	248
عيال	1949	غراب	3941	غلبه	1182	فاجره	3102
عيبه	423	غراب البين	3768	غلط	3159	فاحش	89
عيب جو	2883	غرامت	3808	غلطيدن	3201	فاخر	2324
عيبها	420	غرايب	3535	غله	3094	فاذا	3475

	No.		No.		No		No
فارس	3780	فخري	4503	فردا	713	فروگذاشتن	2757
فارغ	4479	فدا	3173	فرزند	1040	فروكوفتن	3612
فاسد	2079	فرّ	2351	فرزين	4391	فروماندن	2766
فاسق	1976	فرا	677	فرستادن	645	فرومايه	1498
فاضلتر	2871	فرات	3035	فرسنگ	2118	فروهشتن	2482
فاضل	3398	فراچنگ آوردن	4802	فرش	114	فرياد	2221
فاقه	1951	فراخ	3526	فرشته	3801	فريادرسي	1637
فام	4080	فراخ روي	1980	فرصت	1435	فريبيدن	2859
فان	4326	فراخي	3271	فرض	4735	فريدون	1260
فانت	3261	فراز آمدن	1746	فرعون	3235	فريق	3107
فانت محارب	3868	فراست	1302	فرق	1713	فزوني	4693
فان الفايدة	4652	فراش	109	فرمان	164	فساد	4562
فايدة	1601	فراغ	2347	فرمان بردار	165	فسحت	871
فايقه	145	فراغت	4482	فرماندادن	2364	فسق	4307
فتادن	4600	فرامشت	2564	فرمانده	4423	فسوس	4148
فتاده	2650	فراوان	2121	فرمودن	120	فسون	4804
فتح	2526	فراهم آوردن	857	فرنگ	2975	فشاندن	2713
فتحه	3885	فربه	1324	فرهنگ	3746	فصل	798
فتنه	571	فربهي	4879	فرو	24	فضايل	3720
فتوي	2214	فرتوت	3962	فروبردن	294	فضلا	988
فتوت	4322	فرج	4538	فروپوشيدن	4953	فضل	869
فتوضح	4074	فرخ	1284	فروتر	2094	فضول	2455
فجور	4308	فرخنده	3060	فروختن	771	فضله	1938
فخر	172	فروبستن	4775	فروش	770	فضيحت	4425

	No.		No.		No.		No.
فضيلات	1063	فوائد	3030	قيا	2672	قبل	1128
فطرة	4469	فوت	3921	في هوادج	4626	قبل المصايب	3882
فطنت	1843	فوت شدن	4781	فيهم	3907	قبل	2114
فعل	2864	فولاد	4246	قابل	4255	قبول	974
فعليها	2435	فهم	1581	قايل	4211	قبيله	3286
فقدت	3878	فهميدن	1582	قاتل	2791	قتال	4766
فقد غفرت له	249	في	392	قادر	4683	قحبه	4945
فقر	4493	في الجهله	780	قاري	2142	قد	242
فقيره	4359	في الخطر	3374	قاصد	2277	قدح	2731
فقيه	3045	في الفلك	3477	قاصر	4620	قدر	1319, 1704
فكر	961	في القرآن	469	قاضي	2213	قدرت	143
فكرت	3812	في الكتب	4630	قاع	3401	قدره	999
فكندن	1662	في المثل	3302	قاعده	2107	قدري	3296
فكيف	1088	في الهرو	3905	قافله	2384	قد شابه	3510
فلاح	4276	في المودة	4048	قال الله تعالى	3161	قدم	742
فلا تطعهما	3172	في جنات	4519	قالوا	3425	قدم	1129
فلان	724	في رفقه	3864	قامت	1304	قدم رنجه شدن	4185
فلك	155	فيروزه	3059	قانع	3607	قدوم	124
فلنفسه	2432	في صلح	3867	قايم مقام	377	قديم	694
فليت	3377	فيلحقني	269	قبا	129	قرار	1701
فما عليكم	4328	فيلسوف	3055	قباله	4721	قراضه	2846
فهم	3929	فيلسوفان	4190	قباي بوستين	3763	قران	3160
فنون	3719	في مقابلة	4011	قبح	3936	قربى	3541
فوايد	1193	في ردادها	407	قبض	2945	قربان	346

	No.		No.		No.		No.
قرباني	4472	قعر	3832	كابين	2983	كافرنعمت	4621
قربت	15	قفا	1958	كاخ	4168	كافور	1866
قربتي	3400	قفس	3935	كادالفقيران يكون كفرا	4509	كافه	405
قرص خورشيد	1453	قفله	1738			كافي	1927
قرغن	4736	قلم	1925	كاذر	1983	كالبدر	3874
قرس	2946	قلنا	3430	كار	603	كام	761
قم	3616	قلندر	4774	كاربستي	1728	كامران	2354
قسيم	189	قله	1410	كارد	2992	كامراني	3095
قصاب	3280	قليل	52	كارديده	1351	كان	4006
قصاص	2236	قناعت	1193	كارداني	2468	كان	4916
قصب الجيب	361	قوت	782	كارزار	3618	كان	325
قصب مصري	3505	قُوت	2999	كارگاه	4411	كانكه	1347
قصد	1725	قول	1727	كاروان	1403	گاو	1359
قصيده	2386	قوله تعالى	3468	كاستي	3301	گاوراندن	4753
قضا	2358	قوله للمغاني	4092	كاسه	2080	گاوعنبر	4575
قصار	2960	قوم	1436	كاسه چيني	3449	گاه	1943
قضاكردن	2625	قوي	1777	كاش	4058	گاه وبيگاه	3137
قضبان	815	قوي بال	4441	كاشتن	2464	كاهلي	3670
قطب	375	قهر	3556	كاشغر	3997	گاهي	2710
قطره	3981	قياس	336	كاغذ	1924	كاهيدن	3877
قطع رحم كردن	3153	قيامت	505	كاغذ زر	367	كاينات	171
قطع كردن	1735	قيد	3250	كاغذ قباله	3443	كباب كردن	2145
قطعه	56	قيمت	1306	كافر	3091	كبر	4573

	No.		No.		No.		No.
کبر	97	گذر کردن	1753	گردانیدن	785	کروبي	3802
کبک	2911	گذلک	484	کردست	262	گروه	1513
کبوتر	3586	گر	418	گردش	876	گرویدن	3541
کتاب	576	کرا	1993	گردکار	910	گریان	3648
کتاب مجید	3156	کراما	3115	گردکان	1483	گریبان	2089
کتابه	4444	کرامت	308	گردن	1113	گریختن	1127
کتب	4367	گرامي شدن	4854	کردن	232	گریز	791
کتخدا	2138	کران	720, 4921	گردنکشي	4811	گریزان	1985
کتف	1462	گران	2059	گردون	1426	کریها	3127
کج	2929	گرانمایه	1163	گردیدن	972	کریم النفس	2246
کجا	101	گراني	3855	گرسنه	1954	کریم	188
کج آگند	2594	کراهیت	1299	گرسنگي	3273	کریهي	94
کجاوه	689	گرائیدن	408	کرشمه	943	گریه	1687
کجاوه نشین	4385	کربت	1630	گرفتار	4702	کریه	2493
کجائي	3664	کربز	4803	گرفتار آمدن	1706	کریه الصوت	3766
گدا	1855	گربه	1138	گرفتن	1140	کز	44
گداطبع	4285	گرچه	1134	گرگان	5 4	کژدم	2073
کدام	1823	گرد	1539	گرگ زاده	1557	گزند	1724
گدائي	4271, 4570	گرد	3134	کرم	257, 493	کزو	1282
کدورت	3007	گرداب	2420	گرم	1817	گزید	4016
گذاشتن	1491	کردار	3093	کرم پیله	4352	گزیدن	732
گذاف	2179	گرد آمدن	1650	گرمیدار	3381	گزیدن	1998
گذشتن	580	گردان	4314	گرو	1909	گزیز	793

	No		No.		No.		No.
کُبس	69	کشودن	3693	کفش دوز	3175	کم	1631
کسان	2229	کشور	536	کفن	3198	کُم	1532
کُستن	4223	کشورکشا	3196	کفور	4610	کما	4647
کسش	1787	کشیدن	81	کفیت	2641	کُماشتی	2160
کسبو	3678	کعب	4532	کل	427	کمال	368
کسبري	2450	کعبه	266	کُل	311	کمان	2289
کُسترا نهدن	849	کف	158	کل	949	کُمان	337
کُستردن	116	کفارت	750	کلاب	2616	کمانداز	2290
کُسلیدن	1428	کفاف	1871	کلاسه	2658	کمان کیاني	3501
کسبور	1224	کفایت	2007	کلام	1834	کمتر	2331
کسوت	3938	کُفتا	738	کلاه	137	کمترین	2167
کسي	281	کُفتار	708	کلشکر	3278	کمر	2841
کش	1858	کُفتهش	2909	کله	1153	کمربند	3387
کشادن	1449	کُفتهي	4202	کلهٔ جُق	2050	کم عیار	3754
کشاده پیشاني	3307	کُفتن	112	کلوا	3275	کمند	4109
کشتکان	288	کُفتنیدش	4927	کلوخ انداز	2241	کمین	1458
کِشتي	1799	کُفتنش	2149	کلوخ کوب	4436	کمینه	2095
کُشتي	1211	کُفتنم	3704	کلم	316	کمینه	3149
کُشتي	152	کُفته شود	744	کله	2894	کی	3119
کُشتي	2320	کُفتهاي	679	کله	4240	کنار	1379
کِشتي	1684	کُفتي	829	کلي	1721	کناروبوس	4144
کشتیبان	404	کفدست	1748	کلید	765	کنان	796
کشف	209	کفر	3730	کلیم	1395	کُناه	85

	No.		No.		No.		No.
گنبد عضد	3685	کو	167	کوفته	308	گیتي فروز	3713
گنبد	1484	گواهي	2895	گوگرد	3441	کیخسرو	2317
گنج	766	کوتاه	1293	گون	4574	گیرم	1833
گنج	683	کوته‌نظر	4963	گوناگون	848	گیرودار	2531
گنجشک	3360	کوچک	4675	گونه	2234	کیستي	2187
گنجیدن	1397	کودک	2923	کوه	1110	گیسوان	2381
کندر	1345	کومن	2460	گوهر	1802	کیسه	3067
کند گردیدن	4940	کور	1623	کوهسار	4036	کیش	3440
گندم	3384	گور	644	کوهستان	4317	کیمیاگر	2473
کندن	1663	کوربخت	4679	کوي	3968	کین	1612, 3585
گندنا	3896	کوزه	2520	گوي	639, 2740	لا احب	4497
گنده	4788	کوس	605	گویان	4107	لا الحجر الصلد	2938
گندیدن	2490	گوسفند	2352	گوید	239	لا تحزن	2036
کنعان	1121	گوش	667	گوینده	813, 3331	لا تحسبوني	4047
گنگ	4771	گوشت	3291	که	12	لا تهر	3126
کنیت	4882	کوشش	3529	که	2607	لا جرم	404
کنون	706	گوشمال خوردن	2899	کهتر	1152	لا حول	3718
گنه	261	گوشمالي	1386	گهر	2706, 4256	لا خیر	3906
گنهکار	220	گوشواره	3058	کهف	914	لا رهبانیة في الاسلام	4543
کنیه	102	گوشه	1700	کهن	1079	لازب	4868
کنیز	3140	کوشیدن	775	کیاست	1580	لازم	2759
کنیزک	2475	کوفه	2778	گیتي	3584	لا شه	1280
کو	4135	کوفتی	1733	گیتي آرا	3216	لا عظم	1316

	No.		No.		No.		No.
لاغر	1321	لخت	3783	لغو	2400	لوح	4302
لاف	2012	لدغه	4606	لغوي	3124	لوريان	3643
لاعشي	4070	لذت	4605	لفظ	3740	لوط	1529
لاوالله	3649	لذلك	2701	لقا	3323	لوم	4745
لاله	845	لذيذ	3037	لقد	475	له	246
لاآلي	818	لرزه	1688	لقمان	1122	له خوار	3515
لا يستغني	2671	لرزيدن	1972	لقمه	1860	له صوت	3777
لا يسلم	3933	لسانه	1223	لك	3169	لهم	4515
لا يعلم	3507	لسيعت	4134	لكاتبه	4978	لهو ولعب	2296
لا يغلق	4159	لشكر	1339	لكم	2584	لي	2667
لا يق	3410	لشكري	533	للوحين	2038	ليت	3943
لا يقال	4349	لصاحبه	4985	للخيشين	3424	ليس	2428
لا يكاد	3985	لصوت الجهير	3771	لم	2579	ليس يرفع	4022
لايدم	4746	لطيبه	2825	لِمَ	3125	ليك	1142
لايبرى	3707	لطافت	1568	لمستتر	2885	ليكن	522
لا يهلك	2761	لطف	259	لم يطر	3379	ليلى	4065
لب	1884	لطيف	3174	لم يقبلوا	4327	لُمَيم	3521
لباس	900	لطيفا	3910	لم يلتفتن	4627	لُمَيم الطبع	4526
لبغوا	3368	لطيفه	2165	لنفسك	4980	لينة	486
لبناع	2655	لعباده	3367	لنك	2787	لين لم تنته لترجمنك	4599
لتزروني	3865	لعل	4739	لنكرنهادن	4920	ماء	838
لاجورد	3344	لعنت	2156	لوازمه	4856	ما	270, 2556
لحظه	4040	لغزيدن	2659	لوج	4762	ما	344

No.		No.		No		No.	
2629	متعبد	2640	مبالغد	3659	ماللغريب	4653	ماشتهى
719	متعلق	3955	مبتلا	942	مآلها	2554	مانا
4172	متعندان	879	مبدل	3455	ماليخوليا	4095	مابقلب
4431	متنعم	1857	مبدر	2993	ماليدن	3904	ماتقول
2016	متغير	4309	مبذري	3168	ماليس	3902	ماتم
2204	متنفق	2605	مبلغ	746	مالوف	2504	ماجرا
4957	متقدمان	824	مبيت	4083	مامرّ	4643	ماجرى
4565	متكبر	3128	متاب	4642	مامضى	3414	ماحضر
2738	متكلم	2377	متابعت	4234	مامك	3908	مادام
901	متكلمان	4103	متالف	563	مامن	1042	مادر
3517	متمتع	1094	متبحر	2402	مامول	4758	مادرمادر
1515	متمكن	4671	متبدل	3831	مانا	3371	ماذا
4587	متوقعان	970	متجلي	347	ماندن	4248	ماذااكتسبت
1599	متهم	3673	متحرك	3079	ماندهشدن	1731	مار
2297	متهاون	4466	متحيل	3922	مانع	306	مارا
3843	مثابت	3753	متردد	560	مانند	2392	ماست
2299	مثال	903	مترسلان	1412	ماوا	1160	ماضي
1930	مثل	2294	مترصد	810	ماء	279	ماعرفناك
4903	مثل زدن	3973	مترقب	1456	ماهي	4325	ماعليك
591	مثنوي	2336	متسع	2281	مايه	1597	مال
4756	مجادله	3815	متصور	4152	مبادا	3461	مالدار
1854	مجال	3518	متضعف	4765	مبارز	925	مالك
4063	مجالس	452	متع	3784	مبارک	4637	مالكدازمنتدالانام

	No.		No.		No.		No.
مجانبت	732	محروم	103	مخالفت	4460	مدهوش	2916
مجاورت	3536	محشر	3994	مخبط	4199	مذكور	2657
مجاهده	2355	محض	1044	مختصر	1186	مذلت	2437
مجرد	2346	محضر	532	مختلف	4335	مذمت	4576
مجروح	3637	محفل	2637	مخدوم	1903	مذموم	4862
مجري	1873	محفوظ	4528	مخر	4714	مر	1179
مجلس	340	محقق	4659	مخفوض	3317	مرا	1249
مجلي	971	محققان	4374	مخلص	1938	مراد	1207
مجمع	1007	محققانه	2921	مخلوق	2795	مراسلت	2276
مجنون	4066	محك	4580	مخنث	2595	مراغبت	699
محاسبه	1963	محكم	4512	مخور	4712	مرافقت	1562
محاسني	2645	محل	1022	مخوف	4522	مرافعه	4601
محال	1380	محله	1560	مداح	4713	مراقبه	293
محامد	348	محمد	180	مدار	631	مربي	987
محاورت	784	محمد بن	} 4847	مدارا	4459	مرتب كردن	4342
محب	788	محمد غزالي	}	مداومت	1419	مرتبه	2022
محبت	407	محمود سبكتكين	1267	مداومت نمودن	3830	مرتهن	2201
محبوبه	431	محنت	1686	مدبر	1413	مرجحه	4975
محتاج	1771	محوشدن	4033	مدت	443	مرد	667
محتسب	1979	مخاطب	4967	مدرسه	3104	مردانه	3622
محتمل	4533	مخافت	1989	مدعي	2636	مرداد	2498
محجوبه	2972	مخالطت	2812	مدعيان	330	مردار	2497
محرقا	2703	مخالف	3525	مدفون	4340	مردان	1350

	No.		No.		No.		No.
مردک	3176	مرغک	4737	مزیه	20	مستنجح	1070
مردکي	4398	مرقع	2775	مسا	3949	مستنبند	2164
مردم	529	مرگ	1614	مساعد	1948	مستوجب	2561
مردم آزار	1821	مرکب	3504	مسافر	3338	مستور	4561
مردم خوار	2571	مُرکب	4343	مساکین	1861	مستولي	4193
مردم در	2169	مرکز	1092	مسامحت	3616	مسجد	3787
مردم گزا	4392	مروا	3114	مست	317	مسطور	4368
مردمي	3147	مروارید	3383	مستي	1830	مسکر	4311
مردن	1265	مروت	786	مستجاب الدعوات	1807	مسکنت	3233
مردنت	1820	مروحه	3053	مستحکم	4810	مسکین	414
مردي	1131	مرهم	3555	مستخلص	2081	مسلّم	2102
مرسل	2676	مرهم‌نه	4692	مستسقي	3036	مسلمان	3101
مرسوم	2291	مرید	3046	مستعار	4592	مسلمانان	1814
مرشد	4846	مزاج	4195	مستعربان بغداد	3903	مسلماني	3797
مرصع	4824	مزاحت	3182	مستعجل	4740	مسند	4120
مرض	2199	مزجات	1100	مستعد	4793	مسئله	4129
مرضي	1391	مزد	4186	مستغرق	296	مسئول	4346
مرعوب	1407	مژده	1742	مستفید	3003	مشابهت	1992
مرغ	320	مزروع	659	مستفید گشتن	2612	مشارالیه	2028
مرغ آبي	3602	مزکي	4476	مستقبح	3110	مشاطه	1055
مرغ ایوان	2850	مژگان	2839	مستقیم	3898	مشام	2125
مرغ بریان	3408	مزیت	2374	مستم	439	مشاهده	2284

	No.		No.		No.		No.
مشاهره	3796	مشیر	981	مطابق	3064	معالجه	3246
مشایخ	2844	مصاحبت	2575	مطاع	186	معامله	1774
مشت	3145	مصادره	2249	مطالبه کردن	3283	معاندان	4155
مشتاق	3856	مصارعت	2335	مطالعه فرمودن	944	معاینه	4938
مشتری	2560	مصطفی	181	مطایبه	2852	معاینه کردن	4157
مُشت زن	3524	مصاف	1143	مطبخ	2309	معبر	3603
مشتغل	4486	مصالحت	3614	مطبوع	3416	معتاد	2510
مشتی	3382	مصالح	2369	مطرب	2816	معتبر	2240
مشرق	2523	مصلای شیراز	3684	مطلع شدن	2273	معترف	269
مشعل	4661	مصلح	4296	مطلع گردانیدن	723	معتقد	3723
مشعله دار	4662	مصلحت	673	مطبخ	3813	معتکف	730
مشغله	4770	مصحف	2633	مطلوب	4820	معتمد	3265
مشغولی	1923	مصر	2456	مطیب	3980	معتمد علیه	2030
مشفق	4672	مصراع	1130	مطیع	1740	معجب	4205
مشقت	1213	مصری	2362	مظفر	386	معجز	4854
مشک	434	مصمم	4034	مظفر ومنصور	4635	معدن	4915
مشکل	2661	مصمون	4478	مظلوم	4666	معدوم	1383
مشهار	2011	مصایب	4904	مع	2628	معده	3279
مشهوم	3040	مصیبت	1638	معاتبت	2254	معذرت	4892
مشورت	1417	مضادت	3861	معاش	2106	معذور	1997
مشوش	3445	مضرت	1416	معاشرت	897	معرض	1020
مشهور	417	مضاعف	2292	معاصی	4310	معرفت	2020
مشیت	2376	مضمون	2257	معاقبت	2405	معرکه	4706

	No.		No.		No.		No.
معروف	747	مغاضبا	4014	مقامر	4922	مگر	598
معزول	1918	مغرب	2524	مقاومت	1420	مکرر	3741
معزولي	1922	مغربي	3228	مقبل	1619	مکروه	2286
معشوق	289	مغرور	2626	مقبول	1594	مکس	3049
معصم	4530	مغز	2198	مقتضی	4209	مکسب	3589
معصوم	3099	مغفرت	4632	مقدر	3592	مکنت	3643
معصیت	2751	مغلوب	1262	مقدم	3150	مکه	2044
معضلات	1848	مغن	2827	مقدمه نحو زمخشري	4002	ملا	3807
معطل	4657	مغني	2842			ملاح	2421
معظم	383	مغیلان	2746	مقرب	2027	ملاحان	4315
معلّم	3998	مفارقت	4213	مقرر	1432	ملاحده	3727
معلم	3506	مفاوضه	2511	مقرون	1036	ملاذ	985
معلم کتابي	4285	مفتی	4567	مقسوم	3589	ملاذم	2293
معلوم	1718	مفتخر	2267	مقصد	4464	ملازمت	1932
معناي	4189	مفکر	924	مقصود	4404	ملاطفت	1690
معني	672	مفرح	30	مقود	3629	ملاطفه	4711
معول	2880	مفرما	4664	مقیم	4217	ملاطیه	2391
معهود	3308	مفسد	4778	مکارم	1008	ملاعبت	697
معي	4090	مفهوم	4184	مکاشفه	295	ملال	957
معیشت	4488	مقابله	3846	مکالمه	781	ملالت	1187
معین	1013	مقالت	2000	مکاید	1406	ملامت	1897
معیوب	4572	مقام	2092	مکتب	4295	ملایک	3082
مغاره	1563	مقامات	2656	مکتوب	2268	ملایکه	4054

	No.		No.		No.		No.
ملايكتي	241	ممتنع	1421	من آياته	470	منطق	3552
ملجا	1411	ممد	26	من بعد	681	منظر	2494
ملحد	2513	ممدوح	1004	منت	1355	منظومه	2705
ملحوظ	4527	ممسك	4581	مِنت	6	منع	1877
ملح	2959	ممقوت	3937	منت شناس	4658	من عبدي	244
ملعون	3938	مملكت	983	منتصب	3315	منعدم	4725
مُلك	352	مملوك	3803	منتظر	1071	منعم	3548
مَلِك	4361	من 413, 2869,	3569	منتظم	2587	من جهل	4027
مَلَك	530	مِن	492	منت نهادن	1479	من عند الله	4634
ملك	1229	مقابر	814	منتهي	4332	منغص	1693
ملك الخواص	992	مناجات	2996	منجلاب	2617	منفذ	1402
ملكزاده	1292	منادمت	3564	منجم	3764	منفعت	3298
ملك سليمان	935	مناره	1108	من خير	4981	منقطع	1487
ملك نيمروز	3579	منازعت	1668	من ذكر	4084	منكر	91
ملكوت	3000	مناسب	589	منزل	618	من كان	4551
ملكي	4299	مناصحت	4323	منزلا	1320	منم	1344
ملوث	4126	مناظره	3726	منسوب	278	من مغربها	4164
ملوك	929	منافع	2004	منش	720	من مولود	1518
ملول	2961	مناقض	3158	منشات	366	من نوالك	3761
ملولي	3857	مناكحت	3187	منصب	2178	من وأذى	4578
ممالك	1414	مناهي	2875	منصب قضا	4123	من يجلو	3852
ممانعت	2878	من السماء	917	منصرف كردن	3646	منيوش	4180
ممتاز	3798	من العذاب الادني	4899	منصفا	4049	منبع	1409

	No.		No.		No.		No.
مواجه	2247	موسی	3351	مهار	4860	ميراث	2122
مواخذه کردن	4313	موسم	135	مه پاره	3021	ميرافم	4722
مواخذ	2233	موش	1141	مهتر	1305	ميرود	25
مواظبت	1059	موشک کور	3715	مهتري	2301	ميسر	2085
موافق	787	موصوف	1766	مهجور	2729	ميسر شدن	2527
موانست	4203	موضع	825	مهد	123	ميکائيل	2679
موت	4418	موعظت	2800	مُهر	2503	مَيل	2326
موثر	4252	موعظها	2853	مِهر	2501	مِيل	1430
موج	200	موعظهاي	4965	مهربان	1602	ميمون	2856
موجب	14	موقف	4656	مُهره	3876	مينا	731
موجود	35	موکل	2404	مهم	3065	ميوه	847
موجودات	173	مولی	928	مهمان	2619	نا آزموده	4405
موجه	2262	مولد	4010	مهمان سراي	3419	نااهل	1482
موجه	4934	مولع زهد	2631	مهماني	3349	نابکاري	4946
مودت	2569	مولف	4956	مهمل	4676	نابينا	1125
موذن	2836	موم	4855	مهيا	2108	ناتراشيده	2613
موذي	2256	مونث	2109	مهين	4615	ناتمام	4167
مور	1887	مونس	4886	مي	2815	ناتران	1783
مورچک	3639	موي	520	ميا	2970	ناچار	2811
مورچه	3901	مويد	4633	ميان	1346	ناجنس	2954
موريانه	2801	مه	153	ميتي	3391	ناچيز	442
مورشه	2061	مه	2608	ميخ	2864	ناخن	2193
موزون	844	مهابت	1719	ميدان	1341	ناخوش آواز	3795

	No.		No.		No.		No:
نادر	3681	نالیدن	2536	نبوت	1531	نسبت	4794
نادان	1303	نامت	1806	نبي	187	نسبت کردن	4100
نادانی	1754	نامرادي	3131	نتواستن	70	نسد	3431
نادیده	4844	نامه	2589	نثار	4909	نسرین	3698
نار	3020	نامي	4353	نجم	2023	نسق	1418
نارا	2698	نامناسب	2078	نخستین	1451	نسل	1485
ناز	1544	نامور	1277	نخشبي	4201	نسیج	3343
نازل شدن	3415	ناموزون	3939	نخل	150	نشاط	696
نازنین	2097	ناموس	83	نخلبند	1119	نشان	286
نازیدن	4064	نام ونشان	8583	نخلهٔ محمود	2784	نشاندادن	559
ناسپاس	4877	نان	157	نخیل بني هلال	2922	نشاندن	1489
ناسزا	2190	نان تهي	3805	ندامت	4406	نشانه	2345
ناصح	1664	نان رباط	3062	نده ما	1536	نشاید	633
ناصر	37	نان وقف	3075	ندیم	1941	نشستن	444
ناصواب	4747	نانهاده	4821	نذر	3066	نشیب	4170
ناصیه	1587	ناهموار	4365	نرم	2313	نشیمن	674
ناظران	870	نائي	142	نرمي	4688	نصاب	3809
ناف	2183	ناي	4362	نزاع	1392	نصب کردن	1547
نافرمان	2984	نبات	122	نزد	3644	نصراني	1390
ناقص عقل	4270	نباشد	162	نزدیک	1033	نصیحت	1208
ناکاه	1736	نباید	866	نزع	4183	نطفه	4056
ناکس	1567	نبشتن	3402	نزول	4830	نطق	1084
نالش	2910	نبض	485	نزهت	869	نظر	1107

	No.		No.		No.		No.
نظم	205	نفسه	3928	نکته	3827	نوبت	2062
نظیف	4480	نقطه اندازی	4394	نگرستن	1276	نوجوان	4230
نظیفة	1308	نفع	3959	نگفتن	3667	نوح	203
نعت	3337	نفقه	1874	نکو	1050	نور	2872
نعره	1363	نفور	4566	نگون	3952	نوید	1906
نعش	4525	نفی	2413	نگون بخت	3492	نوروزی	128
نعل	3725	نفیس	3810	نکوئی	1575	نوش	3669
نعلبند	4102	نقاش	4930	نکه	593	نوشتن	1261
نعلین	3724	نقب	453	نگه کرد	705	نوشدارو	3295
نعم	4619	نقد	1838	نگین	3682	نوشیروان	1285
نعمت	21	نقره خام	3405	نم	817	نوشین	609
نعوذ بالله	2496	نقش	949	نماز	1768	نومیدی	1215
نعیب	3767	نقش ونگار	2652	نمد زین	1908	نویسنده	2588
نعیم	3546	نقصان	1634	نمط	3542	نه	3605
نغز	4038	نقص	2897	نمک	2068	نه	863
نغزتر	4218	نقض	4843	نمکین	3960	نُه	2327
نغمه	2858	نقل کردن	3417	نمودن	403	نه این	4396
نفاق	3620	نکاح	2982	نمونه	3333	نهاد	1514
نفرت	3791	نگار	3858	ننگ	516	نهادن	140
نفس	23	نگارخانه	947	نو	617	نهانداشتن	2338
نفس اماره	4534	نگارین	3982	نواحی	2259	نهرا	3395
نفس طالب	2499	نگاهداشتن	508	نواختن	1642	نهرها	839
نفسک	4455	نکهت	4329	نوادر	1156	نهفتن	1333

	No.		No.		No.		No.
نهف	3774	نيم	1398	واطلب	4979	وانت	2826
نهنگ	3672	نيم خورده	2516	واعلاني	2891	وانجيت	3866
نه نيگوش	4397	نيم روز	1816	وافر	3420	وانگر	2495
نهر	2530	نيوشيدن	4181	واقع	722	ايده	480
نهيب	3012	نعين	4395	واقعه ديده	1440	وبينك	3945
ني	1499	و	10	والا	2331	وجد	3184
نهارد	646	واتوب اليه	4166	والسلاطين	996	وجود	1270
نيا زمنه	3694	واثق	4709	والعافين	1233	وجه	1870
نيا قا	4625	واجب	38	والكاظمين	1231	وحدت	2606
نيام	760	واجبي	1387	والمسلمين	994	وحيد	2611
نيت	726	واجل	998	والبحر	933	وحسن	489
نيرو	1423	واحفظ	473	والفيل	1303	وحسناته	459
نيز	3213	واخوا	3705	والله	1236	وحش	3326
نيست	653	وادي	4220	والا ستتهم	2686	وحشت	3645
نيش	2070	واذا	3111	واشربوا	3276	وحل	3100
نوش زدن	4834	وارث	934	والقدم	3316	وحليها	3121
نيك	531	وارثان	1743	والهروجاهل	3880	وداع	1747
نيكبخت	808	وارضه	396	والناظور	3920	ودمر	464
نيكخواه	2407	وارفع	460	وآله	217	وراكبات	4624
نيك رفتكان	2532	وازون	3533	وام	3089	وراي	3229
نيك فرجام	2417	واستغفر	4977	وآن	621	ورب	4068
نيكو	640	واسط	3281	ولن	3163	ورد	804
نيل	2227	واصفان	274	وانه	1315	ورزيدن	1972

	No.		No.		No.		No.
ورش	1424	وظيفه	88	ولادت	4356	ونحن	2722
ورطه	3814	وعده	892	ولايت	1633	ونصرا علامه	4641
ورق	131	وعده	3285	ولا يسقي	3034	وولا تته	463
ورقي	883	وعظ	4776	ولا يهلك	2763	وه	3485
ورق الحس	4088	وعلى	4019	ولا نبي	2675	وهل	4024
ورنه	66	وعند	2930	وله	474	وهم	338
وني	1679	وغريقا	2704	ولع	4182	وهم مكرمون	4518
وزان	1082	وقا	862	ولم تكدر	2648	وهو	3031
وزرا	1230	وفات	1268	ولنذيقنهم	4898	وي	1251
وزم	3657	وفات ياقتن	4414	ولو	3989	ويلهزه	3710
وزن	4210	وفاكردن	2111	ولوان	4130	هدين	626
وزير	1242	وقف	2370	ولوسعت	4087	هارون الرشيد	2411
وسعت	1146	وقاحت	4117	ولي	1120	هابان	3236
وسمه	3530	وقار	1945	ولي	4889	هان	4591
وسيله	2692	وقت	661	وليس	245	هايل	2200
وسيله	2086	وقد	1520	ولي عهد	1371	هبوب	2981
وسيم	192	وقف	3758	وليكن	442	هجرت	1203
وشنا تته	467	وقنا	2986	ولي نعمت	1282	هدف	3692
وشرح	1000	وقوف	1269	وما	3258	هدية	874
وصال	4053	وگرنه	447	ومجاورة	4495	هدي	4417
وصف	282	ولا تفعل بي	2553	ومن	2433	هذه	2647
وصيت	2940	ولا تهنن	4651	ومن يتوكل على الله فهو حسبه	4617	هز	23
وضاعفه	456	ولا تسرفوا	3277			هراس	4936

	No.		No.		No.		No.
هراسيدن	4524	هفتم	1201	همسر	1526	هني	2957
هرانكه	1788	هفته	2057	همعنان	4112	هو	487
هرآينه	1019	هلاك	1726	همقدم	2919	هوابرست	3207
هردو	1657	هلاكت	2664	همكنان	1550	هوا وهوس	2809
هرزه‌كو	3206	هلك	3027	همنشست	4681	هوس	625
هركجا	1885	هلكت	3376	همنشين	445	هوس باز	3208
هرگز	1496	هلي	1425	همه	76	هوش	2868
هركه	218	هم	1584	همي	636	هوشمند	2614
هرمز	1715	هما	1382	هميدارم	256	هوشمندي	1590
هزار	1622	همان	58	هميدون	3734	هول	2851
هزارپا	3498	همانا	8319	هميشه	884	هيآت	2047
هزبران	534	همايون	956	همين	886	هيبت	499
هزل	3183	همت	502	هند	1062	هيچ	2120
هست	709	همت‌خواستن	3597	هندوستان	3442	هيزم	2305
هستم	450	همچنان	845	هندي	4935	هيكل	2483
هستي	1173	همچنانكه	1648	هنر	426	هيولاني	4380
هشت	1174	همچنين	624	هنرمند	4265	زهيهات	4196
هشدار	4815	همچو	363	هنرور	3099	يا	435
هشتم	1203	همخوابه	3700	هنروري	4878	يا	240
هشتي	4645	همدان	4101	هنگام	1853	يا اباهريره	2965
هشيار	3069	همدم	2918	هنگفت	4247	يا بني	4344
هفتاد	3849	همراه	1775	هنود	4393	يا بني آدم	4731
هفتگانه	4257	همسايه	3243	هنوز	654	يا راي	4289

	No.		No.		No.		No.
يارب	4925	يتلاطف	3914	يعني	4067	يتصرانه	1326
يار	628	يحب	1237	يقبا	4049	ينفعك	4281
ياري	2013	يحدثني	3656	يغنيه ذلك	4555	يوجج	2697
ياس	964	يحملك	3257	يفتريه	4136	يوز	3899
ياسمي	3141	يحيى	1760	يقين	2423	يوسف	2492
يافتى	1049	يخ	3759	يك	577	يولد	1521
يافدراي	4797	يدسفلى	4511	يكان يكان	1461	يوم	4044
ياليت	3389	يدعليا	4510	يكانه	4154	يوما	3392
ياللعجب	4387	يرى	8033	يكدكر	1952	يوم القيامة	4347
يامعشر الغلان	4091	يزول	4133	يكسان	3816	يونان	2203
يامغروم	3373	يستقيم	4025	يكسو	4579	يونس	1455
يامى	2643	يسرا	2952	يكي	219	يهاج	2821
ياناظرا	4971	يسيغه	3986	يمجسانه	1527	يهد	3778
ياوري	2947	يصول	4013	يمن	2876	يهدي ولا يهتدي	4663
يبطش بالفرار	1917	يصول بطشا	1915	يمن	3462	يهودانه	1525
يتخاشن	3911	يصول على الكلب	1226	يمين	751	يهودي	3520
يترشح	4912	يعلم	2889	يمين الملك	991	يبس	1220

FINIS.